

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**



IMPACT STRATEGIC

Nr. 4 [37]/2010

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5

Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro; Adrese web: <http://impactstrategic.unap.ro>, <http://cssas.unap.ro>

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof.univ.dr. Teodor Frunzeti, președinte

Prof. univ. dr. Marius Hanganu

C.S. I dr. Constantin Moștofleu

Prof. dr. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. dr. John L. Clarke (Centrul European pentru Studii de Securitate "George C. Marshall")

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Old Dominion University, Norfolk, Virginia, SUA)

Dr. Libor Frank (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

Dr. Dario Matika (Institute for Research and Development of Defence Systems, Zagreb, Croația)

Prof. univ. dr. Ilias Iliopoulos (Baltic Defence College, Tartu, Estonia)

Ing. dr. Pavel Necas (Armed Forces Academy, Liptovsky Mikulas, Slovacia)

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. II dr. Petre Duțu

C.S. III dr. Alexandra Sarcinschi

C.S. III dr. Cristian Băhnăreanu

Dr. Nicolae Dolghin

Dr. Grigore Alexandrescu

Dr. Richard Stojar

Andryi Volosyn

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. I dr. Constantin Moștofleu

Redactor șef adjunct: A.C.S. Cristina Bogzeanu

Secretar de redacție: dr. Mirela Atanasiu

Redactor: dr. George Răduică

Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004 referitoare la buna conduită în cercetarea științifică.

ISSN 1582-810X (ediție online)



CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Conceptul Strategic pentru Apărare și Securitate al statelor membre ale Organizației Tratatului Nord-Atlantic, adoptat de șefii de state și guverne la Lisabona

.....7

Conceptul Strategic NATO – determinări și perspective

Dr. Constantin MOȘTOFLEI.....14

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

Orizonturi ale mediului de securitate în următorul deceniu pentru un posibil management al incertitudinii

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN.....19

Reconfigurarea arhitecturii europene de securitate. Problema Rusiei

Luciana-Flavia PUCEA.....23

Contextul etnico-religios al conflictelor armate din Caucaz, în perioada 1990-2002

Dr. Mihai-Ștefan DINU.....36

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

Relațiile structurilor de reacție rapidă ale UE cu cele similare NATO

Dr. Ion BĂLĂCEANU.....50

Apărarea antirachetă a SUA în Europa și Republica Cehă

Dr. Libor FRANK.....60

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Implicații ale insurgenței și contrainsurgenței asupra securității umane

Dr. Teodor FRUNZETI.....65

Considerații privind evoluția și întrebuințarea în acțiunile militare rapide a Grupurilor de Luptă europene

Dr. Valentin DRAGOMIRESCU.....74

Serviciile ecosistemelor ca resursă de securitate

Dr. Francisc TOBĂ.....79

Structura, misiunile, standardele de instruire și certificare a Grupurilor de Luptă europene

Dr. Iulian MARTIN.....85

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Viitorul apărării și securității internaționale. Bugetele militare în criză?

Dr. Cristian BĂHNĂREANU.....96

Statul ca putere politică organizată și incidența acestei accepțiuni juridice asupra instituțiilor UE

Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU.....104

Securitatea rutieră - obiectiv major național și european

Dr. Petre DUȚU.....109



PUNCTE DE VEDERE

Relații (nu atât de) speciale. Explicarea comportamentului de alianță în lumea vorbitorilor de limbă engleză

Dr. Dylan KISSANE.....117

Viiitorul mediului de securitate și al capacităților. Un punct de vedere independent din Albania

Thimi HUDHRA.....128

Războiul pentru minți și inimi în spațiul cibernetic

Marina MUSCAN.....135

NOTE DE LECTURĂ

Transcaucazia în ecuația securității din zona Mării Negre.....144

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS octombrie-decembrie 2010

Irina CUCU.....146

În atenția autorilor.....148



CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

Strategic concept for the defence and security of the members of the North Atlantic Treaty Organization adopted by heads of state and government in Lisbon/p.7

NATO strategic concept – determinations and perspectives, Constantin MOȘTOFLEI, PhD/p.14

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

Horizons of the security environment in the next decade for a possible management of uncertainty, Constantin-Gheorghe BALABAN, PhD/p.19

A European security architecture in the making. The Russian conundrum, Luciana-Flavia PUCEA/ p.23

The ethnical-religious context of the armed conflicts from the Caucasus between 1990 and 2002, Mihai-Ștefan DINU, PhD/p.36

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, ACTIONS

Relations of the European Union Rapid Response structures with NATO's similar forces, Ion BĂLĂCEANU, PhD/p.50

U.S. Antiballistic Missile Defence in Europe and the Czech Republic, Libor FRANK, PhD/p.60

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

Implications of insurgency and counterinsurgency on human security, Teodor FRUNZETI, PhD/ p.65

Reflections on the evolution and the use of European Battle Groups in military actions, Valentin DRAGOMIRESCU, PhD/p.74

Ecosystem services as resources of security, Francisc TOBĂ, PhD/p.79

Structure, missions, training and certification standards of the European Battle Groups, Iulian MARTIN, PhD/p.85

ANALYSIS. SYNTHESIS. EVALUATIONS

The future of international security and defence: the crisis of military budgets?, Cristian BĂHNĂREANU, PhD/p.96

State as an organized political power and the incidence of such legal understanding on the EU institutions, Mădălina Virginia ANTONESCU, PhD/p.104

Road security - national and European major objective, Petre DUȚU, PhD/p.109

POINT OF VIEWS

(Not so) Special relationships. Explaining alliance behaviour in the English speaking world, Dylan KISSANE, PhD/p.117



STRATEGIC IMPACT

*Future security environment and capabilities. An independent view from Albania, Thimi HUDHRA/
p.128*

The war for hearts and minds in cyberspace, Marina MUSCAN/p.135

REVIEWS

Transcaucasia in the security equation of the Black Sea Area/p.144

CDSSS' AGENDA

*The activities of the Centre for Defence and Security Strategic Studies, October - December 2010,
Irina CUCU/p.146*

Instructions for authors/p.148



CONCEPTUL STRATEGIC PENTRU APĂRARE ȘI SECURITATE AL STATELOR MEMBRE ALE ORGANIZAȚIEI TRATATULUI NORD-ATLANTIC, ADOPTAT DE ȘEFII DE STATE ȘI GUVERNE LA LISABONA

Angajare activă, apărare modernă

Prefață

Noi, șefii de state și de guverne ale națiunilor NATO, suntem siguri că NATO va continua să-și joace rolul unic și esențial în asigurarea apărării și securității noastre comune.

Acest Concept Strategic va ghida viitoarea fază în evoluția NATO, deoarece ea continuă să fie eficace, într-o lume în schimbare, împotriva noilor amenințări, utilizând noile capacități și noii parteneri. Astfel, acest Nou Concept:

- reconfirmă angajamentul dintre națiunile noastre de a ne apăra reciproc împotriva oricărui atac, inclusiv împotriva noilor amenințări la adresa securității cetățenilor noștri;
- angajează Alianța în prevenirea crizelor, gestionarea conflictelor și stabilizarea situațiilor post-conflict, inclusiv printr-o conlucrare mai strânsă cu partenerii noștri internaționali, în special cu Organizația Națiunilor Unite și cu Uniunea Europeană;
- oferă partenerilor noștri din întreaga lume un angajament politic sporit cu Alianța și un rol substanțial în conturarea operațiilor conduse de NATO, la care aceștia contribuie;
- angajează NATO în scopul creării condițiilor pentru o lume lipsită de arme nucleare – dar reconfirmă faptul că, atât timp cât există arme nucleare în lume, NATO va rămâne o alianță nucleară;
- reafirmă angajamentul nostru ferm de a duce în continuare o „politică a ușilor deschise” față

de toate democrațiile europene care întrunesc standardele de a deveni membre deoarece extinderea contribuie la obiectivul nostru al unei Europe întregi, libere și în pace;

- angajează NATO la a se reforma continuu, pentru ca Alianța să devină mai eficace, eficientă și mai suplă astfel încât contribuabilii noștri să obțină un maximum de securitate posibilă pentru banii pe care îi investesc în apărare.

Cetățenii statelor noastre se bazează pe NATO că apără toate națiunile Alianței, că va desfășura forțe militare robuste unde și când va fi necesar pentru securitatea noastră și că va ajuta la promovarea unei securități comune cu partenerii noștri de pe întregul glob. Dacă lumea se schimbă, misiunea esențială a NATO rămâne aceeași: de a veghea ca Alianța să rămână o comunitate fără seamăn în sensul asigurării libertății, păcii, securității și a valorilor împărtășite.

Sarcini și principii fundamentale

1. Scopul fundamental și imuabil al NATO este acela de a apăra libertatea și securitatea tuturor membrilor săi prin mijloace politice și militare. Astăzi, Alianța rămâne o sursă esențială de stabilitate într-o lume imprevizibilă.

2. Statele membre NATO formează o comunitate unică de valori în felul său, atașată principiilor libertății individuale, democrației, drepturilor omului și statului de drept. Alianța este angajată ferm în urmarea obiectivelor și principiilor

Cartei Națiunilor Unite, ca și ale Tratatului de la Washington, care afirmă responsabilitatea primordială a Consiliului de Securitate în menținerea păcii și securității internaționale.

3. Legăturile politice și militare dintre Europa și America de Nord au fost întărite în cadrul NATO de la fondarea Alianței în 1949; legătura transatlantică rămâne la fel de puternică și de importantă în prezervarea păcii și securității euroatlantice ca întotdeauna. Securitatea membrilor NATO de pe ambele părți ale Atlanticului este indivizibilă. Vom continua să ne apărăm împreună pe baza solidarității, scopului împărtășit și a repartiției echitabile a sarcinilor.

4. Mediul modern de securitate conține un set larg și în schimbare de provocări la adresa teritoriului și populației țărilor NATO. Pentru a garanta această securitate, Alianța are datoria și voința de a continua să îndeplinească, în mod eficace, trei sarcini centrale esențiale, fiecare contribuind la protejarea membrilor Alianței, și aceasta întotdeauna cu respectarea dreptului internațional:

a) Apărarea colectivă. Membrii NATO își vor acorda întotdeauna asistență mutuală împotriva oricărui atac, potrivit Articolului 5 al Tratatului de la Washington. Acest angajament rămâne ferm și obligatoriu. NATO va lua măsuri de descurajare și de apărare împotriva oricărei amenințări cu agresiunea și împotriva oricăror provocări de securitate emergente care compromit securitatea fundamentală a unuia sau a mai multora dintre aliați ori a Alianței ca întreg.

b) Managementul crizelor. NATO deține un avantaj unic și puternic de capabilități politice și militare pentru a acționa asupra întregului spectru de crize – pre-conflict, pe timpul conflictului și post-conflict. Ea va angaja activ un ansamblu adecvat de instrumente politice și militare pentru a contribui la gestionarea crizelor în devenire susceptibile de a aduce atingere securității Alianței, înainte ca acestea să degenereze în conflicte, pentru a stopa conflictele în desfășurare care compromit securitatea Alianței și pentru a ajuta la consolidarea stabilității în situațiile post-conflict când aceasta contribuie la securitatea euroatlantică.

c) Securitatea prin cooperare. Alianța este afectată de evoluțiile politice și de securitate ce intervin dincolo de frontierele sale. Ea va acționa în mod activ pentru întărirea securității internaționale, angajând un parteneriat cu țări organizații internaționale adecvate, contribuind activ la contro-

lul, neproliferarea armelor și dezarmare, precum și prin menținerea „politicii ușilor deschise” față de toate democrațiile europene care vor să devină membre ale Alianței și întrunesc normele NATO.

5. NATO rămâne forumul unic și indispensabil de consultare transatlantică pentru toate problemele care aduc atingere integrității teritoriale, independenței politice și securității statelor sale membre, așa cum prevede articolul 4 al Tratatului de la Washington. Orice problemă de securitate care interesează unul dintre aliați poate fi pusă în discuție în cadrul NATO, spre a împărtăși informații, a schimba puncte de vedere și, atunci când este oportun, pentru a construi o abordare comună.

6. Pentru a îndeplini întreaga gamă de misiuni NATO, cât mai eficace și eficient posibil, aliații se vor angaja într-un continuu proces de reformare, modernizare și transformare.

Mediul de securitate

7. Astăzi, zona euro-atlantică este în pace și amenințarea unui atac convențional împotriva teritoriului NATO este scăzută. Acest fapt reprezintă un succes istoric realizat prin politicile de apărare robustă, integrarea euro-atlantică și parteneriat activ care au ghidat NATO mai mult de jumătate de secol.

8. Totuși, amenințarea convențională nu poate fi ignorată. Multe regiuni și țări din lume s-au lansat în achiziționarea de importante capacități militare moderne, cu consecințe greu de prevăzut pentru stabilitatea internațională și securitatea euro-atlantică. Este vorba, mai ales, de proliferarea rachetelor balistice, care constituie o amenințare reală și crescândă pentru zona euro-atlantică.

9. Proliferarea armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă, ca și a vectorilor lor ar putea avea consecințe incalculabile pentru stabilitatea și prosperitatea mondială. În cursul următorilor 10 ani, această proliferare va fi mai cea mai mare în unele din cele mai volatile regiuni ale lumii.

10. Terorismul reprezintă o amenințare directă la adresa securității cetățenilor țărilor NATO și, în sens larg, la adresa stabilității și prosperității internaționale. Grupuri extremiste continuă să se răspândească sau să se dezvolte, în regiuni de importanță strategică pentru Alianță, iar tehnologia modernă sporește amenințarea și impactul potențial al unui atac terorist în special dacă teroriștii vor achiziționa capabilități nucleare, chimice, biologice sau radiologice.



11. Instabilitatea sau conflictul existente dincolo de frontierele NATO pot amenința în mod direct securitatea Alianței, mai ales prin alimentarea extremismului, terorismului și a activităților ilicite transnaționale, precum traficul de arme, de droguri și de ființe umane.

12. Atacurile cibernetice devin mai frecvente, sunt mai bine organizate și produc daune foarte costisitoare administrațiilor guvernamentale, întreprinderilor, economiilor și chiar rețelelor de transport și alimentare și altor infrastructuri critice; ele riscă să atingă un prag ce poate amenința prosperitatea, securitatea și stabilitatea statelor și a zonei euro-atlantice. Forțe armate și servicii de informații străine, grupuri de criminalitate organizată, grupuri teroriste și/sau extremiste pot fi deopotrivă sursa unor astfel de atacuri.

13. Toate statele depind din ce în ce mai mult de căile vitale de comunicații, transport și de tranzit, pe care se sprijină comerțul internațional, securitatea energetică și prosperitatea. Pentru a putea face față atacurilor sau perturbărilor, aceste căi trebuie să facă obiectul unei acțiuni internaționale mai susținute. Unele state NATO, pentru asigurarea nevoilor energetice, vor deveni din ce în ce mai dependente de furnizorii străini de energie și, în unele cazuri, de rețelele străine de alimentare și distribuție a energiei. Deoarece o parte mereu crescândă a consumului mondial tranzitează întreg globul, aprovizionările energetice sunt din ce în ce mai mult expuse perturbărilor.

14. Diverse tendințe tehnologice majore – mai ales dezvoltarea armelor cu laser, a tehnicilor războiului electronic și tehnologiilor care împiedică accesul către spațiu – par să fie susceptibile să aibă un impact mondial asupra planificării și operațiilor militare ale NATO.

15. Constrângeri majore de mediu și de resurse, incluzând riscurile de sănătate, schimbările climatice, împuținarea apei și creșterea nevoilor energetice vor contura, de asemenea, viitorul mediu de securitate în regiuni de interes pentru Alianță și ar putea afecta considerabil planificarea și operațiile NATO.

Apărarea și descurajarea

16. Cea mai mare responsabilitate a Alianței este de a proteja și apăra teritoriul și populația țărilor sale membre împotriva oricărui atac, în conformitate cu articolul 5 al Tratatului de la

Washington. Alianța nu consideră nicio țară terță drept adversar al său. Totuși, nimeni nu ar trebui să se îndoiască de hotărârea NATO dacă securitatea oricăruia dintre statele sale membre va fi amenințată.

17. Descurajarea, articulată în jurul unei combinații adecvate de capacități nucleare și convenționale, rămâne un element central al strategiei noastre generale. Condițiile în care recursul la arma nucleară ar putea fi avut în vedere sunt extrem de improbabile. Atâta vreme cât armele nucleare există, NATO va rămâne o alianță nucleară.

18. Garanția supremă a securității pentru aliați este furnizată de forțele strategice nucleare ale Alianței, în special cele ale Statelor Unite ale Americii; forțele nucleare strategice independente ale Regatului Unit al Marii Britanii și ale Franței, care au rolul lor descurajator, contribuie la descurajarea globală și la securitatea aliaților.

19. Vom vedea ca NATO să dispună de întregul evantai de capacități necesare pentru a asigura descurajarea și apărarea împotriva oricărei amenințări la adresa siguranței și securității populațiilor noastre. De aceea, noi:

- vom menține o combinație adecvată a forțelor nucleare și convenționale;

- vom menține abilitatea de a susține operațiile simultane întrunite de mare anvergură și mai multe operații de mai mică amploare cu privire la apărarea colectivă și răspunsul la criză, inclusiv unele la distanță strategică;

- vom dezvolta și menține forțe convenționale robuste, mobile și desfășurabile pentru a îndeplini atât responsabilitățile conforme Articolului 5, cât și operațiile expediționare ale Alianței, inclusiv cele ale Forței de Răspuns NATO;

- vom realiza antrenamentele, exercițiile, cu planificarea contingențelor și schimbul de informații necesare pentru asigurarea apărării noastre împotriva unei arii întregi de provocări de securitate convenționale și emergente și vom furniza tuturor aliaților, în mod corespunzător și vizibil, încrederea și sprijinul nostru;

- vom asigura cea mai largă participare posibilă a aliaților în planificarea apărării colective asupra rolurilor nucleare, în timp de pace, bazându-ne pe forțele nucleare, și în aranjamentele de comandă, control și consultare;

- vom dezvolta capacități de apărare a populațiilor și teritoriilor noastre împotriva

atacurilor cu rachete balistice, ca element central al apărării colective, fapt ce va contribui la securitatea indivizibilă a Alianței. Vom căuta să cooperăm în mod activ în domeniul apărării antirachetă cu Rusia și alți parteneri euro-atlantici;

- mai mult, vom dezvolta capacitatea NATO de a ne apăra împotriva amenințării cu arme de distrugere în masă chimice, biologice, radiologice și nucleare;

- ne vom dezvolta în continuare abilitatea de prevenire, descurajare și apărare împotriva atacurilor cibernetice și de recuperare după acestea, inclusiv prin folosirea procesului de planificare al NATO pentru îmbunătățirea și coordonarea capabilităților naționale de apărare cibernetică, aducând toate organismele NATO sub o protecție centralizată împotriva atacurilor cibernetice și integrând mai bine sistemele cibernetice de recunoaștere, avertizare și răspuns cu cele din națiunile membre;

- vom îmbunătăți capacitatea de detectare și apărare împotriva terorismului internațional, inclusiv prin ameliorarea analizei amenințării, mai multe consultări cu partenerii noștri și dezvoltarea capabilităților militare corespunzătoare, inclusiv prin sprijinirea antrenării forțelor locale pentru a lupta, ele însele, împotriva terorismului;

- vom dezvolta capacitatea de a contribui la securitatea energetică, inclusiv prin protejarea infrastructurii critice energetice și a zonelor și căilor de tranzit, prin cooperarea cu partenerii și consultări între aliați pe baza evaluărilor strategice și planificarea contingentelor;

- ne vom asigura că Alianța deține avantajul în evaluarea impactului de securitate a tehnologiilor emergente și că planificarea militară ia în calcul potențialele amenințări;

- va susține nivelurile necesare ale cheltuielilor de apărare astfel încât forțele armate să dețină resurse suficiente;

- vom continua să revizuim ipostaza generală a NATO în descurajarea și apărarea împotriva unei arii întregi de amenințări la adresa Alianței, ținând seama de schimbările survenite în evoluția mediului internațional de securitate.

Securitate prin gestionarea crizelor

20. Crizele și conflictele din afara frontierelor NATO pot constitui o amenințare directă la securitatea teritoriului și populației țărilor Alianței.

Drept pentru care NATO se va angaja, unde este posibil și când este necesar, în prevenirea sau gestionarea crizelor, stabilizarea situațiilor post-conflict sau sprijinirea reconstrucției.

21. Lecțiile învățate din operațiile NATO, în special în Afganistan și Balcanii de Vest, arată clar faptul că o abordare exhaustivă politică, civilă și militară este necesară pentru gestionarea eficace a crizelor. Alianța se va angaja activ împreună cu alți actori internaționali înainte, pe timpul și după crize pentru a încuraja colaborarea în analiza, planificarea și conducerea activităților pe teren, pentru a maximiza coerența și eficacitatea efortului general internațional.

22. Cea mai bună modalitate de gestionare a conflictelor o reprezintă prevenirea acestora. NATO va monitoriza și analiza în continuare mediul internațional pentru a anticipa crizele și, când acestea se produc, va acționa pentru a preveni transformarea lor în veritabile conflicte.

23. Când prevenirea conflictelor se dovedește a fi fără succes, NATO va fi pregătită și capabilă să gestioneze ostilitățile în desfășurare. NATO deține capacități unice de gestionare a conflictului inclusiv pe aceea de a desfășura și susține forțe militare robuste în teren. Operațiile conduse de NATO au demonstrat contribuția indispensabilă pe care Alianța o poate avea în cadrul eforturilor internaționale de management al conflictului.

24. Chiar și în momentul în care conflictul se finalizează, adesea, comunitatea internațională trebuie să furnizeze sprijin continuu pentru crearea condițiilor propice pentru o stabilitate durabilă. NATO va fi pregătită și capabilă să contribuie la stabilizare și reconstrucție, în strânsă cooperare și consultare, atunci când este posibil, cu alți actori internaționali relevanți.

25. Pentru a fi eficace pe spectrul gestionării crizelor, noi:

- vom îmbunătăți schimbul de informații în interiorul NATO, pentru o mai bună previziune a crizelor ce ar putea surveni și pentru a găsi modalități mai bune de prevenire a acestora;

- vom continua dezvoltarea de doctrine și capabilități militare pentru operații expediționare, inclusiv pentru cele de contrainsurgență, de stabilizare și de reconstrucție;

- vom forma o capacitate civilă, adecvată dar modestă, de management al crizelor pentru a comunica mai eficient cu partenerii civili, construită pe baza lecțiilor învățate din operațiile conduse de



NATO. Această capacitate mai poate fi folosită și pentru planificarea, angajarea și coordonarea activităților civile până în momentul în care condițiile permit transferul acelor responsabilități și sarcini către alți actori;

- vom întări planificarea civilo-militară integrată pentru gama completă de crize;

- vom îmbunătăți planificarea integrată civilo-militară pe întregul spectru al crizelor;

- vom dezvolta capacitatea noastră de a forma și a face să crească în putere a forțelor locale în zonele de criză astfel încât autoritățile locale să fie ele însele, cât de rapid posibil, să mențină securitatea fără asistență internațională;

- vom identifica și vom forma specialiști civili din statele membre, care să fie disponibili pentru desfășurarea rapidă de către aliați pentru misiunile selectate, care să fie capabili să conlucreze cu specialiștii militari și civili din statele sau instituțiile partenere;

- vom lărgi și vom intensifica consultările politice între aliați, și cu partenerii, ambele realizate la intervale regulate și pe timpul tuturor stadiilor unei crize – înainte, pe timpul și după aceasta.

Promovarea securității internaționale prin cooperare

Controlul armamentelor, dezarmarea și neproliferarea

26. NATO caută să-și realizeze securitatea aplicând cel mai scăzut nivel posibil de forță. Controlul armamentelor, dezarmarea și neproliferarea contribuie la pace, securitate și stabilitate și ar trebui să asigure securitate nediminuată pentru toate țările membre ale Alianței. Vom continua să acționăm pentru reîntărirea controlului armamentelor și pentru promovarea dezarmării atât în ceea ce privește armele convenționale și armele de distrugere în masă, cât și eforturile de neproliferare:

- Suntem hotărâți să realizăm o lume mai sigură pentru toți și să creăm condițiile pentru o lume fără arme nucleare, în conformitate cu scopurile Tratatului de Neproliferare Nucleară, într-un mod în care să promovăm stabilitatea internațională și care se bazează pe principiile securității nediminate pentru toți.

- Datorită schimbărilor survenite în mediul de securitate după terminarea Războiului Rece, am redus, în mod evident, numărul armelor nucleare

staționate în Europa și dependența în strategia NATO de armele nucleare. Pe viitor, vom căuta să creăm condițiile pentru noi reduceri.

- Pentru orice reducere viitoare, obiectivul nostru ar trebui să fie încercarea de a obține de la Rusia ca să accepte creșterea transparenței asupra armelor sale nucleare în Europa și de a le desfășura la distanță de teritoriul țărilor membre NATO. Orice nouă măsură va trebui să țină seama de disparitatea între stocurile de arme nucleare cu rază scurtă de acțiune, mai importantă de partea rusă.

- Suntem angajați în controlul armamentelor convenționale, care asigură previzibilitate și transparență și un mijloc de menținere a armamentelor la cel mai scăzut nivel pentru asigurarea stabilității. Vom căuta să întărim regimul de control al armelor convenționale în Europa pe bază de reciprocitate, transparență și consimțământ al națiunilor-gazdă.

- Vom examina cum mijloacele noastre politice și capacitățile militare pot să contribuie la eforturile internaționale de combatere a proliferării.

- Deciziile naționale cu privire la controlul armamentelor și dezarmare pot avea impact asupra securității tuturor țărilor membre ale Alianței. În acest sens, suntem hotărâți să menținem consultările adecvate între aliați și să le intensificăm dacă este necesar.

„Ușile deschise”

27. Extinderea NATO va contribui substanțial la securitatea aliaților; proiectul unei viitoare extinderi și spiritul securității prin cooperare au avansat stabilitatea în Europa pe teritorii mai largi. Scopul nostru, de a realiza o Europă întreagă și liberă care să împărtășească valori comune, va fi cel mai bine servit prin integrarea eventuală a tuturor țărilor europene doritoare în structurile euro-atlantice.

- NATO ține „ușa larg deschisă” pentru democrațiile europene care doresc să devină membre, împărtășesc valorile Alianței noastre, sunt disponibile și capabile să-și asume responsabilități și obligații derivate din calitatea de membru și a căror includere poate contribui la securitatea și stabilitatea comună.

Parteneriate

28. Promovarea securității euro-atlantice se realizează cel mai bine printr-o rețea extinsă



de relații de parteneriat cu țări și organizații din întreaga lume. Aceste parteneriate își aduc o contribuție concretă și valoroasă la succesul îndeplinirii sarcinilor fundamentale ale NATO.

29. Dialogul și cooperarea cu partenerii pot contribui de o manieră concretă la întărirea securității internaționale, la apărarea valorilor pe care se bazează Alianța, la operațiile NATO, ca și la pregătirea națiunilor interesate pentru parteneriat cu NATO. Aceste relații se vor baza pe reciprocitate, avantaje și respect mutuale.

30. Ne vom întări parteneriatele urmând formulele suplimentare care să reunească aliații și partenerii – în cadrele de lucru existente și dincolo de acestea:

- Suntem pregătiți să dezvoltăm dialogul politic și cooperarea practică cu orice națiune sau organizație competentă de pe glob care ne împărtășește interesul în realizarea unor relații internaționale pașnice.

- Vom fi deschiși la consultări cu orice țară parteneră pe probleme de securitate de interes comun.

- Vom acorda partenerilor noștri operaționali un rol structural în conturarea strategiei și deciziilor ce privesc misiunile conduse de NATO la care aceștia contribuie.

- Pe viitor, vom dezvolta parteneriatele existente păstrându-le specificitatea.

31. Cooperarea între NATO și ONU continuă pentru realizarea unei contribuții substanțiale la securitate prin operații în întreaga lume. Alianța urmărește să adâncească dialogul politic și cooperarea practică cu ONU, așa cum se prevede și în Declarația ONU-NATO, semnată în 2008, inclusiv prin:

- legătura întărită între sedii celor două organizații;

- mai multă consultare politică regulată și

- cooperare practică îmbunătățită în gestionarea crizelor, acolo unde ambele organizații sunt angajate.

32. O Uniune Europeană activă și eficace contribuie la securitatea pe ansamblu a zonei euro-atlantice. De aceea, UE reprezintă pentru NATO un partener unic și esențial. Cele două organizații sunt compuse, în mare parte, din aceleași state și toți membrii lor împărtășesc valori comune. NATO recunoaște importanța unei apărări europene mai puternice și mai performante. Salutăm intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona care furnizează un cadru de lucru pentru întărirea

capacităților UE de a face față provocărilor comune de securitate. Aliații care nu sunt membri ai UE aduc o contribuție semnificativă la aceste eforturi. În ce privește parteneriatul dintre NATO și UE, implicarea deplină în aceste eforturi este esențială. NATO și UE pot și vor trebui să joace roluri complementare și de întărire reciprocă în sprijinirea păcii și securității internaționale. Suntem hotărâți să contribuim la crearea unor circumstanțe mai favorabile prin care:

- să întărim pe deplin parteneriatul strategic cu UE în spiritul reciproc și deplin al deschiderii, al transparenței, al complementarității și al respectului cu privire la autonomia și integritatea instituțională a ambelor organizații;

- să ne îmbunătățim cooperarea practică în operații pe întregul spectru al crizei de la planificarea coordonată la sprijinul reciproc în teren;

- să ne lărgim consultările politice pentru includerea tuturor elementelor de interes comun pentru a împărtăși evaluări și perspective;

- să cooperăm mai deplin în dezvoltarea capacităților pentru minimizarea duplicării și maximizarea eficienței costurilor.

33. Cooperarea NATO-Rusia are o importanță strategică căci ea contribuie la crearea unui spațiu comun al păcii, stabilității și securității. NATO nu reprezintă o amenințare pentru Rusia. Dimpotrivă, ne dorim un parteneriat strategic adevărat între NATO și Rusia și vom acționa în acest sens în așteptarea reciprocității din partea Rusiei.

34. Relația NATO-Rusia se bazează pe scopurile, principiile și angajamentele Actului Fondator NATO-Rusia și ale Declarației de la Roma, în special cu referire la respectarea principiilor democratice și a suveranității, independenței și integrității teritoriale ale tuturor statelor din zona euro-atlantică. Deși există diferențe pe probleme particulare, rămânem convinși că securitatea NATO și a Rusiei se împletesc și că un parteneriat puternic și constructiv bazat pe încredere, transparență și previzibilitate reciprocă poate servi cel mai bine securității noastre.

Suntem hotărâți:

- să îmbunătățim consultările politice și cooperarea practică cu Rusia în domeniile de interes comun, inclusiv în cele privind apărarea antirachetă, contra-terorism, lupta contra drogurilor, lupta împotriva pirateriei și promovarea unei securități internaționale extinse;

- să folosim întregul potențial al Consiliului



NATO – Rusia pentru dialog și acțiune întrunită cu Rusia.

35. Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic și al Parteneriatului pentru Pace sunt elemente centrale, în viziunea noastră, a unei Europe întregi, libere și în pace. Suntem ferm angajați în dezvoltarea unor relații amicale și de cooperare cu toate țările mediteraneene și intenționăm să dezvoltăm Dialogul Mediteranean în anii viitori. Acordăm o mare importanță păcii și stabilității în zona Golfului și intenționăm să întărim cooperarea în cadrul Inițiativei de Cooperare de la Istanbul. Noi urmăm:

- să îmbunătățim consultările și cooperarea militară practică cu partenerii noștri din Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic;
- să continuăm și să dezvoltăm parteneriatele cu Ucraina și Georgia în cadrul Comisiilor NATO-Ucraina și NATO-Georgia, pe baza deciziei NATO de la Summit-ul de la București din 2008 și luând în considerare orientarea sau aspirația euro-atlantică a fiecăreia dintre țări;
- să facilităm integrarea euro-atlantică a Balcanilor de Vest în scopul asigurării păcii și stabilității durabile bazate pe valorile democratice, cooperarea regională și relațiile de bună vecinătate;
- să aprofundăm cooperarea cu membrii actuali ai Dialogului Mediteranean și să fim deschiși către includerea în Dialogul Mediteranean a altor țări din regiune;
- să dezvoltăm un parteneriat de securitate aprofundat cu partenerii noștri din Golf și să rămânem pregătiți să primim noi parteneri în Inițiativa de Cooperare de la Istanbul.

Reforma și transformarea

36. Fapt unic în istorie, NATO este o Alianță de securitate care desfășoară forțe militare capabile să opereze împreună în orice mediu, care pot controla operații oriunde prin structura de comandă militară integrată și care are la dispoziția sa capacități centrale pe care puțini aliați și le pot permite în mod individual.

37. NATO trebuie să dețină resurse suficiente – financiare, militare și umane – pentru a duce la bun sfârșit misiunile sale, care sunt esențiale pentru securitatea populației și teritoriului țărilor Alianței. Aceste resurse trebuie să fie folosite în cel mai eficient și eficace mod posibil. Prin urmare:

- vom maximiza capacitatea de desfășurare a forțelor noastre și capacitatea lor de susținere a operațiilor în teren, inclusiv prin întreprinderea unor eforturi focalizate pentru a întruni obiectivele de utilitate ale NATO;
- vom asigura coerența maximă în planificarea apărării pentru reducerea duplicatelor inutile și pentru a ne orienta dezvoltarea capacităților conform cerințelor moderne;
- vom dezvolta și vom opera capacitățile întrunit din motive de eficientizare a costurilor și pentru manifestarea solidarității;
- vom prezerva și vom întări capacitățile, standardele, structurile și fondurile comune care ne unesc ca întreg;
- ne vom angaja într-un proces de reformă continuă, pentru raționalizarea structurilor, pentru îmbunătățirea metodelor de lucru și pentru maximizarea eficienței.

O alianță pentru secolul al XXI-lea

38. Noi, liderii politici ai NATO, suntem hotărâți să continuăm reînnoirea Alianței noastre astfel încât ea să facă față provocărilor de securitate ale secolului al XXI-lea. Suntem ferm angajați să-i păstrăm eficacitatea în calitate sa de cea mai de succes alianță politico-militară din lume. Alianța noastră prosperă ca o sursă de speranță deoarece se bazează pe valorile comune de libertate individuală, democrație, drepturi ale omului și statul de drept și pentru că obiectivul nostru comun – esențial și imuabil – este de a salvagarda libertatea și securitatea membrilor săi. Aceste valori și obiective sunt universale și perpetue și noi suntem hotărâți să le apărăm prin unitate, solidaritate, putere și determinare.

Traducere și adaptare: Dr. Mirela ATANASIU, după materialul preluat de pe site-ul oficial al NATO de la adresa: <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.

CONCEPTUL STRATEGIC NATO – DETERMINĂRI ȘI PERSPECTIVE

Dr. Constantin MOȘTOFLEI

Adoptarea, la Summitul NATO de la Lisabona, din 19-20 noiembrie 2010, a Conceptului Strategic pentru apărare și securitate, al statelor membre ale Organizației Tratatului Nord-Atlantic, reprezintă un eveniment important în actualitatea politico-militară la sfârșitul primului deceniu al secolului al XXI-lea. În procesul de elaborare a documentului au fost implicate importante resurse umane și intelectuale aparținând statelor membre și conducerii NATO. Forma finală, adoptată de către șefii de stat și de guvern din țările aliate, prin nota sa de generalitate impusă de adoptarea pe baza principiului consensului și caracterul neclasificat al conținutului dat publicității, va impune analize profunde pentru precizarea soluțiilor de implementare a prevederilor sale. Prezentăm o primă încercare de decelare a determinărilor ce vor face obiectul demersurilor la nivelul Alianței, dar și la nivel național, din partea statelor membre și, de ce nu, al partenerilor. Totodată, reluăm o serie de interogații și considerații care ne-au preocupat în perioada pre-adoptare.

Cuvinte-cheie: Concept strategic NATO; securitate euroatlantică; apărare colectivă; managementul crizelor; parteneriate.

Conceptul Strategic al NATO, adoptat la Lisabona, cu ocazia Summitului din 19-20 noiembrie a.c., constituie un factor care va declanșa transformări importante în abordarea securității și apărării la nivelul Alianței, luată ca macrostructură, al țărilor membre, în mod independent ori pe regiuni geografice. În același timp, reconsiderări importante sunt de așteptat și din partea tuturor statelor din afara Alianței, indiferent de puterea acestora sau de disponerea față de spațiul euroatlantic. Vor fi influențate și organismele internaționale de securitate, globale ori regionale (ONU, UE, OSCE etc.).

Nevoia unui nou concept strategic a fost explicată de secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen. Plecând de la faptul că actualul document datează din 1999, înainte de 11 septembrie 2001, înainte de conflictul din Afganistan, înainte de atacurile cibernetice și de actele de piraterie și când NATO avea doar 16 membri, de la faptul că lumea s-a schimbat, amenințările s-au schimbat, la fel și Alianța Nord-Atlantică, secretarul său general aprecia că „avem nevoie și vom avea un concept strategic ce ia în considerare realitățile de azi, ca și provocările de mâine”.

Pentru elaborarea noului document s-a apelat la un grup de 12 experți din interiorul Alianței, condus de fostul secretar de stat american Madeleine Albright. Domnia sa a promis, încă de la început, că în elaborarea acestui document se va lucra transparent, având nevoie de sprijinul opiniei publice din statele membre ale Alianței și dând asigurări că vor exista consultări foarte serioase asupra „subiectului” între țările membre NATO. Prin raportul grupului de experți, intitulat „NATO 2020: securitate asigurată, angajament dinamic”, se sugera că Noul Concept Strategic trebuie să aibă o perioadă de aplicabilitate de cel puțin 10 ani, că este necesară transformarea NATO, în baza lecțiilor învățate în Afganistan, într-o organizație cu puteri sporite și cu numeroși parteneri.

Pentru adoptarea Noului Concept Strategic s-au desfășurat multiple dezbateri, la diverse niveluri, fie în grupuri de experți, fie de către factori de decizie politico-militară, justificate prin importanța și complexitatea documentului, dar și prin faptul că adoptarea sa se făcea pe baza principiului consensului.

România, în calitate de stat membru NATO, a organizat mai multe ateliere de lucru pentru elaborarea unui punct de vedere referitor



la noul Concept Strategic al NATO, la nivel științific, militar și politic. Acestea s-au desfășurat la Colegiul Național de Apărare (8 octombrie 2009), la sediul Ministerului Apărării Naționale (19 octombrie 2009), al Ministerului Afacerilor Externe (15 octombrie 2009) și, în final, la Palatul Parlamentului (23 octombrie 2009).

Pe baza documentului elaborat de colectivul condus de Madeleine Albright, secretarul general NATO, Anders Fogh Rasmussen, a redactat, personal, varianta finală a proiectului Noului Concept Strategic NATO și l-a trimis spre analiză și dezbateri către ambasadorii celor 28 de state membre ale NATO pentru ca, ulterior, pe 14 octombrie 2010, să fie analizat de către miniștrii de Externe și ai Apărării, în cursul unei reuniuni organizate la Bruxelles. Versiunea finală a fost prezentată șefilor de stat și de guvern participanți la Summit NATO de la Lisabona, din 19-20 noiembrie a.c.

Dintr-un interviu acordat de Anders Fogh Rasmussen, pe timpul vizitei la București, în mai 2010¹, secretarul general NATO spunea că „ambitiția mea este să reformez Alianța”.

Ceea ce reținem, după ce a trecut și momentul Lisabona, este că ambiția secretarului general NATO s-a transmis tuturor celor implicați în demersul elaborării și adoptării Conceptului Strategic, inclusiv statelor membre. După ambiția de a avea un reprezentant în „grupul înțelepților”, fiecare a acționat pentru a le pune la dispoziție concepte și idei, nu numai originale, cât și utile, viabile, care să cucerească interesul tuturor membrilor ori să asigure baza elementelor necesare realizării compromisurilor înainte de obținerea consensului asupra variantei finale. Dorința de a se adopta documentul, dar și aplicarea principiului consensului, credem că au determinat formulări caracterizate de o anumită generalitate care, ulterior, să permită, prin interpretări, găsirea și aplicarea unor soluții pentru cazuri speciale, chiar punctuale. În aceeași notă a ambițiilor se înscriu și aprecierile exprimate, atât pentru valoarea Noului Concept Strategic, ca document programatic, în care se regăsesc obiectivele și pozițiile susținute de statele membre, cât și pentru claritatea mesajului politic dat de aliații de pe cele două maluri ale Atlanticului privind întărirea solidarității și a acțiunii comune.

Conceptul Strategic, potrivit variantei din 1999, trebuia să ofere instrucțiuni generale

pentru dezvoltarea unor politici și planuri militare detaliate, dar și instrucțiuni pentru misiunile forțelor militare aliate și instrucțiuni privitoare la poziția de forță a Alianței, precum și caracteristici ale forțelor convenționale și nucleare².

Varianta din 2010 are o componentă politică mult mai accentuată prin care se susține că Organizația va continua să-și joace rolul său “unic și esențial” prin “mijloace politice și militare”, în care primează acțiunile non-violente. Ceea ce se dorește este ca NATO să rămână “sursa esențială de stabilitate”, aceeași “comunitate fără precedent pentru asigurarea libertății, păcii, securității și a valorilor împărtășite”, o “comunitate unică de valori angajată spre respectarea principiilor libertății individuale, democrației, drepturilor omului și statului de drept”. Totodată, NATO va rămâne forumul transatlantic unic și esențial pentru consultări pe toate problemele care afectează integritatea teritorială, independența politică și securitatea membrilor săi, așa cum s-a stabilit prin articolul 4 al Tratatului de la Washington.

În Conceptul Strategic NATO – 2010 există elemente de continuitate din varianta anterioară, considerată ca o bază de plecare și, acolo unde s-a simțit nevoia, s-au făcut nuanțările și precizările necesare. Se mențin, astfel, cele trei misiuni fundamentale ale Alianței:

a) Apărarea colectivă. Este considerată ca cea mai mare responsabilitate a Alianței, care presupune protecția și apărarea teritoriului statelor membre și a populațiilor acestora împotriva tuturor pericolelor și amenințărilor, inclusiv celor de tip nou. Sunt vizate orice provocări emergente de securitate și noile amenințări care ar afecta securitatea fundamentală a aliaților individuali sau a Alianței ca întreg.

Protecția, văzută ca un proces de gestionare a tuturor factorilor de risc (pericole posibile) existenți în mediul de securitate, presupune supravegherea și monitorizarea tuturor elementelor din ariile de interes strategic pentru Alianță, inclusiv de dincolo de spațiul euroatlantic, în special din cele mai volatile regiuni. În Conceptul Strategic sunt prezentate drept cauze posibile ale afectării stabilității internaționale și securității euroatlantice:

- proliferarea rachetelor balistice ce pot atinge teritoriul euroatlantic;

- proliferarea armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă;



- creșterea extremismului și în interiorul acestuia a terorismului, dar și a activităților ilegale transnaționale, precum traficul de arme, droguri și ființe umane;

- ușurința în achiziționarea de capacități militare moderne, în special nucleare, chimice, biologice sau radiologice;

- creșterea numărului de atacuri cibernetice care provoacă daune considerabile administrațiilor guvernamentale, afacerilor și economiilor;

- creșterea dependenței prosperității, stabilității, securității naționale și euroatlantice de vulnerabilitățile infrastructurii critice precum rutele vitale de comunicații, transport și de tranzit, rețelele de transport și alimentare;

- dependența unor state NATO, pentru asigurarea propriilor nevoi de energie, de furnizorii străini și, în unele cazuri, de rețelele străine de alimentare și distribuție energetice;

- vulnerabilitatea rezervelor energetice în fața distrugerilor provocate;

- impactul asupra planificării și operațiilor militare din partea tehnologiilor moderne în domeniul armelor cu laser, războiului electronic și mijloacelor sofisticate de acțiune din spațiu sau împotriva acestora.

Apărarea, pe care noi o înțelegem ca acțiune (cu sau fără efect distructiv) și rezultatele acesteia împotriva unei manifestări ostile, presupune, pentru NATO, întrebuițarea mijloacelor politice și militare împotriva oricărei amenințări la adresa teritoriului euroatlantic și populației statelor membre, indiferent de locul de unde se realizează. Aceasta presupune, din punct de vedere militar, menținerea capacității de a desfășura, simultan, operații într-unite majore și mai multe operații de mică amploare, unele de tip expediționar, la distanțe strategice, inclusiv realizate de către Forța de Răspuns NATO.

Secretarul general NATO sublinia că pentru amenințări moderne sunt necesare metode moderne de apărare, iar în Conceptul Strategic se precizează că apărarea teritoriului și a celor 900 de milioane de persoane din spațiul euroatlantic trebuie să se planifice și să se realizeze împotriva oricărui atac.

NATO își definește capacitatea de apărare împotriva unui atac cu rachete drept unul dintre elementele centrale ale apărării comune. Programul realizării scutului antirachetă, de o complexitate deosebită și de durată, va presupune

eforturi apreciabile în realizarea sa, dar va fi în responsabilitatea tuturor membrilor Alianței, ca beneficiari ai efectelor sale. În același timp, pentru realizarea sa NATO va căuta activ cooperarea cu Rusia și alți parteneri euroatlantici.

În afara prevenirii și detectării atacurilor cibernetice, NATO are în vedere și apărarea împotriva acestora. Se va avea în vedere îmbunătățirea capacităților naționale de apărare cibernetică și coordonarea de către NATO, urmărindu-se recunoașterea potențialelor sisteme de atac cibernetic, avertizarea asupra iminenței producerii și modalității de realizare, cât și răspunsul ce trebuie să fie dat atacurilor cibernetice, inclusiv soluțiile de recuperare după încetarea acestora.

O atenție deosebită se va acorda și apărării împotriva amenințării cu arme de distrugere în masă chimice, biologice, radiologice și nucleare. În acest sens, având în vedere și că, atâta timp cât în lume există arme nucleare, NATO va rămâne o alianță nucleară. Apărarea comună se va asigura printr-o combinație adecvată a forțelor nucleare și convenționale, contându-se pe forțele nucleare ale Statelor Unite ale Americii, dar și pe cele ale Regatului Unit al Marii Britanii și ale Franței, cu rol descurajator, celorlalți aliați asigurându-li-se o participare mai largă, în aranjamentele de comandă, control și consultare, la planificarea apărării colective, cu folosirea armelor nucleare.

b) Managementul crizelor. În textul Conceptului Strategic se menționează că crizele și conflictele din afara frontierelor NATO pot constitui o amenințare directă la securitatea teritoriului și populației țărilor Alianței. Rezultă că nu fac obiectul misiunilor Alianței crizele și conflictele ce pot apărea pe teritoriile naționale ale statelor membre. În abordarea crizelor și conflictelor trebuie avute în vedere prevederile Articolului 2 al Tratatului de la Washington, în sensul că sunt obligate să caute să elimine conflictele din politicile lor economice internaționale și să încurajeze colaborarea economică bilaterală sau multilaterală. Totodată, potrivit Articolului 4, părțile vor avea consultări comune ori de câte ori vreuna dintre ele va considera că este amenințată integritatea teritorială, independența politică sau securitatea vreuneia dintre Părți.

În accepțiunea Conceptului Strategic, potrivit principiului cauzalității, criza este în relație cu un conflict, cu sau fără caracter armat. Se apreciază



că NATO deține un avantaj unic și puternic de capacitate politică și militară pentru a acționa asupra întregului spectru de crize: pre-conflict, pe timpul conflictului și post-conflict. Misiunea Alianței este de a se angaja activ, apelând la instrumente politice și militare adecvate, pentru a contribui la gestionarea crizelor în devenire, susceptibile a aduce atingere securității Alianței, înainte ca acestea să degereze în conflicte. În situația conflictelor în derulare, NATO va acționa pentru stoparea și rezolvarea lor, dacă acestea compromit securitatea Alianței, iar în perioada post-conflict va ajuta la consolidarea stabilității ca sursă de realizare a securității euroatlantice.

Realizarea securității prin gestionarea crizelor și implementarea unui management adecvat pe timpul derulării lor, cu sau fără atingerea stadiului de conflict în cazul evoluției diferendelor, vor avea la bază experiența, lecțiile învățate din operațiile desfășurate în Afganistan și Balcanii de Vest, alături de alți actori internaționali, dar mai ales cu parteneri civili.

Adeptă a anticipării și prevenirii conflictelor, NATO va fi pregătită și pentru gestionarea ostilităților, inclusiv ale celor cu caracter de insurgență/contrainsurgență, în care se regăsesc și acțiuni specifice terorismului.

c) Securitatea prin cooperare. NATO este conștientă că este afectată de dezvoltările politice și de securitate de dincolo de granițele sale și că, în mod reciproc, le poate, la rândul ei, influența. În acest scop, Alianța se va angaja activ în îmbunătățirea stabilității și securității internaționale și, implicit, a celei euroatlantice prin parteneriate cu țări relevante și alte organizații internaționale.

NATO va continua să acționeze pentru reîntărirea controlului armamentelor și pentru promovarea dezarmării, atât în ceea ce privește armele convenționale și armele de distrugere în masă, cât și a eforturilor de neproliferare.

Conceptul Strategic subliniază că promovarea securității euroatlantice se realizează cel mai bine printr-o rețea extinsă de relații de parteneriat cu țări și organizații din întreaga lume, bazate pe dialog politic și cooperare practică:

- Cooperarea între NATO și ONU urmărește adâncirea dialogului politic și cooperarea practică prin operații în întreaga lume pentru gestionarea crizelor.

- NATO dorește cooperarea cu o Uniune Europeană activă și eficientă, în care fiecare parte să

joace roluri complementare și de întărire reciprocă în sprijinirea păcii și securității internaționale.

- Cooperarea NATO – Rusia, considerată de importanță strategică, trebuie să se bazeze pe încredere, transparență și previzibilitate reciprocă, în folosul securității ambelor părți.

- Consiliul Parteneriatului Euroatlantic și Parteneriatul pentru Pace, Dialogul Mediteranean, Comisiile NATO – Ucraina și NATO – Georgia, Inițiativa de Cooperare de la Istanbul sunt elemente care pot contribui la stabilitatea internațională și securitatea euroatlantică.

- NATO are în vedere dezvoltarea unui parteneriat de securitate aprofundat cu partenerii din zona Golfului.

- Extinderea NATO este apreciată că va contribui substanțial la securitatea aliaților și, în acest sens, Alianța va ține „ușa larg deschisă” pentru democrațiile europene care doresc să devină membre.

Implementarea prevederilor Conceptului Strategic presupune a se avea în vedere și câteva aspecte legate de deținerea de resurse suficiente: financiare, militare și umane. Contribuabilii la bugetul Alianței vor obține un maximum de securitate posibilă pentru banii pe care îi investesc în apărare și trebuie să susțină nivelurile necesare cheltuielilor de apărare propriilor forțe armate.

*
* *

Transferul responsabilității realizării sistemului antirachetă, de la SUA către NATO, presupune, după părerea noastră, depășirea unor obstacole importante. Dificultățile vor fi legate de costurile uriașe pentru realizarea și menținerea în funcțiune a sistemului antirachetă. Se apreciază că numai conectarea sistemelor antirachetă existente în prezent în țările europene cu rețeaua americană se ridică la o sumă cuprinsă între 85 și 110 milioane de euro. Și pentru România problema costurilor este foarte importantă, întrucât una este ca scutul să fi aparținut de SUA și alta de NATO.

Procesul de reformă și de transformare al Alianței vizează creșterea eficienței și raționalizarea costurilor întrucât acesta trebuie realizat fără scăderea nivelului de ambiție și fără riscul generării unor vulnerabilități. Reforma structurilor militare ale NATO va consta, printre altele, în reducerea efectivelor de la 11.500 la



9.000, reducerea numărului cartierelor generale, iar al agențiilor de specialitate de la 14 la 3. Să avem în vedere că acest fapt conduce la o contribuție mai substanțială a aliaților cu efective în teatrele de operații, la repartizarea de resurse financiare suplimentare, în condițiile în care doar 18 din 28 de state membre alocă cel puțin 2% din PIB.

Un alt domeniu important se referă la apărarea cibernetică, care nu poate fi luată în considerare fără o contracarare prin acțiuni ofensive. Ce rol i se va găsi în ansamblul apărării colective, de cine se va realiza și cu ce costuri, va constitui o temă ce ne va preocupa pe toți.

Un alt aspect de interes, cel puțin pentru România, credem că îl va constitui determinarea impactului noului Concept Strategic al NATO asupra documentelor oficiale referitoare la

securitatea și apărarea națională. Credem că va fi ocazia de a elimina, în primul rând, confuzia conceptuală, inclusiv din proiectul Strategiei naționale de apărare, de evaluare a prevederilor Legii planificării apărării. Poate ar fi cazul să introducem și noi, ca multe alte țări membre, ca fundamentarea tuturor demersurilor oficiale să se facă printr-un Concept strategic național de securitate și apărare.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 http://www.adevarul.ro/interviurile_2_plus_1/Anders_Fogh_Rasmussen-„Invit_Rusia_sa_intre_in_lumea_reala-_0_256774807.html.

2 **Manualul NATO**, Office of Information and Press NATO, 1110 Brussels, Belgium, 2001, p. 43.

Dr. Constantin MOȘTOFLEI (c_mostoflei@yahoo.com) este Directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

ORIZONTURI ALE MEDIULUI DE SECURITATE ÎN URMĂTORUL DECENIU PENTRU UN POSIBIL MANAGEMENT AL INCERTUTUDINII

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN

Efortul principal al lumii în viitorul deceniu al secolului al XXI-lea trebuie concentrat pentru a crea premise pentru un posibil management al incertitudinii. Determinările sunt atât de numeroase, încât mediul de securitate se reconfigurează pe coordonate greu de determinat. Ultimul Summit Asia-Europa de la Bruxelles, din 4-5 octombrie 2010, reafirmă dialogul strategic între cele două continente pe bază de parteneriat egal, de respect reciproc și beneficii, iar liderii europeni de azi au nevoie de relații foarte bune cu țările asiatice. Fondul Monetar Internațional (FMI) se reformează și trasează o nouă ordine mondială.

Politica Federației Ruse spre vest reprezintă o schimbare tactică, cu valoare strategică și este pe cale să capete un cuvânt semnificativ în securitatea europeană, iar neînțelegerile ulterioare Summit-ului NATO de la Lisabona (19-20 noiembrie 2010) cu privire la scutul antirachetă pot genera o nouă cursă a înarmărilor și reacții de contracare din partea Federației Ruse. Noi riscuri pot veni și din tergiversarea ratificării Noului Tratat START.

Mutarea centrului de greutate al politicii mondiale în Oceanele Pacific și Indian crează, la rândul ei, premisele trecerii de la „momentul unipolar” către un sistem multipolar în care ar exista mai multe mari puteri și numeroase centre regionale de putere.

După 20 de ani de la Carta de la Paris pentru o nouă Europă, ideea necesității unei securități bazată pe transparență și încredere reciprocă – deși reconfirmată la summit-ul OSCE de la Astana – rămâne încă un deziderat, de vreme ce rezolvarea conflictelor nu poate fi făcută cu această generație de decidenți politici. Mai mult, singularizarea Rusiei, în acest cadru, ca și declarațiile

contradictorii cu privire la principiile admise la summit-ul NATO de la Lisabona amenință „resetarea” relațiilor cu vestul și o nouă perioadă de tensiuni și ignorări ale regulilor internaționale.

Cuvinte-cheie: orizonturi strategice; incertitudine; determinări; reconfigurări geopolitice; asiatic; european; transatlantic; scut antirachetă; ASEM; FMI; Europa; Asia; NATO; SUA; START; OSCE; Federația Rusă; China; BRIC.

Cum începutul secolului al XXI-lea este marcat de un nivel ridicat de fluiditate strategică și de reconfigurarea raporturilor de putere din cadrul sistemului internațional, prima **caracteristică a orizonturilor strategice** în ceea ce privește mediul de securitate în următorul deceniu este și va fi **fluiditatea, generată de probabilitatea condiționată a determinărilor**, foarte multe dintre acestea fiind sau părând că sunt aleatoare. Acest lucru a determinat și determină o evoluție incertă a reconfigurărilor G/P pentru că, te întrebi: care sunt determinările prioritare.

- Cele ale globalizării informației?
- Cele ale conexiunilor economice în rețea și a disfuncțiilor generate de efectul de rețea?
- Armamentele strategice existente sau cele care se află pe panoplii?
- Interesele marilor actori G/P între care se situează Marile puteri și organismele și organizațiile internaționale?
- Evoluția haotică a fenomenului financiar mondial care este generator de crize uriașe?
- Conspirația mondială?

De ce aceste întrebări? Pentru că **mediul de securitate se reconfigurează pe coordonate greu**

de determinat care generează astfel de întrebări. Câteva argumente:

1. **Ultimul Summit Asia-Europa de la Bruxelles, din 4-5 octombrie 2010 (ASEM 8), s-a încheiat fără o concluzie clară**, iar intențiile liderilor europeni ar fi fost acelea de a pune Beijingul în fața responsabilităților ce revin Chinei în eforturile de depășire a crizei globale, de unde și o serie de alte întrebări: este un test al determinării celor două părți de a-și coordona pe viitor acțiunile? Este posibilă, în condițiile actuale, o convergență între continentul european și cel asiatic? Care ar fi coordonatele? Nevoia Europei de energie și de resurse? Dar care sunt nevoile Asiei? Doresc Germania, Franța și Rusia să refacă heartland-ul de care vorbea Mackinder, sau o astfel de configurare este cu totul depășită, iar motorul Uniunii Europene (Germania și Franța) și unul dintre motoarele eurasiatice cele mai puternice (Rusia), celălalt motor eurasiatic fiind Turcia, doresc să se cupleze la un efort comun pentru a genera forță, prosperitate și dezvoltare durabilă?

2. **Reafirmarea dialogului strategic între cele două continente pe bază de parteneriat egal, de respect reciproc și beneficii**, a fost subliniată de însuși Herman Van Rompuy, președintele Consiliului European, care a prezidat lucrările acestei reuniuni la nivel înalt¹. Considerăm că o astfel de abordare este firească, de vreme ce, **în lumea globalizată de astăzi, nu mai poate exista doar relația Uniunii Europene cu America. Ieșirea din polarizarea excesivă a relațiilor este absolut obligatorie într-o lume interdependentă**. Or, relația Europa-Asia devine tot mai necesară, și, asemeni Statelor Unite, liderii europeni de azi au nevoie de relații foarte bune cu țările asiatice.

3. **Uniunea Europeană are tot mai multă nevoie de China**, iar China pare a fi pregătită să ajute zona euro să treacă de acest moment dificil și poate imprima o anumită direcție în evoluția financiară și economică a Uniunii. Numai că, **pe fondul acestor vulnerabilități și China își poate impune punctul de vedere**. Și chiar mai mult. **Ar putea folosi în interes propriu divergențele apărute în interiorul Uniunii pe marginea ideii lansate de președintele Franței, Nicolas Sarkozy, privind instaurarea unei „noi ordini monetare”, pentru a face față dezechilibrelor actuale. Motorul chinez al Asiei, cel indian și cel japonez**, ca să nu mai vorbim de cel al Orientului Mijlociu (al lumii arabe și musulmane care, deocamdată, funcționează

la avarie, dar funcționează!) vor **intra în cuplaj cu cel al Rusiei și al UE sau BRIC-ul va desfășura cu precădere un viraj de 180 de grade spre zona Pacificului și spre cea a continentului sud-american?** Rămâne de văzut.

4. **FMI se reformează și trasează o nouă ordine mondială**. În decurs de un an, FMI va avea alți actori la masa votului. Acordul încheiat la 23 octombrie 2010, la reuniunea miniștrilor de finanțe din statele membre G20 de la Gyeongju (Coreea de Sud), **echilibrează puterile de putere în lume**. Fondul Monetar Internațional se reformează și va avea o **structură de conducere și o reprezentativitate schimbate**. Și chiar mai mult: va trasa o nouă ordine mondială în care o **mare putere de decizie va fi deținută și de țările în curs de dezvoltare**, cu atât mai mult cu cât ajutorul acordat Europei de FMI în plină criză financiară a venit în mare parte din Asia. Pe cale de consecință, Europa va ceda două dintre cele 24 de fotolii care compun Directoratul Executiv al FMI, cel care decide cu privire la împrumuturile de ordinul milioanei, numirea directorului general și – așa cum susține chiar Fondul – activitatea „de zi cu zi” a instituției. Or, **reformarea anunțată**, care trebuie aprobată de țările europene într-un termen de aproximativ un an, **va modifica substanțial reprezentarea în cadrul Directoratului FMI**, și cea mai importantă echilibrare de forțe este intrarea țărilor BRIC în primele zece, în ceea ce privește cotele de reprezentare. Pe cale de consecință, Brazilia, Rusia, India și China vor avea proporțional cu cota de reprezentare și puterea de vot dar și angajamentul financiar.

5. **Politica Federației Ruse spre vest** reprezintă și ea o schimbare tactică, cu valoare strategică, ce oferă Uniunii Europene **oportunitatea de a testa dorința reală a Moscovei de a juca un rol mai constructiv în vecinătatea sa și de a crea împreună cu Europa noi structuri de securitate**. După summit-ul trilateral Sarkozy, Merkel și Medvedev, de la Deauville, din 18-19 octombrie 2010, care aduce pe agenda de lucru securitatea europeană și cum pot revigora cele trei mari puteri europene instituțiile de securitate ale continentului, dar și puncte precum: susținerea candidaturii Rusiei pentru președinția G20, simplificarea accesului cetățenilor ruși în spațiul Uniunii Europene și impulsivitatea rezolvării conflictelor înghețate din fostul spațiu sovietic (inclusiv din Transnistria) -, **Rusia este pe cale să capete un**



cuvânt semnificativ în securitatea europeană, iar importanța reuniunii tripartite capătă un și mai mare interes, după ce, la 15 octombrie 2010, European Council on Foreign Relations (ECFR)² a lansat propunerea creării unui nou aranjament de securitate în Europa bazat pe o viziune total nouă asupra realităților de pe continent și a puterilor relevante care trebuie să participe la construirea acestuia³. Mai mult, ECFR introduce un nou concept (concert de proiecte) care va constitui mecanismul aflat la baza așa numitului dialog dintre UE, Rusia și Turcia.

Cu alte cuvinte, **în viitor, va porni UE de la ideea unui dialog de securitate UE-Rusia** avansată de cancelarul german Angela Merkel și de președintele rus Dmitri Medvedev la Meseberg⁴, **incluzând Turcia pentru a avea la masa dialogului toate cele trei puteri mari ale Europei? Unde este însă Marea Britanie?!** Vom avea, în viitor, un joc dihotomic, de o parte fiind Marea Britanie și SUA, ca superputere mondială implicată masiv și decisiv în devenirea Europei după cel de-Al Doilea Război Mondial, și, de cealaltă parte, **o nouă trilaterală** (Germania, Franța, Rusia), sau este vorba doar de interesul sporit și special al celor trei mari puteri și, implicit, al Uniunii Europene, pentru Eurasia sau Euro-Asia? Înclinăm să credem că astfel de reconfigurări geopolitice de foarte mare anvergură și de o importanță cu totul specială necesită mai multe abordări și mai multe paliere. Eurasia sau Euro-Asia? Vor reuși oare țările europene și cele asiatice să găsească un numitor comun și căi optime și oportune de convergență? Poate că, pentru început, această convergență de opinii privind percepția amenințărilor la adresa securității continentului european și a celui asiatic creează oportunitatea unor noi negocieri privind securitatea comună a celor două continente care nu sunt separate decât printr-o linie artificială care poate deveni, chiar dacă nu foarte ușor, una de confluență, de construcție durabilă.

6. În contextul în care „centrul de greutate al politicii mondiale a părăsit Atlanticul și s-a mutat în Oceanele Pacific și Indian” și lumea ar deveni „mai sudică și mai asiatică”, ceea ce creează premisele trecerii de la „momentul unipolar”, caracterizat prin statutul de unică superputere al SUA din ultimii douăzeci de ani, către un sistem multipolar în care ar exista mai multe mari puteri și numeroase centre regionale de putere, **care va fi evoluția relației transatlantice în condițiile**

în care SUA vor juca un rol decisiv, dar „mai puțin dominant”⁵ în sistemul internațional ? Și cât de mult va putea influența Europa relația dintre SUA și China, despre care președintele american B. Obama a declarat că „va modela secolul al XXI-lea”?

7. Ce consecințe pot genera neînțelegerile ulterioare Summit-ului NATO de la Lisabona cu privire la scutul antirachetă? Dmitri Medvedev a reiterat că **orice angajament al Federației Ruse în acest proiect⁶ se va face de pe poziții de egalitate, orice soluție neagreată de Kremlin putând conduce la o nouă cursă a înarmărilor⁷.**

Această poziție a fost exprimată și de premierul Valdimir Putin în cadrul emisiunii Larry King Show, din data de 1 decembrie, de pe postul CNN. Acesta afirma că, **în cazul în care Vestul va respinge oferta Moscovei privind schimbul de informații, concomitent cu asigurarea unui control comun asupra sistemului balistic defensiv, iar SUA va amplasa rachete și radare în proximitatea teritoriului său, Rusia va proceda la reacții de contracarare. Sunt tot mai multe semnale potrivit cărora Rusia pare decisă să-și construiască propriul scut anti-rachetă.** Mai mult, conform unei publicații centrale moscovite, un nou sistem S-500 urmează a fi operațional, acesta având capacitatea de a doborî aparate de zbor inamice, rachete, focoase nucleare precum și obiecte din spațiul extra-atmosferic⁸.

8. Dacă Statele Unite ale Americii nu vor ratifica noul Tratat⁹ pentru reducerea armamentului strategic, START, pe care cele două țări l-au semnat anul acesta – un tratat crucial pentru securitatea națională și un punct de cotitură pentru relațiile SUA-Rusia –, **ce riscuri noi poate aduce tergiversarea ratificării acestui tratat care trebuie aprobat de două treimi dintre senatori, iar mai mulți lideri republicani au cerut o amânare a votului? Își va consolida Federația Rusă forțele nucleare?**

9. Refuzul liderilor politici de a participa la dialog, atunci când se crează un context favorabil, este tot mai elocvent, iar **imposibilitatea identificării unor măsuri care să ducă la soluționarea conflictelor prelungite precum Georgia, Nagorno-Karabah sau Transnistria a fost demonstrată și la Summitul Anual al OSCE, de la Astana.** Chiar dacă rezultatul final al summitului s-a concretizat într-un singur document, numit „Declarația Comemorativă de la Astana: către o comunitate

de securitate”, prin care se reafirmă **angajamentul statelor participante față de principiile OSCE și care reconfirmă ideea necesității unei securități bazate pe transparență și încredere reciprocă, la 20 de ani de la Carta de la Paris pentru o nouă Europă**, document celebrat la acest summit. Concluzia pare să fie clară: **rezolvarea conflictelor nu poate fi făcută cu această generație de decidenți politici**¹⁰. Mai mult, **singularizarea Rusiei**, în acest cadru, făcută de propria retragere de la lucrări și de declarații reprobabile și contradictorii cu principiile admise cu doar 10 zile înainte, la Lisabona, anunță **încheierea perioadei lunii de miere a resetării relațiilor cu vestul și o nouă perioadă de tensiuni și ignorare a regulilor internaționale de către Moscova**.

Concluzia? Determinările sunt atât de numeroase încât, în ciuda efortului depus de toată lumea (NATO, UE, OSCE etc.) **nu se poate ieși încă din incertitudine**, iar efortul principal al lumii în viitorul deceniu al secolului al XXI-lea trebuie concentrat pentru **a crea premise pentru un posibil management al incertitudinii**.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Pentru detalii, vezi Consiliul European, Președintele, Bruxelles, 05 octombrie 2010, PCE 207/10, Observații de Președintele Herman Van Rompuy la ASEM 8, conferință de presă.

2 Potrivit Raportului ECFR, intitulat *Spectrul unei Europe multipolare* (The Spectre of a multipolar Europe), sferele de influență pot fi evitate printr-o regândire a arhitecturii de securitate la care să participe UE, Federația Rusă și Turcia. Pentru detalii vezi <http://www.ecfr.eu/>.

3 Raportul ECFR pornește de la următoarea definiție a stării de fapt: ordinea stabilită după 1989 în Europa este depășită și trebuie reconstruită ținând cont de următoarele patru realități: (1) Rusia a redevenit o mare putere cu interese în Europa; (2) UE constituie un actor care poate asigura securitatea membrilor săi; (3) Turcia este un participant esențial la orice discuție privind securitatea în Europa și (4) SUA nu au interese europene care să le implice major în construcțiile menite să asigure securitatea în Europa.

4 Președintele rus Dmitri Medvedev a chemat încă din 2008 la o dezbatere asupra unei noi arhitecturi de securitate a Europei, considerând structurile existente

deja învechite. Numai că țările europene au fost terifiate de o astfel de idee și, timp de doi ani, au încercat amânarea acestei discuții. Odată cu întâlnirea de la Meseberg dintre liderii german și rus, situația s-a schimbat.

5 Potrivit lui H. Kissinger, SUA se află într-un declin relativ de putere și vor fi nevoite să practice arta leadership-ului prin partajarea responsabilității cu alți actori importanți pentru asigurarea ordinii globale, chiar dacă SUA ar urma să rămână (în următorii 20-30 de ani) cel mai important actor al relațiilor internaționale („the strongest single power in the world”, Kissinger) și, totodată, o componentă indispensabilă a oricărui sistem de securitate colectivă. Pe larg, Dr. Gheorghe SAVU, *Relația transatlantică și provocările secolului XXI, în "Impactul evoluției relațiilor internaționale asupra mediului de securitate": A X-a sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională: București, 18-19 noiembrie 2010, Editura UNAP, București, 2010, p. 23.*

6 Propunerea liderului de la Kremlin viza segmentarea spațiului european ce urma a fi securizat, astfel că acestea îi reveneau sarcina de a apăra o anumită zonă de posibilele atacuri venite pe direcția sa, în timp ce NATO urma să se preocupe de restul sectoarelor neacoperite. Varianta a fost respinsă ulterior, fără însă a fi negate doleanțele Rusiei privind controlul locului de amplasare a elementelor scutului sau un veto în momentul utilizării lui, ba chiar contracararea acestuia prin “elemente de atac” ce urmează a fi amplasate lângă frontierele Alianței, în cazul nerespectării doleanțelor Moscovei.

7 Președintele rus a reiterat **decizia de a investi în armată echivalentul a 634 miliarde de dolari până în 2020, cu riscul de a relua cursa înarmărilor**. Acesta s-a declarat hotărât să amplaseze tehnică militară ofensivă la granița Occidentului dacă proiectul scutului antirachetă SUA-NATO va ignora doleanțele Moscovei.

8 Vezi declarațiile generalului *C. Serghei Karakaev*, comandantul-șef al RVSN – Forțele de rachete cu destinație strategică ale Rusiei (RVSN).

9 Barack Obama a cerut Congresului să acorde prioritate ratificării tratatului, avertizând că acesta este crucial pentru securitatea națională și un punct de cotitură pentru relațiile SUA-Rusia. Însă, documentul trebuie aprobat de două treimi dintre senatori, iar mai mulți lideri republicani au cerut o amânare a votului.

10 Este nevoie de mult mai mult timp și de purtarea unui dialog mult mai lung pentru a pune capăt conflictelor și pentru a găsi noi formule care să asigure securitatea și să satisfacă interesele tuturor membrilor OSCE.

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN (cgbalaban@yahoo.com) este Directorul Adjunct al Institutului de Studii de Securitate „Dimitrie Cantemir” al Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, București.

RECONFIGURAREA ARHITECTURII EUROPENE DE SECURITATE. PROBLEMA RUSIEI

Luciana-Flavia PUCEA¹

Într-o lume aflată în continuă transformare, aflată în pragul unei noi ere, a interpolității, apare necesitatea redefinirii relațiilor și strategiilor de securitate tradiționale. Implementarea Tratatului de la Lisabona, elaborarea unui nou concept strategic al NATO și proiectul unui nou tratat de securitate europeană, propus de Președintele Medvedev denotă că o astfel de reevaluare este deja în desfășurare. Cu toate acestea, numeroase controverse se cer discutate: „resetare”, stagnare, restabilire a unui climat de încredere, care sunt conceptele care descriu cel mai bine triunghiul de securitate descris de relația NATO-UE-Rusia? Ce rol va juca Uniunea Europeană în reconfigurarea actualei arhitecturi de securitate? În ce fel poziția noii administrații de la Casa Albă față de Rusia va influența relațiile cu partenerii săi europeni, în special cu statele central și est-europene? Cât de mare este diviziunea din interiorul UE și NATO și ce rol joacă Rusia în menținerea acestei diviziuni? Lucrarea își propune să adreseze aceste chestiuni, concentrându-se asupra problemelor de securitate care însoțesc relația liderilor occidentali cu Kremlinul, precum și să analizeze dezbaterea actuală provocată de discursul de securitate rusec.

Cuvinte-cheie: Securitatea europeană; Helsinki II; vecinătatea apropiată; vecinătatea comună; inițiativa Parteneriatului Estic.

Spectacolul surprinzător al trupelor NATO mărșăluind în Piața Roșie din Moscova sau gestul la fel de surprinzător al Secretarului de Stat American, Hillary Clinton, de a oferi „butonul de resetare” omologului său rus, afacerea Mistral din Franța, precum și promisiunile de sprijin făcute de Cancelarul german Angela Merkel la întâlnirea

bilaterală din iunie 2010 de la Meseberg pentru proiectul unui nou tratat de securitate europeană, urmate mai recent de atmosfera la fel de pozitivă a întâlnirii de la Deauville și a summit-ului „istoric” UE-NATO de la Lisabona, toate acestea au adus încă o dată în prim-planul dezbaterii occidentale dilema rusească.

Încă de acum doi ani, președintele rus, Dimitri Medvedev semnala nevoia unei schimbări în planul securității europene, propunând la Berlin un nou tratat pentru Europa, cunoscut în cercurile politice internaționale drept “Helsinki-II”. Privită prin prisma noii strategii a Rusiei, formulată de fostul președinte Putin în faimosul discurs din 2007 de la Munchen și transpusă formal într-un nou concept de politică externă prin decretul prezidențial din 31 iulie 2008, propunerea lui Medvedev a fost primită cu rețineră de majoritatea liderilor UE. OSCE a rămas cadrul preferat de discuție cu Moscova. Cu toate acestea, Rusia își făcuse auzit mesajul: Rusia intenționează să revină în prim-planul politicii internaționale, având intenția de „a participa nu numai la implementarea agendei internaționale, dar și la formularea ei”²: „Primim adesea – personal, foarte des – apeluri din partea partenerilor noștri, inclusiv partenerii noștri europeni, cu privire la faptul că Rusia ar trebui să joace un rol tot mai activ în politica mondială. Aș dori să fac o scurtă remarcă în acest sens: *nu avem nevoie de impulsione pentru a o face*”³.

Președintele Medvedev a menținut această viziune strategică în principal prin stilul asertiv al politicii externe și prin respingerea rolului cheie deținut de NATO în Europa. Însă, atitudinea sa este una mai degrabă moderată, orientată mai mult spre interior, fiind interesat, în primul rând, de propriul proiect de modernizare a țării: „Rusia își dorește

pur și simplu relații bune cu alte state – atât mari cât și mici. Credem că țara noastră este o parte organică a lumii moderne și dorim să ne dezvoltăm în rând cu restul lumii. Fața Rusiei moderne este o față zâmbitoare ... însă și alte țări trebuie să ne zâmbescă nouă”⁴.

El a subliniat totodată „natura echilibrată și multi-vectorială a politicii externe rusești”, precum și deschiderea Rusiei spre elaborarea unui nou cadru juridic adecvat unei lumi multipolare, care implică „înlocuirea abordărilor tradiționale bazate pe blocuri rigide printr-o diplomatie în rețea bazată pe forme flexibile de participare la structurile internaționale, în vederea găsirii de soluții comune la problemele comune”⁵. În multe rânduri, oficialii ruși au subliniat faptul că viziunea euro-atlantică are nevoie de o agendă pozitivă pentru un „sistem integrat și solid de securitate cuprinzătoare”⁶, „un sistem democratic cu adevărat deschis de securitate colectivă și cooperare pan-regională care va asigura unitatea regiunii euroatlantice de la Vancouver la Vladivostok, depășind inerția abordărilor la nivel de blocuri”⁷.

Ca și în cazul precedentelor semne de deschidere din partea partenerului rus, aliații NATO și statele membre UE au adoptat o atitudine de expectativă față de propunerea lui Medvedev. Cu toate acestea, au apărut schimbări semnificative la nivelul relației UE-Rusia, cele două părți făcând dovada unei tot mai mari dorințe de a depăși neînțelegerile din trecut. Memorandumul de la Meseberg, asupra intenției de a înființa un Comitet ministerial UE-Rusia pe probleme de securitate și afaceri externe, semnat de președintele Rusiei și de Cancelarul Federal al Germaniei, împreună cu inițiativa Parteneriatului pentru Modernizare rediscutată la cel de al 25-lea Summit UE-Rusia desfășurat la Rostov-pe-Don în vara lui 2010, ar putea fi înțelese ca dimensiunea de securitate și dimensiunea economică ale unui nou parteneriat strategic, consemnând pașii concreți întreprinși de cei doi actori în vederea unei apropieri mai palpabile. Aceste evenimente recente par să sugereze o re poziționare a UE față de Rusia, datorată înțelegerii faptului că o ușă deschisă Rusiei ar putea aduce multe beneficii.

Totuși, trebuie să recunoaștem că întoarcerea Rusiei la așa-numitul „stil asertiv” al politicii sale externe și de securitate ar putea diviza Europa și ar pune obstacole în calea fragilei relații transatlantice. Atât UE, cât și Moscova au vederi divergente asupra unei largi palete de chestiuni de

securitate, de la așa-numita „vecinătate comună” până la extinderea NATO. Mai mult, există în continuare o divizare clară atât în interiorul UE, cât și al NATO cu privire la problema apropierei de Rusia. Acest aspect impune necesitatea ca UE să dezvolte un model nou și consistent de cooperare cu Moscova. Comportamentul guvernelor occidentale în acest context va fi crucial pentru câștigarea mult doritei credibilități ca actor global de securitate. Totodată, controversata retragere a SUA din fostul spațiu sovietic este marea oportunitate ca UE să joace rolul principal în reconfigurarea securității europene și să dovedească că este un partener egal în alianța nord-atlantică⁸.

Este prea devreme pentru a face o predicție clară despre felul în care nevoia de redefinire a arhitecturii de securitate europeană va influența relațiile dintre Moscova și Bruxelles. Uniunea Europeană nu a formulat încă o poziție cu privire la acest subiect, cel puțin nu una consistentă. Totuși, modul de interpretare a propunerilor și intențiilor Rusiei și, în consecință, reacția față de acestea – o temă recurentă printre preocupările Occidentului – a câștigat categoric o importanță reînnoită, producând disensiuni atât la nivelul Uniunii Europene, cât și la nivelul Alianței Nord-Atlantice.

Apropierea precaută față de Rusia

Evoluțiile recente ale relației Rusiei cu Occidentul au generat o dezbatere aprinsă care a condus la numeroase speculații și comentarii. În timp ce unii analiști vorbesc despre o „tactică de seducție”, alții se întreabă dacă avem de-a face cu o „nouă Rusie”. Numeroși analiști din Europa consideră că marile costuri ale incertitudinii economice și politice din Rusia, precum și decizia președintelui Medvedev de a reintegra Rusia într-o lume aflată în plină transformare aduc o nouă voință de apropiere a Moscovei față de Occident, determinând Rusia să adopte o atitudine mai modestă și să aprecieze mai mult ofertele de cooperare ale Uniunii Europene, deschizând calea unui parteneriat fructuos și credibil. Prezumția implicită este că o Rusie mai „modernă” ar fi mai orientată spre Occident, mai deschisă și mai ușor de abordat.

Totuși, numeroși alți analiști au atras atenția că experții de politică externă de la Moscova înțeleg lumea diferit de cei din Occident⁹. Parteneriatul



pentru modernizare, de exemplu, a fost o idee vehiculată de președintele Dmitri Medvedev încă de la venirea sa la putere ca un „lider al inovației”. Uniunea a încercat, la Rostov pe Don, să îl transpună în termenii ei: parteneriatul înseamnă obligații din partea Rusiei, cum ar fi protejarea proprietății intelectuale, consolidarea sistemului judiciar, combaterea corupției, a subliniat la finalul Consiliului președintele UE, Herman van Rompuy. Însă, în timp ce pentru UE modernizarea înseamnă alinierea Rusiei la valorile și normele Uniunii, pentru oficialii ruși, afirmă Dmitri Trenin de la Centrul Carnegie din Moscova, modernizarea înseamnă pur și simplu că „Rusia își folosește resursele pentru a cumpăra active în Europa, în timp ce Europa furnizează Rusiei tehnologie”¹⁰. Or, după cum subliniază analistul de politică externă Fyodor Lukyanov¹¹, rușii văd UE ca pe un rezervor de capital, competențe și tehnologie, nu ca pe un model pe care Rusia se va plia în cele din urmă. Numeroasele neajunsuri ale relației UE-Rusia au revelat faptul că guvernul Rusiei s-a imunizat în mare măsură față de asalturile normativității europene, iar continuarea tacticii de camuflare a condiționării pozitive și normativismului în spatele unei atitudini „pragmatice” este văzută la Moscova ca fiind lipsită de inspirației.

Pe lângă agenda sa normativă, un alt factor important care pune obstacole politicii UE în privința apropierei de Rusia este inabilitatea acesteia de a formula un set de interese comune, fapt care a determinat creșterea egoismelor naționale și implicit dezbinarea, formarea de tabere și facțiuni la nivelul UE, în funcție de interesele comune de politică externă. După cum sugerează analistul rus Timoftei Bordachev, „orice încercare de abordare neo-funcționalistă – care explorează fenomenul integrării în sensul obținerii de noi beneficii politice din cooperarea mai strânsă în sferile pur tehnologice – s-ar putea dovedi un exercițiu intelectual incitant (...) Pe termen scurt, cooperarea funcțională ar putea fi într-adevăr utilă într-o anumită măsură la nivelul de bază, însă această cooperare va fi prea slabă pentru a considera această abordare promițătoare în privința strategiei de dezvoltare a relațiilor (...), chiar și o integrare economică este insuficientă pentru diminuarea impactului pe care îl are comportamentul și motivațiile cu tente naționaliste în procesul decizional”¹².

Pe acest fond, propunerea de securitate a lui Medvedev este adesea înțeleasă ca încă o strategie

divide et impera. Kremlinul pare să influențeze din ce în ce mai mult agenda de politică externă a statelor europene. Liderii ruși speculează un set de oportunități structurale, căutând să manipuleze în propriul beneficiu clivajele interne ale edificiului european: – „Moscova știe că inițiativa sa va fi primită cu neîncredere de către statele baltice, Polonia și Marea Britanie. Însă, Rusia încearcă să facă un joc subtil pentru a câștiga sprijin în favoarea planului său în rândul marilor capitale europene. Chiar dacă propunerea lui Medvedev nu va avea rezultate concrete, simpla propunere a planului a atins deja unul dintre obiectivele sale: acela de a diviza aliații NATO”¹³.

La nivelul statelor membre, nu există un consens cu privire la natura pericolelor reprezentate de Rusia. Politicieni pro-ruși de la Berlin, Roma și Paris au empatizat cu Rusia în privința faptului că se simte dată la o parte, chiar amenințată, într-un spațiu european dominat de UE și NATO¹⁴. Totuși, unii europeni sunt mai sceptici față de asigurările date de Kremlin că „Rusia nu se va angaja într-o confruntare costisitoare”, ci caută să dezvolte o „cooperare internațională pe baze de egalitate și respect reciproc față de interesele și beneficiile comune”, „cu scopul de a promova bune relații de vecinătate cu statele de peste granițe, în vederea eliminării actualelor focare de tensiune și conflicte din regiunile adiacente Federației Ruse și din alte zone ale lumii, și a prevenirii apariției altora noi”¹⁵. În ciuda atitudinii conciliante a Kremlinului, aceștia au înțeles propunerile avansate de Medvedev și de alți politicieni ruși ca o încercare de a dezbină Europa și SUA și de a da Rusiei un „*droit de regard*” asupra vecinătății sale, ca pe o tentativă de recuperare a statutului de arbitru al Rusiei în spațiul considerat sfera sa tradițională de influență geostrategică – străinătatea apropiată.

Prin urmare, de departe cea mai contestată chestiune rămâne problema statelor prinse între UE și Rusia, în spațiul denumit „vecinătatea comună”, ori „străinătatea apropiată”, mai exact statele de la granița de est a UE, respectiv granița de vest a Federației Ruse. Kremlin-ul și-a anunțat public îngrijorarea în legătură cu planurile NATO și UE de construire a unor parteneriate cu statele CSI¹⁶. Orice consens dispare în momentul în care acest subiect este adus în discuție. De fapt, de la războiul din august 2008 cu Georgia, a devenit mai mult decât evident că o prea mare apropiere de Georgia și Ucraina este interpretată de Rusia

ca o provocare. Până la urmă, aceasta a declarat răspicat că are propriile „interese privilegiate” în zonă.¹⁷ Cu toate că era conștientă de faptul că Politica de Vecinătate a UE nu va avea un impact atât de puternic încât să reprezinte o piedică în fața desfășurării în continuare a unor bune relații economice și politice cu state precum Bulgaria sau Slovacia, Moscova a privit cu neliniște lansarea în mai 2009 a inițiativei Parteneriatului Estic. Spre deosebire de inițiativa precedentă, Rusia vede Parteneriatul Estic în culori mult mai sumbre, simțindu-și de această dată amenințate interesele politice și economice în spațiul post-sovietic. Aceasta se datorează în mare parte și momentului în care a fost lansată inițiativa Parteneriatului Estic, un moment în care propria politică de vecinătate a Rusiei se afla în plină criză. Pe fondul unei Rusii mai agresive, gradul de toleranță la politica liderilor de la Kremlin de menținere a zonelor tradiționale de influență a slăbit foarte mult. În urma conflictului ruso-georgian, până și aliații cei mai vechi ai Rusiei au început să se îndepărteze de aceasta, divesificându-și orientările de politică externă: Armenia a reluat dialogul cu Turcia, Turkmenistan a restabilit relațiile energetice cu China, până și „ultimul tiran”, Lukașenko, a făcut tot ce i-a stat în putere să se poată apropia de UE. Mai mult de atât, nici un singur stat din spațiul post-sovietic nu a recunoscut independența celor două regiuni separatiste georgiene, Abhazia și Osetia de Sud.

Amenințarea a devenit evidentă: pe fondul slăbirii influenței rusești în spațiul post-sovietic, statele din această zonă ar putea găsi mai atractive opțiunile deschise de Parteneriatul Estic, ceea ce ar face tot mai dificil pentru Rusia să le mențină în sfera ei de interese privilegiate. Realizarea propunerilor integraționiste ale UE, de exemplu, încheierea acordurilor privind crearea zonelor de comerț liber ar putea zădărnici proiectele integraționiste ale Rusiei cu țările postsovietice în cadrul CSI, (Colaborarea Economică Euro-Asiatică, Uniunea Vamală). Mai mult, pe fondul estompării altor amenințări, precum aderarea Georgiei și Ucrainei la NATO, sau problema scutului anti-rachetă din Republica Cehă și Polonia, problema Parteneriatului Estic a urcat în topul preocupărilor rusești.

Nu este, prin urmare, surprinzător că de fiecare dată când problema vecinătății comune este pusă în discuție, dialogul dintre Rusia și UE este perceput în termeni geopolitici, în sensul jocului

de sumă nulă, în care ambii jucători sunt motivați de scopul lărgirii influenței strategice și a prezenței economice în zonă. În ciuda notelor pozitive care au marcat recent dialogul UE-Rusia, aceste progrese sunt în continuare privite cu scepticism, majoritatea analiștilor, atât ruși, cât și europeni, considerând că tensiunile și controversele vor continua să rămână elementele cheie care vor caracteriza relația UE-Rusia în următorii ani.

De asemenea, în timp ce Rusia și UE au adoptat o postură mai pragmatică în noul lor parteneriat strategic, începând să exploreze noi căi de cooperare într-un efort comun de a răspunde noilor amenințări ale secolului al XXI-lea, fostele state comuniste nu consideră că temerile lor ar fi nefondate sau anacronice. Acestea consideră că UE ar trebui să-și tempereze retorica asupra parteneriatului strategic și să depună mai mult efort în găsirea unei viziuni strategice comune și coerente vis-à-vis de Rusia. În accepțiunea acestora, UE ar trebui să fie pregătită și pentru un scenariu mai puțin optimist, caracterizat de o continuare sau chiar înmulțire a tensiunilor vis-à-vis de vecinătatea comună sau de alte probleme internaționale.

În timp ce Bruxelles-ul caută să depolitizeze relațiile sale cu Moscova, noii membrii UE devin tot mai circumspecți vis-à-vis de limitele compromisurilor pe care anumite state sunt pregătite să le facă pentru păstrarea parteneriatului economic dintre UE și Rusia. Aceștia consideră că UE nu ar trebui să renunțe la agenda sa normativă; mesajul transmis ar trebui să fie că UE se arată dispusă să continue extinderea cooperării cu Rusia, doar în măsura în care aceasta din urmă va demonstra progrese în ceea ce privește reforma economică, drepturile omului și libertatea de expresie. Mai mult, mesajul UE ar trebui să fie acela că Uniunea nu acceptă și nu va accepta nicio pretenție a Rusiei la sfere de influență. Relația UE cu Rusia nu trebuie să evolueze pe seama altor parteneri, precum Georgia, Ucraina sau Moldova, în măsura în care statele terțe nu sunt sfera numănu de interes privilegiat. Cu toate acestea, există temeri că astfel de scenarii ar putea deveni realitate. Și astfel de temeri nu sunt nerealiste, așa cum au demonstrat bunăoară consultările interguvernamentale ruso-germane de la St. Petersburg din toamna lui 2008¹⁸, când Merkel a făcut clar că Germania se va opune atât aderării Georgiei, cât și a Ucrainei la NATO.

Îmbrățișând vagul concept de parteneriat strategic sau ideea de pragmatism pentru a depăși



etapa de *Zastoi* („stagnare”) a strategiei spațiilor comune, UE pare să dea prioritate interesului în defavoarea valorilor, trimițând astfel un mesaj greșit vecinilor săi. Mai mult, solidaritatea internă a Uniunii este la rândul ei compromisă, unele state preferând să dezvolte în mod unilateral propriile lor parteneriate cu Rusia. Sunt tot mai rare mesajele de solidaritate ale UE, precum cel transmis Rusiei la Summit-ul de la Samara, din 18 mai 2007, când, referindu-se la sancțiunile comerciale aplicate Poloniei, la stoparea livrării de petrol Lituaniei și la conflictul ruso-estonian din jurul soldatului de bronz de la Tallin, atât Președintele Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, cât și Cancelarul Angela Merkel au demonstrat solidaritatea statelor membre în relația lor cu Rusia: „Rusia trebuie să știe un lucru – că formăm o uniune care este fondată pe solidaritatea unora față de ceilalți și interesele polonezilor sunt la fel de legitime, ca și cele ale francezilor, germanilor sau portughezilor. (...) Am avut ocazia de răspunde partenerilor ruși că dificultatea cu care se confruntă un stat membru reprezintă pentru noi toți o dificultate. Acum suntem 27 de state membre. Astfel, o problemă poloneză este o problemă europeană. O problemă lituaniană sau estoniană este de asemenea o problemă europeană. (...) Uniunea Europeană se bazează pe principiul solidarității”¹⁹.

Lipsiți fiind de o strategie coerentă la nivel de Uniune, unii purtători de decizie europeni preferă soluții bilaterale în zone precum politica energetică sau cooperarea militară, însă rup solidaritatea UE și subminează imaginea pe care Uniunea a încercat să și-o creeze de la declarația de la Leaken încoace – aceea de actor credibil și puternic la nivel internațional, care vorbește cu o singură voce. Recent, am avut exemplul Franței și Germaniei, ambii parteneri cheie ai Rusiei în Europa.

Stilul „personal” al diplomației fostului președinte al Federației Ruse, Vladimir Putin, înfățișat de așa numita „troică europeană” – parteneriatul strategic dintre acesta, Chirac și Schroeder – este continuat și în timpul președinției lui Medvedev. Moscova continuă cu succes să-și coordoneze interesele vis-à-vis de UE prin consolidarea relațiilor speciale cu marile puteri europene, punând preferința pentru formatul bilateral pe seama inerției mecanismului decizional de la nivelul Uniunii și a încetinelii birocratice ce îngreunează dialogul la nivelul structurilor comunitare.

Astfel, Franța a lansat propriul „parteneriat de modernizare” cu Rusia în noiembrie 2009, constând, în principal, într-un acord în domeniul energetic și negocierea unui contract de achiziționare a unor nave militare franceze de transport desant din clasa Mistral – spre nemulțumirea statelor baltice și a Georgiei²⁰. În ceea ce privește mult discutata „afacere Mistral”, în februarie 2010, reprezentanții permanenți ai Lituaniei și Estoniei la NATO, Linas Linkevicius și Juri Luik, au încercat să introducă afacerea Mistral pe agenda discuțiilor între aliați. Franța și alte țări vest-europene au refuzat însă, susținând că vânzările de arme sunt o chestiune bilaterală, nu una care să fie abordată în cadrul NATO. Cu toate acestea, Președintele francez continuă să descrie afacerea Mistral ca un semnal de încredere transmis Rusiei și un vector de integrare necesar, *în contextul reluării discuțiilor de cooperare dintre NATO și Federația Rusă*.

Relațiile dintre Franța și Rusia au devenit din ce în ce mai bune, anul 2010 fiind numit în Rusia și „Anul Franței”. Unii analiști însă, privesc strategia diplomatică a Franței vis-à-vis de Rusia mai degrabă ca o încercare de „a ține pasul cu Berlinul”²¹, relația acestuia din urmă cu Moscova fiind poate cea mai îndelungată, trainică și fructuasă relație a unui stat UE cu Rusia. Relația cu Rusia și accesul facilitat la oportunitățile economice și energetice din Rusia este prioritară pentru economia germană, sincopată de criza financiară și economică din Zona Euro. Interesele sunt mutuale: aproape 40% din necesarul german de gaz este adus din Rusia; în același timp, Rusia are nevoie de tehnologia și expertiza germană pentru a-și dezvolta și mai ales diversifica economia, micșorând dependența de exportul de resurse naturale; mai mult, există deja investiții majore ale firmelor germane în Rusia. Criza financiară din Grecia a transformat Uniunea Europeană într-o capcană pentru economia germană, obligată să subvenționeze tot restul Europei. În măsura în care pentru o economie închisă acest lucru nu ar fi fost posibil, Germania a devenit foarte dependentă de exporturi și parteneri externi, context în care una dintre soluții era reconsiderarea și îmbunătățirea relațiilor cu Rusia.

Dincolo de aceasta însă, alinierea dintre Germania și Rusia are în aceeași măsură și importante implicații de securitate. Politologul american George Friedman, fondatorul faimosului *think-tank* Stratfor, a căutat să explice postura

Germaniei, confruntată cu o dificilă decizie strategică, cu implicații majore la nivelul spațiului de securitate european și transatlantic. În concepția acestuia, Germania a căutat să evite dezechilibrele alianțelor din trecut dintre Franța, Germania și Rusia, principalii actori de securitate de pe continentul european în perioada 1871-1941, prin integrarea Rusiei în spațiul de securitate european sau, cel puțin, prin crearea unei interdependențe care să o împiedice să devină o amenințare.

Așa cum observă politologul american, aceasta avea însă „implicații imediate asupra relației Franței cu Rusia. Pentru Paris, parteneriatul cu Germania reprezintă fundamentul politicii economice și de securitate a Franței. Dacă Germania urmărește relații economice și de securitate mai apropiate cu Rusia, Franța trebuie să calculeze efectele pe care aceste relații le vor avea asupra sa. Cum niciodată în trecut o relație trilaterală Franța, Germania, Rusia nu s-a demonstrat funcțională, în măsura în care Franța juca rolul partenerului de ordin secund, era esențial pentru partea germană să prezinte această relație nu ca una trilaterală, ci ca o includere a Rusiei în Europa.”²²

În acest sens, trebuie remarcat că, referindu-se la discutarea proiectului de securitate propus de președintele rus, germanii vorbesc de un dialog *al Rusiei cu Uniunea Europeană* pe această temă și nu unul între Rusia și Germania, deci la nivel strict bilateral. Cu toate acestea însă, Germania a fost aceea care a luat inițiativa deschiderii discuțiilor cu Rusia, negociind unilateral cu aceasta, și abia apoi făcând cunoscut acordul la care au ajuns celelalte state ale UE, întâi de toate Franței și Poloniei.

Întrebat de ce a recurs la o reuniune bilaterală pentru discutarea unei probleme care privește relația cu UE, Medvedev a făcut referire la tandemul ruso-german și rolul crescând al Berlinului în ecuațiile politice europene, accentuând asupra cooperării fructuoase pe care acesta o are cu dna Merkel: „știm cum să-l ascultăm pe celălalt și cum să găsim tot felul de soluții până și la cele mai complexe probleme de ordin bilateral, regional și internațional. (...) Suntem conștienți că Germania este o membră a Uniunii Europene și că multe dintre problemele de rezolvat vor trebui să fie coordonate în cadrul Uniunii. Cu toate acestea, consider că evenimentele nu evoluează niciodată de-a lungul unor linii pur teoretice. Fiecare decizie are inițiatorii și susținătorii săi și din acest punct de vedere, cred că poate fi util să discutăm ideile

bune mai întâi la un nivel bilateral, pentru ca abia apoi să facem propuneri relevante UE, Comisiei Europene și altor organizații care iau decizii la nivel European”²³. Ideea unei relații dintre Rusia și Germania care să servească drept model pentru un viitor parteneriat UE-Rusia a fost formulată în mai multe rânduri de diplomații germani. De exemplu, referindu-se la parteneriatul pentru modernizare inaugurat de Summitul UE-Rusia de la Rostov, ministrul rus și cel german în afaceri externe, Serghei Lavrov și Guido Westerwelle, afirmau că acest parteneriat „urmează modelul germano-rus. Experiența noastră, acumulată la nivel bilateral, va aduce beneficii proiectului ruso-european”²⁴. De asemenea, la aceeași conferință de presă, Cancelarul german a completat: „Ar fi foarte complicat, dacă nu chiar nerealist să se aștepte ca toate cele 27 de state membre ale UE să ajung la un acord unanim și abia apoi să se prezinte o inițiativă sau alta Rusiei. Consider, în acest sens, că, dacă o țară este pregătită să preia inițiativa, acest lucru trebuie să fie mai mult decât bine venit”²⁵.

Așa numita Axă Berlin-Moscova naște însă disensiuni atât în sânul NATO, cât și în sânul UE. Reapare încă o dată frustrarea noilor-veniți, în contextul în care, statele care formează „nucleul dur” al UE²⁶, anume tandemul Franța-Germania, par să mențină monopolul asupra procesului decizional la nivelul Uniunii atunci când este vorba de probleme cu impact strategic, din zona de „*high politics*”. Mai mult, pârghia pe care Rusia o deține asupra unor state membre cheie ale UE este percepută ca având potențialul de a slăbi ireversibil atlanticismul ca orientare strategică în Europa. Așa cum arată Friedman, „a devenit clar că germanii nu vor să-și compromită participarea la proiectul european, dar în același timp, încearcă să-l redefească tot mai mult în propriul lor avantaj, și din perspectivă germană, acest lucru se traduce prin necesitatea aducerii Rusiei mai aproape. Cu toate acestea, le rămâne de explicat care este relația lor cu restul Europei, în special ce obligații financiare își asumă pentru ajutarea economiilor afectate de criza din Zona Euro și de asemenea să definească relația lor cu NATO, și mai ales cu SUA.”²⁷

Barack Obama – ultimul președinte atlanticist?

În preajma alegerilor prezidențiale din SUA aveau loc discuții aprinse în jurul posibilelor



scenarii de politică externă a Statelor Unite. Numeroși analiști au prezis că SUA, neîncrezătoare în determinarea Uniunii Europene de a se implica mai mult pe scena internațională și întrevăzând un eventual declin geopolitic european, va considera că unica soluție care îi va permite să-și păstreze rolul de arbitru al scenei globale, va fi o orientare spre Asia; un nou tip de parteneriat ar fi necesar pentru gestionarea ordinii globale, unul orientat spre puterile emergente, precum China sau India, ceea ce ar face ca epoca euro-atlantică să se apropie de sfârșit. Dimpotrivă, alți analiști susțineau un scenariu contrar în ceea ce privește relația transatlantică, având în vedere că numirea Europei drept partenerul principal al noului tandem Obama-Clinton se număra de asemenea printre principalele enunțuri ale discursului oficial american. În această perspectivă, confruntată cu dificultăți economice și militare, noua administrație de la Washington va opta pentru o abordare multilaterală în politica sa externă, se va arăta deschisă spre cooperarea cu organizațiile internaționale sau cu alte state și, mai presus de toate, se va întoarce spre Europa.

În ultima perioadă, răceala dintre cei doi aliați a devenit din ce în ce mai evidentă, datorându-se, printre altele, și modului diferit în care Uniunea Europeană, pe de o parte, și SUA, pe de altă parte, se raportează la mediul internațional, datorită percepțiilor diferite asupra amenințărilor de la nivel internațional, precum și asupra propriilor interese strategice. Deși administrația americană a subliniat în numeroase rânduri, de exemplu, că situația din Afghanistan reprezintă un pericol pentru Europa, în aceeași măsură în care reprezintă un pericol pentru SUA, Uniunea Europeană s-a arătat prea puțin preocupată de războiul din Afghanistan, concentrându-se mai degrabă asupra relațiilor cu Rusia, a cărei politică vis-à-vis de statele europene a adus scindare la nivelul Uniunii, sau către Turcia, puntea de legătură dintre lumea europeană și lumea islamică, a cărei acedare la statutul de stat membru UE a generat de asemenea multe controverse în Europa. Acest fapt a fost interpretat de numeroși analiști ca o motivație în plus pentru ca SUA să-și reconsidere relațiile strategice și să așeze în topul priorităților sale de politică externă relația cu China. Astfel, după expresia unui corespondent de la *Washington Note*, situația era una ironică: „Președintele a cărui victorie a fost primită cu urale în toată Europa s-ar putea dovedi a fi tocmai președintele sub al cărui

mandat predicțiile neorealiste legate de sfârșitul Alianței Nord-Atlantice să se materializeze”. Indiferent dacă aceasta se va întâmpla sau nu, un lucru devine evident: „Dacă Obama este într-adevăr primul președinte orientat spre Pacific, va fi cu siguranță și ultimul președinte orientat spre Atlantic”²⁸, marcând tranziția Statelor Unite spre o lume post-Occidentală sau, altfel spus, adaptând Statele Unite la o nouă ordine internațională în care puterea acestora intră în declin.

Unii analiști leagă statutul oarecum precar al relației transatlantice de răceala pragmatismului cu care noul președinte abordează politica externă, „acestuia lipsindu-i viziunea nostalgică asupra Atlanticismului”²⁹, manifestată de predecesorii săi. Deși recunoaște instinctiv că ar avea nevoie de ajutorul UE în chestiuni precum Afghanistan și Iran sau în adresarea unor probleme globale precum schimbările climatice sau drepturile omului, SUA are în primul rând nevoie de un partener puternic. Or, lipsa de unitate a Uniunii Europene, inerția sa birocratică și lipsa unei viziuni strategice coerente au făcut SUA să mute relația transatlantică la extrema de jos a agendei sale externe și să dea mai degrabă prioritate relațiilor cu China, India, Orientul Mijlociu sau Rusia.

Sau, așa cum au formulat Jeremy Shapiro și Nick Witney, Statele Unite sunt nemulțumite de atitudinea „infantilă și fetișistă” a Uniunii Europene față de acestea. „America vrea să fie partenerul și nu protectorul Europei, dar nu i se poate pretinde să fie și cea care dezobișnuiește Europa de statutul său clientelar”. O Uniune Europeană redusă la un “asamblaj incoerent și ineficient de state va fi tot mai mult marginalizată”³⁰.

Pe măsură ce, rând pe rând, liderii europeni devin dezamăgiți de răceala partenerului de peste Atlantic, popularitatea noului președinte scade pe vechiul continent, cu precădere în statele pe care fostul Secretar de Stat american Donald Rumsfeld le-a denumit Noua Europă, state care s-au bucurat de o relație specială cu fostul președinte de la Casa Albă. Însă, în timp ce George W. Bush a transformat regiunea Central și Est Europeană (CEE) într-una din prioritățile sale de politică externă – așa cum de altfel o demonstrează proiectul construirii scutului anti-rachetă în Polonia și Republica Cehă, precum și susținerea extinderii NATO spre Georgia și Ucraina – succesorul său este mult mai preocupat de relațiile cu Rusia, tocmai acea putere de sub a cărei influență statele Noii Europe caută

să iasă. Faimoasa retorică din spatele inițiativei de “resetare/relansare” a relației cu Rusia au stârnit teama statelor CEE vis-à-vis de retrogradarea relației lor cu Washington-ul în favoarea unei mai mari apropieri între Statele Unite și Rusia, precum și vis-à-vis de schimbarea poziției SUA față de Moldova și Georgia, dat fiind noul context.

Încă o dată, temerile europenilor se vedeau din ce în ce mai întemeiate, pe măsură ce Rusia devenea mai deschisă în privința sancțiunilor Iranului. Schimbarea de poziție a Rusiei a fost interpretată ca un rezultat al eliminării treptate a divergențelor din relația sa cu SUA, datorată în parte circumstanțelor politice, precum schimbarea regimului politic de la Kiev, odată cu venirea la putere a lui Ianukovici, dar în mare parte datorate compromisurilor asumate de capitalele occidentale și SUA viv-à-vis de partenerul rus.

Atât Președintele Obama, cât și numeroși oficiali de la Casa Albă au susținut în repetate rânduri că nu vor recunoaște “sferele de influență ale Moscovei”. Cu toate acestea, acțiunile SUA, sau mai degrabă lipsa de acțiune a acesteia vorbește de la sine. Prin lipsa sa de implicare, SUA cedează Moscovei tocmai o astfel de sferă de influență. De asemenea, Moscova a lăsat să se înțeleagă că SUA a răspuns pozitiv cererilor sale. După cum sugera politologul rus Sergei Karaganov, fost consilier al lui Vladimir Putin, „Rusia nu va strica niciodată relația sa cu Iranul” *decât în cazul în care* „America va fi dispusă să facă unele compromisuri și oprește lărgirea NATO spre est, oprește Războiul Rece din Europa și acceptă sferele de influență ale Rusiei”³¹.

În timp ce administrația americană își afirmă în continuare susținerea față de aspirațiile atlanticiste ale Georgiei, Președintele Mikhail Saakashvili este văzut de conducerea actuală de la Casa Albă cu un ochi mult mai critic, lăsând să se înțeleagă faptul că Tbilisi nu se va bucura de sprijinul necondiționat al Statelor Unite. SUA insistă în continuare că va susține integritatea teritorială a Georgiei, afirmând însă totodată că problema Abhaziei și a Osetiei de Sud nu trebuie să mai fie considerate un obstacol în procesul de ratificare a acordului de cooperare nucleară compromis de izbucnirea conflictului ruso-georgian în 2008. Așa cum arăta Owen Matthews, situația de față sugerează că „vechii prieteni care vedeau în Georgia un cap de pod, o văd acum mai degrabă ca pe o poliță de asigurare, semnaland Moscovei că Occidentul preferă să

încheie acorduri diplomatice decât să se implice în conflictele din vecinătatea Rusiei”³².

După o serie de incidente, relația Statelor Unite cu țările CEE pare să necesite propriul „reset”. În acest context, decizia de a abandona proiectul sistemului defensiv antirachetă – programul Președintelui Bush de a contracara un eventual atac cu rachetă iranian prin instalarea unui sistem radar în Republica Cehă și a unor interceptoare balistice în Polonia – a creat valuri de controverse, fiind văzută de statele CEE ca un compromis mult prea mare. Decizia SUA a fost interpretată ca un pas înapoi al lui Barack Obama în fața presiunilor exercitate de ruși. Mai mult, neglijențele diplomației americane a adus și mai multe jigniri statelor din regiune, modul în care aceasta a gestionat problema scutului antirachetă fiind interpretat ca o lipsă profundă de atenție și sensibilitate față de aliații central și est europeni. Anunțul administrației Obama de renunțare la proiectul inițial al scutului antirachetă a luat prin surprindere atât Polonia, cât și Republica Cehă, ceea ce denotă o dată în plus nivelul de consultare a Statelor Unite cu partenerii europeni. Aparent, Prim-ministrul polonez Donald Tusk a fost într-atât de revoltat de faptul că a aflat despre schimbările decise de partea americană prin intermediul canalelor media, încât a refuzat să vorbească cu interlocutorul său american.

Potrivit fostului ambasador SUA la NATO, Kurt Volker, aceste incidente marchează începutul unei „derive strategice” care împing Statele Unite și Statele CEE tot mai departe unele de altele: „Există o tot mai mare îngrijorare în CEE relativ la intențiile și prioritățile SUA sub administrație Obama, care s-ar fi îndepărtat atât de mult de Europa Centrală încât regiunea nu mai reprezintă o piesă valoroasă pe tabla de șah a Statelor Unite”³³. Dacă la început exista o îngrijorare legată de prioritizarea relațiilor cu Rusia în detrimentul relațiilor cu statele europene, acum, există o îngrijorare tot mai mare legată de prioritizarea relațiilor cu Rusia și ignorarea totală a intereselor statelor Europene, dând naștere unor sentimente de amărăciune și abandon în sânul atlanticistilor din Europa Centrală și de Est³⁴.

Cu toate acestea, Președintele Obama nu pare prea nerăbdător să schimbe relațiile cu statele CEE pe un „zâmbet rusesc”, întrucât adoptă o strategie duală, urmărind atât menținerea solidarității NATO, cât și o relansare a relațiilor cu Rusia. Aceasta implică însă un act delicat de contrabalansare, în



măsura în care o reapropiere de Rusia (posibilă doar cu recunoașterea intereselor acesteia în regiune) și o restabilire a climatului de încredere față de aliații europeni par a fi două strategii incompatibile. Cu toate acestea, în ciuda dificultății unei astfel de diplomații duale, Joe Biden, Vice-președintele american, pare să joace foarte bine noul său rol de *perestrahovshchik* (garant), asigurând partenerii europeni, de la Tbilisi la București, de angajamentul SUA față de această regiune, dovadă fiind cuvintele fostului președinte ceh, Vaclav Havel: „Nu cred că America ne-a uitat. (...) Nu am observat încă să-și fi pierdut interesul în noi ca aliați. Dacă a decis să înlocuiască un scut anti-balistic cu un altul, aceea este decizia sa de expert și nu trebuie interpretată ca o diminuare sau o lipsă a interesului în regiune – ceea ce ar denota mai degrabă un mod de gândire pripit și sentimental”³⁵.

Concluzii.

Neliniște pe “frontul de est”

Putin și Medvedev au anunțat cu diferite ocazii revirimentul Rusiei, frustrarea sa cu privire la extinderea alianței nord-atlantice față de izolarea și chiar amenințarea resimțită într-un spațiu european dominat de UE și NATO. În timp ce Occidentul, interesat mai ales de întărirea cooperării economice, a neglijat acea înțelegere implicită care a existat în anii ‘90 cu privire la linia care marchează locul „unde se termină Europa” și nu a acordat atenție mesajului transmis de Moscova, multe state central și est europene au fost țintele unei intense presiuni rusești în plan diplomatic, informațional și economic.

Tensiunile stârnite de propunerea Rusiei au divizat din nou Uniunea Europeană: în timp ce țările central și est europene doresc protecție față de Rusia, Occidentul dorește un „angajament strategic” cu Rusia ca măsură de precauție. Mulți oficiali din Vestul Europei și din SUA au subestimat teama profundă față de Rusia adânc înrădăcinată în mințile est-europenilor. De la Marea Baltică la Marea Neagră, statele central și est europene văd amenințarea Rusiei complet diferit față de vechii aliați din NATO, inclusiv SUA, pentru care Rusia reprezintă un potențial partener în soluționarea noilor probleme ale secolului al XXI-lea – amenințările cibernetice, proliferarea nucleară, crima organizată etc.

În loc să se manifeste solidar, statele europene și

mai larga comunitate transatlantică sunt dimpotrivă tot mai divizate. Lipsa sprijinului politic din partea Europei de Vest generează nesiguranță în rândul statelor central și est europene, lipsa planificării strategice și numărul redus de forțe de intervenție din partea NATO în eventualitatea unei escaladări rusești contribuind, în mod egal, la aceste percepții de vulnerabilitate. Neliniștile lor erodează solidaritatea în cadrul NATO determinându-i să încheie acorduri de securitate bilaterale cu Statele Unite³⁶. Cu toate acestea, deși Rusia a beneficiat de „resetarea” relațiilor cu administrația americană, iar China a încheiat deja un dialog strategic și economic, o nouă strategie SUA față de UE este dificil de întrevăzut. În timp ce J. F. Kennedy vorbea despre nevoia unei „Declarații de Interdependență” cu Europa, administrația Bush a emis „Declarația Transatlantică”, președintele Clinton a lansat „Noua Agendă Transatlantică” și „Planul de Acțiune Comun SUA-UE”, nicio astfel de viziune nu a prins contur din partea administrației Obama.

În ceea ce privește alianța nord-atlantică, re poziționarea geostrategică a Germaniei a reprezentat o lovitură dramatică pentru alianța occidentală. Totuși, ea rămâne, cel puțin pentru viitorul apropiat, principalul furnizor de securitate în spațiul european. La cea de-a 61-a aniversare, NATO încearcă să se reinventeze printr-un nou concept de securitate care poate fi fundamental pentru unificarea viziunilor aliaților cu privire la Rusia și pentru clarificarea intențiilor NATO față de Moscova. Cu toate acestea, trebuie recunoscute dificultățile cu care se confruntă alianța. NATO, precum și administrația Obama, au dificila misiune de a da asigurări aliaților central și est europeni, în paralel cu relansarea relațiilor cu Moscova. Măsurile de asigurare ar trebui să calmeze relația prin întărirea solidarității între aliați, reușind astfel să înlăture șansele Moscovei de a practica strategia *divide et impera* prin provocarea aliaților unul împotriva celuilalt. Totodată, asigurările ar da mai multă siguranță noilor aliați, care ar fi astfel mai dornici să sprijine o deschidere mai mare spre Rusia. În fond, stabilitatea Europei depinde de amabilitatea Rusiei, de evoluția sa politică și, în final, de comportamentul manifestat în vecinătatea sa. Și totuși, dacă a da asigurări este o condiție a relansării relațiilor, la fel este și compromisul. În fond, politica înseamnă compromisuri, însă liderii occidentali ar trebui să rețină că „uneori,

unele dintre aceste compromisuri ar putea fi foarte periculoase, în măsura în care ar da naștere unui lung șir de compromisuri viitoare”³⁷.

În ciuda evoluțiilor recente, Uniunea Europeană trebuie să fie pregătită să relaționeze cu o Rusie adesea agresivă, defensivă și impredictibilă. Mai mult decât atât, trebuie să caute o platformă cuprinzătoare de cooperare cu Rusia, fiecare dintre statele membre subscriind la o listă de interese comune, care să-i permită să vorbească Rusiei cu o singură voce și să transmită acesteia un mesaj clar despre ceea ce statele membre doresc de la această relație. Ceea ce este până la urmă pus în joc sunt tocmai regulile după care va fi guvernată pe viitor relația Uniunii Europene cu Moscova.

Până acum, Uniunea Europeană s-a dovedit a fi mai degrabă o structură fragilă, ușor de ignorat și susceptibilă de a fi manipulată și divizată. De la Berlin la Paris și de la Paris la Roma, liderii europeni pot foarte bine să aibă un interes comun, dar caută să-l atingă mai degrabă în mod unilateral, prin strategii proprii, decât ca perteneri, uniți într-o viziune comună, în cadrul unei Uniuni strânse și puternice. În ciuda eforturilor de reconfigurare a arhitecturii instituționale în vederea unei mai mari coerențe, Uniunea Europeană este în continuare văzută prin prisma locurilor multiple și variabile ale autorității decizionale. În ciuda sânguinței și seriozității cu care Lady Ashton și-a luat în primire noua sa misiune, Europa se vede în continuare pusă în dificultate de faimoasa întrebare adresată de Henry Kissinger – *pe cine sun când vreau să vorbesc cu Europa?* Pentru a putea să gestioneze eficient efectele crizei financiare și pentru a putea folosi oportunitatea de a juca rolul principal în reconfigurarea arhitecturii de securitate europeană, solidaritatea europeană reprezintă un element vital. Însă, în timp ce pietrele din Zidul Berlinului au fost deja de mult împărțite ca suveniruri, ca să folosească expresia lui Vladimir Putin, altfel de ziduri încă mai dăinuiesc pe curprinsul Europei, ziduri simbolice, dar nu mai puțin periculoase, adăpostind tensiuni care oricând pot răbufni la suprafață, așa cum a fost cazul în Balcani și Caucaz.

Circumstanțele actuale rămân însă deschise schimbării, și sunt departe de a se consolida într-o formă stabilă. Destinul popunerii lui Medvedev urmează să se decidă sau cel puțin să se pună în discuție luna aceasta, la Summitul OSCE de la Astana, care vine la scurt timp după mult așteptatul Summit NATO de la Lisabona. Mai mult, anul

2011 va reprezenta anul Europei Centrale și de Est pe continentul european. În 2011, Ungaria și Polonia vor avea fiecare șase luni la Președinția rotativă a UE, acestea declarându-și deja intenția de a intensifica sprijinul economic al Uniunii în state precum Georgia, Moldova și Belarus, precum și intenția de a reglementa instrumentele de sprijin reciproc în cazul unor crize energetice. De asemenea, Lituania va prelua conducerea OSCE din ianuarie 2011, aceasta începând deja coordonarea cu Polonia în vederea prezentării unei agende coerente de cooperare UE-OSCE.

Între timp, o „Europă unită și liberă” rămâne o viziune validă pentru viitor... dar, pentru moment... doar o viziune.

BIBLIOGRAFIE:

1. ASMUS, Ronald et al., *NATO, new allies and reassurance*, CER Policy Brief, London, Center for European Reform, May 2010.
2. BORDACHEV, Timofei V., *Multipolarity, Anarchy and Security*, in KRASTEVA, Ivan; LEONARD, Mark and WILSON, Andrew (Eds.), **What Does Russia Think?**, London, European Council on Foreign Relations, 2009, pp. 61-67.
3. BORDACHEV, Timofei V., *The Strategic Implications of the EU's 'Crisis'. A Russian Perspective*, in M. EMERSON (Ed.) **Readings in European Security**, CEPS, IIS and DCAF, 2007, pp. 27-42.
4. EMERSON, Michael, *Four Common Spaces and the Proliferation of the Fuzzy*, CEPS Policy Brief No. 71, Centre for European Policy Studies, Brussels, May 2005.
5. FRIEDMAN, George, *The German Question*, in Geopolitical Intelligence Report, Stratfor, October 6, 2008.
6. FRIEDMAN, George, *Germany and Russia Move Closer*, in Geopolitical Weekly, Stratfor, June 22, 2010.
7. GLASSER, Susan, *Interview with Vaclav Havel*, Foreign Policy, December 9, 2009.
8. KARAGANOV, Sergey, *Russia, Europe, and New Challenges*, Russia in Global Affairs, March 24, 2003.
9. KARAGANOV, Sergey, *After the Reset*, Rossiiskaya Gazeta, October 26, 2010.
10. KITCHEN, Nicholas, *Barack Obama: Last Transatlantic President?*, The Washington Note, December 09, 2009.



11. LAVROV, Sergei, *The Present and the Future of Global Politics*, Russia in Global Affairs, No. 2, April - June 2007.
12. LAVROV, Sergey V., Euro-Atlantic: Equal Security for All, Ministry of Foreign Affairs of the RF (Unofficial translation of the article Published in Revue Defense Nationale, May 2010 Issue), available at http://www.in.mid.ru/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/ef1f3c48ad0e5959c325772d0041fa53?OpenDocument.
13. LAVROV, Sergey and WESTERWELLE, Guido, *Euro Repair*, *Rossiiskaya Gazeta*, May 31, 2010.
14. LUKYANOV, Fyodor, *Tapping Into West's Modernization Reservoir*, Russia in Global Affairs, Dec. 16, 2009.
15. MATTHEWS, Owen, *A*, Newsweek, June 13, 2010.
16. MERKEL, Angela and SARKOZY, Nicolas, *La sécurité, notre mission commune*, *Le Monde*, February 5, 2009.
17. NEMTSOVA, Anna and MATTHEWS, Owen, *The World According to Russia*, Newsweek, August 29, 2009.
18. POLYAKOV, Leonid, *An Ideological Self-Portrait of the Russian Regime*, in KRASTEY, Ivan; LEONARD, Mark and WILSON, Andrew (Eds.), **What Does Russia Think?** London: European Council on Foreign Relations, 2009, pp. 21-25.
19. ROGOZIN, Dmitry, *How NATO could improve its relations with Russia*, *Europe's World*, Spring 2009.
20. SHAPIRO, Jeremy and WITNEY, Nick, *Towards a post-American Europe: A Power Audit of EU-US Relations*, ECFR/19, November 2009.
21. STELZENMÜLLER, Constanze, *End of a Honeymoon. Obama and Europe, One Year Later*, Brussels Forum Paper Series, March 2010.
22. TRENIN, Dimitri, *Russia's threat perception and strategic posture*, in Dimitri TRENIN and NATION, R. Craig, **Russian Security Strategy under Putin: U.S. and Russian Perspectives**, Carlisle, PA, Strategic Studies Institute, US Army War College, 2007, pp. 35-47.
23. TRENIN, Dimitri and GREENE, Sam, *(Re)Engaging Russia in an Era of Uncertainty*. Washington, D.C., Carnegie Endowment for International Peace, Policy Brief 86, Dec. 2009.
24. TRENIN, Dimitri, *Russia Hits the Reset Button*, Window on Russia, Project Syndicate, May 31, 2010, available at: <http://www.projectsyndicate.org/commentary/trenin6/English>.
25. van HERPEN, Marcel H., *Medvedev's Proposal for a Pan-European Security Pact: Its Six Hidden Objectives and How the West Should Respond*, Paris and Maastricht, Cicero Foundation, 2008.
26. *A Conversation with Dmitry Medvedev*, Council on Foreign Relations (15 November 2008), available at: http://www.cfr.org/publication/17775/conversation_with_dmitry_medvedev.html.
27. Dmitry Medvedev's Speech at the Meeting with German Political, Parliamentary and Civic Leaders, Berlin, June 5, 2008. available at: http://www.in.mid.ru/brp_4.nsf/0/C080DC2FF8D93629C3257460003496C4.
28. President of the Russian Federation, The Foreign Policy Concept of the Russian Federation, 12 July, 2008, available at: <http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml>.
29. Transcript of the Press Conference Following the EU-Russia Summit in Samara on 18 May 2007, available at: http://www.delrus.ec.europa.eu/en/cis_10.htm.
30. Transcript of the Joint Press Conference of president of the Russian Federation D. A. Medvedev with Federal Chancellor of Germany Angela Merkel following Russian-German Intergovernmental Consultations, St. Petersburg, October 2, 2008, available at: http://www.geneva.mid.ru/press/e_2008_35.html.
31. Transcript of the Joint News Conference with German Federal Chancellor Angela Merkel following Russian-German Talks, Meseberg, June 5, 2010, available at: <http://eng.kremlin.ru/transcripts/356>.
32. Vladimir Putin's Speech at the 43rd Munich Conference on Security Policy, October 02, 2007, available at http://www.securityconference.de/archive/konferenzen/rede.php?menu_2007=&menu_konferenzen=&sprache=en&id=179&.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Autorii doresc să mulțumească pentru suportul financiar din programul co-finanțat de Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Contract POSDRU 6/1.5/S/4 – „Studii doctorale, factor major de dezvoltare al cercetărilor socio-economice și umaniste”.



- 2 President of the Russian Federation. *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, 12 July, 2008.
- 3 Vladimir Putin, *Speech at the 43rd Munich Conference on Security Policy*, October 02, 2007 [s.n.].
- 4 Medvedev says Russia is interested in NATO proposals on anti-missile defense, RIA Novosti, April 27, 2010.
- 5 President of the Russian Federation, *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, 12 July, 2008.
- 6 Dmitry ROGOZIN, *How NATO could improve its relations with Russia*, Europe's World, Spring 2009.
- 7 Sergey V. LAVROV, *Euro-Atlantic: Equal Security for All*, Ministry of Foreign Affairs of the RF (Unofficial translation of the article published in *Revue Defense Nationale*, May 2010 Issue).
- 8 Un punct de vedere interesant îi aparține lui Stephen Walt, un teoretician faimos al relațiilor internaționale: „o prezență americană extinsă nu mai este esențială pentru securitatea europeană. Astăzi, există un risc redus de conflict în Europa (și categoric nu există o amenințare potențială pe care statele europene să nu o poată gestiona), iar din partea SUA este necesară o prezență mai mult simbolică pentru menținerea coeziunii alianței și pentru a reaminti europenilor să nu repornească competiția pentru securitate pe continent. Și, vă rog să nu-mi spuneți că Rusia lui Putin constituie o amenințare renăscută pentru restul Europei (...) dacă aliații noștri europeni nu pot gestiona neimpresionanta forță militară a Rusiei, atunci nu merită ajutorul SUA”, *Apud: Stephen WALT, Indispensable or insolvent?, Foreign Policy, Monday, June 21, 2010.*
- 9 Stephen WALT, *Indispensable or insolvent?*, Foreign Policy, Monday, June 21, 2010.
- 10 Dmitri TRENIN, Sam GREENE. (Re)Engaging Russia in an Era of Uncertainty, Washington, D.C., Carnegie Endowment for International Peace, Policy Brief 86, Dec. 2009.
- 11 Fyodor LUKYANOV, *Tapping Into West's Modernization Reservoir*, Russia in Global Affairs, Dec.16, 2009.
- 12 Timofei V. BORDACHEV, *The Strategic Implications of the EU's 'Crisis'. A Russian Perspective*, in M. EMERSON (Ed.), **Readings in European Security**, CEPS, IIS and DCAF, 2007, p. 37.
- 13 Marcel H. Van HERPEN, **Medvedev's Proposal for a Pan-European Security Pact: Its Six Hidden Objectives and How the West Should Respond**, Paris and Maastricht, Cicero Foundation, 2008.
- 14 Angela MERKEL and Nicolas SARKOZY, *La sécurité, notre mission commune*, Le Monde, February 5, 2009. *Sarkozy and Medvedev call for new European security pact*, Deutsche Welle, October 8, 2008.
- 15 *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, July 12, 2008.
- 16 “Suntem acuzați că încercăm să menținem sferă de influență. Dar ce este Parteneriatul Estic, dacă nu tot o sferă de influență care cuprinde inclusiv Belarus-ul?” Sergey LAVROV citat în *Russia's Foreign Minister Criticizes Eastern Partnership*, AFP, March 20, 2009.
- 17 *A Conversation with Dmitry Medvedev*, Council on Foreign Relations, Nov. 15, 2008.
- 18 Joint Press Conference of President of the Russian Federation D. A. Medvedev with Federal Chancellor of Germany Angela Merkel following Russian-German Intergovernmental Consultations, St. Petersburg, Oct. 2, 2008.
- 19 **Vezi transcrierea conferinței de presă care a urmat summitului UE-Rusia de la Samara din 18 Mai 2007**, disponibil la: http://www.delrus.ec.europa.eu/en/cis_10.htm.
- 20 **ROGIN: Potrivit secretarului general al NATO, vânzarea navelor Mistral nu este o problemă a alianței, ci una bilaterală. Ilves: Prea bine, însă dacă totul devine o problemă bilaterală, la ce mai avem NATO? Aceasta este o problemă filosofică pe care trebuie să o adresăm. E o problemă colectivă doar atunci când avem de-a face cu un atac militar, iar în restul timpului putem vinde oricui, după o logică de secolul al XIX-lea?”** *Fragmente din interviul cu Președintele Estoniei, Toomas Hendrik Ilves: Who's in town? Toomas Hendrik Ilves, the 'Dean of the Balts*. Foreign Policy, Apr. 1, 2010.
- 21 **Pierre ROUSSELIN, Le choix stratégique de Paris en faveur de Moscou**, Le Figaro, 18 février 2010.
- 22 George FRIEDMAN, *The German Question*, Geopolitical Intelligence Report, Stratfor, Oct. 6, 2008.
- 23 **Transcript of the Joint News Conference with German Federal Chancellor Angela Merkel following Russian-German Talks, Meseberg, June 5, 2010.**
- 24 Joint Article titled “Euro Repair” by Russian Foreign Minister Sergey Lavrov and German Vice Chancellor and Foreign Minister Guido Westerwelle, Rossiiskaya Gazeta, May 31, 2010.
- 25 **Transcript of the Joint News Conference with German Federal Chancellor Angela Merkel following Russian-German Talks, Meseberg, June 5, 2010.**
- 26 „Nucleul dur” se referă la conceptul de „EU core”, adesea întâlnit în literatura de specialitate care analizează integrarea europeană din perspectiva unei Europe „cu două viteze” sau „de geometrie variabilă”.
- 27 George FRIEDMAN, *Germany and Russia Move Closer*, Geopolitical Weekly, Stratfor, June 22, 2010.
- 28 Nicholas KITCHEN, *Barack Obama: Last Transatlantic President?*, The Washington Note, Dec. 09, 2009.
- 29 **Constanze STELZENMÜLLER, End of a Honeymoon. Obama and Europe, One Year Later**, Brussels Forum Paper Series, March 2010.
- 30 **J Jeremy SHAPIRO and Nick WITNEY, Towards**



GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

a post-American Europe: A Power Audit of EU-US Relations, ECFR/19, Nov. 2009, p. 61.

31 **Anna NEMTSOVA** and **Owen MATTHEWS**, *The World According to Russia*, Newsweek, Aug. 29, 2009. See also: **Sergei KARANOV** et al. *Reconfiguration, not just a reset: Russia's Interests in Relations with the United States of America*, Report for the meeting of the Russian-U.S. section of the Valdai International Discussion Club Moscow, June 2009.

32 **Owen MATTHEWS**, *A*, Newsweek, June 13, 2010.

33 **Kurt VOLKER**, **Janusz BUGAJSKI** - remarks, *The United States and Central Europe: Converging or*

Diverging Strategic Interests, CSIS, Washington, DC, Nov. 4, 2009.

34 **Valdas ADAMKUS** et al., *An Open Letter to the Obama Administration from Central and Eastern Europe*, Gazeta Wyborcza, July 16, 2009.

35 **Susan Glasser** *Interview with Vaclav Havel*, Foreign Policy, Dec. 9, 2009.

36 **Ronald ASMUS** et al., *NATO, new allies and reassurance*, CER Policy Brief, London, Center for European Reform, May 2010.

37 **Susan Glasser** *Interview with Vaclav Havel*, Foreign Policy, Dec. 9, 2009.

Luciana-Flavia Pucea (pucea_luciana@yahoo.com) este doctorand în Relații Europene și Studii de Securitate la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca cu teza „Politica de Securitate a UE și dinamica pieței globale de armament”, sub coordonarea domnului prof. univ. dr. Vasile Pușcaș.

CONTEXTUL ETNICO-RELIGIOS AL CONFLICTELOR ARMATE DIN CAUCAZ, ÎN PERIOADA 1990-2002

Dr. Mihai-Ștefan DINU

Autorul propune acest articol ca primă parte a unei analize mai ample privind dinamica securității regionale din Caucaz și Asia Centrală, cu accent asupra problemelor istorice ale regiunii. Diversitatea etnică și militantismul islamic la care se adaugă luptele interne pentru putere și aspecte teritoriale de frontieră constituie motive suficiente pentru a ne îndrepta cu mai mare atenție asupra acestor regiuni, în condițiile în care – pe fondul concurenței pentru resursele regiunii – importanți actori regionali și internaționali influențează semnificativ dinamica statelor acestor regiuni în tendința de urmărire a intereselor proprii.

Cuvinte-cheie: Caucaz; conflict; etnic; religios; URSS; separatism.

Contradicțiile, tensiunile, crizele și conflictele din Caucaz formează un adevărat complex de insecuritate, la frontiera sudică a Federației Ruse și la confluența Europei de Est cu Asia Centrală și de Est. La baza acestei stări stau cauze etnice, politice, religioase, economice și culturale care au modelat mediul regional de securitate (ca efect al unor acumulări istorice cu impact asupra evoluției evenimentelor recente); lor li se adaugă acțiunile și tendințele de dominare ale unor actori internaționali majori, în contextul mutațiilor geopolitice și geoeconomice produse după încheierea Războiului Rece.

Specificul regiunii, în care sunt localizate grupuri etnice foarte diverse (Figura nr. 1), pune în lumină, mai accentuat decât în Balcani, dimensiunea religioasă a conflictelor etnico-religioase desfășurate în istoria recentă a Caucazului.

Desfășurarea acestui tip de conflicte în regiune este în mod direct legată de structura fostei URSS. O federație de entități teritoriale fondate etnic, asimetrică și structurată ierarhic, URSS, în ciuda ideologiei comuniste, a acordat o mare importanță etniei. Entitățile teritoriale fondate etnic dețineau dreptul de a se autoguverna, însă regimul totalitar al URSS promova în același timp crearea de elite etnico-politice în republicile sale, ca și în cele autonome sau în provinciile autonome ale Uniunii.

Aceste politici promovate de către conducerea sovietică au limitat segregarea pe baze etnice, preîntâmpinând proiectarea aspectelor etnice în viața politică sau socială. Odată cu diluarea ideologiei comuniste spre sfârșitul anilor '80, ideologie care avea rolul de liant între grupurile etnice disparate din cadrul uniunii, și-a făcut apariția naționalismul etnic ca înlocuitor al ideologiei politice dominante până în acel moment². În comparație cu alte regiuni din fosta URSS, proiectarea identității etnice, a fost mult mai accentuată în această regiune, realitate confirmată de nivelul ridicat de folosire a limbilor native, al rezistenței la rusificarea culturilor locale și, de asemenea, gradul scăzut de mobilitate geografică a populațiilor regiunii. Mai mult, istoricul regiunii înregistrase conflicte de natură etnică în perioada imediat premergătoare erei sovietice, în timpul și după Primul Război Mondial. S-au menținut, astfel, probleme nerezolvate între diferitele grupuri etnice, care – prin prisma memoriei colective – aveau interpretări diferite ale istoriei. Fiind o regiune de frontieră, spațiu tampon al fostei URSS, Caucazul adăpostea numeroase instalații

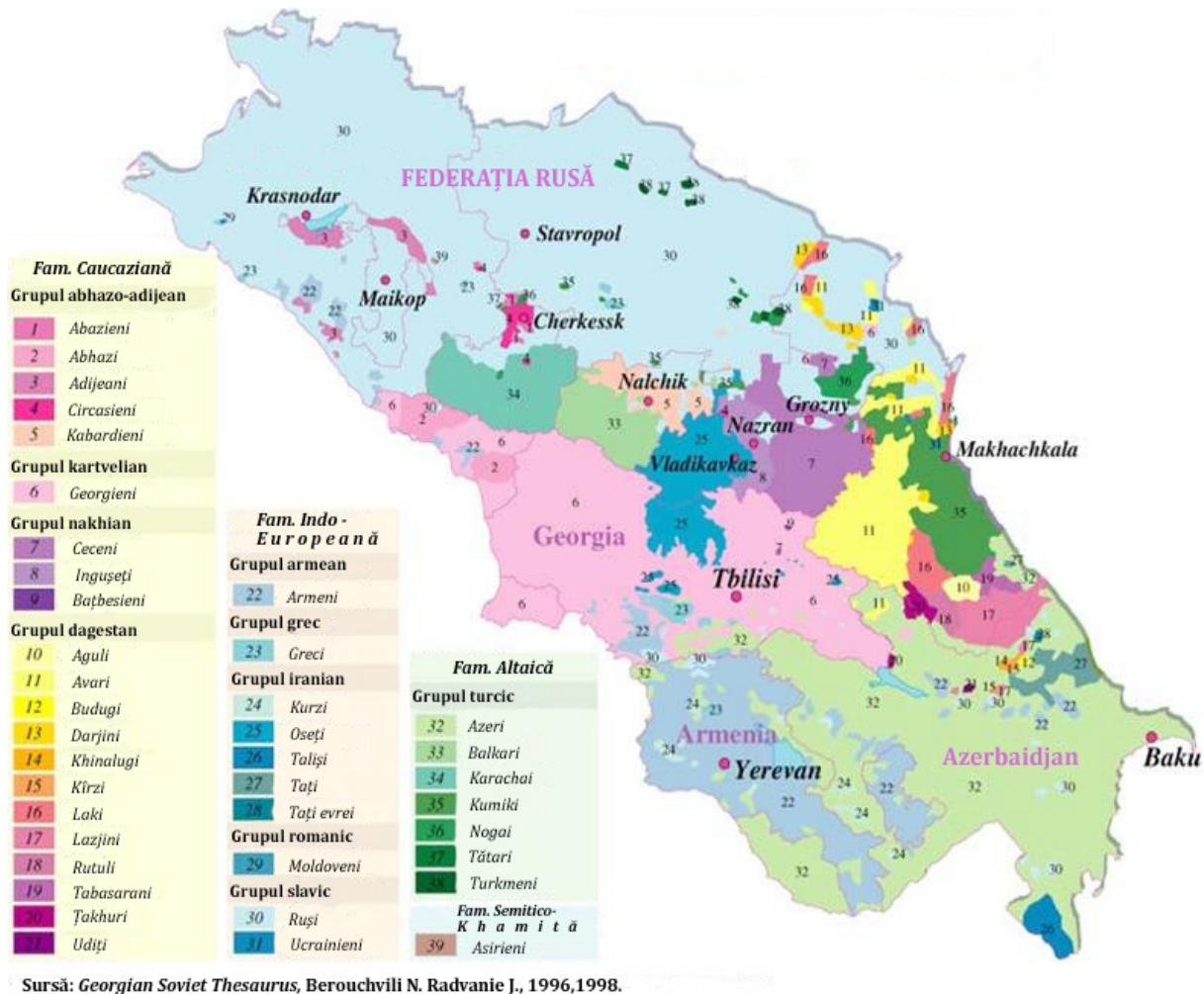


Figura nr. 1 - Distribuția principalelor grupuri etnice în Caucaz¹

militare pe o arie geografică relativ restrânsă. Acest fapt, adăugat situației precare a disciplinei militare sovietice de la începutul anilor '90, a condus perspectiva deținerii unei cantități masive de arme în regiune pentru mișcările separatiste și paramilitare ale regiunii, ceea ce a facilitat apariția în regiune a conflictelor armate fundamentate etnic și religios. În acest sens, am identificat un număr de trei conflicte majore în regiunea Caucazului. În partea de sud a regiunii conflictul interstatal dintre Armenia și Azerbaidjan asupra provinciei Nagorno-Karabakh și conflictele de pe teritoriul georgian, dintre autoritățile guvernamentale pe de o parte și susținătorii mișcărilor separatiste ale Abhaziei și Osetiei de Sud pe de altă parte. În partea de nord a regiunii caucaziene, ne-am îndreptat atenția către desfășurarea conflictului generat de mișcarea separatistă cecenă, a cărei evoluție a cuprins și teritoriul Daghestanului.

În continuare, vom analiza amănunțit aceste conflicte, în scopul de a identifica cauzele, factorii de potențare sau diminuare a desfășurării lor, care ne-ar putea sprijini în evaluarea contextului etnico-religios din perioada 1990-2002.

Caucazul de Sud – mișcări de secesiune și conflict interstatal în Armenia, Azerbaidjan și Georgia

Caucazul de Sud cuprinde trei state: Armenia, Azerbaidjan și Georgia. În regiune coexistă conflictele etnice, instabilitatea politică și criza economică prelungită. Sărăcia, corupția, reformele politice și economice lente precum și numărul mare de refugiați fac ca regiunea să fie caracterizată drept una instabilă. Aflate la întretăierea dintre două continente, Europa și Asia, statele regiunii se află în apropierea a trei mari puteri regionale:

Iran, Rusia și Turcia. Evoluția geopolitică de după încheierea Războiului Rece, precum și existența unor rezerve importante de petrol și gaze în Marea Caspică, în special în spațiul Azerbaidjanului, a complicat cursa competiției regionale, care alături de prezența crizelor secesioniste din Azerbaidjan și Georgia au sporit gradul de instabilitate a regiunii.

Așa cum afirmam anterior, regiunea Caucazului este una dintre cele mai diverse zone, din punct de vedere etnic, ale globului. Grupurile etnice majore ale regiunii, sunt, de fapt, și grupurile titulare ale celor trei state independente din regiune: armenii, azerii și georgienii.

Limba vorbită de armeni aparține familiei limbilor indo-europene, religia predominantă fiind aceea a creștinilor monofiziți, azerii vorbesc o limbă turcică, iar profilul religios al populației este majoritar musulman, aparținând ramurii shiite a islamului. Georgienii vorbesc o limbă sub-caucaziană, iar din punct de vedere religios majoritatea populației (95%) este de confesiune creștin ortodoxă.

Descrierea localizării geografice a minorităților în cele trei state poate fi sintetizată astfel: în regiunea Javaheti, din sudul Georgiei este localizată populație de etnie armeană, în timp ce în învecinatul Kveno-Kartili este localizată o numeroasă populație de etnie azeră. În sud-vestul Georgiei, în Republica Autonomă Adjaria se află georgieni musulmani, iar în Azerbaidjan principalele minorități sunt armenii, lezghini aflați în nord și talișii din sud.

Dintre cele trei state numai Armenia poate fi considerată un stat omogen³ din punct de vedere etnic, în prezent fiind localizată pe teritoriul ei, în afara populației de etnie armeană, doar o redusă minoritate de kurzi yezizi⁴. Relativ reduse, dispersate și în continuă scădere, pe teritoriul celor trei state există și minorități ruse.

Așa cum menționam, anterior colapsului URSS, un factor important în regiune a fost politica guvernului central de la Moscova care dorea să-și mențină influența în Caucaz și să prevină separarea statelor din regiune de Uniune. Această atitudine a continuat și după prăbușirea URSS, Moscova încercând să prevină obținerea independenței de către acestea și urmarea unor politici externe pro-occidentale care le-ar fi îndepărtat din sfera sa de influență. În acest sens, a întreținut mișcărilor separatiste din Georgia, pentru a preîntâmpina

desprinderea de URSS și, similar, a sprijinit atât Armenia cât și Azerbaidjanul în conflictul izbucnit între acestea, cu scopul de a le slăbi independența și de a le crește dependența de Moscova. Întreținerea acestor tensiuni de către grupurile istorice a contribuit semnificativ la escaladarea conflictelor regiunii. Astfel, la începutul anilor '90, Armenia, Azerbaidjan și Georgia au fost atinse de conflicte etnice, colaps economic și instabilitate politică. Acestea au avut un efect devastator pentru regiune, zeci de mii de morți și un milion și jumătate de refugiați sunt câteva dintre cifrele statistice ale urmărilor conflictului. În termeni de pierderi de vieți umane și materiale conflictul dintre Armenia și Azerbaidjan a cauzat cele mai mari pagube, fiind urmat îndeaproape de conflictul georgiano-abhaz, în timp ce conflictul din Osetia de Sud ar putea fi caracterizat drept unul cu o intensitate, comparabil, mai scăzută. Luptele interne pentru putere au degenerat și ele în conflicte ce au atins aproape intensitatea unui război civil între anii 1991 și 1993, o situație asemănătoare fiind cu greu uitată în Azerbaidjan în vara anului 1993.

Pentru a înțelege mai bine evoluția stării de securitate din regiune și determinările etnico-religioase asupra acesteia, vom analiza în continuare modul în care statele regiunii au fost sfâșiate de mișcări etnice separatiste pe al căror fond, în mod frecvent, elemente locale, ferite de influența comunității internaționale, au transformat întregi zone teritoriale care au devenit un spațiu al crimei organizate, răpirilor de persoane, traficului de arme sau refugii pentru grupări teroriste.

După cum remarcam, dintre cele trei state ale regiunii Caucazului de Sud, Armenia este singurul care poate fi considerat un stat omogen din punct de vedere etnic. Această stare de fapt era cu totul alta înaintea izbucnirii războiului din Karabah, când Armenia adăpostea o minoritate azeră de aproape 200.000 de membri. Expulzarea acestora, între anii 1987-1989, a făcut să nu mai existe grupuri minoritare dominante în țară, în afara câtorva mii de kurzi. Populația majoritară (95%) este constituită de armeni de credință apostolică, legea restricționând activitatea religioasă și interzicând prozelitismul, în privința altor religii decât cea a Bisericii Apostolice Armene. Majoritatea relațiilor externe ale Armeniei au fost dominate de încercările de a convinge comunitatea internațională de legitimitatea pretențiilor privind Nagorno-Karabah. Din cauza



memoriei istorice naționale armenie, Turcia era percepută drept principala amenințare la adresa securității Armeniei. Sprijinul acordat de către Turcia Azerbaidjanului în timpul conflictului azerbaidjeano-armean – prin condamnarea publică a ocupării teritoriilor azere de către Armenia și prin impunerea un embargo comercial parțial Armeniei – a acutizat atitudinea acuzatoare a Armeniei privind asumarea responsabilității Turciei pentru masacrele⁵ armenilor din Primul Război Mondial. Turcia a respins, însă, aceste acuzații fiind în același timp iritată de pretențiile teritoriale neoficiale ale Armeniei asupra regiunilor turcești Kars și Erzurum.

Data fiind starea de război în care se afla cu Azerbaidjan și frontiera turcească închisă, Armenia s-a bazat pe Rusia ca garant al securității, devenind un participant activ în Tratatul de Securitate Colectivă a CSI. Politica de auto-izolare a Armeniei, cu tendințe proRusia reprezenta prețul plătit pentru independență. De cealaltă parte, Rusia considera Armenia un aliat important în Caucaz, menținându-și pe teritoriul acesteia baza militară 102 (la Gyumri), complexe de rachete S-300 și o escadrilă aeriană de MIG-29 (la Erevan)⁶. Rusia nu a fost, însă, singurul aliat al Armeniei, ci și Grecia și Iranul, ambele cu un istoric încordat al relațiilor cu Turcia. Grecia acorda asistență militară și economică, iar prin mijloace diplomatice promova interesele Armeniei în cadrul UE și NATO. Iranul furniza oportunități comerciale și o deschidere maritimă către exterior. În ciuda faptului că este o țară musulmană de confesiune shiită, Iran a adoptat o atitudine de neutralitate față de Armenia în conflictul cu Azerbaidjan. După 11 septembrie 2001 însă, legăturile Armeniei cu Iranul au fost motivul pentru care SUA au impus sancțiuni economice unor firme particulare armenie⁷ implicate în comerțul cu materiale nucleare pentru companii iraniene.

Pe de altă parte, datorită puternicul lobby armean în SUA, guvernul armean a reușit să obțină un sprijin anual de 90 milioane dolari. Membră a programului Parteneriatului pentru Pace, Armenia a rămas în relații tensionate cu Georgia asupra aspectelor secesioniste din provincia Jarakheti (provincie armeană a Georgiei), și din cauza participării forțelor de gherilă de etnie armeană în războiul abhazo-georgian, de partea abhază. Reușește însă păstreze relativ calme relațiile cu aceasta, evitând escaladarea conflictului, în mare

măsură pentru că în privința căilor comerciale și de comunicație depindea masiv de Georgia⁸.

Conflictul cu Armenia privind regiunea Nagorno-Karabah nu a fost singurul pe care noul stat independent al Azerbaidjanului a fost nevoit să-l gestioneze, într-un teritoriu ce găzduia un număr de mai bine de 15 minorități. Cu o populație azeră majoritară în procent de 82,7%, Azerbaidjanul avea ca principale minorități, la momentul recensământului⁹ din anul 1989, lezghini-2,2%, ruși-1,8%, armeni-1,5%, taliși-1%, și avari, georgieni, kurzi cu procente cuprinse între 0,6%-0,2% din totalul populației de 7.790.200 de locuitori. Comunitățile acestor minorități numărau de la câteva sute de mii de membri, ca în cazul Talișilor din Sud sau Lezghinilor din Nord, la câteva sute cum este cazul satului Xinaliq, sat de etnici Khinalugi¹⁰ din regiunea muntoasă Quba. Cea mai numeroasă comunitate de armeni, aproximativ 250.000, trăia în Sumgait¹¹, oraș din apropierea capitalei Baku, și în Provincia Autonomă Karabah, cu o pondere de aproximativ 75% din cei 175.000 de locuitori ai provinciei. Lezghinii, grup etnic de origine daghestană este localizat în nord-estul Azerbaidjanului, aproape de granița cu Daghestan. Aceștia formează o comunitate estimată la aproximativ 200.000, un număr aproximativ egal cu al comunității lezghinilor din Dagestan. Minoritatea kurdă este concentrată, în principal, în regiunea Kelbajar aflată între Karabah și Armenia. Talișii sunt un grup etnic iranian, din punctul de vedere al religiei fiind șiiți musulmani. Ei trăiesc în regiunea sud-estică a țării, aproape de granița cu Iranul, numărul lor fiind situat la aproximativ 300.000.

Din punct de vedere religios, populația Azerbaidjanului este predominant musulmană (95% din totalul populației), aparținând ramurii sunnite a islamului. În cea mai mare parte a anilor '90, activitatea grupurilor religioase s-a desfășurat pașnic, fără a amenința semnificativ și direct autoritatea și stabilitatea statului azer.

Apariția Partidului Islamic din Azerbaidjan, fondat de cercuri din Iran, și a grupului religios „Jeyshullah” (responsabil pentru asasinarea lui Ziya Bunyatov, istoric renumit și figură politică marcantă a Azerbaidjanului) au condus la neplăceri când acestea au început să constituie o amenințare la stabilitatea țării, cu atât mai mult cu cât activiști ai curentului islamic wahhabit erau de asemenea activi pe teritoriul său. În aceste



condiții, președintele Ilham Heydar oglu Aliyev a creat la 21 iunie 2001 un comitet de stat pe probleme religioase¹² însărcinat cu monitorizarea organizațiilor și activităților religioase, publicarea materialelor religioase și raportarea activităților religioase subversive din interiorul Ministerului de Interne. De asemenea, a acordat acestui comitet dreptul de a restricționa acțiunile de prozelitism ale cetățenilor străini și de a recomanda excluderea judiciară a grupurilor și activităților religioase ce ar fi amenințat guvernul central.

Garantarea securității și a respectării drepturilor omului pentru aceste grupuri a fost o provocare pentru noul Azerbaidjan independent, în condițiile în care apariția unor mișcări separatiste în rândul lezghiunilor și talișilor ca și în acela al armenilor din Karabah a creat temeri elitei politice privind integritatea teritorială a statului. Temerile autorităților au fost întemeiate, dovadă stând existența tensiunilor și escaladarea conflictului, atât cu lezghinii și talișii, dar în special cu armenii din regiunea Karabah, acesta din urmă transformându-se din conflict intrastatal într-unul de tip interstatal. Evoluția acestor conflicte va fi analizată în continuarea demersului nostru științific privind rolul etniei și religiei asupra stării securității statelor. Astfel, vom analiza inițial evoluția situațiilor din nordul locuit de lezghini și a talișilor localizați în apropierea frontierei iraniene, urmând ca, după aceea, să ne concentrăm atenția asupra mult mai violentului conflict azero-armean din regiunea Nagorno Karabah.

Lezghinii aparțin grupului de popoare nord-caucaziene, cu origini în Dagestan, și având religie islamică (sunnii). Tendința de separare a acestora a fost manifestată cu precădere la începutul anilor '90. Dorința de separare provenea din teama etnicilor azeri față de politica naționalistă a președintelui Abulfaz Elçibay. În anul 1992, atunci când acesta a venit la putere, a declarat turca drept limbă națională și a adoptat alfabetul latin în locul celui chirilic. Aceste măsuri au făcut ca populația de etnie lezghină, non-turcică, să perceapă o creștere a dominării de către etnia majoritară. Altfel spus, se temeau că e posibil să urmeze și alte acțiuni ostile ale guvernului azer, în condițiile în care lipsa cărților și a curriculelor educaționale în limba lezghină constituia deja un neajuns. Alimentată suplimentar de condițiile socio-economice dificile, această teamă i-a condus pe unii reprezentanți ai etniei lezghine să dea glas ideilor separatiste.

Organizația Sadval s-a asociat cu cererile separatiștilor în scopul de a crea Republica Lezghistan care ar fi avut în componență sudul Daghestanului și nordul Azerbaidjanului. În anul 1995 organizația Sadval a fost acuzată de a fi planificat o explozie în metroul din Baku, explozie soldată cu 12 victime. De asemenea, s-a presupus că ar fi cooperat cu serviciile secrete armenese și, prin urmare, guvernul azer o scoate în afara legii, mai mulți membri ai grupării fiind arestați și judecați pentru trădare și terorism¹³.

Mișcarea separatistă lezghină atinge maximum în timpul războiului civil din 1993, când, după declararea independenței Republicii Talysh Mugan din sudul Azerbaidjanului, politicieni de etnie lezghină au pledat pentru crearea Lazghistanului. Activitatea separatistă cunoaște o scădere, în opinia noastră, după alegerea noului președinte Ilham Heydar oglu Aliyev, ale cărui politici au condus la stabilizarea situației politice în Azerbaidjan și permiterea accesului și participării la guvernare a unor importante personalități de etnie lezghină. În acest sens, generalul Safar Abiyev a fost desemnat ministru al apărării și Asga Manafova aleasă președinte al comisiei parlamentare privind resursele naturale. Aceste schimbări au făcut parte dintr-un program mai vast al guvernului de la Baku, care a înființat un birou al consilierului prezidențial pe probleme ale minorităților. Biroul monitoriza situația tuturor minorităților, furnizând, de asemenea, resurse, însă limitate, pentru publicarea de reviste, cărți și producerea de programe de televiziune în limbile minorităților. Noua abordare a relațiilor cu minoritățile nu a fost însă întâmpinată cu entuziasm de toate grupurile etnice minoritare.

Talișii, una dintre cele mai numeroase etnii din Azerbaidjan, după ruși și armeni, totaliza la nivelul anului 1989, după cifrele oficiale ale Consiliului de Stat pentru Statistică al Republicii Azerbaidjan¹⁴, circa 21.200 de locuitori localizați în apropierea graniței cu Iranul. Aparținând ramurii shiite a islamului, aceștia vorbesc un dialect vest iranian, atitudinea vizavi de participarea la viața politică a Azerbaidjanului fiind, în general, una caracterizată de pasivitate. Evenimentul politic major relaționat evoluției talișilor s-a petrecut în timpul războiului din anul 1993, când colonelul în retragere Aliakram Humbatov, etnic taliș, a declarat independența Republicii Talysh-Mugan și a întreprins acțiunile necesare întăririi granițelor.



Ideea declarării unilaterale a independenței nu s-a bucurat însă de popularitate în rândul populației, părând mai degrabă o manevră în jocurile politice ce aveau loc în capitala azeră la momentul loviturii de stat, știindu-se faptul că Aliakram Humbatov se aliase cu prim ministrul de atunci al Azerbaidjanului, Suret Husseynov, în încercarea de a slăbi poziția președintelui İlham Heydar oğlu Aliyev. Președintele Aliyev trimite însă trupe la Lankaran, locul în care erau concentrate forțele opoziției, tentativa de lovitură de stat fiind înfrântă rapid, Humbatov refugiindu-se în Iran. Mai târziu, el a fost extrădat în Azerbaidjan fiind acuzat de înaltă trădare și încarcerat. Acesta a însemnat și momentul din care nivelul mobilizării etnice a talișilor a scăzut, coroborat cu faptul că majoritatea celor ce s-au autoproclamat lideri ai așa-numitei Republici Talysh-Mugan au fost arestați de către autoritățile azere.

Situată în vestul Azerbaidjanului, regiunea Nagorno-Karabakh este locuită în proporție de 80% de armeni creștini (monofiziți), restul locuitorilor fiind azeri musulmani. Disputa asupra regiunii datează încă de la începutul secolului al XX-lea, din prima perioadă de independență a Armeniei și Azerbaidjanului (1918-1920), reapărând apoi în perioada sovietică în diferite momente de slăbiciune ale guvernului central. Cea mai semnificativă manifestare a avut loc spre sfârșitul anilor '80, odată cu promovarea politicii Glasnost, când populația de etnie armeană a cerut anexarea acestei regiuni la Armenia. În anul 1987, după expulzarea forțată a etnicilor azeri din Armenia, au avut loc demonstrații atât în regiunea Karabakh, cât și în Armenia în sprijinul trecerii regiunii sub jurisdicție armeană.

Primele semne de escaladare a conflictului sunt date în perioada 1988-1989 de izbucnirea revoltelor anti-armene din Sumgait, Baku și Gonja. Acestea sunt urmate de purificări etnice în acele două republici, peste 300.000 de armeni părăsind Azerbaidjanul, iar din Armenia plecând aproximativ 200.000 de etnici azeri. Guvernul sovietic din acea vreme nu a reușit să oprească revoltele sau să controleze dezvoltarea conflictului etnic.

Obținerea independenței de către cele două state în anul 1991 a condus la accelerarea conflictului și transformarea sa, într-un conflict interstatal. La începutul anului 1992, militari armeni¹⁵ și forțele de apărare din Karabakh reușesc să obțină controlul

pe teritoriul întregii provincii și să creeze un coridor către Armenia. Anul următor forțele armene au ocupat alte șase districte¹⁶, situate în afara provinciei Karabakh, acestea având populație majoritar azeră. Rămase sub ocupație armeană, acestea au fost supuse unui proces de purificare etnică, peste 700.000 de persoane fiind exilate.

Războiul continuă până în anul 1994, când, în luna mai, este semnat un acord de încetare a focului. Negocierile pentru găsirea unei rezolvări pașnice a conflictului au fost desfășurate sub egida OSCE, mai exact a Grupului de la Minsk¹⁷ al OSCE. Acesta a fost creat în anul 1992 și a fost co-prezidat de Suedia și Rusia în perioada 1993-1994.

În anul 1995, Finlanda preia rolul Suediei, iar, un an mai târziu, Rusiei i se adaugă Franța și SUA în încercarea de a media negocierile. Soluțiile propuse au fost diverse, începând cu cea din anul 1997, când OSCE propune o rezolvare etapizată a conflictului, care ar fi început cu retragerea forțelor armene din teritoriile ocupate, în același timp derulându-se acțiuni de reîntoarcere a refugiaților și exilaților, schimburi economice și găsirea unei soluții finale pentru încetarea conflictului. Varianta aceasta este respinsă de conducătorii Karabahului. Propunerea de rezolvare din anul 1998, care presupunea crearea unui stat comun între Azerbaidjan și Karabakh nu a primit acordul autorităților de la Baku. Anul următor cunoaște discuții anamate, chiar un acord preliminar la care s-a ajuns, asupra creării unei zone tampon unde Armenia va primi Karabakh și coridorul Lanchin care leagă provincia de Armenia, iar Azerbaidjanul va primi un coridor către Nakhchivan, lăsând Armenia fără ieșirea spre Iran. Evenimentele din 27 octombrie, când primul ministru armean este ucis împreună cu alți politicieni în parlamentul Armeniei, face ca acest plan să eșueze.

Conflictul a fost devastator¹⁸ pentru Azerbaidjan, nu mai puțin de un milion de persoane fiind nevoite să părăsească regiunea Nagorno-Karabakh, dar și teritoriile din jurul enclavei majoritar armeană și o serie de mici enclave azere de pe teritoriul Armeniei. Totuși, niciun stat nu a recunoscut independența autoproclamatei Republici Nagorno-Karabakh. Rezoluțiile 822, 853, 874 și 884 ale Consiliului de Securitate al ONU afirmă integritatea teritorială a Azerbaidjanului și consideră inadmisibilă obținerea de teritorii prin folosirea forței¹⁹.



Dezacordul dintre Armenia și Azerbaidjan a rămas pe mai departe profund, în ciuda noilor încercări de mediere precum cea a SUA din anul 2001, care s-a soldat cu încă un eșec. Sporadic, au avut loc schimburi intense de focuri între forțele masate în apropierea liniei de încetare a focului, ceea ce indica lipsa de orizont unui apropiat compromis care să ducă la rezolvarea conflictului.

Poziționată la nord față de locul de desfășurare a conflictului, și deținând frontieră sudică cu ambele state implicate în conflictul azero-armean, Georgia se confruntă, la rândul ei, cu probleme ale minorităților etnice, după declararea independenței, în anul 1991. Existența acestor minorități (armeni, ceceni, osetini, abhazi, daghestani etc.) și vecinătatea cu Osetia de Nord, Ingusetia, Cecenia, Republica Karaciai-Cerchessia, Cabardino-Balcaria și Daghestanul agravase la maxim situația guvernului din Tbilisi, aflat oricum în relații tensionate cu F. Rusă și Azerbaidjanul. În Georgia, principalele minorități rămăneau armenii, azerii, abhazii și osetienii. Cu un procent de 9% din totalul populației, armenii erau concentrați în trei zone diferite ale Georgiei: în capitala Tbilisi (un număr de circa 100.000 de locuitori) în provincia Samtskhe-Javakheti din sudul țării (aproximativ 150.000 de locuitori) și în Abhazia (aproximativ 75% din totalul populației regiunii).

Provincia Samtskhe – Javakheti este localizată în partea sudică a Georgiei, la granița cu Turcia. Peste 90% din populație este constituită de etnici armeni. Regiunea prezintă un ridicat potențial separatist la care participă câțiva factori dintre care enumerăm: prezența unei baze militare rusești în Ahalkalki, o mare concentrație de etnici armeni de-a lungul frontierei cu Armenia, atitudinea izolaționistă a acestora față de limba și cultura georgiană. Ambițiile separatiste ale regiunii au fost vizibile în anul 1998, când un protest armat al locuitorilor a împiedicat intrarea în regiune a trupelor georgiene pentru a executa exerciții militare. Cererile de autonomie au fost sprijinite de grupuri naționaliste (Kavakhk, Virk) și de către grupuri armene din diaspora, în special Dashnaksutium, rezidentă în SUA.

Minoritatea azeră era compact localizată în sud-estul provinciei Kvemo Kartili, cu o dinamică în creștere, ceea ce a făcut ca numărul acesteia să ajungă la 400.000. Etnia azeră din Georgia

constituia, de asemenea, o comunitate compactă localizată la mai puțin de 50 km la sud de capitala Tbilisi. Zonele locuite de această comunitate cuprind unul dintre cele mai bune terenuri agricole din Georgia. De la obținerea independenței, au existat puține momente de tensiune cu guvernul central, majoritatea nemulțumirilor acestora fiind legate de slaba reprezentare politică și accesul de asemenea dificil în politică. În ciuda acestora, nivelul tensiunilor nu a fost semnificativ, la acest fapt contribuind și bunele relații dintre Georgia și Azerbaidjan.

Abhazii sunt localizați în nordul țării, în Republica Autonomă Abhazia, leagănul ancestral al acestei etnii, în număr de aproximativ 100.000 de locuitori. Osetienii populează teritoriul provinciei autonome Osetia de Sud aflată în nordul Georgiei, însă numai un număr de aproximativ 66.000 de osetieni mai trăiesc aici, ceilalți fiind localizați în regiunile învecinate: Kaheti, Kartli și Mesheti.

Pe fondul acestui mozaic de populații, la sfârșitul anilor '80, tensiunile etnice se manifestă din ce în ce mai vizibil în Abhazia. Aceasta este situată în partea de est a Georgiei, cu acces la Marea Neagră. Cererile insistente ale liderilor regiunii de a ieși de sub jurisdicția Georgiei conduc la declararea independenței²⁰ Abhaziei, în anul 1992, ceea ce provoacă un atac al forțelor paramilitare georgiene la mijlocul lunii august a aceluiași an. Contraofensiva abhază echipată cu arme rusești și voluntari ceceni, reușesc să respingă forțele georgiene și să obțină controlul în majoritatea teritoriului Abhaziei spre finalul anului 1993. Aceste acțiuni au fost urmate de acțiuni de purificare etnică în urma cărora au fost strămutați circa 24.000 de georgieni din raionul Gali aflat în sudul provinciei.

Structurile de putere ale regiunii au fost preluate de autoritățile abhaze, aflate sub conducerea președintelui Vladislav Ardzinba. Zona tampon instituită de ONU de-a lungul râului Ingur era extrem de instabilă, UNOMIG, misiunea ONU de monitorizare a situației din regiune și demilitarizare a frontierei, neavând practic nicio influență asupra trupelor ruse de menținere a păcii²¹, acestea din urmă, împreună cu forțe paramilitare georgiene și forțe abhaze, fiind implicate în acțiuni de crimă organizată pe întreg teritoriul Abhaziei. Acțiunile economiei ilegale/subterane se extind și în ierarhia statului, fără limite impuse de etnie, dovedindu-se una din puținele activități de îmbogățire rapidă



și, în mod ironic, de cooperare interetnică. Prin urmare, niciuna dintre părți nu avea interesul economic de a căuta o rezolvare a conflictului, deși niciuna dintre ele nu dorea reluarea ostilităților.

În mai 1998, aproximativ 40.000 de persoane strămutate²² revin în regiunea Gali. Forțele ruse de menținere a păcii desfășurate de-a lungul râului Ingur au oferit asistență autorităților abhaze pentru stabilirea frontierei de stat cu Georgia și pentru a avansa către valea Kadori din estul Abhaziei, care rămăsese o poziție de forță a gherilelor georgiene și a voluntarilor ceceni, care au și lansat atacuri îndreptate asupra capitalei abhaze Sukhumi, în octombrie 2001.

Procesul de pace a stagnat multă vreme, partea abhază refuzând discuțiile asupra statutului final al provinciei și insistând pe obținerea independenței. De asemenea, propuneau ca întoarcerea persoanelor strămutate să fie însoțită de reabilitarea economică a zonei de conflict și un acord final de pace. Fără a fi mulțumită pe deplin de conținutul documentului, partea georgiană acceptă semnarea acordului și cere forțe de menținere a păcii internaționale, la acel moment, acestea fiind constituite numai din trupe ale Federației Ruse.

Situația provinciei a rămas neclară, nefiind recunoscută de comunitatea internațională, cu excepția Rusiei, fiind de jure parte a Georgiei, însă de facto ieșită de sub controlul guvernului de la Tbilisi.

Mișcării de secesiune din Abhazia și cererilor de autonomie a armenilor din regiunea Samtskhe-Javakheti, li se adaugă conflictul din Osetia de Sud, conflictul armat purtat între georgieni și osetieni în perioada anilor 1989-1992. Evoluția acestuia a condus la numeroase pierderi de vieți omenești și mii de refugiați de ambele părți. Negocierile asupra încetării conflictului au fost inițiate în anul 1995, sub egida OSCE, cu mediere din partea Rusiei²³. Deși discuțiile au adus cele două părți de acord asupra multor aspecte, principala problemă, reprezentată de statutul politic al Osetiei de Sud a rămas nerezolvată. Georgia a oferit Osetiei de Sud autonomie limitată și sprijin în reconstrucția infrastructurii regiunii, în timp ce Osetia de Sud nu dorea să renunțe la ideea obținerii independenței.

Un element de noutate intervine în 2001, când președintele moderat Ludwig Chibirov, pierde alegerile din Osetia de Sud în favoarea lui Eduard Kokoev, cetățean rus cu afaceri derulate la Moscova. Acesta propune unirea Osetiei de Sud cu Osetia

de Nord și alipirea la Federația Rusă. Inițiativa nu reușește să rezolve definitiv conflictul, părțile căzând totuși de acord să faciliteze reîntoarcerea refugiaților și persoanelor strămutate. În realitate, acest acord nu a funcționat, prin urmare, nu numai că au existat foarte puțini georgieni care s-au reîntors, dar și aceia au părăsit din nou regiunea în același an. La rândul lor, autoritățile georgiene nu au implementat măsurile necesare sprijinirii etnicilor osetieni pentru a se reîntoarce la casele aflate în diferite localități din Georgia.

Summit-ul CSI de la sfârșitul anului 2001, de la Moscova, nu a reușit să armonizeze punctele de vedere divergente ale Federației Ruse și Georgiei cu privire la Abhazia, Osetia de Sud și în problema gherilelor cecene refugiate în zonele montane de la frontiera dintre Georgia și Cecenia. Luptele au luat amploare în Abhazia (zona Gali), în decembrie 2001, cu prilejul atacurilor executate de grupuri de miliții georgiene și de gherile cecene conduse de Ruslan Ghelayev.

La Tbilisi și Zugdidi, au avut loc manifestații de stradă, populația exprimându-și sprijinul față de trimiterea de trupe împotriva autorităților separatiste din Abhazia. În consecință, unități ale armatei și voluntari georgieni s-au concentrat în Valea Kodori, unde acționau forțele abhaze sprijinite de elicoptere ruse de la baza din Gudauta. Prezența trupelor ruse nu constituia o surpriză, prin forțele CSI de menținere a păcii, Rusia reușind să-și mențină o prezență militară puternică în Abhazia și Osetia de Sud. Deși la acea vreme încă nu recunoscuse independența Abhaziei și Osetiei de Sud, politica guvernului rus era aceea de a le furniza acestora sprijin politic și economic și, indirect, sprijin militar. În acest sens, a exceptat de la viză²⁴ cetățenii din Abhazia și Osetia de Sud impunând-o, însă Georgiei în anul 2000. Guvernul de la Moscova a continuat acest tip de politică și, în anul 2002, acordă cetățenie rusă abhazilor și osetienilor, ceea ce echivala cu o anexare de facto a teritoriilor Abhaziei și Osetiei de Sud.

Acest tip de atitudine precum și modul de implicare în conflictele din regiune ne conduc la concluzia că situația regiunii era una care convenea Rusiei. Acest fapt a fost evident și în cazul conflictului armeano-azer, unde încetarea conflictului și instaurarea păcii ar fi condus la scăderea dependenței securității Armeniei față de Rusia.

Caucazul de Nord – de la secesiune la extremism religios în Cecenia și Daghestan

Republica Cecenia este situată într-o regiune diversă din punct de vedere etnic și lingvistic. Situată pe pantele de nord ale lanțului munților Caucaz, este flancată teritorial de republicile din Federația Rusă, Ingușetia și Osetia de Nord la vest, Daghestan la est și nord, provincia rusă Stavropol la nord-vest și Georgia la sud.

Cu excepția Georgiei și a Osetiei de Nord, aceste republici sunt predominant musulmane, mai exact, populația lor aparține ramurii sunnite a islamului. Pătruns, inițial în Daghestan, islamul cunoaște o răspândire masivă în regiune până în secolul al XIX-lea, în principal prin intermediul comunităților sufi, adepți ale sufismului, formă mistică, cu influențe păgâne pre-islamice, islamului sunnit.

Având o valoare geopolitică majoră, de-a lungul istoriei, regiunea a cunoscut valuri de triburi invadatoare și extinderi de imperii. Pentru Rusia țaristă, anexarea acestei regiuni a însemnat din punct de vedere geopolitic spațiul către porturile neînghețate din Sud. Colonizarea țaristă în regiune a fost încheiată în timpul războaielor caucaziene din secolul al XIX-lea, caracterizate de o îndârjită rezistență islamică în fața forțelor ruse de ocupație. Societatea cecenă este caracterizată de puternice relații de loialitate sau rivalitate între cele 150 de clanuri (teips) în care este organizată. Încă din timpul expansiunii ruse din secolul al XVIII-lea în Caucazul de Nord, populația din această regiune a demonstrat o rezistență puternică în fața ocupației rusești. Cele aproape 50 de grupuri etnice și lingvistice din zonă conduse de șeicul Mansur și imamul Shamil, împreună cu vecinii circasieni și daghestani s-au angajat într-un prelungit și violent conflict cu scopul de a-și păstra identitatea culturală și de a preveni anexarea regiunii la Imperiul Țarist²⁵.

Din 1858, în ciuda rezistenței îndârjite a populației, cea mai mare parte a Caucazului de Nord intră sub control rusesc prin stabilirea de garnizoane militare și populație rusă în regiune. A fost făcută și o serie de concesii de către autoritățile imperiului în sensul că populația locală era exceptată de la îndeplinirea serviciului militar obligatoriu și i se acorda dreptul de practica islamul și de a trăi în comunitate conform legii islamice șari⁷ă. Cu toate acestea, au existat

perioade de criză în întreaga regiune de-a lungul ultimelor decenii ale conducerii țariste.

În anul 1936, sub dominație sovietică, Ingușetia și Cecenia au fost unite sub numele de Republicii Autonome Sovietică Socialistă Ceceno-Ingușă (R.A.S.S. Ceceno-Ingușă). În anul 1944, la ordinul lui Stalin, Republica a fost desființată, iar populația sa deportată în Asia Centrală și Siberia, împreună cu karachai și balkari, pe baza acuzației de colaborare cu forțele naziste. Se estimează că din cele 70.000 de persoane deportate, circa 25% au pierit în următorii 5 ani. De altfel, această perioadă întunecată a istoriei cecene este cunoscută drept “genocidul din Cecenia”. În anul 1957 este reînființată R.A.S.S. Ceceno-Ingușă.

În anul 1990, puțin înainte de colapsul Uniunii Sovietice, Cecenia se separă de Ingușetia, fostul general al armatei sovietice Džokhar Dudayev fiind ales președinte în anul 1991. Acesta refuză semnarea Tratatului cu Federația Rusă și, sprijinit de parlament, declară independența republicii. Este înființată, astfel, Republica Cecenă Ichkeria, o republică nerecunoscută de comunitatea internațională.

În aceste condiții, armata rusă se retrage din republică, Moscova încercând să rezolve situația printr-un referendum și organizarea de alegeri federale. Boicotul acestora de către populația cecenă a crescut tensiunile existente, ceea ce a condus la declanșarea invaziei ruse.

Președintele de atunci al Rusiei, Boris Elțin, a trimis trupe în anul 1991 și, din nou, în anul 1994 în scopul de a preveni separarea Ceceniei, implicit a pierderii încă unei părți din teritoriul rusesc. Astfel, trupele federale ruse au invadat Cecenia, pentru a restabili autoritatea rusă în republica separatistă din Caucazul de Nord. Așteptările Kremlinului despre reluarea rapidă a controlului asupra capitalei Groznii nu au avut însă suport în realitate, totul transformându-se într-un conflict de durată și o înfrângere pentru armata rusă. Rușii au angajat un nivel disproporționat al forței, fiind întâmpinați de o puternică rezistență de gherilă, ceea ce a condus la numeroase victime și încălcări ale drepturilor omului, de ambele părți. Una dintre primele consecințe ale conflictului a fost de natură demografică, republicile învecinate Ceceniei primind un număr semnificativ de refugiați, atât etnici ceceni cât și rusă.

Conflictul armat dintre trupele rusești și rebelii ceceni s-a transformat într-un adevărat război,



care a durat până în anul 1996, când liderul cecen Dzhokhar Dudayev a fost ucis de atacul unei rachete rusești²⁶, la data de 21 aprilie 1996. Zelimkahn Yandarbiyev, vice-prim-ministru al guvernului cecen, considerat un susținător²⁷ al independenței complete față de Federația Rusă, l-a urmat pe Dudayev la conducerea republicii, deși, după moartea lui Dudayev, peste 6000 de trupe rusești au fost retrase din Cecenia, atacurile continuă de ambele părți.

În cele din urmă, în anul 1996, se ajunge la semnarea unui acord, urmat în anul 1997 de un tratat de pace. Acesta preciza că granițele republicii vor fi păzite deopotrivă de soldați ceceni și ruși, trupele rusești se vor retrage din fortărețele rebelilor din munții din sud, rebelii ceceni care ocupaseră capitala Grozny își vor preda armele și se va înființa o comisie care va veghea asupra eventualelor nerespectări ale înțelegerii.

În același an, au loc alegeri prezidențiale în Cecenia, competitori fiind fostul ofițer sovietic Aslan Maskhadov și conducătorul separatist Shamil Basayev.

După validarea rezultatelor alegerilor – care, conform raportului anual al OSCE din 1997, „au reflectat alegerea liberă a celor ce au votat²⁸” – noul președinte ales, Aslan Maskhadov trebuia să reconstruiască țara, după perioada de conflict. În schimb, în loc de unirea tuturor forțelor politice pentru reconstrucția țării, se produce o sciziune la nivelul fostei mișcări separatiste din republică, care au complicat pe viitor relațiile ceceno-ruse. Consensul între forțele politice interne, atât de necesar pentru a-și defini relația cu Rusia – în scopul stabilirii nivelului de autonomie al republicii și al obținerii de facilități din partea guvernului central rus – nu a fost posibil, liderul Samil Basaiev, organizând, în anul 1998, „opoziția extraparlamentară”.

Între timp, Federația Rusă a refuzat să-și respecte angajamentele din anul 1996 și Cecenia a intrat într-o gravă criză economică. Numeroși foști „lorzi ai războiului” din anii 1994-1996 s-au reprofilat pe activități din categoria criminalității internaționale transfrontaliere. Astfel, la începutul anului 1999, cifrele²⁹ indicau că peste 1300 de ruși, daghestani și inguși au fost răpiți, torturați sau uciși pe teritoriul republicii Cecenia. Eforturile de a promova o identitate musulmană puternică au continuat în Cecenia, provocând însă diviziuni la nivelul conducerii cecene. Se propovăduia

wahhabismul (originar din Arabia Saudită), într-o țară dominată de sufism (învățătură islamică cu puternice reminiscențe păgâne preislamice). Aslan Maskhadov, fost șef de stat major și unul din arhitecții restabilirii păcii în republică, a încercat să interzică mișcarea wahhabită din poziția sa de președinte, însă inițiativa sa a fost stopată de alianța dintre Shamil Basaev (contracandidat în alegerile prezidențiale) și Luptătorii Wahhabiți conduși de comandantul Khattab (islamist saudit, veteran al primului război cecen și al războiului civil din Tadjikistan, al cărui nume real se presupune a fi fost Omar Ibn al Khattab³⁰). Se creau, astfel, premisele pentru ca elementele fundamentaliste din Cecenia să promoveze formarea unui stat islamic pan-caucazian și, în același timp, ocazia de îndepărtare a oricărui elemente ruse din Caucazul de Nord.

În ciuda declarațiilor oficiale ale președintelui Maskhadov, care a condamnat planul alianței nou formate, luptătorii wahhabiți au declanșat o serie de atacuri asupra locațiilor militare și de poliție în țara vecină, Daghestan, republică rusă. Aceste atacuri purtate sub semnul jihadului wahhabit contra forțelor ruse din Daghestan au provocat, după cum era de așteptat, o nouă intervenție militară a F. Ruse și au dus la declanșarea conflictului cunoscut sub numele de „cel de al II-lea Război Cecen”.

Republica (autonomă) Daghestan face parte din Federația Rusă și ocupă o poziție strategică între Georgia, Cecenia, Azerbaidjan și Marea Caspică. Populația, de circa 1,9 milioane locuitori, este predominant musulmană, având apropiate legături culturale cu cecenii, de care îi leagă și un trecut istoric de luptă împotriva imperialismului rus din secolul al XIX-lea. Pe teritoriul republicii trece o parte din conducta strategică Baku-Groznîi-Novorossiisk.

Ca provincii unite sub stindardul religios al învățăturii islamice sufi, Daghestanul și Cecenia au luptat pentru o Republică Nord Caucaziană independentă³¹ imediat după preluarea puterii de către bolșevici în Rusia. În timpul conducerii sovietice, daghestanii au acceptat cu mai multă ușurință conducerea Moscovei, în comparație cu vecinii lor ceceni, ceea ce ar explica și lipsa unei mișcări masive în sprijinul obținerii independenței după căderea URSS. Suntem de părere că această atitudine, diferită de cea adoptată de ceceni, a fost posibilă din cauza mozaicului etnic extrem

de fragmentat, în cadrul unei populații totale care numără mai puțin de două milioane de locuitori, existând circa 34 de grupuri etnice distincte³². Organizarea acestora este de tip tradițional, sub forma djamaatelor, djamaatul reprezentând satul sau grupul de sate, acestea fiind „similare vechilor orașe-stat”³³.

Gradul ridicat de fragmentare etnică pus în relație cu această formă de organizare constituie, din punctul nostru de vedere, factori rol dublu în cadrul relațiilor între grupuri: pe de o parte, au acționat ca factori inhibitori ai apariției ideii de naționalism, iar, pe de altă parte, ca factori favorizanți ai apariției animozităților intercomunitare. Apariția misionarilor străini, wahhabiți, într-o pondere covârșitoare la sfârșitul anilor, a scos în evidență exploatarea acestor factori de către elemente fundamentaliste wahhabite. Acest proces de exploatare a trăsăturilor etnice locale a condus, în decursul anilor '90, la apariția unei puternice mișcări wahhabite care a reușit să finanțeze construcția de moschei, în condițiile în care, la nivelul populației, exista o stare generalizată de sărăcie³⁴. Speculând nivelul scăzut al nivelului de trai, această mișcare a reușit convertiri numeroase în rândul tineretului, pe lângă învățăturile radicale ale filosofiei wahhabite, imamii furnizându-le noilor adepți sume însemnate de bani. Evident, au înregistrat un succes rapid, având în vedere că nivelul șomajului în rândul bărbaților cu vârste între 18 și 28 de ani se situa la 60% din totalul forței de muncă³⁵ al acestui segment. Activitatea elementelor fundamentaliste a depășit în scurt timp hotarele spirituale ale religiei și început să aducă atingere statului, prin enclavizarea unor sate sau grupuri de sate în care prezența autorităților centrale era slab reprezentată, conducătorii djamaatelor fiind la rândul convinși prin câștiguri materiale semnificative. Deși în mare parte populația a rămas fidelă tradițiilor locale sufi, localități precum Karamakhi, Chabau-makhi și Kadar au rămas recunoscute pentru influența pe care elementele wahhabite au exercitat-o. Prin interpretarea particulară a islamului dată de învățătura wahhabită, în aceste sate s-a interzis muzica și s-a introdus purtarea obligatorie a niqabului (vălul complet) de către femei. Acest ultim aspect este contrariant, din moment ce acest obicei nu făcea parte până atunci din tradiția zonei.

Interdicțiilor sociale li se adăugă aspecte militare, în localitățile amintite săpându-se tranșee, instalându-se posturi de control și

pseudo-puncte de frontieră, atât pentru a se delimita religios de celelalte localități, cât și pentru a-și declara independența față de statul secular al Daghestanului³⁶. Prin urmare, la nivelul anului 1998, forțele de ordine locale pierduseră complet controlul acestor zone în care wahhabiții își impuseseră inițiativa. Fundamentalistii wahhabiți, dagestani sau arabi, majoritatea antrenati în taberele lui Khattab din Cecenia, au declanșat o serie de atacuri³⁷ asupra instituțiilor statului, au luat cu asalt stațiile de poliție și au răpit oficialități³⁸. Martor ocular al procesului de preluare a controlului de către fundamentalisti, imamul de rit sufi din Karamakhi, Magomed Makhdiyev, mărturisea că dacă la început metoda de abordare a misionarilor wahhabiți era neamenințătoare, bazată pe recompense materiale pentru cei dispuși să se convertească, pe parcurs, odată cu sporirea numărului de adepți, formula de abordare devenise „alăturați-vă nouă sau vă vom tăia capetele”³⁹. Înscrisă în aceeași serie a acțiunilor violente întreprinse de wahhabiți, asasinarea muftiului sufi al Daghestanului, Said Mukhammad Hajji Abubakarov, a adâncit și mai mult ruptura dintre cele două curente islamice din țară: sufi și wahhabism.

Amenințarea la adresa securității regionale devenea din ce în ce mai vizibilă, iar Moscova, prin vocea ministrului rus de interne, credea că „cea mai mare amenințare vine din partea fundamentalismului islamic, în special a wahhabismului”⁴⁰, pe care îl considera o formă de extremism similară terorismului.

Lideri wahhabiți dagestani importanți s-au stabilit în Cecenia, unde lideri radicali precum Samil Basayev și Zelimkhan Yandarbiyev i-au primit cu brațele deschise. Astfel, în aprilie 1998, se formează Congresul poporului din Cecenia și Dagestan, al cărui principal obiectiv era crearea unui stat teocratic unificat.

Deși deținea funcția de prim-ministru⁴¹ în guvernul Maskhadov, Shamil Basayev a fost ales președinte al Congresului Poporului. Sute de luptători wahhabiți, cărora li s-au alăturat ceceni și arabi, au traversat granița în Dagestan și au participat la atacurile asupra forțelor de poliție și a patrulelor ruse din țara vecină. Responsabilitatea pentru aceste acțiuni a fost asumată de către „Frontul Central pentru eliberarea Caucazului și Dagestanului” grup cunoscut pentru promovarea apelului la jihad în Dagestan⁴².



Amplarea luată de fenomenul wahhabit și răspândirea acestuia dinspre Cecenia în Daghestan a dus la recunoașterea wahhabismului drept o amenințare majoră la adresa federației, autoritățile ruse înțelegând că nu mai pot continua să permită propagarea acestei mișcări pe un teritoriu în care trăiau aproximativ 15 milioane⁴³ de musulmani. În ciuda ordinului de deportare a lui Khattab, emis de președintele Makhadov, acesta primește din partea Congresului poporului din Cecenia și Daghestan comanda a 700 de luptători arabi și ceceni. Creată ca o armată paralelă, forța a fost numită „Brigada de menținere a păcii” și desemnată să intervină în cazul unui atac al trupelor ruse asupra satelor wahhabite din Daghestan⁴⁴. Temându-se de consecințele unui atac în Daghestan, Maskhadov îl îndepărtează pe Basayev din funcția de comandant adjunct al armatei cecene, dar nu reușește să-i oprească pe Basayev și Khattab⁴⁵. În august 1999, așa numita „Brigadă de menținere a păcii” traversează granița în Daghestan cu obiectivul de a apăra satele wahhabite care fuseseră înconjurate de trupele federale ruse, care interveniseră pentru a restabili suveranitatea Federației în zonă.

Scopului declarat al acțiunilor inițiate de fundamentalisti i se mai adaugă faptul că Shamil Basayev și Khattab, liderii forței deplasată din Cecenia în țara vecină, primiseră fatwa din partea unor clerici saudiți și pakistanezi, ceea ce îi legitima în acțiunea de a purta un război sfânt. Aspectul important este că fatvele date liderilor fundamentalisti ceceni îi legitimau pentru îndepărtarea din Daghestan a elementelor zioniste, ceea ce contrasta puternic cu obiectivul enunțat inițial în 1994, când cecenii au pornit lupta lor pentru independență⁴⁶.

În prima zi a conflictului, forțele wahhabite preluaseră controlul a 36 de sate și au anunțat crearea Statului Islamic al Daghestanului, stat independent. Drept organism guvernamental, a fost instituită fura islamică a Daghestanului care a stabilit șarī'ā drept legea supremă în teritoriul ocupat, Shamil Basayev a fost numit comandant și a declarat război Rusiei. Răspunsul Rusiei a fost prompt, forțelor federale alăturându-se mii de ofițeri de poliție daghestani și locuitori care nu aveau prezența wahhabiților. În urma atacurilor forțelor federale și daghestane pro-rusești, enclavele wahhabite au fost eliberate în mai puțin de o lună, mulți dintre luptătorii fundamentalisti reîntorcându-se în Cecenia. Trebuie menționat că

majoritatea locuitorilor Daghestanului, în mare parte țărani și adepți ai vechilor tradiții sufi, s-au plasat de partea Moscovei, declarându-și dorința de democrație și păstrarea unei coexistențe pașnice cu Rusia⁴⁷.

Beneficiind de sprijinul popular, primul-ministru la acea vreme, Vladimir Putin, a ordonat continuarea atacurilor în Cecenia, pentru anihilarea elementelor fundamentaliste. Au fost bombardate puncte de rezistență ale acestora în Vedono, Urus-Martan și Gudermes⁴⁸. Prin urmare, conflictul armat ruso-cecen a fost reluat în septembrie 1999 (încetarea campaniei NATO împotriva Iugoslaviei). Deși au instalat o administrație locală (în anul 2000), trupele ruse s-au confruntat în continuare cu gherilele cecene (în rândul lor luptau talibani, membri Al-Qaeda, fundamentalistii comandantului saudit Khattab, iranieni, palestinieni etc.). La finele anului 2001, liderii separatiști ceceni (Aslan Maskhadov) l-au solicitat pe Eduard Șevardnadze să medieze un acord cu Moscova. În septembrie 2002, Moscova a amenințat cu o intervenție armată în Georgia pentru capturarea gherilelor cecene. SUA s-au opus, însă, oricărei acțiuni militare în zonă. Realitatea este că numeroși luptători ceceni se refugiaseră în Georgia, în special, în Valea Pankisi.

Atentatul terorist soldat cu luarea de ostateci la un teatru din Moscova, în octombrie 2002, a complicat raporturile ruso-cecene, orizonturile unei rezolvări rapide și pașnice a conflictului rămânând foarte îndepărtat.

Concluzionând, din punctul de vedere al analizei noastre privind determinările religioase asupra situației de securitate internă în cele două republici, cu influențe negative asupra întregii securități regionale, putem delimita câteva idei legate de cauzele degradării acesteia, și anume:

- ambițiile personale și dorința de înavuțire a unor lideri ceceni;
- apariția și răspândirea mișcării islamice extremiste a wahhabismului atât în Cecenia, cât și în Daghestan;
- câștigarea accesului la Marea Caspică în scopul de a profita de locația conductei de transport a petrolului de pe teritoriul Daghestanului⁴⁹;
- intenția satelor wahabite daghestane de a se apăra în fața atacurilor rusești, pe de o parte și de a crea un stat islamic unificat între Cecenia și Daghestan, de cealaltă parte;
- prezența tensiunilor dintre wahhabiți și sufiți

a trădat nu numai problemele locale – exploatate cu abilitate de către liderii oportuniști –, ci și o situație regională concretă, și anume lupta pentru supremație a diferitelor tipuri de islam existente în Caucaz, câștigarea supremației de către una din cele două confesiuni islamice influențând modul în care se va fi modelat viitorul politic al regiunii. O regiune dominată de wahhabiți ar fi fost echivalentă cu o regiune fragilă, opusă ideologic valorilor democratice, ceea ce ar fi condus la acutizarea problemelor de securitate ale Caucazului și a regiunilor învecinate ale Asiei Centrale și Orientului Mijlociu.

Trebuie, totuși, să observăm că apariția misionarilor wahhabiți, nu a fost urmată de îmbrățișarea, la nivelul întregii populații, a formei radicale de islam pe care o propovăduiau, aceasta fiind adoptată mai degrabă de unii liderii ceceni în scopul de a le furniza un instrument în plus fie pentru atingerea obiectivelor secesioniste, fie pentru consolidarea puterii personale.

Nu trebuie să ometem dintre concluziile noastre pe aceea că un rol major în acest proces de răspândire a fundamentalismului wahhabit – pe lângă factorii interni, economici, politici și sociali din cele două republici – l-a avut și cel militar, extern, prin brutalitatea acțiunilor militare purtate de forțele federale ruse. A fost posibil, astfel, procesul de sacralizare a conflictului, care, în opinia unor cercetători, a fost mai degrabă o reacție decât o cauză⁵⁰. În sprijinul acestei idei, notăm afirmația lui Dzokhar Dudayev care spunea că „Rusia ne-a obligat să mergem pe calea islamului”⁵¹.

Aceste concluzii, desprinse în urma analizei, ne-au condus la formarea opiniei că, deși cauzele conflictului pot fi caracterizate drept un amestec de insurgență etnică și acțiuni de crimă organizată, acestea au căpătat, progresiv, tendințe ideologice de natură religioasă, pierzându-și caracterul secular⁵². Cu alte cuvinte, impulsurile naționaliste care au declanșat lupta pentru obținerea independenței, în anii '90, au fost înlocuite de forme viscerale de fundamentalism religios străine tradițiilor cecene.

De altfel, aceste concluzii fac parte dintr-un tablou mai larg asupra situației din întreaga regiune a Caucazului, atât Caucazul de Sud, cât și cel de Nord, în sensul că situația regională este rezultatul interacțiunii mai multor factori. Structurile slab dezvoltate ale statelor din regiune au condus la probleme socio-economice grave și,

prin urmare, au generat reacții sociale împotriva modului de gestionare a acestora de către propriile guverne. Cultura politică a regiunii, influențată de naționalism, a avut ca rezultat fragmentarea populației. Îmbrățișarea concepției etnice a națiunii, în dauna celei civice, a inhibat coexistența pașnică a grupurilor etnice și a sprijinit cererile de acordare a controlului politic asupra teritoriilor din partea minorităților pe fondul dominației grupurilor etnice majoritare.

Acest tip de naționalism etnic nu ar fi putut fi contracarat de o manieră eficientă decât prin dezvoltarea identității naționale, separat, de către fiecare dintre statele regiunii, independent de identitatea etnică, într-o formă bazată în special pe cetățenie, ca parte a comunității naționale.

Existența unor rivalități locale și implicarea unor mari puteri în regiunea Caucazului de Sud a determinat fragilitatea sporită a stării de securitate a zonei, aceasta putând deveni un rezervor de insecuritate în proximitatea Uniunii Europene, în special pe fondul concurenței pentru resurse energetice.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- 1 <http://www.grid.unep.ch/product/publication/CEO-for-Internet/CEO/images>.
- 2 Peter RUTLAND, **The challenge of integration**, M.E. Sharpe Inc., New York, 1998, p. 13.
- 3 David LEVINSON, **Ethnic groups worldwide**, Oryx Press, Phoenix, 1998, p. 9.
- 4 *Ibidem*, p. 10.
- 5 Ion GIURCĂ, *Confruntări militare în zona Caucazului*, în *Geopolitică și istorie militară în perioada post-război rece*, Editura AISM, București, 2003, p. 184.
- 6 Gunter HAUSER, Franz KERNIC, **European Security in Transition**, Ashgate Publishing Ltd., Hampshire, 2006, p. 153.
- 7 Eugene WHITLOCK, **Iran and its Neighbours: Diverging Views on Strategic Region**, Stiftung Wissenschaft und Politik-German Institute for International and Security Affairs, Berlin, 2003, p. 20.
- 8 Ariel COHEN, **Eurasia in balance: the US and the regional power shift**, Ashgate Publishing Ltd., Aldershot, 2005, p. 57.
- 9 The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, la http://azstat.org/statinfo/demographic/en/1_4.shtml, (23.04.2003).
- 10 John M. CLIFTON, **Studies in Languages of Azerbaijan**, vol. 1, Institute of International Relations, Academy of Sciences of Azerbaijan, Baku, 2002, pp. 77–98.



- 11 <http://www.armeniaforeignministry.com/sumgait/remembering-sumgait.html>, (17.04.2003).
- 12 Adrian KARATNZCKY, Alexander J. MOTZL, Amanda SCHNETZER, **Nations in tranzit, 2002**, Transaction Publishers, New Jersey, 2002, p. 90.
- 13 James MINAHAN, *op. cit.*, 2002, pp. 1088-1089.
- 14 The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, la http://azstat.org/statinfo/demographic/en/1_4.shtml, (23.04.2003).
- 15 Ion GIURCĂ, *op. cit.*, 2003, p. 182.
- 16 *Ibidem*, p. 183.
- 17 *Ibidem*, p. 182.
- 18 *Ibidem*, p. 183.
- 19 Gennady Illarionovici CHUFRIN, **The security of the Caspian Sea Region**, SIPRI, Oxford University Press, Oxford, 2001, p. 262.
- 20 Gennady Illarionovici CHUFRIN, *op.cit*, 2001, p. 181.
- 21 Ariel COHEN, *op. cit.*, 2005, p. 49.
- 22 *Ibidem*.
- 23 Mari FITZDUFF, Cheyanne CHURCH, **NGOs at the table**, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Lanham, 2004, pp. 58-60.
- 24 Ariel COHEN, *op.cit.*, 2005, p. 56
- 25 Războiul cecen din anii 1990 a fost puternic sprijinit de triburile din munți. Pe larg în: Carlotta GALL, T. De WAAL, **Chechnya: A Small Victorious War**, Pan, London, 1997, p. 24-36.
- 26 Phill REEVES, *Dudayev successor promises holy war*, în The Independent, 25 aprilie 1996, la <http://www.independent.co.uk/news/world/dudayev-successor-promises-holy-war-1306835.html> (19.03.2003).
- 27 *Ibidem*.
- 28 http://www.osce.org/publications/sg/1997/12/14116_284_en.pdf, p. 15, (03.09.2003).
- 29 *** *War in the Caucasus: The Chechen Tragedy continues*”, IISS Strategic Comments, vol. 5, nr.10, Decembrie 1999, p. 1.
- 30 *** *Obituary: Chechen rebel Khattab*, BBC News, 26 aprilie 2002, la <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1952053.stm> (19.03.2003).
- 31 Anatol LIEVEN, **Chechnya: Thombstone of Russian Power**, Yale University Press, London, 1998, p. 317.
- 32 Robert Bruce WARE, Enver KISRIV, Werner J. PATZELT, *Stability in the Caucasus: The Perspective from Dagestan*, în Problems of Post-Communism, vol. 50, nr. 2, 2003, pp. 12-13.
- 33 Matthew EVANGELISTA, **The Chechen wars: Will Russia get o the waz of the Soviet Union?**, The Brookings Institution, Washington DC, 2002, p. 93.
- 34 Yavus AKMADOV, Steshen R. BOWERS, Marion T. DOSS Jr., *Islam in the North Caucasus: A people devided*, în Issues of The Post-Communist Transition: Structure, Culture, and Justice, Liberty University, Lynchburg (VA), 2001, p. 130.
- 35 Matthew EVANGELISTA, *op. cit.*, 2002, p. 92.
- 36 Paul J. MURPHY, **The Wolves of Islam: Russia and the Faces of Chechen Terror**, Brassey's Inc., Washington D.C., 2004, p. 45.
- 37 Ion GIURCĂ, *Unele aspecte privind conflictul militar din Cecenia, după septembrie 2001*, în **Evoluții în mediul de securitate european și impactul asupra pregătirii și desfășurării acțiunilor militare**, Editura A.I.S.M., București, 2002, p. 40.
- 38 Paul J. MURPHY, *op. cit*, 2004, p. 45.
- 39 Sharon LaFRANIERE, *How Jihad made its Way to Chechnya; Secular Separatist Movement transformed by Militant Vanguard*, în Washington Post, 26 aprilie 2003.
- 40 Yo'av KARNY, **Highlanders: A journey to the Caucasus**, New York: Farar, Strauss and Giroux, 2000, pp. 258-259.
- 41 Dimitri V. TRENIN, Alecksei V. MALASHENKO, Anatol LIEVEN, *Rusia's Restless Frontier. The Chechenya Factor in Post-Soviet Russia*, Carnegie Eudowment for International Peace, Washington D.C., 2004, p. 34.
- 42 Paul J. MURPHY, *op. cit.*, 2004, pp. 45-46.
- 43 Pe larg în Alexei MALASHENKO, *The Islamic Factor in Rusia*, New Europe Review, noiembrie 2004 la <http://www.carnegie.ru/en/pubs/media/71555.htm> (12.05.2007).
- 44 Paul J. MURPHY, *op. cit.*, 2004, p. 92.
- 45 *Ibidem*, p. 99.
- 46 *Ibidem*.
- 47 Mathew EVANGELISTA, *op. cit.*, 2002, pp. 90-96.
- 48 Paul J. MURPHY, *op. cit.*, 2004, p. 99.
- 49 Dimitri V. TRENIN, Alecei MALASHENKO, Anatol LIEVEN, *op. cit.*, 2004, p. 82.
- 50 *Ibidem*, p. 79.
- 51 *Ibidem*, p. 74.
- 52 Donald M. SNOW, **Uncivil Wars: International Security and the New Internal Conflicts**, Boulder, Lynne Rienner Publishers, Inc., London, 1996, p. 56.

Dr. Mihai-Ștefan DINU (mihaidtinu@yahoo.co.uk) este cercetător științific în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România.



RELAȚIILE STRUCTURILOR DE REACȚIE RAPIDĂ ALE UE CU CELE SIMILARE NATO

Dr. Ion BĂLĂCEANU

Adaptarea la noile amenințări din mediul de securitate prin trecerea de la structuri militare extinse, caracteristice războiului rece, la sisteme de forțe mai reduse și mai performante, cu o mobilitate strategică și viteză de reacție superioare reprezintă esența actualului proces de transformare, în care sunt angrenate dimensiunile militare ale principalelor organizații politico-militare din lume.

Cuvinte-cheie: NATO Response Force; misiuni; Grupuri de luptă ale UE; control politic.

În ultimii anii s-a remarcat preocuparea atât a NATO, cât și a UE de a fi cât mai bine pregătite pentru a face față provocărilor generate de participarea la operații curente sau viitoare al căror scop declarat este acela de a contribui la întărirea securității, raportată la nivel local, regional sau global. Modalitatea în care cele două organizații au decis să realizeze aceasta a fost de a crea și dezvolta noi concepte și capacități militare: în cazul NATO, Forța de Răspuns NATO, iar în cazul UE, Grupurile Tactice de Luptă ale UE.

Pentru ambele organizații, anul 1990 a marcat un punct de cotitură: adaptarea lor la mediul strategic schimbat și conștientizarea lor în ceea ce privește noile tipuri de conflict a crescut. Ambele au tras învățăminte strategice și militare de la războaiele balcanice și sursele de criză mondiale: în primul rând, o intervenție la un stadiu avansat al crizei este adesea mult mai predispusă la pierderi și mai scumpă decât implicarea timpurie; în al doilea rând, dincolo de lipsa voinței politice, statele occidentale nu aveau capacitatea de a disloca cantități mari de forțe existente rapid și eficient. Astfel, capacitatea de reacție rapidă a devenit o necesitate strategică.

Contrar principiului de a utiliza forța militară în ultimă instanță, reacția rapidă implică o desfășurare timpurie sau chiar preventivă. Scopul este de a evita escaladarea conflictului în continuare prin utilizarea în timp util și de neclintit a mijloacelor militare. Prin urmare, ambele organizații au scopul de a atinge două obiective care interacționează, pentru a crea capacități gata să facă față provocărilor viitoare de securitate, precum și pentru a sprijini aceste forțe ca mijloace necesare transformărilor forțelor armate proprii. În pofida relației apropiate de parteneriat dintre organizații, există dezbateri periodice despre rolurile lor în zona de securitate. De multe ori, expunerile includ preocupări în ceea ce privește dublarea și statusul membrilor care nu aparțin NATO în activitățile UE. O altă preocupare constantă e îmbunătățirea relației dintre EU Battlegroups (EU BG) și NATO Response Force (NRF). Este un caz de dublare sau de complementare? În acest caz, care este locul fiecăruia în actualul mediu de securitate?¹

1. Studiu comparativ între caracteristicile de bază ale Grupurilor de luptă europene și Forța de răspuns NATO

Dispariția amenințării tradiționale la adresa Alianței NATO a condus la o adaptare fundamentală și adecvată a NATO. Alianța a evoluat de la conceptele defensive statice ale perioadei anterioare către un concept strategic nou în care accentul este pus pe misiunile de securitate în afara zonelor tradiționale ale NATO și subliniază importanța dezvoltării noilor capacități pentru combaterea noilor amenințări. Mai mult decât atât, operațiunile în Balcani și Afganistan au



Întărit concepția conform căreia relevanța militară a NATO rezidă nu în abilitatea de a oferi forțe terestre sau aeriene cu caracter defensiv pentru apărarea teritoriului NATO, ci mai degrabă în abilitatea de a acționa rapid pentru stabilizarea conflictelor îndepărtate prevenind escaladarea și extinderea acestora. În acest context, țările NATO au convenit, la Summit-ul de la Praga, în 2002, să stabilească NRF ca un element-cheie al agendei de transformare a NATO. Aceasta cuprinde elemente terestre, maritime, aeriene și funcționează ca o forță multinațională fără limite geografice. În general, compoziția modulară de până la 25.000 de militari a NRF ar trebui să permită selectarea de capacități pentru misiuni specifice ale diferitelor elemente din această forță.

De la sfârșitul anului 2006, NATO a avut întotdeauna o unitate NRF în modul standby. Unitățile inițiale pot fi implementate în termen de cinci zile și să fie susținute timp de 30 de zile. NRF a fost activat în anul 2005 pentru furnizarea ajutorului umanitar și managementul efectelor catastrofelor.

Dintr-o perspectivă echivalentă, UE a identificat impasul relativ în care a ajuns în dezvoltarea propriei forțe de reacție rapidă, prevăzută în *Headline Goal 2003*. În iunie 2004, Consiliul UE convenit să înființeze EU BG ca elemente de reacție rapidă. Aceste unități sunt destinate pentru a permite UE să reacționeze mai rapid și flexibil într-o gamă largă de scenarii de criză. Elementul principal al EU BG este o forță armată de mărimea unui batalion combinat de arme, cu elemente de sprijin de luptă și elemente de sprijin logistic. În timp ce unitățile de bază sunt pre-definite, EU BG poate fi încă adaptat pentru cerințele specifice misiunii. Astfel, pot fi atașate elemente de sprijin maritim, aerian, logistic sau forțe speciale. Aceste elemente constituie *pachetul de forță EU BG*. În funcție de misiune, un BG pot cuprinde aproximativ 1.500 – 2.200 de soldați. Din ianuarie 2007, UE are două structuri EU BG gata de acțiune la dispoziția sa în orice moment. Ambiția UE este de a fi în măsură să decidă cu privire la o desfășurare în termen de cinci zile. În zece zile de la decizia de a lansa o operațiune EU BG ar trebui să înceapă acțiunea pe teren. Fiecare EU BG trebuie să fie capabil să rămână în misiune pentru cel puțin 30 de zile. Prin măsuri de întărire și de schimb de trupe, acest interval poate fi extins până la 120 de zile.

Una dintre principalele diferențe dintre NRF și EU BG privește cadrul strategic în care NATO și UE pot acționa. Stabilit inițial pentru apărarea militară a Europei Occidentale, NATO, astăzi, are domeniul său de aplicare extins geografic definit pentru o acțiune funcțională clară. Gestionarea crizelor și operațiunile de stabilizare în afara teritoriului NATO au devenit principala sarcină a Alianței. Cu toate acestea, NATO rămâne în primul rând o organizație militară. Nici un consens nu a fost atins până în prezent pe dezvoltarea capacităților civile.

În ceea ce privește UE, aceasta cuprinde în principalele sale abordări strategice globale, integrarea elementelor civile și militare. Inițial, UE s-a concentrat pe instrumentele civile de a promova pacea și democrația. UE a recunoscut că posibilitatea sa de manevră a fost scurtată de lipsa unei dimensiuni militare. Acest neajuns a fost abordat odată cu PESA în 1999. În conformitate cu acest cadru, statele membre au convenit să ofere forțe militare pentru operațiile de gestionare a crizelor.

NATO Response Force și EU Battlegroups reflectă abordări diferite și niveluri de ambiție ale UE și NATO. EU BG adăugă un instrument important pentru setul de mijloace cuprinzătoare al UE, în timp ce NRF este mai adecvată în situațiile în care conflicte majore necesită mobilizarea de forțe militare pe scară largă. EU BGs se bazează în proporție covârșitoare pe forțe terestre, în timp ce NRF reprezintă o structură de forțe întrunite, mai robustă și cu o capacitate operațională mai mare.

Gama de misiuni similare ale celor două forțe de reacție rapidă. European Battlegroups pot fi angajate în întreaga gamă de sarcini, așa-numitele misiuni Petersberg. Acestea cuprind asistență în cadrul ajutorului umanitar, operațiunile de evacuare, operațiunile de menținere a păcii și de impunere a păcii. Mai mult decât atât, ele pot fi desfășurate în misiuni de dezarmare, demobilizare, reintegrare și misiuni din spectrul mai larg de reformă a sectorului de securitate. În plus, față de misiunea portofoliului EU BG, gama de misiuni NRF include desfășurarea pentru apărarea colectivă (NATO articolul 5) sau operații Non-articol 5 de răspuns la criză, pentru gestionarea consecințelor în caz de catastrofe precum și pentru demonstrația de forță în contextul diplomației de criză sau pentru descurajare.



Ambele structuri pot fi desfășurate fie ca o forță de sine stătătoare pentru operațiuni autonome, fie ca o forță inițială de intrare pentru a facilita sosirea altor forțe mai mari. Mai ales EU BG sunt concepute ca o capacitate de tranziție pentru alte organizații (în special ONU). Acestea ar trebui să permită realizarea generării forțelor pentru o operațiune ulterioară mai mare, având în același timp prima inițiativă.

În timp ce ambele formațiuni au o serie de misiuni, mărimea lor diferă considerabil. NRF va fi capabil de a gestiona sarcinile mai cuprinzătoare la un nivel de intensitate mai mare decât EU BG. La rândul său, EU BG se supun unor riscuri limitate datorită limitării de trupe și capacități. Acesta poate fi cel mai bine folosit pentru sarcini de prevenire într-o zonă geografică limitată. Cu toate acestea, EU BG poate avea un impact strategic. Este de așteptat ca ambele forțe să fie capabile de dislocare într-un timp foarte scurt. NRF se ghidează pe principiul că principalele sale elemente au capacitatea să se disloce după o înștiințare de cinci zile – obiectiv similar cu cel al EU BG. În ceea ce privește capacitatea de susținere, NRF ar trebui să fie capabilă să se susțină timp de 30 de zile la fel ca și EU BG. Orizontul ambelor forțe poate fi lărgit dacă acestea sunt reprovizionate adecvat. Mai mult, ambele forțe se bazează pe sisteme prin rotație la un interval de șase luni.

Menținerea și dezvoltarea EU BGs ca un concept militar viabil este pus în pericol de două aspecte care pot fi considerate ca obstacole critice. Este vorba de voința politică și de structura/dimensiunea acestor grupuri tactice de luptă.

Există două operații importante derulate în ultimii ani în care EU BGs nu au fost implicate deoarece nu s-a ajuns la un consens politic în ceea ce privește dislocarea acestora, deși se consideră că ar fi fost o bună oportunitate ca ele să-și fi arătat utilitatea și eficiența. Una din acestea este operația lansată de UE pentru susținerea misiunii Națiunilor Unite în Republica Democratică Congo (MONUC) cu scopul de asigurare a siguranței procesului de alegeri libere. Operația militară a UE s-a desfășurat cu acceptul deplin al autorităților congoleze și în strânsă coordonare cu MONUC, încheindu-se cu succes în noiembrie 2006. Deși această operație condusă de UE s-a desfășurat și sub auspiciile PESA, EU BGs nu au fost implicate în niciun fel. Unul din motivele

invocate a fost că Germania, care avea la acel moment statutul de națiune-cadru, a făcut publică intenția de a pune la dispoziția EUFOR o treime din trupele necesare, acestea nemaiputând fi folosite pentru grupurile tactice de luptă. De asemenea, s-a considerat că operația nu este una de răspuns la criză, ci o operație planificată, supusă unui alt regim de generare și întreținere a forțelor.

Un alt exemplu este inițiativa UE de a angaja o operație de menținere a păcii în Estul Ciadului și Nordul Republicii Centr-Africane. Operația a fost planificată inițial să înceapă la mijlocul lunii decembrie 2007, dar a fost amânată pentru primul trimestru al anului 2008. Națiunea-cadru pentru această operație s-a declarat Franța care și-a asigurat jumătate din cei aproximativ 4.300 de militari necesari pentru derularea în bune condiții a operației. Motivele amânării pot fi considerate inconsistența ofertei nu neapărat de personal, cât de mijloace tehnice și echipamente specializate, incoerența în procesul de planificare a dislocării forțelor în teatrul de operații și reticența unor națiuni de a pune la dispoziție resurse materiale în lipsa unui aranjament clar de folosire a lor și a rambursării cheltuielilor ocazionate de aceasta. Și de această dată s-a folosit o forță generată specific pentru operație, fără ca EU BGs să fie implicate.

Se constată că nu există voința sinceră ca EU BGs să fie angajate în operații de tipul celor pentru care au fost create, deși sunt considerate un instrument politic de intervenție. Oricum sunt considerate aceste structuri militare, în cazul în care ele nu vor fi folosite în viitorul apropiat în operații, cu angajarea în misiuni specifice de menținere a păcii și managementul crizelor, este de așteptat ca interesul statelor membre în ceea ce privește susținerea și dezvoltarea conceptului să scadă simțitor. De asemenea, există pericolul ca, doar de dragul sau nevoia credibilității, aceste structuri militare să fie dislocate pentru a participa la operații ce nu vor fi în concordanță cu nevoile pentru care au fost create sau pentru care sunt pregătite.

De la apariția sa, NRF nu a fost angajată în operații cu caracter tradițional militar, dar a fost activată și dislocată pentru realizarea desfășurării în siguranță a Jocurilor Olimpice de la Atena din 2004, sprijinul procesului de alegeri prezidențiale din Afganistan din 2004, înlăturarea urmărilor uraganului Katrina din Statele Unite din 2005 și ale cutremurului din Pakistan din 2005.



2. Controlul politic și aspectele privind comanda și controlul militar al EU Battlegroup și NRF

Structurile de decizie ale NATO și UE sunt similare atât la nivel politic, cât și militar. Principiul *deciziilor unanime* în ambele organizații garantează suveranitatea statelor membre. Operațiunile pot fi lansate numai în cazul în care toți membrii sunt de acord. În timp ce acest lucru poate fi în sine un motiv de întârziere în contextul răspunsului rapid, acele țări care au nevoie de aprobare parlamentară pentru desfășurare se află sub o presiune suplimentară.

Pe timpul conducerii operațiilor, controlul politic strategic este exercitat de către un organism interguvernamental. În cazul UE, acesta este Consiliul Politic și de Securitate (CPS), iar la NATO, este Consiliul Nord-Atlantic (NAC). Cu toate acestea, chiar și în acest stadiu, contribuțiile naționale în cele din urmă rămân sub controlul statelor membre. NATO dispune de o structură unică de comandă militară. NRF se află sub comanda permanentă a Comandamentului Suprem al Puterilor Aliate din Europa (SHAPE). Comandamentele operaționale sunt generate de la una dintre Comenzile JOINT NATO. Această structură nu numai că asigură un management de campanie destul de bun, de la planificarea inițială a conducerii sale. Ea permite, de asemenea, introducerea sistematică a aspectelor militare în luarea deciziilor politice. Comandantul de la o anumită operațiune are capacitatea de a influența misiunea începând de la faza de planificare înainte, și poate asigura astfel coerența acesteia.

Operațiunile UE se pot conduce de la sediul Comandamentului operațiunii furnizat prin intermediul structurilor naționale de comandă oferite de către statele membre UE (CPCO Franța - Centrul de Planificare și de Conducere a operațiunilor; PJHQ Marea Britanie - Comandament întrunit permanent; EFK Germania - Einsatz Führungs Kommando; COI Italia - Comando Operativo di vertice Interforze OHQ și OHQ al Greciei în Larissa). Alternativ, UE poate avea acces la capacitățile NATO de la SHAPE, prin intermediul aranjamentelor Berlin Plus. În anumite circumstanțe, Ops Center în cadrul personalului militar UE poate fi, de asemenea, activat. Cu toate acestea, opțiuni precum un comandant al operațiunii, poate fi oficial ales doar după ce UE a

decis să lanseze o operațiune. Planificarea inițială poate avea loc prin Statul Major Militar al UE.

3. Transformări structurale și acționale impuse de Forța de Reacție Rapidă pentru cele două organizații de securitate NATO și UE

Ambele forțe, NRF și EU BG au o contribuție semnificativă în transformarea forțelor și modernizarea acestora. Ca element conducător al transformării armatelor naționale, NRF a introdus modificări în special către forțele țărilor mai mari. Multe state mai mici nu dispun de capacități majore (portavioane, mijloace de transport strategic aerian și naval, mijloace de comunicații prin satelit, mijloace moderne de protecție individuală, sprijin logistic adecvat etc) în cantitățile necesare pentru a completa registrul cu necesități. Prin urmare, participarea la NRF a devenit destul de neatractivă. Datorită flexibilității în ceea ce privește contribuțiile, precum și dimensiunea lor mai mică, EU BG a devenit foarte atractiv pentru statele mici și mijlocii.

Conceptul European Battlegroup oferă în mod explicit posibilitatea participării cu forțe de nișă. Astfel, conceptul permite statelor să arboreze pavilionul lor printr-un efort limitat. În plus, participarea la EU BG le permite să țină pasul cu procesul de transformare a forțelor occidentale. Prin urmare, efectele lor de transformare se aplică în principal pentru țările Europei Centrale și de Est, dar și pentru membrii non-NATO, cum ar fi Irlanda, Finlanda și Austria. Suedia reprezintă un caz special. Aici EU BG au fost folosite pentru a iniția o transformare destul de cuprinzătoare din postura apărării naționale, teritoriale, către un răspuns la criză flexibil.

În general, transformarea nu implică atât de mult modernizarea sistemelor de arme, ci mai degrabă introducerea și punerea în aplicare a conceptelor și standardelor, precum și cooperarea în cadrul forțelor multinaționale. Aceasta interacționează cu o conversie succesivă a structurilor forțelor în unități mai mici și mai mobile. Capacitățile lor se bazează mai puțin pe platforme de arme, dar tot mai mult pe integrarea lor într-o structură de rețea.

NATO Response Force și EU Battlegroup au întărit cooperarea în domeniul apărării între contribuabilii cu trupe. Adaptările la provocările de reacție rapidă au fost necesare nu numai în ceea

ce privește standardele tehnice, dar, de asemenea, în cazul în care procesul decizional politic a fost în cauză. Totodată, la nivel conceptual, aceste modificări au determinat o regândire a rolului și a concepțiilor scenariilor de apărare teritorială spre desfășurarea de operațiuni multinaționale expediționare. Cu toate acestea, încă există o diferență Est-Vest în Europa. În timp ce statele din Europa de Vest și-au schimbat atenția lor față de operațiunile de management al crizelor în cadrul UE, NATO sau ONU, apărarea teritorială rămâne un element central al conceptului de securitate al statelor din Europa Centrală și de Est.

Cum majoritatea națiunilor-cadru al EU BG sunt, de asemenea, membri NATO, ele pot folosi poziția lor specială pentru a difuza standardele NATO și conceptele, asigurând astfel o consolidare reciprocă a inițiativelor. Acest lucru este necesar, de asemenea, deoarece EU BG sunt certificate în conformitate cu aceleași criterii ca NRF.

4. Compatibilitatea dintre Forța de reacție rapidă a UE (FRRE) și Forța de răspuns rapid a NATO (NRF)

Statele europene alocă în general același set de forțe și capacități militare ambelor forțe de reacție rapidă, iar acest lucru poate genera unele probleme legate de compatibilitate dintre NRF și BG, precum și posibilitatea duplicării și irosirii resurselor limitate destinate domeniului apărării. Când se alocă aceleași forțe se poate ajunge la o subordonare duală, fapt care se dorește a fi evitat de către NATO, pe când UE consideră aceasta un mod de a face efectivă flexibilitatea. Des folosita expresie „separabil, dar nu separat” se traduce prin faptul că același pachet național de forțe și capacități va forma baza atât pentru operații NATO, cât și pentru operații UE. Astfel, există instrumente care favorizează tipul acesta de acțiune, primul fiind acordul Berlin Plus prin care capacități NATO pot fi puse la dispoziția UE dacă NATO decide să nu participe la o operație. Rămâne însă pericolul ca un anumit pachet de forțe sau anumite capacități să fie solicitate în același timp de mai multe organizații, ori pot fi necesare chiar statului care le-a oferit. În acest sens, deși națiunile rămân suverane în deciziile privind contribuțiile la NRF și EU BG, cele două organizații au un rol important de jucat în identificarea și propunerea soluțiilor pentru

îmbunătățirea coordonării și armonizării dintre forțele lor de reacție rapidă. Prin urmare, este subliniată necesitatea de întărire a cooperării și de intensificare a schimbului de informații dintre UE și NATO în ceea ce privește operaționalizarea celor două forțe de reacție rapidă, inclusiv în domeniul modalităților tehnice prin care statele membre pun la dispoziția NRF și a EU BGs forțe și capacități militare.

Generarea forțelor pentru FRR. NATO Response Force și EU Battlegroup nu sunt formațiuni permanente. Acestea se formează pentru un ciclu de așteptare de șase luni (faza de așteptare) cu contribuții naționale. Forțele sunt generate prin diferite proceduri. În cazul NRF, comanda aliată supremă definește capacitățile necesare, precum și unitățile care corespund acestor capacități. Această abordare de sus în jos se transformă într-un registru foarte detaliat, care trebuie să fie completat de contribuțiile naționale. În ceea ce privește EU BG, caracteristicile necesare în vigoare sunt definite de un catalog al capacităților comparabil cu cel a NATO. Cu toate acestea, spre deosebire de procedura NATO, forțele sunt generate printr-un proces de jos în sus. Un EU BG se bazează pe inițiativa statelor membre. Ele sunt de acord între ele la contribuțiile lor și apoi oferă pachetul BG la UE. Prin urmare, este la latitudinea statelor membre modul în care acestea vor genera capacitățile necesare definite de catalog. Principala responsabilitate vis-à-vis de UE se află la națiunea-cadru. Ea trebuie să se asigure de eficiența globală a pachetului EU BG, precum și de aranjamentele de comandă control și de desfășurare a capacităților.

Abordarea orientată spre formarea NRF ar trebui să asigure o ofertă destul de omogenă de capacități și forțe pentru fiecare structură NRF. Cu toate acestea, se cer calități și cantități de contribuții naționale, care sunt dificil de îndeplinit.

European Battlegroup mult mai mic în abordarea bazată pe capacitatea lui de acțiune, dar constituie un corp destul de eterogen. Astfel, s-au exprimat îndoiele cu privire la eficacitatea lor. Contextul abordării UE este acela că țările membre contribuitoare cu trupe au dorința de a rămâne flexibile în vederea utilizării forțelor, luând în considerare angajamentele asumate, de exemplu, pentru NATO sau sarcini naționale.

În cele din urmă, ambele formațiuni se confruntă cu aceleași probleme: deoarece forțele



sunt din ce în ce mai angajate în operațiunile în curs de desfășurare în Afganistan, Balcani și în alte zone, statele membre sunt reticente în a oferi capacități de mare valoare pentru sarcini potențiale de gestionare a crizelor. Aceasta constituie fundalul pentru recenta decizie de a reforma dimensiunea NRF. Primele provocări legate de numărul de militari au apărut atunci când Statele Unite au decis să își diminueze contribuția cu trupe la NRF ca urmare a insuficienței contribuției cu trupe a partenerilor europeni. Ambele părți au invocat ca motiv operațiile cu termen lung de desfășurare cum sunt cele din Afganistan, Kosovo și Irak. Cum în temeni reali numai în Afganistan sunt dislocați aproximativ 40.000 de militari NATO și 18.000 militari americani, a devenit o problemă pentru națiunile membre și care contribuie cu trupe în teatrele de operații să-și respecte angajamentele față de NRF.

Planurile recente pot conduce procesul de generare al NRF către stilul EUBG: unități principale plus facilitatori ad-hoc.² De asemenea, se are în vedere un concept NRF cu capacitate de intervenție graduală. Acestea două se consideră că vor fi valabile numai atâta timp cât NATO este implicat în operații de lungă durată. Provocarea oferită de modalitățile efective de punere la dispoziție a trupelor pentru NRF și de dezvoltare a conceptului se adresează solidarității și modului de înțelegere mutuală a statelor membre NATO. Se conturează tot mai serios posibilitatea ca din dorita forță solidă, cu grad ridicat de pregătire și intervenție să se ajungă la un pachet de 5.000 la 10.000 de militari care să funcționeze ca un nucleu în jurul căruia o viitoare forță să se structureze, în funcție de nevoi.

Există concurență între Grupurile Tactice de Luptă ale Uniunii Europene (EU BG) și NATO Response Force (NRF?) La baza stabilirii relațiilor dintre cele două forțe de reacție rapidă stau argumente legate de diviziunea generală a responsabilităților între NATO și UE în domeniul securității internaționale, precum și elemente concrete care vizează asigurarea complementarității, dezvoltării capacităților militare ale statelor membre, inclusiv a contribuțiilor pentru Alianță și Uniune (evitarea duplicării eforturilor și a irosirii resurselor limitate alocate apărării).

În discuțiile purtate cu referire la Conceptul Battlegroups revine mereu întrebarea dacă ar exista concurență între NATO și UE (PESA).

Rolul mai mare al Europei în lume și dezvoltarea Politicii de Securitate și Apărare începând cu momentul dezbaterilor Consiliului Europei de la Köln, din anul 1999, au provocat întrebări și temeri dincolo de Atlantic dar și în unele zone ale Europei. Madeleine Allbright, secretarul de stat al Statelor Unite din acea vreme, a pus punctul pe „i” în ceea ce privește aceste întrebări lansând cei trei „D” deveniți acum celebri. Conform acestora, PESA ar trebui să țină seamă de următoarele premise: *no decoupling*: (nicio separare a sistemului european de securitate de NATO); *no duplication*: (nicio dublare a capacităților UE și NATO); *no discrimination*: (nicio discriminare a statelor nemembre ale UE și ale NATO).

Prin urmare, PESA nu trebuie să diminueze rolul NATO, nu trebuie să dubleze capacitățile NATO și nu trebuie să discrimineze membrii NATO care nu aparțin UE. PESA trebuie să-i permită UE realizarea unor operațiuni militare autonome ca reacție la crize internaționale. Acest lucru este valabil pentru întregul spectru al misiunilor tip Petersberg, care se extind de la misiuni umanitare și intervenții de salvare până la intervenții militare pentru stingerea focurilor de criză, inclusiv recurgerea la măsuri pacifitoare. UE va întreprinde operațiuni autonome doar în cazurile în care NATO, ca întreg, nu este implicat. Această limitare expresă este hotărâtoare deoarece evită de la bun început conflicte și efecte de înlăturare reciprocă între NATO și UE în gestionarea internațională a crizelor.

O dublare a capacităților UE și NATO nu este posibilă nici politic și nici financiar și nici nu este dorită de statele membre ale UE și ale NATO. În acest caz, e valabil principiul unui singur set de forțe (single set of forces), după care membrii UE care aparțin în același timp și NATO își pot folosi forțele în ambele organizații. Mai mult, acordurile de durată stabilite la forul Berlin Plus facilitează intervenția sinergetică a unor resurse militare reduse, fără a fi dublate. Cele mai multe țări membre ale NATO și UE înțeleg procesul dezvoltării capacităților militare ale UE ca fiind complementar și nu concurențial structurilor și capacităților NATO.

O discriminare a statelor membre NATO dar nemembre UE în cadrul PESA este exclusă. La întâlnirea la nivel înalt de la Nisa și în cadrul pachetului Berlin Plus au fost stabilite proceduri cuprinzătoare pentru consultarea și cooptarea acestor state în PESA.



Problemele foarte importante ale dezvoltării relațiilor dintre NATO și PESA, pe care Secretarul de Stat, Madeleine Allbright, le-a surprins foarte pertinent cu cei trei „D”, au fost îndeplinite toate, fără îngrădiri. Fostul Secretar General al NATO, lordul Robertson a vorbit apoi de cei trei „I” în relația dintre NATO și PESA:

- *indivisibility*: indivizibilitatea legăturilor transatlantice;
- *improvement*: îmbunătățirea capacităților europene pentru PESA și NATO;
- *inclusiveness*: includerea tuturor membrilor NATO în PESA.

Sunt astfel date premisele pentru o sinergie autentică între NATO și PESA. Întărirea PESA înseamnă, în același timp, o întărire a NATO. Ceea ce este valabil pentru relația PESA cu NATO în general, e valabil și pentru relația existentă între EU BGs și NRF. Ambelor li se cere să pună la dispoziție o capacitate militară pentru o intervenție în cadrul operațiunilor de gestionare a crizelor și să contribuie la instituirea credibilă a siguranței și a apărării. Tot aici e valabil principiul conform căruia, pentru executarea unei operațiuni militare, preponderența o va avea NATO, iar Battlegroups vor intra în acțiune numai atunci, când NATO nu este implicat în întregime în operațiune. Ambele forțe de intervenție rapidă sunt caracterizate prin disponibilitatea lor imediată și capacitatea de dislocare rapidă a unor trupe de intervenție bine pregătite și echipate. Pe de altă parte, celor două forțe le lipsesc capacități importante în domenii ca transportul strategic, cercetare, logistica și transmisiunile.

În viziunea lui Rob de Wijk, directorul Centrului Clingendael de Studii Strategice din Olanda, cooperarea transatlantică în domeniul securității trebuie să se fundamenteze pe „o clară diviziune a muncii, prin care Statelor Unite să le revină în principal responsabilitatea pentru operațiunile militare de luptă, în timp ce Europa trebuie să acopere în primul rând, stabilizarea și reconstrucția post-conflict”. Mai mult, acest parteneriat ar urma să implice recunoașterea necesității dezvoltării de către fiecare parte a capacităților specifice pentru gestionarea noilor tipuri de riscuri și amenințări la adresa securității, prin realizarea unui echilibru între mijloacele soft și hard de intervenție.

Pentru reușita acestei strategii este necesar ca cele două părți complementare să nu se rezume la a investi în propria direcție, ci să-și dezvolte și

abordările complementare – Europa să-și edifice capacitățile militare propriu-zise de ducere a acțiunilor de luptă, pentru a diminua decalajul care o separă de SUA, iar americanii să recunoască importanța reconstrucției și stabilizării post-conflict, prin realizarea propriilor capacități în domeniu.³

În cele din urmă și scopurile NRF și EU BG diferă unul de celălalt: NRF va trebui să poată interveni oriunde în lume, în timp ce EU BGs au planificată pentru început o rază de intervenție de 6 000 km. Ele trebuie să poată fi folosite cu un mandat al Națiunilor Unite în special (dar nu exclusiv) în vecinătatea Europei, mai ales în Africa. În timpul discutării faptului dacă ar exista între cele două forme o concurență a mijloacelor, s-a conturat foarte limpede autonomia de acțiune redusă a europenilor în gama superioară de misiuni. De aici rezultă întrebarea dacă politica europeană de securitate și apărare ar trebui/ trebuie să se concentreze pentru timp îndelungat, în cadrul unei partajări internaționale a muncii și responsabilității, asupra preluării de misiuni situate sub plaja unui high-intensity conflict sau dacă este de preferat o împărțire geografică a sarcinilor între NATO și UE.

După fiecare conflict, Statele Unite sunt interesate să-și aducă trupele combatante cât se poate de repede, la îndeplinirea sarcinii lor principale, ceea ce înseamnă că nu sunt interesate să-și lege trupele combatante, în mod nejustificat de îndelungat, pentru reconstrucția structurilor civile ale societății, pentru reconstrucția infrastructurii, pentru operațiunile de deminare, pentru serviciile de poliție militară etc. Numeroși politicieni și militari transpun această atitudine și asupra relației dintre NRF și EU BGs, definind misiunile tip Petersberg ca pe unele de menținere a păcii și percepând rolul celor două trupe de intervenție ca pe unul complementar.

Atât misiunile Petersberg, cât și misiunea NRF conțin sarcini de impunere a păcii. Orientarea pe timp îndelungat a forțelor combatante pentru misiuni de menținere a păcii conduce la reducerea capacității de intervenție în cadrul funcțiilor lor principale. Însă forțele combatante pregătite pentru război pot fi instruite mult mai ușor pentru operațiuni de menținere a păcii. E evident că invers nu se poate, din cauza cerințelor mult mai ridicate. Din această cauză dotarea și instruirea forțelor de intervenție trebuie efectuată după un scenariu foarte bine pus la punct.



Strategia de securitate a Uniunii Europene (Strategia Solana) evidențiază necesitatea dezvoltării politicilor bazate pe capacități militare credibile, pentru protejarea intereselor europene în lume și pentru contracararea noilor riscuri la adresa securității, în primul rând, a terorismului internațional. Headline Goal 2010 și inițiativa privind dezvoltarea BG răspund direct acestei noi orientări. În aceste condiții, înainte de lansarea unei operațiuni militare de management al crizelor, europenii au la dispoziție patru variante de luat în calcul: o operațiune NATO; o misiune UE cu recurs la mijloacele și capacitățile Alianței, în cadrul oferit de Aranjamentele Berlin Plus; o misiune UE prin utilizarea unuia dintre cele cinci comandamente naționale puse la dispoziția UE în acest scop de către Franța, Marea Britanie, Germania, Italia și Grecia; sau prin intermediul Centrului Operațional care a fost operaționalizat în cadrul Statului Major Militar al UE începând cu acest an.

Funcția catalizatoare gândită pentru NRF în cadrul transformării forțelor combatante se poate desfășura pe deplin numai dacă toate categoriile de forțe vizate parcurg pe termen îndelungat un ciclu NRF. De aceea, nu are nici un sens limitarea unităților europene la misiuni de menținerea păcii. Prin eliminarea multor capacități care nu sunt necesare în cadrul misiunilor de menținerea păcii se diminuează în mod accentuat autonomia militară a unităților, ceea ce contravine hotărârii UE de a pune la dispoziție trupe de intervenție proprii pentru îndeplinirea sarcinilor reieșite din acordul de la Petersberg. În acest fel capacitatea de acțiune a Europei ar rămâne tot timpul dependentă de puterea militară a SUA și de disponibilitatea acestora pentru un angajament. În același timp, incapacitatea militară a Europei de a contribui substanțial la conducerea unui război în coaliție cu SUA ar constrânge Statele Unite să acționeze unilateral.⁴

Prin urmare, în foarte multe scenarii, din punct de vedere teoretic, este imaginabilă o intervenție a trupelor UE, respectiv a Battlegroups, ca *forță de angajare ulterioară (follow on force)* la NRF, care ar trebui folosită corespunzător doctrinei de intervenție first force in, first force out (prima forță care intră în acțiune, prima care iese). În acest sens, NRF ar trebui să fie structura care să stabilească standardele, ca trupă de intervenție mai experimentată. În acest mod, europenii vor putea încerca să fie și ei capabili de intervenții autonome

cu un singur set de forțe, într-un interval de timp mai îndelungat - conform intenției inițiale a PESA - în cazul în care NATO n-ar dori să acționeze ca un întreg.

Complementaritatea acțiunilor. Cele două concepte NATO Response Force și EU Battlegroup pot fi considerate mai degrabă complementare decât duplicative. Inițial au existat opinii potrivit cărora misiunile diferite ale celor două forțe conduceau la diferențe în nivelul de operativitate și eficacitate militară. Ulterior, odată cu cristalizarea conceptului EU BG, s-a ajuns la concluzia potrivit căreia ambele forțe necesită același nivel ridicat de eficacitate militară și de capacitate de luptă.

Ca pachete de forțe de reacție rapidă (ready-to-fight), ele fac apel la același pachet general de capacități, în special de transport strategic și de suport logistic. În acest sens, NATO poate să sprijine EU BG prin punerea la dispoziție mai degrabă a facilitatorilor operaționali și strategici, decât prin furnizarea de forțe. În același timp, capacitățile statelor europene alocate inițiativei EU BG pot fi avute în vedere pentru acoperirea unor elemente deficitare în procesul de generare a forței pentru NRF sau pentru întărirea componentelor NRF deja desfășurate. Alianța poate, de asemenea, face apel și la capacitățile de nișă puse la dispoziție pentru EU BG, precum și la centrele și celulele UE de coordonare a transportului aerian (Eindhoven) și maritime (Atena).

Realitatea ultimilor ani a demonstrat faptul că, dat fiind mediul actual global de securitate, modul tradițional de a interveni cu forțe militare - de la operații de menținere a păcii la uzul unilateral al forței armate - nu mai este suficient. Forțele militare au demonstrat totuși că nu au capacitatea necesară de a îndeplini în condiții foarte bune operații de înlăturare a dezastrelor naturale, asistență umanitară sau operații de reconstrucție post-conflict. Este tot mai evident faptul că organizații militare și civile au devenit dependente unele de celelalte în găsirea soluțiilor viabile pentru rezolvarea tipurilor de operații enumerate mai sus. Această realitate trebuie însă pusă în operă de o manieră înțeleaptă și cu evitarea duplicărilor.

Se apreciază că Uniunea Europeană deține la acest moment, prin EUBGs, capacitățile necesare de a răspunde convenabil pentru managementul unei crize civile. Această capacitate nu este la nivelul pe care țările europene membre îl pot oferi, dar este la acest moment o soluție în ceea

ce privește intervenția în domeniul unui răspuns rapid pentru o potențială criză civilă. Temeiul pentru acest gen de acțiune constă în dimensiunea civilă a PESA care a fost discutată și agreată la Consiliul European din 2000, desfășurat la Feira, Portugalia. Această dimensiune civilă poate fi folosită în operații conduse de UE sau ca parte a unor misiuni mai mari ale ONU și poate acoperi cinci zone de interes: poliție, alpicarea legii, administrație civilă, protecție civilă și monitorizare. Aceste zone de interes pot fi lărgite prin organizarea multifuncțională a capacităților de management al crizelor civile astfel încât să se constituie grupuri de experți pe diferite domenii de intervenție, în funcție de necesități. Consiliul European a confirmat faptul că echipe civile de răspuns și elemente de poliție din aceste capacități de management al crizelor civile pot fi dislocate rapid atunci când situația o impune.

Scenariul optimist al evoluției relațiilor dintre cele două forțe de reacție rapidă constă în menținerea și dezvoltarea complementarității, fapt care ar conduce la posibilitatea intervenției comune în operațiunile de management al crizelor și potențarea rezultatului acestei intervenții prin utilizarea NRF pentru situațiile la un nivel ridicat al spectrului conflictual și implicarea EU BG în misiunile de peace-building și de reconstrucție post-conflict (unde expertiza și capacitățile UE sunt superioare celor ale Alianței). Pot fi avute în vedere și situații în care varianta EU BGs sa fie mai indicată pentru a interveni decât NRF, dată fiind tocmai focalizarea în plus a UE pe situațiile de reconstrucție post-conflict. Toate acestea necesită, în continuare, investigarea și identificarea posibilităților de utilizare comună a NRF și EU BG în același teatru operațional, pentru realizarea unui obiectiv comun. Principalul element în sprijinul complementarității ține de spațiul deciziei politice de intervenție într-o anumită situație de criză. În acest sens, este de presupus ca intervențiile în misiunile prevăzute de Strategia de Securitate a UE să implice BG într-o serie de operațiuni de menținere a păcii, umanitare și de management de criză, asupra cărora Uniunea decide să intervină, în situațiile în care NATO, ca întreg, hotărăște să nu se implice.

Concluzii

Din punct de vedere militar, interacțiunile aparente dintre NRF și EU BG nu duc neapărat

la contradicții. NATO și UE au încercat să creeze aceste formațiuni consolidându-le reciproc, după cum am exemplificat problema standardelor comune pentru evaluare și certificare.

Ambele formațiuni depind de contribuțiile statelor membre. De facto, NRF și EU BG sunt constituite de aproape aceleași forțe care poartă pălării diferite la fiecare șase luni. Acest lucru reflectă, de asemenea, potențialele divergențe între organizații: competiția pentru capacitățile deficitare (în special forțele speciale și activele strategice cum ar fi transportul și infrastructura de comunicații sunt disponibile numai într-o cantitate limitată). Cu doar un singur set de forțe, la nivelul UE, există concurență dublă, ce poate fi atenuată doar printr-o bună coordonare. Prin urmare, NATO și UE se străduiesc să asigure rotația capacităților naționale alocate pentru EU BG și NRF. Cu toate acestea, caracterul de interacțiune este în cele din urmă decis, la nivel politic și utilitatea sa în operațiuni reale. În timp ce, din cauza sensibilităților istorice și politice, operațiunile NATO sunt greu de imaginat în anumite regiuni, domeniul de aplicare pentru EU BG este mult mai larg. Utilizarea lor este, totuși, limitată în termeni de intensitate.

Instrumente importante de cooperare cum ar fi Grupul de luptă comun UE-NATO sau exercițiile UE-NATO de tipul (MILEX) sunt de bază în vederea întării legăturilor și sporirii încrederii reciproce. La nivel operațional, UE și NATO au posibilitatea să desfășoare exerciții în cadrul CME/CMX (exercitiul de managementul crizei). Acestea se desfășoară aproximativ la un interval de trei ani pentru a testa procedurile nefolosite. Teoretic, aceste exerciții ar putea fi folosite pentru a testa legăturile operative dintre componentele EU BG și NRF. Primul exercițiu de management al crizei UE/NATO de nivel strategic politico-militar s-a desfășurat în noiembrie 2003.

În timp, trebuie analizat dacă și cum formațiunile EU BG și NRF se pot ajuta reciproc într-o situație de răspuns rapid. Pentru a sincroniza cele două operațiuni, e nevoie de colaborarea îndeaproape dintre OHQ (inclusiv SHAPE), FHQ, Statul Major Militar UE, Statul Major Internațional NATO, PSC și Consiliul Nord-Atlantic (NAC). Ulterior, trebuie realizate următoarele chestiuni: coordonarea anticipată, inclusiv orarul de dislocare și impactul asupra transportului (aerian) strategic, alinierea normelor de schimbare a



forțelor în teatru, interoperabilitatea sistemelor de comunicare și schimbul oportun de informații între cele două forțe, folosirea prin rotație a infrastructurii (de exemplu, comandamentele operaționale). Se impune, de asemenea, a se amplifica ritmul consultărilor PSC și NAC în vederea discutării problemelor legate de securitate și întărirea relațiilor politice.

În ciuda sloganului auzit de multe ori că trupele NATO și UE sunt separabile dar nu separate, economic și operațional, soluția înțeleaptă pentru viitor ar fi de a aborda întregul spectru de gestionare a crizelor cu două seturi separate de capacități: *unul militar și unul civil*, cu o diviziune clară a sarcinilor și o relație eficientă între instituțiile responsabile pentru fiecare. Tradițional, UE este specializată în rezolvarea crizelor din sectorul civil, iar NATO în cel militar, cu capacitățile existente.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Gustav LINDSTROM, *Enter the EU Battlegroups*, Chaillot Paper, nr. 97, European Union, Institute for Security Studies, Paris, 2007.

2 CSS Analyses in Security Policy, Christian MOLLING, **NATO and EU rapid response: Contradictory or complementary?** ETH, Zurich, 2007.

3 George TIBIL, *Relațiile dintre forțele de reacție rapidă ale NATO (NRF) și Uniunii Europene (BG) în etapa de maturizare a celor două inițiative*, în Sesiunea internațională de comunicări științifice: Dinamica mediului european de securitate, Editura UNAP, București, 2007.

4 Doru CONDURACHE, Dan BORDEANU, *Tendențe ale politicii europene de securitate*, în Anuarul științific al Facultății de științe politice, relații internaționale și studii de securitate, vol. 1, Sesiunea de comunicări științifice: Provocări în noul mediu de securitate, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, 2007.

Colonel (r) prof. univ. cons. dr. Ion BĂLĂCEANU (balaceanuion@yahoo.com) este conducător de doctorat în domeniul Științe Militare și Informații, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, Catedra Forțe Terestre, evaluator ARACIS și CNCSIS, autor a numeroase cărți, articole și studii de specialitate, director al proiectului de cercetare Științifică, cod ID 622, finanțat de către CNCSIS, în perioada 2008-2011.



APĂRAREA ANTIRACHETĂ A SUA ÎN EUROPA ȘI REPUBLICA CEHĂ

Dr. Libor FRANK

Obiectivul lucrării este de a prezenta, într-o manieră simplă, impactul proiectului apărării antirachetă a SUA asupra situației politice a Republicii Cehe, opiniei publice și relațiilor dintre Republica Cehă și SUA. Articolul este constituit din mai multe părți și se focalizează în special asupra explicării motivelor angajamentului SUA în Republica Cehă, descrierii pe scurt a faptelor de bază referitoare la scutul antirachetă din Europa Centrală, sublinierii cronologiei negocierilor SUA – Republica Cehă și prezentarea elementelor cele mai interesante sau cruciale. Atenția este focalizată pe motivele și rezultatele anulării proiectului și o importantă parte a lucrării este dedicată prezentării atitudinilor publice și consecințelor politice din Republica Cehă și din străinătate. Lucrarea este finalizată cu o agendă scurtă a impactului proiectului.

Cuvinte-cheie: apărare antirachetă; SUA; NATO; Cehia; opinia publică; partide politice.

Bazele sistemului antirachetă actual al SUA

Pe parcursul Războiului Rece, în 1983, Ronald Reagan anunța planul pentru dezvoltarea așa-numitei Inițiative Strategice de Apărare (SDI). Fundația sa ar trebui să conștientizeze în lasere localizate pe orbită și obiectivul SDI era de a apăra teritoriul SUA împotriva unui atac nuclear din partea URSS. După dezmembrarea URSS, interesul asupra acestui proiect a decăzut. Dar, în 1993, Bill Clinton revine cu un proiect îmbunătățit – Apărarea Națională cu Rachete (NMD) – și succesorul său, George W. Bush, a aprobat acest plan. În vara lui 2006, sistemul a fost activat și, potrivit planurilor originale, ar trebui să fie operațional integral în 2012. Sistemul se focaliza pe amenințarea unui

atac cu rachete cu arme de distrugere în masă din partea unor grupuri teroriste sau a transportatorilor de rachete și cercetare în domeniul tehnologiilor nucleare care au îngrijorat SUA și alte țări. Atitudinea ostilă a Iranului față de SUA și Israel și unele declarații făcute de conducerea țării a creat îngrijorare asupra faptului că Iranul încearcă să câștige arme nucleare pentru a pune în pericol SUA și aliații acestora. Drept răspuns și pentru a asigura protecția față de o astfel de amenințare, s-a accelerat construirea sistemului antirachetă.

Sistemul de Apărare Antirachetă (BDM), pentru a fi eficient împotriva amenințării din partea Iranului, presupune amplasarea componentelor de apărare, așa-numite „de mijloc” (radar și siloz de interceptare), într-o arie geografică specifică. Aria militară Brdy localizată la doar câțiva zeci de kilometri la sud-est de Praga a fost identificată ca un loc potrivit pentru construirea stației radar. De aceea, Republica Cehă (împreună cu Polonia care a fost identificată ca o locație potrivită pentru interceptoare) a devenit primordială în ce privește interesul Americii.

Calendarul evenimentelor referitoare la radar

Primul contact informal dintre părțile americană și cehă, care a probat posibilitatea plasării componentei BMD în Republica Cehă, a avut loc la trecerea dintre 2000 și 2001. În iunie 2006, experții americani au identificat locații potrivite și, pe 20 ianuarie 2007, primul-ministru Mirek Topolánek a anunțat oficial că SUA doresc să creeze o bază radar în Republica Cehă, interceptoarele fiind situate în Polonia. Cinci zile mai târziu, SUA a făcut o solicitare de a amplasa radarul în regiunea Brdy. Pe 28 martie



2007, Republica Cehă a lansat oficial negocierile legate de stația radar. Dar, acest pas a întâlnit opoziția vehementă a opiniei publice cehe și a partidelor din opoziție din Parlament, care a fost însoțită de un interes deosebit al media, activității fervente ale asociațiilor civice și un număr de acțiuni de protest. Totuși, negocierile politice au început neținând seama de opinia publică și de opoziția parlamentară care au încercat anularea lor și, în septembrie 2008, s-a ajuns la stadiul de semnare a Declarației ceho-americane cu privire la cooperarea strategică și semnarea Acordului referitor la Statutul Operațional al Forțelor Armate (SOFA). Totuși, coaliția de guvernare fragilă din acel moment nu a găsit suficient sprijin parlamentar pentru ratificarea acestor documente cheie. În martie 2009, guvernul a retras documentele de pe agenda Parlamentului. O săptămână mai târziu, guvernul slab nu a supraviețuit unui vot de încredere în Parlament și a demisionat. În aceeași perioadă, puțin după aceea, la 5 martie 2009, președintele Obama, pe timpul vizitei sale la Praga, și-a anunțat intenția de a revedea proiectul BMD, dacă Iranul își va sista programul nuclear. În Republica Cehă, a fost numit un guvern responsabil; nu s-a mai continuat ratificarea înțelegerilor deja semnate și s-a așteptat evoluția viitoare, care a culminat în septembrie 2009, când Statele Unite au abandonat oficial proiectul inițial ce prevedea o bază radar în Republica Cehă.

Evoluția situației este ilustrată în calendarul următor:

- **28 martie 2007** – Republica Cehă a demarat negocierile cu privire la stația radar.
- **28 aprilie 2008** – membrii *Greenpeace* au ocupat locația unde se stabilise a se amplasa stația radar în Brdy, locul fiind evacuat de către soldați pe 9 iunie.
- **7 mai 2008** – opoziția parlamentară nu a avut succes în solicitarea de renunțare la negocierea guvernului asupra amplasării radarului în Republica Cehă.
- **8 iulie 2008** – Karel Schwarzenberg și Condoleezza Rice au semnat, la Praga, un tratat referitor la radar.
- **19 septembrie 2008** – ministrul apărării Vlasta Parkanová a semnat cu Robert Gates Declarația asupra Cooperării Strategice, precum și Tratatul SOFA.
- **17 martie 2009** – guvernul a retras de pe agenda Parlamentului tratatele referitoare la radar

deoarece lipsea majoritatea necesară ratificării acestora. O săptămână mai târziu, guvernul a căzut.

- **5 aprilie 2009** – președintele Obama a declarat la Praga că, dacă Iranul își oprește programul nuclear, nu va mai fi necesar să se construiască un scut antirachetă.

- **8 mai 2009** – guvernul condus de Mirek Topolánek a fost înlocuit de un guvern responsabil, avându-l drept prim-ministru pe Jan Fischer.

- **20 mai 2009** – noul ministru de externe Jan Kohout a anunțat că guvernul nu va trimite tratatele referitoare la radar spre ratificare în Parlament.

- **17 septembrie 2009** – SUA a abandonat ideea construirii unei părți a sistemului antirachetă în Republica Cehă și Polonia. SUA lua în considerare instalarea sistemului pe nave Aegis (și posibil, baze în România și/sau Turcia).

Posibile motive ale schimbării

De ce s-a retras SUA din programul inițial care a fost atât de puternic susținut de către administrația lui George W. Bush? Motivul îl reprezintă, desigur, nu numai schimbarea administrației dar și luarea în considerare a unor factori noi. Proiectul a primit sprijin doar într-o mică măsură, atât din SUA cât și din afară și a cauzat multe controverse în relațiile cu partenerii SUA. Retragerea de la conceptul original al sistemului antirachetă poate fi văzută și ca o concesie informală la adresa Moscovei pentru îmbunătățirea relațiilor SUA – Rusia. Cu siguranță, au existat și alți factori precum revizuirea amenințării nucleare a Iranului, cerințele financiare solicitante pe timpul iminentei recesiuni și decizia Alianței de a-și construi propriul său sistem antirachetă.

Opinia Republicii Cehe și Proiectul de Radar

În Republica Cehă, proiectul radarului a întâlnit o opoziție puternică din partea partidelor de opoziție de stânga (social-democrați, comuniști) și un număr de inițiative civice au intervenit pentru mobilizarea opiniei publice împotriva construirii stației radar. Construirea radarului în Republica Cehă a devenit o problemă politică puternic abordată și sensibilă. Guvernul nu a reușit, adecvat și clar, să explice cetățenilor motivele construirii unei stații radar și să răspundă argumentelor inițiativelor politice și publice care au mobilizat

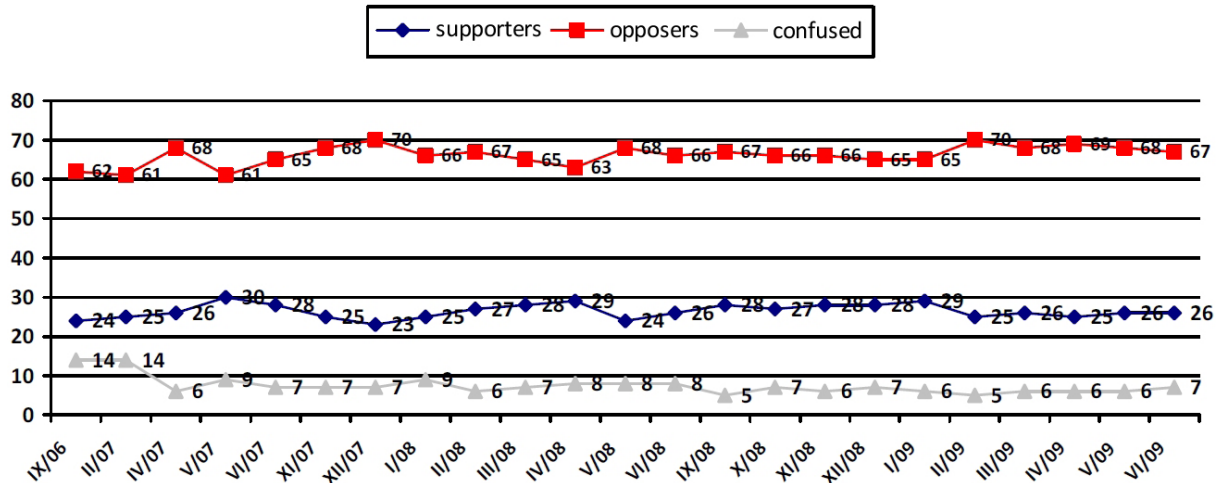


Figura nr. 1 Graficul sprijinului/respingerii radarului

opinia publică. În dezbaterile publice, au fost evidente în mod special următoarele argumente împotriva radarului:

- **Radarul american nu este necesar sau scopul său este diferit**, de exemplu monitorizarea testelor cu rachete din Rusia. Campania condusă de guvern și partidul american nu a convins opinia publică asupra amenințării Iranului.

- **Radarul reprezintă un risc de securitate.** Acesta va deveni prima țintă în cazul unui atac.

- **Prezența soldaților americani (serviciul radarului) este mult prea sensibilă și neacceptabilă.** Acum 15 ani, aceeași zonă a fost locația ocupației armatei sovietice.

- **Prezența americană exprimă politica**

expansivă și imperialistă a SUA reprezentată de nepopularul G. W. Bush.

- **Radarul reprezintă un risc de sănătate pentru cetățeni** și poate interfera cu traficul aerian, comunicațiile etc.

- **Respingerea radarului la nivel local reprezintă o modalitate de negociere a sprijinului financiar** pentru dezvoltarea regională (transport, infrastructură, angajare etc.).

- **Motive ideologice** (partidul comunist tradițional anti-american deține o poziție fermă în regiunea Brdy care ar trebui să găzduiască stația radar).

În pofida campaniei explicative duse de guvern, opoziția publică asupra localizării stației

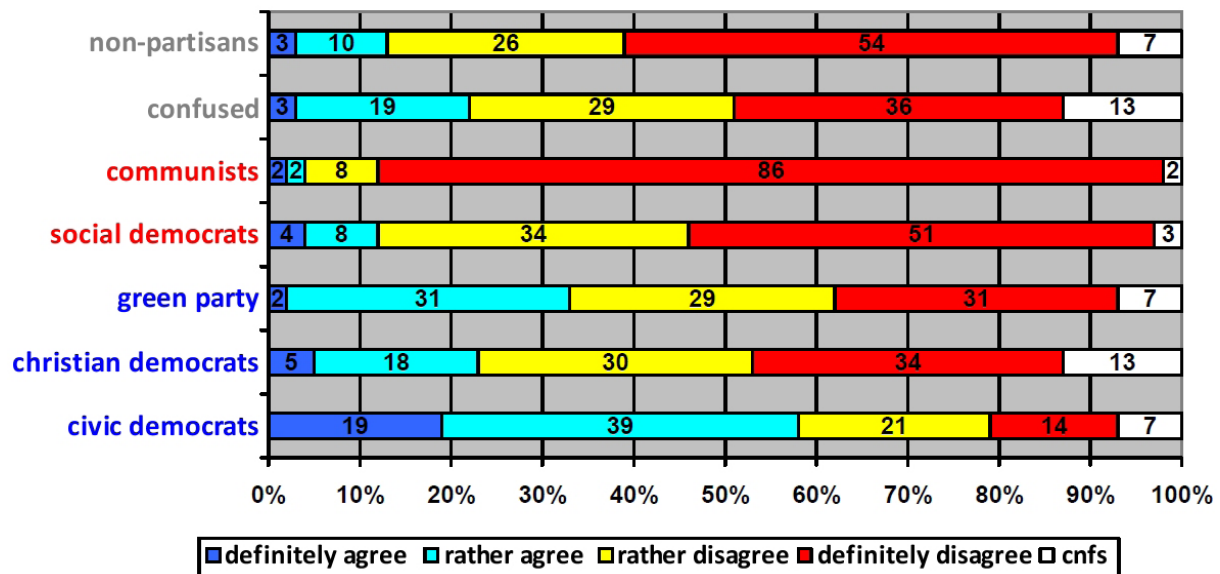


Figura nr. 2 Acordul/dezacordul asupra amplasării radarului în funcție de preferințele politice
Notă: Albastrul reprezintă partidele de la guvernare, roșul reprezintă partidele din opoziție

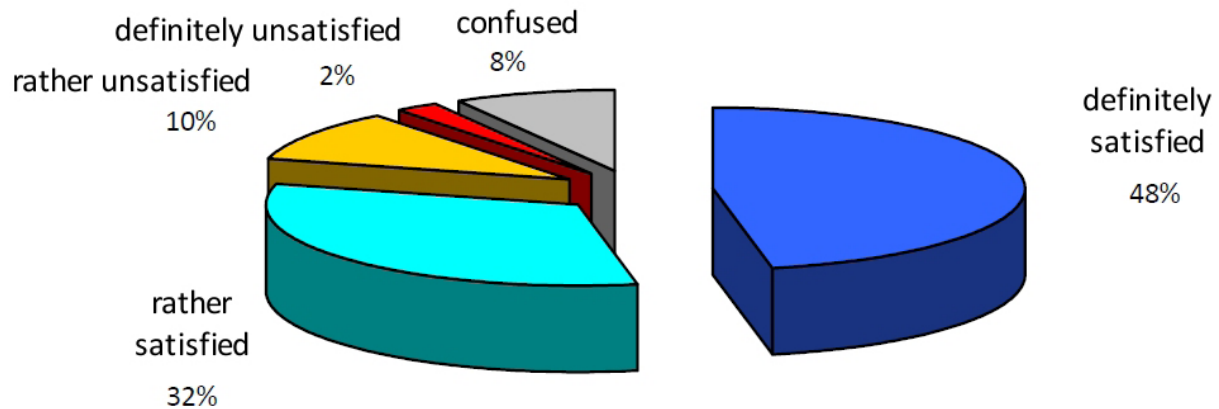


Figura nr. 3

radar a rămas puternică și stabilă așa cum este reprezentată în graficul de la Figura nr. 1 asupra sprijinului/respingerii radarului.

Tematica radarului a fost reflectată și la nivelul sprijinului pentru partidele politice. Opinia publică a fost sensibilă la opinia grupurilor politice, în timp ce partidele politice, dimpotrivă, au căutat să reflecte opoziția publică prevalentă și au mobilizat publicul pentru a câștiga mai mult sprijin politic. Singura excepție a constituit-o Partidul Civic-Democratic, partea esențială a coaliției guvernamentale, care a fost perceput ca cel mai important supporter al amplasării radarului în Republica Cehă, iar votanții acestuia au fost

singurii dintre cei care au sprijin promovarea proiectului. Acordul/dezacordul asupra amplasării radarului potrivit preferințelor votanților este ilustrată în graficul de la Figura nr. 2.

Opinia publică cehă a considerat pozitivă decizia SUA de a revizui planul original al BMD, care constituia în fapt abandonarea planului de construire a radarului în Republica Cehă:

Î: Președintele american Barack Obama a anunțat că Statele Unite au abandonat planul pentru construirea stației radar din Republica Cehă a sistemului de apărare antirachetă. Sunteți mulțumiți sau nu de această decizie?

	III/03	V/04	II/05	IX/06	X/09
SUA se luptă pentru aranjamente de stabilitate și pace în lume	44/49	47/44	47/44	47/43	56/35
Comportamentul SUA nu respectă opinia comunității internaționale	73/21	64/26	64/24	64/24	51/38
SUA, în politica sa externă, apără libertatea, democrația și drepturile omului	48/42	51/38	48/40	51/38	57/34
SUA, prin politica sa externă, își favorizează propria putere și interesele economice	82/13	76/15	76/14	78/14	72/20
SUA are dreptul de a interveni împotriva regimurilor nedemocratice, inclusiv cu folosirea forței militare	20/71	22/64	18/70	22/66	22/66
Actuala politică externă a SUA reprezintă o amenințare la adresa lumii contemporane	57/31	42/41	43/40	44/39	30/55

Figura nr. 4 Acordul/dezacordul cu privire la declarații (D/N în %)



Sumarul impactului proiectului

Proiectul radarului din Republica Cehă și anularea sa au afectat în mod semnificativ scena politică cehă internă. Sprijinul acordat de Guvern proiectului nepopular și refuzat public i-a subminat acestuia sprijinul și așa slab în Parlament, iar promovarea radarului de către partidele de guvernare (în special civic-democrații – ODS) au condus la eliminarea acestora din preferințele electorale ale opiniei publice și, împreună cu alți factori, precum situația economică, a dus la căderea guvernului în aprilie 2009. A urmat o perioadă de guvernare responsabilă, dar cu frământări politice interne și o slăbire a imaginii Republicii Ceha pe plan internațional. Din punctul de vedere al relațiilor ceho-americane, sistarea proiectului sau reîntărirea lui în pofida opoziției opiniei publice și, respectiv, a majorității spectrului politic, a avut mai multe consecințe:

- Nu există nici un partener strict pro-american pe scena politică cehă internă. Experiența sprijinului politic pentru proiectul american va avea un impact negativ asupra unor cerințe politice prospective făcute de SUA (cum ar fi creșterea numărului de soldați în afară etc.).

- Interesul SUA în Republica Cehă a scăzut. Vizita președintelui Obama la Praga în aprilie 2010 a fost ultimul eveniment politic de importanță înaltă în ce privește relațiile dintre cele două state.

- Pierderea interesului american în Republica Cehă a fost evidențiat și de faptul că, de mai bine de doi ani, niciun ambasador american nu a fost numit pentru Republica Cehă.

- A fost un declin în prestigiul SUA în opinia publică cehă și politica externă americană este

văzută, în prezent, mai critic decât la începutul decadei.

Notă la final

În prezent, Republica Cehă lucrează la modalitățile sale de implicare în planificarea apărării antirachetă a NATO care ar trebui construită pe baza Alianței în 2020 și va fi orientată împotriva amenințării cu rachete cu rază scurtă și medie. Spre deosebire de proiectul anterior, gândit a fi realizat doar de către SUA (nu cum este acesta, de către NATO), acesta presupune construirea numai a unui centru, așa-numit, de avertizare timpurie. Potrivit surselor din ministerul forțelor armate ceha, acesta s-ar constitui din două birouri cu computere și alte echipamente tehnice, care vor colecta datele referitoare la rachetele inamice. Soldații cehi, care vor fi operatorii acestora, vor analiza țintele rachetelor și posibilele arii afectate în urma doborârii unei rachete inamice de către un sistem aliat defensiv de rachete.

BIBLIOGRAFIE:

- Missile Defense Agency (www.mda.mil).
- Public Opinion Research Centre (www.cvvm.cas.cz).
- Missile Defense (www.protiraketovaobrana.cz).
- Czech MoD (www.army.cz).
- No bases! (www.nezakladnam.cz).
- Obrana a strategie (www.defenceandstrategy.eu).
- Federation of American Scientists (www.fas.com).
- Congressional Budget Office (www.cbo.gov).

Dr. Libor FRANK (libor.frank@unob.cz; www.defenceandstrategy.eu) este șeful Grupului de Studii de Securitate, Departamentul de Învățare Continuă, Facultatea de Economie și Management, Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă.

IMPLICAȚII ALE INSURGENȚEI ȘI CONTRAINSURGENȚEI ASUPRA SECURITĂȚII UMANE

Dr. Teodor FRUNZETI

Experiențele din Irak și Afghanistan au dovedit că fazele post-război, și nu războiul în sine, sunt cele care implică cele mai mari costuri materiale și umane. Insurgența și contrainsurgența reprezintă, prin definiție, conflicte pe termen lung care afectează direct și grav viețile a mulți oameni în țările în care au loc, pierderile umane fiind poate cea mai mare provocare în ce privește legitimitatea și autoritatea comunității internaționale de acțiune în conflictele ce vor urma.

Cuvinte-cheie: insurgență; contrainsurgență; securitate umană; război; strategie; Afghanistan.

1. Insurgența – o provocare pentru securitatea umană

În ziua de astăzi, lumea se vede pusă în fața unei noi provocări, insurgența, care utilizează tactici asimetrice pentru a înfrunta covârșitoarea putere convențională a statelor dezvoltate, în special a SUA. Cu toate acestea, operațiile militare sunt, în linii mari, cam aceleași de la începuturile războaielor și până azi. S-au schimbat doar forțele, mijloacele și acțiunile din cadrul acestor operații. Aceste schimbări sunt cauzate, pe de o parte, de revoluționarea aproape continuă a mijloacelor de luptă și, pe această bază, a conceptelor strategice de ducere a războiului, ca mijloc al politicii și, pe de altă parte, de metamorfozare a intereselor politice și, ca atare, a motivației războiului în plan politic.

Operațiile militare specifice războiului sunt înțelese ca sisteme de acțiuni de mare amploare în teatre, adică în spațiul luptei, care presupun angajare violentă, armată contra armată, scopul lor fiind derivat din războiul de tip clausewitzian, adică distrugerea adversarului sau obligarea lui să capituleze.

Operațiile militare din conflictele și războaiele recente (războaiele din Balcanii de Vest, din Angola, din Somalia, din Afganistan, dintre Iran și Irak, dintre Israel și o parte din țările arabe etc., deși au îmbrăcat forme diversificate, de la operații ofensive sau defensive de mare amploare la acțiuni specifice gherilei (acțiunile Armatei de Eliberare din Kosovo în 1998), de la operații speciale la operații psihologice, nu au infirmat modelul de operații creat de Primul și de cel de-al Doilea Război Mondial.

Lucrări de strategie apărute în Statele Unite ale Americii, în Franța, în Rusia, ca și numeroasele lecții învățate nu au infirmat conceptul de operații consolidat de-a lungul întregii istorii a războiului, ci doar au reliefat noile tendințe. Noțiunile de „război disproporționat”, „război de joasă intensitate”, „război de intensitate medie” și „război de mare intensitate”, „război de insurgență” și, respectiv, „război de contrainsurgență” impun, însă, o anumită reconfigurare a operațiilor militare și dotarea lor cu o componentă civilă foarte accentuată, devenind astfel operații civil-militare.

Prin efectele produse în rândul populației, insurgența aduce o atingere gravă securității umane. La rândul său, contrainsurgența, prin modul de desfășurare și urmările luptelor, poate avea consecințe nedorite pentru locuitorii țării cuprinse de conflictul armat. Din această perspectivă, se poate aprecia că atât insurgența, cât și contrainsurgența se manifestă ca provocări serioase pentru securitatea umană a indivizilor și comunităților umane.

2. Evoluția în timp a insurgenței

Insurgența a luat multe forme de-a lungul timpului, de la lupte pentru independență împotriva

puterilor coloniale, până la revolta grupurilor discriminate etnic și religios împotriva rivalilor lor și la rezistența împotriva invadatorilor străini.

Insurgențele și contrainsurgențele au fost o formă comună de război, în special la începutul secolului al XX-lea. Înainte de Primul Război Mondial, insurgențele aveau un caracter conservator și erau în general axate pe apărarea patriei, a monarhiilor tradiționale sau a tradițiilor religioase. De exemplu, în Spania secolului al XIX-lea, revolta împotriva lui Napoleon a subminat puterea Franței și a atras atenția unor gânditori militari precum Clausewitz. Tulburările produse în timpul Primului Război Mondial și după aceea au produs numeroase războaie interne. Troțki și Lenin au preluat puterea în Rusia și apoi au apărat noul regim împotriva contrarevoluționarilor. Preluarea puterii de către bolșevici, în Rusia, a demonstrat o abordare conspirațională în răsturnarea guvernului și a răspândirii mișcării comuniste care a sprijinit și alte „războaie de eliberare națională”. Turbulențele produse de Al Doilea Război Mondial au lansat epoca modernă a insurgențelor și a războaielor interne. Multe mișcări de rezistență împotriva ocupațiilor germane și japoneze au generat un val de insurgențe care a continuat și după ce puterile Axei au fost înfrânte. Astfel că, în timp ce naționalismul lua amploare, puterile imperiale intrau în declin. Alături de filosofii supranaționale ale comunismului, naționalismul a devenit un important factor motivant pentru oameni de a forma guverne care să răspundă mai bine la nevoile lor. Continua dezvoltare a unor tehnologii tot mai eficiente și ușor de mânuit a crescut dramatic puterea de foc de care dispuneau grupările insurgente. În paralel cu aceasta, a crescut și mobilitatea mass-media, care putea să transmită prompt, de la fața locului, imagini ale evenimentelor, atât populației locale, cât și publicului din toată lumea.

Deși insurgențele pure sunt războaie civile, situația devine mai puțin clară când puteri din afară intervin într-un fel sau altul. Deseori, asemenea intervenții s-au concretizat doar sub formă de aprovizionare cu ajutoare materiale sau furnizare de revoluționari de profesie (de exemplu, revoluționarul cubanez Che Guevara în Bolivia), care organizau și disciplinau ceea ce altfel ar fi putut fi ușor de distrus de guvernul de la putere. Intervenția marilor puteri a devenit un loc comun, în speranța de a obține avantaje locale sau

regionale, astfel că insurgența putea să joace rolul unei confruntări indirecte între acestea. În secolul al XX-lea, conflictele insurgente au marcat din plin țările lumii a treia și au fost, în principal, rezultatul inechităților politice și economice, combinate cu percepția unor minime oportunități pentru reforme economice și politice. Tipic pentru națiunile în curs de dezvoltare din lumea a treia este că manifestă o acută discrepanță între sărăcia profundă a majorității populației și bogăția fabuloasă a elitei conducătoare. Mai mult, o clasă mijlocie, care poate fi un factor de stabilitate, este practic inexistentă. Nu de puține ori, aceste zone expuse la mișcările de insurgență s-au aflat în calea sau în apropierea unor importante rute comerciale sau conțin importante zăcăminte de resurse vitale pentru economiile statelor industrializate atrăgând, la un anumit nivel, interesele acestora.

Sfârșitul Războiului Rece a adus un nou val de insurgențe, majoritatea fiind alimentate de motivații etnice și religioase. Odată cu prăbușirea imperiilor în secolul al XX-lea și valul de decolonizare aferent, statele slabe au proliferat, nemaifiind susținute de rivalitățile din perioada Războiului Rece. Aceste viduri de putere au hrănit insurgențele.

Interconectarea și tehnologia informației sunt noi aspecte ale acestui val contemporan de insurgențe. Acum, insurgenții se pot asocia cu alte grupuri aliate, inclusiv organizații criminale și teroriste de oriunde, alăturându-se în organizații pe orizontală care au scopuri comune, dar motivații diferite.

Mediul contemporan prezintă un nou tip de insurgență global reprezentată de Al Qaeda, care caută să transforme lumea islamică și să reordoneze relațiile sale cu întreaga lume. Asemenea grupuri se hrănesc cu nemulțumirile locale, le integrează într-o ideologie mai largă și conectează conflicte disparate prin comunicații globale, finanțe și tehnologie. În timp ce scara efortului este nouă, nemulțumirile și metodele de susținere a acestora nu sunt. Ca și în alte insurgențe, terorismul, subversiunea, propaganda și războiul deschis sunt uneltele sale. Dar învingerea unui astfel de inamic cere un răspuns de asemenea global pentru a combate rețeaua de resurse interconectate și conflicte care îi susțin. În plus, se impune ca eforturile comunității internaționale împotriva unei asemenea forme de insurgență să fie unele concertate și sistematice.

3. Considerații teoretice privind insurgența și contrainsurgența

Unii autori arată că, de fapt, insurgența și contrainsurgența, ambele războaie asimetrice, nu sunt altceva decât confruntări primitive (de cele mai multe ori, nejustificate) ale celui slab împotriva celui puternic, în care, datorită faptului că, totdeauna, cel puternic respectă regulile și principiile războiului, normele de drept și întreaga legislație internațională, fiind legat astfel de mâini și de picioare, evident, de către aceste legi, el, cel slab, are, deopotrivă, inițiativa strategică și toate mijloacele pentru a-l pune pe cel puternic într-o situație dificilă, întrucât el nu respectă nimic. Cu alte cuvinte, victimele războiului asimetric ar fi: marile puteri tehnologice și informaționale; marile armate (care nu se pot coborî la atacuri teroriste, la ambuscade etc.); lumea civilizată și democrația; mediul și viața normală a oamenilor. De partea cealaltă, se susține că, nu insurgenții creează arme sofisticate cu care se poate distruge complet civilizația umană, mediul și chiar biosfera, ci marile puteri dominante, civilizația tehnologică și informațională, care a fost totdeauna acaparatoare și agresivă.

În literatura contemporană sunt multe definiții ale termenului de insurgență, revoluție, război de gherilă, terorism și luptă pentru libertate, adeseori utilizându-se acești termeni în mod imprecis. Una dintre definițiile cele mai larg acceptate descrie că: *o insurgență este o mișcare organizată care țintește să răstoarne un guvern constituit prin utilizarea subversiunii sau conflictului armat* (Joint Publication 1-02)¹. Bard O'Neill definește insurgența ca *o luptă între un grup care nu deține puterea și autoritățile de la putere, în care grupul care nu deține puterea folosește în mod conștient resursele politice și violența pentru a distruge, reformula și susține baza de legitimitate a uneia sau mai multe aspecte ale politicii*.²

De cealaltă parte, *contrainsurgența* este acțiunea politică, economică, militară, paramilitară, psihologică și civică luată de către guvern pentru a înfrânge insurgența.

Aceste definiții sunt un bun punct de plecare, dar ele nu subliniază paradoxul că insurgența și contrainsurgența sunt tipuri distincte de operații. Oricum, ele sunt legate, deși se opun, și sunt două laturi ale unui fenomen care, câteodată, a fost denumit război revoluționar sau război intern.

În opinia noastră, insurgența este o luptă politico-militară organizată, de lungă durată, menită să slăbească controlul guvernului, să schimbe ordinea socială și să redistribuie puterea din țară sau să se rupă de controlul statului și să formeze o zonă autonomă. Insurgența este întotdeauna o formă de război intern, pe când loviturile de stat și revoluțiile pot deveni un astfel de război dacă nu se ajunge la o rezolvare rapidă. Așa cum denotă numele de război intern, acestea sunt în primul rând conflicte din interiorul unui stat, și nu conflicte între state, și toate conțin cel puțin un element de război civil.

Singura posibilă excepție de la această regulă o implică faptul că poate fi denumită insurgență de eliberare, atunci când elementele indigene caută să expulzeze sau să răstoarne ceea ce ei percep a fi o ocupație străină sau un guvern de ocupație. O astfel de mișcare de rezistență poate să fie inițiată de un guvern legitim din exil sau de elemente care își asumă un astfel de rol. În ciuda acestui fapt, implicarea unor actori externi, în dese cazuri, nu s-a lăsat mult așteptată. În timpul Războiului Rece, Uniunea Sovietică și Statele Unite au jucat un rol major în astfel de conflicte iar, în zilele noastre, insurgența are un aspect global tot mai pronunțat, sub forma unor organizații transnaționale extremiste ce încearcă să exploateze condițiile interne din mai multe state cu probleme grave. În toate cazurile, totuși, obiectivul pe termen lung, pentru toate părțile implicate, rămâne acceptarea legitimării puterii politice care este punctul central al unei insurgențe. Dacă insurgenții încearcă să răstoarne sau să submineze un guvern sau o autoritate constituită, contrainsurgenții utilizează toate instrumentele puterii naționale pentru a sprijini guvernul și pentru a reinstaura domnia legii implicând astfel aplicarea controlată a puterii naționale în politică, informații, economie, societate, armată și diplomatie.

O'Neill structurează șapte tipuri de insurgențe în funcție de obiectivul final și aspectele politice pe care insurgenții le au în vedere (vezi *Tabelul nr. 1*)³

Toate aceste tipuri de insurgențe pot, în funcție de mediu și forța insurgenților, să aleagă din câteva tipuri de abordări strategice pentru a-și atinge obiectivele politice. Deși unele tipuri de insurgențe preferă în general o abordare strategică particulară, toate pot fi utile. Toate au fost utilizate de către diferite tipuri de insurgențe de-a lungul istoriei.

Tipuri de insurgență	Obiectiv	Exemplu
Anarhist	Să elimine structurile politice instituționalizate; ei văd relațiile de autoritate ca nefiind necesare și ilegitime.	Celulele Negre în Germania
Egalitarian (comunist și socialist)	Să impună un sistem nou bazat pe egalitatea distribuției, structuri centralizate care să mobilizeze oamenii și pe transformarea radicală a structurii sociale în cadrul unei comunități politice existente.	Cărarea Luminoasă în Peru
Tradiționalist	Să înlocuiască sistemul politic; valorile pe care le promovează sunt primordiale, iar cele sacre au rădăcini vechi și religioase.	Hezbollah în Liban
Pluralist	Să înlocuiască sistemul politic în favoarea unor libertăți individuale.	UNITA în Angola
Separatist	Să se retragă din comunitatea politică prezentă și să constituie o comunitate politică nouă și independentă.	Tigrii Tamili în Sri Lanka
Reformist	Să obțină autonomie și să redistribuie resursele politice și materiale în cadrul noului sistem politic.	Kurzii în Irak
Prezervaționist	Să mențină sistemul politic existent prin utilizarea de activități ilegale împotriva grupurilor independente și autorităților care doresc schimbarea.	Asoc. de Apărare a Ulster-ului în Irlanda de Nord

Tabelul nr. 1 – Tipuri de insurgență (O'Neill)

O'Neill definește următoarele abordări strategice:⁴

- *Strategia conspiraționistă.* În această strategie un mic grup de conspiratori, foarte disciplinat, formează un partid pentru a exploata nemulțumirile care au îndepărtat de guvern mari segmente de populație. Insurgenții nu caută doar să întoarcă populația împotriva guvernului, ci să o mobilizeze pentru sprijin masiv în cadrul unor demonstrații și greve. Când nu mai este sigur de loialitatea militarilor și a poliției, guvernul se poate prăbuși în urma unor mari demonstrații de masă.

- *Strategia de război popular prelungit.* Această strategie s-a dovedit a fi una dintre cele mai eficiente, ea luând în calcul că guvernul este într-o poziție superioară de forță și are puține șanse să cadă fără un efort semnificativ și de lungă durată. Victoria poate fi obținută doar de o luptă în mai multe etape, în care guvernul este atacat în zonele în care manifestă slăbiciuni. În prima etapă, se utilizează terorismul politic și se organizează infrastructura insurgenților. Așadar, obiectivul primar al primei

faze este de închegare a unei structuri și de izolare a guvernului. În faza a doua, se declanșează războiul de gherilă, acțiunea violentă militară silind guvernul să se apere și să militarizeze țara. În ultima fază, războiul convențional mobil este pornit atunci când echilibrul de putere este în favoarea insurgenților și guvernul poate fi înfrânt prin operații militare deschise.

- *Strategia predominant militară.* Această strategie este o variație a strategiei de război popular prelungit și a fost introdusă pentru prima dată de către Che Guevara și Fidel Castro, în Cuba. În loc să aștepte apariția unei stări revoluționare, insurgenții mizează pe accelerarea acestui proces politic prin revolta armată a unui nucleu de luptători de gherilă. Această strategie este mai ușor de inițiat, necesitând mai puțină muncă organizațională, mai puțin sprijin popular la început, cât și mai puțin timp.

- *Strategia urbană.* Această strategie utilizează terorismul în mediul urban pentru a destabiliza societatea și guvernul. Obiectivul este de a scădea



Non Violentă/ Activități Politice	Propagandă	Să influențeze opinia publică națională și internațională și să câștige sprijin național și internațional. Pamflete, apariții în mass-media.
		Să influențeze guvernul regional/național. Apariții în mass-media, întruniri, demonstrații de protest.
	Organizații	Recrutare de cadre noi, antrenament, colectare de bani, crearea de grupuri.
Violentă	Terorism	Utilizarea de bombe la întâmplare sau cu obiective precise, răpiri, deturnări și sabotaje.
	Război de gherilă	Terorism, mici atacuri de tip „lovește și fugi”, ambuscade asupra unor ținte militare.
	Război convențional	Toate operațiile militare cu excepția NBC (Nuclear, Chimic, Biologic).

Tabelul nr. 2 – Mijloacele insurgenților (O'Neill)

credibilitatea guvernului prin declanșarea unei crize generate fie de inactivitatea guvernului, fie de un răspuns mult prea exagerat din partea acestuia. Strategia se folosește de complexitatea, libertatea de mișcare și anonimitatea tipice zonelor urbane. Creșterea populației și urbanizarea fac din strategia urbană strategia viitorului.

Aceste abordări strategice diferite pot fi implementate utilizând mijloace violente sau non-violente sau o combinație a celor două. Deși unele strategii se concentrează mai mult pe mijloace violente, iar altele pe mijloace politice, toate au fost utilizate de-a lungul istoriei. Aceste mijloace au fost sistematizate de O'Neill în *Tabelul nr. 2*⁵.

Numind utilizarea de tactici teroriste sau de gherilă, neconvenționale, poate fi uneori înșelătoare deoarece acestea au fost abordările comune de-a lungul istoriei. Orice combatant preferă o victorie rapidă, ușoară și fără echivoc, față de o luptă lungă și sângeroasă, așa cum este în cazul insurgențelor. Tipul de război dus de insurgenți este în antiteză cu războiul convențional. Forțele militare convenționale au căutat în continuu și, în particular, în ultimele două secole, moduri prin care să-și concentreze forțele în timp și spațiu pentru a-și asigura victorii rapide și decisive. Forțele militare insurgente urmează o abordare opusă prin dispersarea în spațiu și trăgând de timp pentru a evita înfrângerea decisivă. În timp ce forțele convenționale încearcă să câștige acționând mai

repede decât inamicul poate să reacționeze, forțele insurgente de gherilă caută victoria acționând mai îndelung decât inamicul poate să reacționeze. În timp ce forțele convenționale încearcă să nu ofere inamicului suficient timp, forțele de gherilă pun la încercare răbdarea inamicului, astfel că timpul devine o armă.

Recentele performanțe copleșitoare ale forțelor militare americane în marile operații de luptă au determinat pe mulți oponenți să adopte abordarea asimetrică, SUA deținând supremația în putere de foc și supraveghere. Cei care au încercat un conflict deschis, cum a fost în Panama în 1989 sau Irak în 1991 și 2003, au fost nimiciți în perioade de timp care s-au măsurat în ore sau zile. Dimpotrivă, oponenții care s-au eschivat de la focul direct și de la supravegherea SUA, operând din mijlocul civililor și prin preajma agențiilor de știri (de exemplu, clanurile somaleze în 1993 și insurgenții irakieni în 2005), au avut mult mai mult succes în îndeplinirea obiectivelor lor. Desigur că insurgenții recurg și la operații militare convenționale oricând au prilejul să o facă.

Competiția într-un război intern nu este, de cele mai multe ori, dreaptă, iar multe dintre reguli îi avantajează pe insurgenți, de aceea insurgența a și fost (și este) abordarea comună a celor slabi în lupta cu cei puternici. La începutul unui conflict, insurgenții au inițiativa strategică. În timp ce guvernul își pregătește riposta, insurgența devine

Mijloacele insurgenților	Mijloacele contrainsurgenților
Propagandă, câștigarea sprijinului popular	Relații publice, CIMIC, Psy-ops, controlul populației, reforme politice/sociale.
Organizații	Distrugerea organizațiilor insurgente, arestarea membrilor organizației și înlocuirea cu propriile organizații.
Terorism	Antiterorism: măsuri defensive pentru a reduce vulnerabilitățile la atacurile teroriste. Contraterorism: măsuri ofensive pentru prevenirea și reacția la actele de terorism.
Război de gherilă	Înfrângerea forțelor insurgente, scăderea moralului, distrugerea bazelor și resurselor, contrainformații.
Război convențional	Război convențional bazat pe ritm și putere de foc superioare.
Sprijin extern	Întreruperea ajutorului extern, izolare.

Tabelul nr. 3 – Comparație între mijloacele insurgenților și ale contrainsurgenților (O'Neill)

tot mai puternică și creează tot mai multe probleme în stat. Guvernul existent, în mod normal, are avantajul inițial oferit de resurse, dar acesta este contrabalansat de imperativul păstrării ordinii. Acolo, unde insurgenții reușesc, prin crearea unei stări de haos și de dezordine pretutindeni, guvernul eșuează dacă nu menține ordinea peste tot⁶. Cheltuielile pentru menținerea securității sunt considerabile, acesta fiind un motiv major pentru care războaiele îndelungate sunt foarte greu de susținut de către forțele contrainsurgente, efortul cerând o voință politică fermă și răbdare extremă din partea guvernului, a oamenilor și a țărilor care oferă asistență.

De asemenea, insurgenții au un avantaj în plus prin faptul că au un spațiu de manevră mai larg în gestionarea mediului de informații. În timp ce contrainsurgenții caută să-și păstreze legitimitatea prin oferirea de informații reale și afirmațiile lor trebuie susținute de fapte pe măsură, insurgenții se pot aventura făcând promisiuni exagerate și arăta defectele guvernului, multe din ele cauzate chiar de ei înșiși. În mod ironic, pe măsură ce insurgenții reușesc să controleze tot mai mari părți ale populației, multe dintre aceste asimetrii se estompează, o contrainsurgență adaptativă exploatănd din plin aceste noi vulnerabilități⁷.

Contrainsurgența nu este o abordare a războiului care poate fi clasificată simplu ca o apărare

internă, ea presupunând un spectru complet de operații, ce include operații de stabilitate, ca orice altă campanie. Cursul unei insurgențe presupune variații semnificative în proporția efortului dedicat diferitelor tipuri de operații pentru că nu se pot rezuma doar la uciderea insurgenților.

Dat fiind faptul că insurgenții au inițiativa strategică, contrainsurgența la început este implicată în operații mai mult defensive decât ofensive, iar recâștigarea inițiativei implică operații de stabilitate, rezolvarea cauzelor nemulțumirii societății prin reforme reale sau proiecte de reconstrucție, ori luând diferite măsuri pentru a influența pozitiv susținerea populației, cât și ducerea unor operații de luptă împotriva forțelor insurgente. Pe măsură ce contrainsurgența câștigă teren, operațiile ofensive și defensive devin mult mai echilibrate, iar, în final, își reduc importanța comparativ cu operațiile de stabilitate, obiectivul final fiind atât acceptarea legitimității guvernului de către populație, cât și încetarea sprijinului pasiv și activ acordat insurgenților. Centrul de putere al insurgenței și cheia sa este supraviețuirea și dezvoltarea unei infrastructuri politice ce are o temelie profund înrădăcinată în populație. Fără vitalul sprijin popular, sau măcar neutralitate, infrastructura subterană ar fi rapid distrusă și expusă, pentru că i-ar lipsi brațul politic, ar fi golită de aparatul de informații și lipsită de principala sa sursă de putere umană mi-

litară și suport logistic. La fel și de cealaltă parte a baricadei, puterea guvernului asediat depinde în ultimă instanță de sprijinul și loialitatea populației pentru că, pe termen lung, nici un guvern nu poate supraviețui fără aprobarea populației și cu atât mai puțin un guvern căruia i se opune o mișcare de insurgență activă și agresivă.

4. Insurgență, contrainsurgență și securitate umană în contextul războiului din Afganistan

În contextul social, politic și militar din Afganistan, insurgența se caracterizează a fi o bătălie politico-militară, organizată și de lungă durată, a militanților anti-coaliție pentru a slăbi controlul și legitimitatea guvernului afgan în timp ce încearcă să-și crească propriul control. Puterea politică este punctul central în orice mișcare de insurgență și, astfel, acesta trebuie să fie și punctul central al strategiei de contrainsurgență. Punctul central de gravitate pentru contrainsurgență este poporul afgan, sprijinul și acceptul lor determinând în ultimă instanță cine va deține puterea politică și cine va controla țara. Ambele părți, atât insurgenții, cât și contrainsurgenții, sunt într-o strânsă competiție pentru sprijinul populației. Astfel, câștigarea sprijinului poporului afgan este obiectivul strategic al operațiilor de contrainsurgență din Afganistan.

Pentru contrainsurgență, sprijinul populației nu înseamnă doar simpatie și aprobare, ci și participarea activă în lupta împotriva insurgenților. David Galula⁸ împarte populația în trei categorii: minoritatea activă în sprijinul cauzei, majoritatea neutră și minoritatea activă împotriva cauzei. A doua lui lege a contrainsurgenței este ca aceasta să se sprijine pe minoritatea activă care favorizează contrainsurgenții și care va influența majoritatea neutră să elimine și neutralizeze minoritatea care favorizează insurgenții. Obiectivul este separarea insurgenților de populație. A-i izola înseamnă a-i face ineficienți, expuși. Toate eforturile operațiilor de contrainsurgență trebuie să aibă acest obiectiv în minte.

Pagubele colaterale, pierderile de vieți omenești se constituie în cauza numărul unu de fricțiune în această colaborare dintre populație și contrainsurgenți. Orice operație sau acțiune care afectează această relație cu minoritatea favorabilă și majoritatea neutră va avea efecte negative asupra obiectivului strategic.

Insurgenții au marele avantaj asimetric asupra contrainsurgenților în lupta pentru sprijinul popular, deoarece insurgenții trăiesc și se mișcă mult mai liber în mijlocul populației, separarea lor de populație fiind foarte dificilă. Pentru a separa insurgenții de populație, contrainsurgenții trebuie să-și focalizeze operațiile și eforturile în patru arii cheie: securitate, guvernarea, servicii și legitimitate. Guvernul trebuie să-și exercite voința și puterea în politică, armată, economie, societate, informații și infrastructură pentru a fi puterea dominantă în aceste domenii cheie. Rezolvarea nemulțumirilor și asigurarea nevoilor de bază ale populației sunt un prim pas pentru a separa și izola insurgenții de populație.

Asigurarea securității este piatra de hotar a operațiilor de contrainsurgență, pentru că grija fundamentală a populației este, în primul rând, pentru securitatea fizică împotriva crimei și insurgenței. În Afganistan acest obiectiv este în primul rând o funcție a coalitiei forțelor în coordonare cu Armata Națională a Afganistanului (ANA) și Poliția Națională Afgana (ANP). De altfel, pentru SUA, cei trei stâlpi ai strategiei sale de securitate în Afganistan sunt continuarea operațiilor militare, echipe locale angrenate în reconstrucție și echiparea și antrenarea ANA și ANP. Scopul strategiei de securitate este nu doar eliminarea insurgenților din mijlocul populației dar și oferirea unui mediu în care guvernul să poată asigura oamenii servicii de bază, cum ar fi electricitatea, apa, drumurile, asistența medicală etc. Când o zonă are asigurată securitatea fizică, guvernul afgan este în măsură să rezolve problemele oamenilor și să instituie reforme pozitive și permanente care să fie în avantajul acestora. Pe măsură ce guvernul avansează în aceste zone, legitimitatea sa crește în ochii populației locale, insurgenții devenind tot mai izolați.

Din păcate, contrainsurgența în Afganistan s-a dovedit ineficientă în cel puțin două aspecte fundamentale:

- nu a reușit să prevină actele de violență împotriva populației civile de către talibani și de alte elemente ale insurgenței;
- rata mare de victime afgane a subminat sprijinul populației în favoarea prezenței militare străine în țara lor.

Este din ce în ce mai evident că forțele internaționale nu au reușit până acum să protejeze în mod adecvat civilii afgani de amenințarea

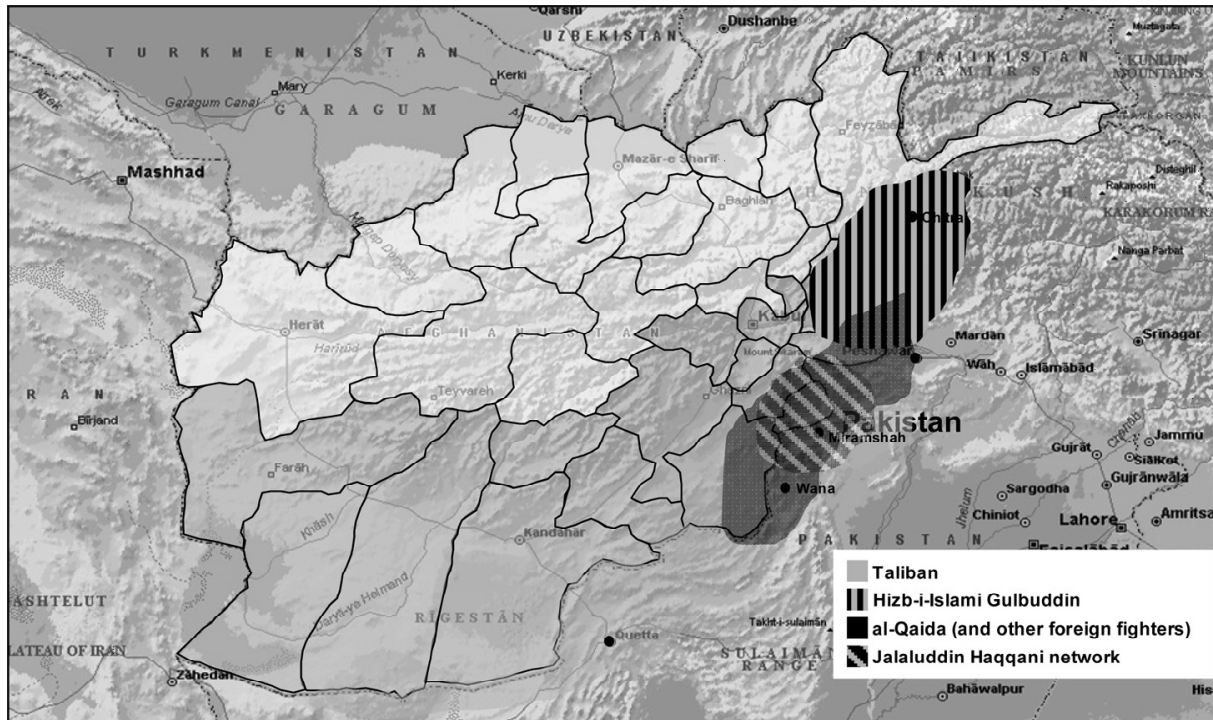


Figura nr. 1 – Frontul insurgent afgan⁹

grupurilor talibane și teroriste. Situația securității în Afganistan s-a degradat constant de la invazia din 2001, condusă de SUA, până la punctul în care afganii au devenit mai puțin siguri decât erau sub regimul taliban. Este limpede că această creștere a insecurității este un rezultat al intensificării insurgenței talibane care apelează din ce în ce mai mult la atacuri sinucigașe cu bombe și alte tactici teroriste.

Al doilea mod în care doctrina de contrainsurgență a SUA a eșuat, ba chiar s-a dovedit contraproductivă, este numărul mare de victime ca rezultat direct al tacticilor militare americane. Anul 2009 a cunoscut o creștere a civililor uciși de forțele internaționale, 2.412 de victime, o creștere cu 14% față de anul precedent. Numărul de civili uciși a slăbit serios sprijinul pentru prezența militară internațională în ochii publicului afgan, simultan erodând și câștigul pe tărâmul guvernării și economiei, amplificând, în schimb, sprijinul pentru talibani.

Unul dintre cele mai mari avantaje ale coaliției internaționale în Afganistan de după răsturnarea talibanilor din 2001 a fost faptul că majoritatea afganilor au acceptat necesitatea prezenței militare străine, exprimându-și optimismul că viitorul va aduce o îmbunătățire a calității vieții lor. Oricum, tacticile folosite de forțele militare

internaționale, în special de SUA, au rezultat în incidente implicând pierderi umane, în primul rând datorită raidurilor de bombardament, ceea ce s-a dovedit contraproductiv în câștigarea sprijinului și încrederii populației afgane.

Nivelul ridicat al victimelor civile este nu doar un indiciu direct al insecurității umane în Afganistan, dar și un factor neliniștitor al posibilelor viitoare violențe. Probabil că cel mai mare impact al victimelor produse de SUA și NATO se reflectă în numărul tot mai mare de recruți ai insurgențelor împotriva căreia luptă. Moartea unui singur civil va determina pe alții să adere la cauza insurgenței, iar acești noi recruți vor contribui la mai multe atacuri împotriva țintelor civile și militare, determinând SUA și NATO să răspundă contribuind astfel la o spirală cumplită a schimburilor de violențe. Rezultă că ignorarea securității umane în cadrul tacticilor aliaților în Afganistan generează un conflict în care contrainsurgenții nu pot câștiga. Importanța securității umane pentru viitorul misiunii internaționale din Afganistan este demonstrată de faptul că noua doctrină a contrainsurgenței adoptate de SUA consideră că protejarea vieții civililor este crucială pentru a putea spera la succes.



Concluzii

Insurgența și, respectiv, contrainsurgența sunt tipurile perfecte de războaie asimetrice care, în zilele noastre, afectează întregul mediu planetar. Și una și cealaltă – dacă acceptăm că sunt cu adevărat războaie, și nu altceva, de pildă, confruntări în spațiul criminalității, al răzbunării, bătălii pentru putere și influență etc. – sunt războaie continue, cu desfășurări imprevizibile, de la acțiuni de mare amploare, cum a fost, spre exemplu, bombardarea Afganistanului, considerat a fi o bază teroristă, până la gherila irakiană sau la acțiunile sinucigașe ale palestinienilor și fundamentalistilor islamici, cu efecte multiple asupra întregului spațiu în toate dimensiunile sale (geofizică, climaterică, terestră, maritimă, aeriană, cosmică, virtuală și cognitivă).

Insurgența și contrainsurgența vor cere, cu siguranță, din ce în ce mai mult și mai presant, noi forțe, noi mijloace și noi tipuri de acțiuni, noi spații, noi sisteme de angajare. Unele vor duce, inevitabil, la fragmentarea marilor entități și a marilor acțiuni strategice, altele, dimpotrivă, le vor amplifica și, poate, le vor unifica. Toate vor acționa, însă, fragmentar, în mozaic și extrem de diversificat, asupra mediului. De aici, o întrebare de mare actualitate: va reuși, oare, lumea să protejeze mediul împotriva războiului de atriție de tip insurgență?

Asigurarea securității umane, pe principalele sale dimensiuni – socială, economică, politică, militară, de mediu – pentru întreaga populație a țării unde are loc insurgența este garanția câștigării acesteia de partea forțelor contrainsurgente. De fapt, succesul luptei împotriva insurgenței se asigură dacă și numai dacă populația în totalitate sau în marea sa parte sprijină forțele contrainsurgente.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- 1 Joint Publication 1-02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, Department of Defense, Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 2008, p. 268.
- 2 Bard E. O'NEILL, **Insurgency & Terrorism, Inside Modern Revolutionary Warfare**, Brassey's, New York, 1990, p. 13.
- 3 *Ibidem*, 1990, p. 17.
- 4 *Ibidem*, pp. 31-53.
- 5 *Ibidem*, pp. 126-132.
- 6 U.S. Department of the Army, **Counterinsurgency**, Army Field Manual 3-24, U.S. Department of the Army, December 15, Washington DC, 2006.
- 7 *Ibidem*.
- 8 David GALULA, **Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice**, Praeger Security International, Westport CT, 2006, p. 52.
- 9 Seth G. JONES, *The Rise of Afghanistan's Insurgency*, în *International Security*, no. 32(4), 2008.

General-locotenent profesor universitar dr. Teodor FRUNZETI (tfrunzeti@unap.ro) este rectorul (comandantul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Cu doctorate în științe militare și științe politice, remarcabil om de știință, este autor și coautor a mai multe cărți cu tematică militară, de securitate și apărare, a peste 100 de articole de specialitate și comunicări științifice.

CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA ȘI ÎNTREBUINȚAREA ÎN ACȚIUNILE MILITARE RAPIDE A GRUPURILOR DE LUPTĂ EUROPENE

Dr. Valentin DRAGOMIRESCU

În anii care urmează este posibil să asistăm la schimbări în evoluția grupurilor de luptă, în ceea ce privește organizarea, dotarea și acțiunile acestora, datorită următoarelor procese de transformare pe care le parcurg societatea și armata în ansamblu: transformările generale pe linie militară; aplicarea noului Concept UE de reacție rapidă în cele trei medii (terestru, aerian și maritim); coordonarea cu organizațiile civile și internaționale; factorii externi etc.

Cuvinte-cheie: transformare militară; grupuri de luptă; NATO; reacție rapidă.

1. Procesul de transformare militară la nivel european

Așa cum s-a specificat în Strategia de Securitate Europeană, există necesitatea de a transforma forțele armate ale statelor membre în unități mai flexibile, mobile, care să fie în măsură să răspundă unor noi tipuri de amenințări. Prin Agenția Europeană de Apărare se creează condițiile îmbunătățirii dotării armatelor statelor europene în domeniul de deficitare cum ar fi mijloacele de transport strategic, mijloacele de comunicații, mijloacele de comandă și control (C2), informații, supraveghere, mijloacele de protecție individuală și de recunoaștere. Investițiile în tehnică și tehnologie, încorporarea acestor tehnologii și a altora noi vor afecta grupările de luptă europene în diverse moduri.

În primul rând, eficacitatea operațională a militarilor va crește pe măsură ce sunt îmbunătățite sistemele de comunicații și acestea devin interoperabile pe întreg teritoriul UE. Acest efect de avalanșă ar trebui să facă mai ușoară angajarea grupurilor de luptă europene în întreg spectrul sarcinilor Petersberg, la nevoie.

În al doilea rând, pe măsură ce noi tehnologii sunt introduse, ar trebui să fie mai ușor ca să se prelungească susținerea în teren a forțelor dislocate pentru mai mult de 120 zile, dacă va fi nevoie. Acest lucru va da grupurilor de luptă europene o mai mare flexibilitate operațională deoarece se minimizează limitările lanțurilor de aprovizionare. Constrângerile ce țin de aspectul sustenabilității sunt mai probabil să țină de limitările rotirii personalului și a bazei de selecție a acestuia.

În al treilea rând, grupurile de luptă europene ar putea să-și schimbe configurația de bază ca rezultat al transformărilor militare – în special, pe măsură ce noi tehnologii sunt adoptate. Platforme fără pilot, fie aeriene, terestre sau navale, sunt posibil să fie parte din viitoarea dotare a grupurilor de luptă, având impact asupra capacității lor operaționale. Asemenea schimbări pot avea implicații în tipurile de misiuni, regulile de angajare și numărul de militari din compunerea unui grup de luptă. De exemplu, s-ar putea mări aria de acțiune a lor, deoarece noile tipuri de tehnologii ar permite acest lucru. Pot apărea totuși și consecințe negative. O mai mare specializare ar putea îngreuna factorii de decizie să selecționeze un grup de luptă pentru o misiune cu un spectru larg de cerințe operaționale. De asemenea, poate fi afectată interoperabilitatea cu alte unități care nu fac parte din grupul de luptă, cum sunt trupele ONU, îngreunând executarea unor anumite tipuri de operațiuni. Ca rezultat, UE ar putea fi nevoită să emită un set de cerințe minimale de interoperabilitate pentru operațiunile care se desfășoară în comun cu alte forțe.

În al patrulea rând, introducerea unor domenii noi în Conceptul de securitate – cum ar fi spațiul extraterestru – ar putea afecta pe termen lung modul în care grupul de luptă operează. E posibil să



apară în viitorul apropiat o varietate de servicii de securitate cu baza în spațiu, facilitând aplicabilitatea lor la nivelul grupurilor de luptă europene. Apariția sistemelor de observare a Pamântului și a sistemelor de poziționare, navigație și sincronizare ar putea servi ca o viitoare platformă strategică pentru grupurile de luptă europene. Sistemele de poziționare globală ar putea fi folosite la monitorizarea locației ajutoarelor umanitare, asigurându-se astfel ajungerea acestora la timp și corespunzător nevoilor.

Avantajul comparativ al tehnologiilor militare avansate ar putea să devină mai puțin pronunțat pe măsură ce durata unei operațiuni crește și devine o operațiune de stabilizare. Studii recente sugerează că operațiunile viitoare vor fi mai puțin axate pe obținerea victoriei pe câmpul de luptă și mai mult pe stabilizarea zonelor de conflict, punând accent pe un amestec de acțiuni în plan militar și civil care împreună să ducă la atingerea scopului propus. Pe de altă parte, relațiile dintre grupurile de luptă europene și transformările armatelor funcționează și în sens invers.

Grupurile de luptă europene sunt interconectate cu procesul de transformare militară. Acestea facilitează transformarea pe linie militară, dat fiind scopul lor de forțe rapid dizlocabile care pot îndeplini o varietate mare de misiuni. Se poate chiar spune că scopul principal al grupurilor de luptă europene este de a fi un *vector catalizator pentru procesele de transformare militară la nivel european. Acest efect este mai vizibil în anumite state ale UE.*

În Suedia, procesul pregătitor asociat formării Grupului de Luptă Nordic a accentuat transformările din forțe statice, concentrate pe apărarea teritorială proprie, în forțe dislocabile capabile să participe la misiuni internaționale. Dată fiind aplicabilitatea la Conceptul Grupului de Luptă European, aceste transformări vor continua să se extindă și la alte armate din statele membre ale UE. Deși Grupul de Luptă Nordic a fost gata de acțiune rapidă în anul 2008 și a stat timp de șase luni în standby continuu, această forță nu a fost folosită, militarii rămânând în cazărmi, datorită lipsei de unitate politică în cadrul UE atunci când a venit vorba de a fi trimis într-o acțiune. Adevărul este că niciun EU Battlegroup nu a fost încă folosit. Este regretabil din mai multe puncte de vedere deoarece se construiesc unități foarte eficiente dar care apoi nu sunt utilizate, problemele fiind: costul operațiunii, banii contribuabililor și imposibilitatea de a intervenii unde este nevoie de un grup de luptă.

2. Transformări datorate noului Concept al Uniunii Europene de reacție rapidă

Conceptul grupurilor tactice de luptă UE (UE BGC) din anul 2003, a fost ulterior completat cu conceptul de reacție rapidă în domeniul maritim (Maritim Rapid Response Concept - MarRRC) și aerian (Air Rapid Response Concept - AirRRC). Împreună, aceste trei concepte subordonate au generat o serie de cerințe și principii care au implicat o reexaminare a Conceptului Militar de Reacție Rapidă al UE (EU Military Rapid Response Concept - MRRC) în anul 2009¹.

Pentru a obține o reacție rapidă cuprinzătoare, UE trebuie să aibă o reacție politică și un răspuns posibil al nevoilor militare, care să fie rapid și eficient. Pregătirea și planificarea pot contribui la reducerea timpului de reacție politică².

Pe termen lung, problema forțelor întrunite va deveni mai proeminentă. Pe măsură ce conceptul de răspuns rapid aerian și naval se va maturiza, va fi mai ușor să se decidă dacă facilitățile de transport vor face parte din Conceptul Grupurilor de luptă și cum se poate realiza aceasta. Decizia va fi astfel mai relevantă odată ce Grupurile de luptă vor avea o vechime. În acel punct, factorii de decizie vor avea o bază să determine dacă este sau nu justificată existența unei grupări de forțe de tip combinat la nivel european. Pentru a ilustra acest aspect, dacă Battlegroup (BG) sunt angajate cu o anumită frecvență și necesită astfel de resurse strategice, tranziția spre tipul de forțe combinate va fi un pas firesc. Din contră, dacă BG nu sunt angajate frecvent și factorii de decizie vor alege să se sprijine pe coalitiții, probabil o alegere mai evidentă va fi să se păstreze facilitățile aeriene și navale separat pentru a se asigura o mai mare flexibilitate.

Adăugarea forțelor navale și aeriene va avea ca efect crearea unei forțe substanțial mărite. Aceasta ar putea necesita o mărire a forțelor terestre care să valideze adăugirea componentelor navală și aeriană, de exemplu la nivel de încadrare de Brigadă. Mai mult, depinzând de nivelul de întrebuințare la acel punct, factorii de decizie ar putea să ia în considerare căi de a reduce costurile asociate cu menținerea în așteptare a Grupurilor de luptă. De exemplu, factorii de decizie ar putea hotărî să mențină doar un singur mare BG în așteptare și nu două. Orice alte forțe adiționale ar putea fi folosite pentru a forma rezerva strategică pentru rotirea personalului în misiuni.

3. Coordonarea grupurilor de luptă cu organizațiile civile și internaționale

În cazul Grupurilor de luptă ar putea fi necesară o ajustare a proceselor de certificare și antrenament pentru a îmbunătăți capacitatea de acțiune alături de personal civil. Diferite cerințe pot fi necesare pentru situații care implică diferite formațiuni civile, cum ar fi Echipele de răspuns civile sau Echipele multinaționale, precum Forța de Jandarmerie Europeană.

Grupurile de luptă trebuie, de asemenea, să țină cont de modul cum se încadrează în ciclul de management al unei crize, în special când sunt prezente atât în faza militară, cât și în cea civilă. Operațiuni de dată recentă indică faptul că este probabilă o alternanță militar-civilă. Din ce în ce mai mult există o conștientizare la nivelul factorilor de decizie a faptului că un amestec de abordări militare și civile sunt deseori cheia succesului unei operațiuni de management al crizei.

Influența factorilor externi poate fi resimțită la nivelul BG UE pe termen mediu și lung. Dintre aceștia cei mai importanți sunt:

- *Mărimea bugetelor alocate armatelor* - încă de la încheierea războiului rece, majoritatea statelor membre UE și-au scăzut bugetele alocate apărării. Doar în ultimii ani unele state UE și-au mărit investițiile în apărare pentru a se adapta la situația de după evenimentele din 11 septembrie 2001. Discuțiile contra alocării unor resurse importante Grupurilor de luptă, în condițiile în care acestea sunt destinate unor misiuni externe, pot avea implicații pe termen lung asupra viabilității conceptului grupurilor de luptă.

- *Interacțiunea cu alte elemente specificate în *Headline Goals** - grupurile de luptă nu sunt elementele exclusive ale unei reacții rapide. Există și alte elemente de reacție rapidă specificate în *Headline Goal 2003*. Dacă grupurile de luptă nu vor fi curând folosite în acțiuni de management al crizelor, e dificil să se definitiveze modul în care acestea vor coopera cu celelalte elemente de reacție rapidă ale UE. Baza acestor acțiuni comune fiind lecțiile învățate.

- *Forma și frecvența desfășurării operațiilor de management al crizelor pe mapamond* vor limita sau vor accentua importanța militară a grupurilor de luptă.

- *Influența companiilor militare private* - acestea își pot asuma o multitudine de sarcini, de la prestarea de servicii de sprijin (întreținerea vehiculelor, hrănirea, manipularea substanțelor

periculoase, aprovizionarea cu combustibili) până la misiuni de securizare a perimetrelor. Dat fiind acest trend, e posibil ca anumite companii militare private să fie angajate pentru a asigura funcții de suport care, în prezent, sunt executate de personal al grupurilor de luptă. În timp, aria sarcinilor alocate companiilor militare private s-ar putea extinde. Impactul acestei tendințe ar fi major asupra grupurilor de luptă, ducând la diminuarea rolurilor grupurilor de luptă sau la transformarea structurală a acestora.

4. Modalități în care UE poate utiliza grupurile de luptă în acțiunea militară

Statele membre UE sunt responsabile pentru formarea și pregătirea EU BG, făcându-le disponibile pentru acțiune, în rotație pe perioade de șase de luni. Există întotdeauna două EU BG în standby simultan, oferind UE un instrument de gestionare rapidă a crizelor. Suprimarea rapidă a unei crize în curs de dezvoltare sau a unui conflict, pentru a preveni escaladarea în continuare, este o sarcină importantă pentru EU BG. Atunci când un Battlegroup și-a îndeplinit misiunea, pot fi puse în aplicare mai multe măsuri pe termen lung.

Până în prezent, niciun grup de luptă al UE nu a fost încă folosit în acțiuni de management al crizelor în lume. Dar de ce grupurile de luptă nu sunt utilizate? Motivul este simplu deoarece Consiliul Uniunii Europene, care decide cu privire la misiuni, trebuie să ia o decizie unanimă. Până în prezent, s-a dovedit imposibil să se ajungă la o astfel de unanimitate. Atunci când UE a aprobat o operațiune militară în Ciad, în anul 2008, a fost nevoie de șase luni pentru a se pune împreună unitățile care au fost gata să fie desfășurate. Între timp, am avut două grupuri de luptă disponibile care au fost gata de acțiune, dar nu au putut fi trimise, deoarece acestea au fost rezervate pentru situații de reacție rapidă³.

Forțele nu au fost niciodată utilizate, dar așteptările sunt în creștere. Acest fapt ridică întrebarea dacă UE ar trebui să aibă o viziune asupra grupurilor de luptă mai flexibilă atunci când ar trebui să fie puse în acțiune. S-a remarcat recent că problemele apărute la forțele de reacție rapidă ale UE au contribuit la reforma forțelor armate din țările europene. Cu toate acestea, este de remarcat că flexibilitatea sporită în utilizarea grupurilor de luptă ar spori credibilitatea de gestionare a crizelor de către UE.



Una dintre probleme este că *schimbul de informații* între țări sau între actorii civili și militari nu funcționează întotdeauna cum ar trebui. Miniștrii apărării statelor membre au convenit, prin urmare, că ar trebui să se îmbunătățească cooperarea pe acest domeniu. Un exemplu de cooperare a fost operațiunea de supraveghere maritimă în regiunea Mării Baltice (SUCBAS). Rezultatele discuțiilor arată că există un larg consens cu privire la importanța unei cooperări eficiente între țări, civilii și militarii fiind implicați deopotrivă atunci când vine vorba de supraveghere maritimă. Experiența din sistemul utilizat de către țările Mării Baltice poate fi utilizată și în operațiunile maritime UE în Somalia.

Este posibil ca un grup de luptă să fie desfășurat în strânsă cooperare cu ONU, fie ca o forță inițială înainte de o altă forță ONU sau pentru consolidarea temporară a unei forțe ONU existente. Toate operațiunile internaționale implică riscuri. Grupul de luptă fiind primul introdus într-o zonă de acțiune, se poate spune că militarii vor acționa în situații periculoase. Pentru a face față sarcinilor cu risc ridicat, personalul va fi bine pregătit și asigurat cu echipamentul necesar⁴.

Angajarea forței de reacție rapidă poate fi făcută într-o operațiune autonomă, de obicei cu o finalitate identificată și/sau final așteptat.

Este posibil să se utilizeze efectul rapid al unei forțe militare de reacție rapidă (cum ar fi BG/UE), ca precursor la o operație deliberată, mai mare (o operație militară standard de răspuns), care poate solicita perioada completă de 60 de zile de planificare și de generare a forțelor. În acest caz, planificarea și generarea forțelor principale trebuie să se desfășoare în același timp cu forța militară inițială de reacție rapidă deoarece rezistența forțelor de reacție rapidă poate fi limitată.

În perspectivă, considerăm că forțele militare de reacție rapidă ale UE pot fi utilizate, în special, în situații de criză care necesită mai mult acțiuni de menținere a păcii și mai puțin în acțiunile de luptă, apelând la competențele de luptă ale acestora.

Un aspect esențial este dislocarea EU BG aflate la dispoziție. În acest caz, statele membre care oferă un Battlegroup sunt responsabile și de dislocarea lui, inclusiv pentru transportul aerian strategic adecvat. Ele trebuie să se asigure că, după primirea ordinului de dislocare, grupul de luptă se va deplasa, în cadrul strict al ordinilor primite, la locul de intervenție. Grupurile de luptă trebuie să fie pregătite pentru intervenție în 5 până la 10 zile de la hotărârea

Uniunii Europene. Nici procesul decizional al UE nu trebuie să dureze mai mult de cinci zile.

Ceea ce este cu adevărat important este autonomia logistică a acestor unități. BG trebuie să fie capabile de intervenție până la sfârșitul misiunii lor, respectiv până la sfârșitul operației sau până în momentul efectuării schimbărilor de trupe. Un sprijin din partea națiunii gazdă va fi posibil numai în cazuri excepționale. Intervenția unui grup de luptă necesită o structură de comandă completă, inclusiv un comandament operațional (OHQ) care rămâne staționar pe teritoriul unuia dintre statele membre. Unitățile multinaționale deja existente ca și brigada germano-franceză se oferă cu preponderență. Numai ca aceste posibilități nu trebuie privite dintr-o perspectivă exclusivistă⁵.

Națiunile mai mici au, de asemenea, posibilitatea de a participa la conceptul *Battlegroups*, de exemplu în cadrul specializărilor. Trebuie avute însă în vedere necesitățile de politică militară, astfel încât eficiența militară (*military effectiveness*) să nu sufere sub presiunea unei multinaționalizări.

Statele membre NATO, cât și cele membre ale UE pun un accent deosebit pe faptul că aceste structuri trebuie să fie analizate în corelație cu trupele de intervenție rapidă ale NATO (NATO Response Force – NRF).

Formarea și instruirea grupurilor de luptă este responsabilitatea statelor membre în cauză. Pachetul de forțe *Battlegroup* nu are structură fixă și permite astfel statelor membre flexibilitatea necesară pentru a forma propriul lor pachet *battlegroup*. UE facilitează coordonarea între statele membre. Certificarea de luptă rămâne o responsabilitate națională a statelor membre participante. Comitetul militar al UE, asistat de Statul Major Militar al UE, monitorizează procesul de certificare al *battlegroup*-urilor care trebuie întreprins în conformitate cu procedurile fixate și convenite de statele UE.

Instruirea este o cerință cheie pentru grupul de luptă. Statele membre în cauză desfășoară o serie de exerciții în acest context, înainte de a intra cu un *battlegroup* într-o perioadă stand-by. Certificarea pachetului *battlegroup* de către statele membre va permite UE să aibă asigurarea necesară că este pregătită pentru o misiune posibilă. Comandantul operației, care va fi numit de către Consiliu de la caz la caz, are autoritatea de a adapta Structura de comandă și control, precum și pachetul de *battlegroup*, mijloacele și capacitățile la cerințele specifice ale operației.



În cazul în care UE a decis că o reacție militară rapidă este necesară, respectarea termenului de răspuns este o combinație între gradul de pregătire al forțelor, dorința statelor membre de a angaja forțele, plus generarea forțelor. Acest lucru este în același timp derivat din cerințele operaționale ale planificării în avans și răspunsul la criză. Acestea trebuie să includă pre-planificarea desfășurării și implementarea acesteia pentru a asigura respectarea termenelor de răspuns.

Cea mai eficientă soluție pentru obținerea unei forțe echilibrate și coerente *Battlegroup* ar fi, prin urmare, să dezvolte un proces de certificare centralizat vizat de Comitetul Militar al UE, prin Statul Major Militar al UE și asumarea responsabilității, pentru a declara fiecare *Battlegroup* gata pentru acțiune.

Conceptul *Battlegroup* este piatra de temelie a planului UE de acțiune în curs de a îmbunătăți capacitățile militare europene. Capacitatea de reacție rapidă a UE va scuti multe forțe militare naționale de misiunile de securitate, stabilizare, de reconstrucție care în prezent le solicită mult din timpul lor de pregătire și pentru care acestea sunt slab instruite și dotate.

Concluzii

Angajarea pe viitor a EU BG este de neevitat. În ciuda acestei presiuni, diplomații încă caută să asigure condiții favorabile de activare a unui EU BG în teren și stabilirea unor forțe (EU BG) de rezervă, în cazul unor acțiuni de luptă, de lungă durată. Pe lângă nivelul de angajare a EU BG, e importantă și recunoașterea faptului că statele colaboratoare vor înregistra câteva beneficii în urma implicării în procesul EU BG. Printre aceste apeciem, în special, nivelurile mult mai mari de interoperabilitate între partenerii EU

BG și abilitatea de a se angaja în transformări de ordin militar deoarece EU BG permite o mai largă „împărțire a responsabilităților” între statele europene. Concomitent se pune și problema relațiilor UE BG cu alte structuri similare din afara UE (ex. NRF), mai ales la nivelul planificării, conducerii și desfășurării acțiunilor.

Forțele militare din cadrul acțiunilor de restabilire a păcii sau rezolvării crizelor nu pot, prin ele însele, să stabilească funcționarea guvernelor, forțelor interne de securitate și economiile prospere; acestea au nevoie de asistență din partea agențiilor civile. Implicarea agențiilor civile va ajuta în eliberarea personalului militar de sarcinile amintite și implicit la participarea acestora la operațiunile militare de înaltă intensitate.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Julian LINDLEY-FRENCH, *Headline goal 2010 and The concept of the EU battle groups: an assessment of the build-up of a European defence capability*, Cicero Foundation, Paris, 2005.

2 Cf. Teodor FRUNZETI, *Geostrategie*, Editura CTEA, București 2009, p. 356.

3 Álvaro de VASCONCELOS, *The European Security Strategy 2003-2008: Building on common interests*, Report no. 5, European Union Institute for Security Studies, February 2009.

4 Doru CONDURACHE, Dan BORDEANU, *Tendințe ale politicii europene de securitate*, în *Anuarul științific al Facultății de științe politice, relații internaționale și studii de securitate*, vol. 1, Sesiunea de comunicări științifice: Provocări în noul mediu de securitate, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu, 2007.

5 European Council, *Report on the implementation of the European Security Strategy 'Providing security in a changing world'*, Brussels, 11-12 December 2008, Chaillot.

Locotenent colonel, conf.univ.dr. Valentin DRAGOMIRESCU (validrag1@yahoo.com) este șef comisie didactică, Conducere Forțe Terestre, din Catedra Forțe Terestre, Universitatea Națională de Apărare "Carol I", autor a numeroase cărți, articole și studii de specialitate, membru al echipei de lucru în cadrul proiectului de cercetare, cod ID 622, finanțat de către CNCSIS.



SERVICIILE ECOSISTEMELOR CA RESURSĂ DE SECURITATE

Dr. Francisc TOBĂ

Bunăstarea lumii depinde de ecosisteme, dar omenirea le consideră, încă, doar bunuri publice fără piață și fără preț. Omenirea plătește un preț exorbitant pentru distrugerea biodiversității: anual, pierdem 1.350-3.100 de miliarde de euro la nivel global¹. Organizația Națiunilor Unite avertizează că viitorul umanității ar putea fi în pericol dacă problema securității mediului, mai ales privind schimbările climatice, dispariția unor specii și creșterea populației pe glob nu vor fi gestionate adecvat. În cadrul unei conferințe ONU privind biodiversitatea, organizată la Bonn în anul 2008, a fost prezentat studiul Economia ecosistemelor și a biodiversității. Autorul, Pavan Suchdev, a afirmat în acest studiu: „încercăm să navigăm pe ape turburi, fără hartă și cu un compas defect”². Studiul susține că anumite ecosisteme nu mai pot fi restaurate, fiind distruse iremediabil, iar altele vor dispărea dacă nu se acționează responsabil până în anul 2050. Se avertizează asupra faptului că 11% din spațiile naturale (de la nivelul anului 2000) vor dispărea, ele fiind transformate fie în terenuri agricole, fie vor fi distruse de modificările climatice, 40% din terenurile cultivate tradițional vor deveni exploatare intensive iar 60% din recifele de corali pot dispărea, cu consecințe greu de estimat. Pavan Sudhev susține că 150 de specii din floră/faună dispar zilnic! Rata acestei dinamici este mai mare de 100-1000 de ori decât rata de dispariție naturală.

Cuvinte-cheie: ecosisteme; dezvoltare durabilă; resurse de securitate.

Introducere

Bruce Babbit, fost secretar pentru Afaceri Interne al SUA (1993-2001) și actual președinte al Consiliului de Directori al Fondului Mondial

pentru Viață Sălbatică, afirma că „dacă vrei să trimiți o țară pe drumul dezastrului, principala resursă de care ai nevoie nu e petrolul, aurul sau diamantele, ci altceva puțin mai prozaic – pomii” și „Banca Mondială apreciază că veniturile și resursele pierdute costă anual circa zece miliarde de dolari – de opt ori cantitatea de ajutoare oferită pentru managementul sustenabil al pădurilor”³.

Decidenții politici și experții lumii au ajuns la concluzia că pacea, dezvoltarea, conservarea mediului natural și respectul pentru drepturile libertățile fundamentale ale omului sunt indivizibile, interrelaționate și interdependente, constituind fundamentul unei lumi sustenabile⁴.

Conferința ONU pentru Mediu și Dezvoltare (UNCED) din anul 1992 a admis că legislația constituie una din componentele esențiale în procesele de implementare a politicilor în domeniul mediului și dezvoltării la nivelurile globale, regionale și naționale. Conferința a subliniat necesitatea urgentă de integrare a problemelor de mediu și dezvoltare la toate nivelurile incluzând: a) elaborarea unui echilibru între preocupările privind mediul natural și dezvoltare; b) clarificarea relațiilor dintre diferitele tratate actuale; c) asigurarea implicării națiunilor atât în elaborarea, cât și în implementarea acestor măsuri legale, cu centrarea pe statele în curs de dezvoltare.

În raportul „Ecosistemele și bunăstarea umană – sinteze privind biodiversitatea” realizat de Millenium Assessment Raport⁵ se afirmă că „biodiversitatea contribuie la securitate, reziliență, relații sociale, sănătate și libertatea opțiunilor și acțiunilor”. Domeniile cu impact fundamental în sfera pierderilor biodiversității îl constituie modificările habitatelor (precum modificarea utilizării pământului, modificările fizice ale râurilor, reducerea barierelor de corali și

avarierea mediului oceanic din cauza pescuitului), modificările climatice, invazia speciilor străine, supra-exploatarea și poluarea.

Raportul atrage atenția asupra necesității creșterii capacității de anticipare a consecințelor evoluțiilor din biodiversitate, funcționarea ecosistemelor și a serviciilor ecosistemelor care, împreună cu potențialul de cuantificare a biodiversității, va permite elaboarea celor mai performante decizii la toate nivelurile.

În Belgia (Mechelen, 25-27 octombrie 2010), a avut loc Forumul Global al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică⁶ având ca temă managementul sustenabil al materialelor (SMM – Sustainable Materials Management). Forumul a evidențiat faptul că, în ultimii 100 de ani, a avut loc o creștere fără precedent a utilizării materialelor. Dacă la nivelul anului 2050 populația va ajunge la 9 miliarde de locuitori atunci problema resurselor devine una vitală. Consecințele directe vor fi pierderea biodiversității și modificările climatice, scăderea potențialului natural de resurse și supra-exploatarea pământului și a resurselor de apă.

Participanții la acest Forum au căzut de acord că se impune trecerea de la proiecții vizionare la acțiuni solidare. Politica OCDE în domeniul managementului sustenabil al materialelor trebuie să se bazeze pe patru elemente fundamentale, astfel:

1. prezervarea capitalului natural de care depinde civilizația umană prin monitorizarea fluxului materiilor și impactul acestuia asupra mediului natural, creșterea productivității resurselor, reducerea consumului de materii și materiale și creșterea volumului materialelor reutilizate și reciclate;

2. proiectarea și managementul materialelor din perspectiva ciclului de viață;

3. managementul sustenabil al materialelor trebuie potențat prin instrumente politice precum reglementări, taxe, cercetare/dezvoltare, inovare, politici de achiziționare, diseminarea informațiilor și educație;

4. managementul sustenabil al materialelor trebuie să angajeze și să responsabilizeze întreaga societate într-cu efort colaborativ.

Participanții la Forum au agreeat că se impune o mai strânsă colaborare între activitatea OCDE și managementul sustenabil al materialelor care, înainte de toate, trebuie inclus într-o manieră mai explicită în strategia de „creștere verde” a OCDE.

Precizări conceptuale

Prin **mediu natural** vom înțelege resursele naturale, atât cele biotice, cât și cele abiotice, precum aerul, apa, solul, fauna și flora precum și interacțiunile între componente și aspectele caracteristice ale mediului căruia îi aparțin.

Prin **servicii ale ecosistemelor**, Hillary M. Masundire înțelege beneficiile obținute de umanitate ca rezultat al interacțiunii cu ecosistemele. Acestea includ servicii de aprovizionare precum hrana și apa; servicii de regularizare precum regularizarea inundațiilor, seceta, degradarea solului sau bolile; servicii suport precum formarea solului și ciclul elementelor nutritive și servicii culturale precum cele de recreere, spirituale, religioase sau alte beneficii non-materiale⁷.

Comisia Europeană⁸ susține punctul de vedere exprimat în sinteza raportului privind biodiversitatea a „Millenium Ecosystem Assessment” (2005), realizat sub egida ONU, prin care serviciile ecosistemelor se grupează astfel:

- *servicii suport* – serviciile necesare pentru producerea tuturor celorlalte servicii ale ecosistemelor: formarea solului, polenizarea, ciclul elementelor nutritive și producția primară;

- *servicii de aprovizionare* – produse obținute din ecosisteme: hrană, apă proaspătă, lemn pentru foc, fibre, biochimicale și resurse genetice;

- *servicii de regularizare* – beneficii obținute ca efect al proceselor ecosistemelor: climatizarea, regularizarea bolilor, regularizarea apei, purificarea apei, controlul inundațiilor și absorbția de CO₂;

- *servicii culturale* – beneficii non-materiale oferite de ecosisteme: relaxare și ecoturism, beneficii estetice, pentru inspirație și spirituale, educaționale, moșteniri culturale și sensul locului.

Serviciile ecosistemelor⁹ includ, printre altele, următoarele sfere:

- Pădurile ca servicii naturale pentru controlul eroziunii și al inundațiilor precum și rolul lor în sistemele climatice;

- Apa proaspătă din zonele umede și zonele de inundare ca habitat, zonă de reîncărcare pentru apa freatică, zonele acvifere, zone-tampon pentru inundații, filtre și zone de oxigenare pentru contaminări;

- Ecosistemele marine ca habitate esențiale pentru pești, pentru apărare naturală împotriva eroziunii costale, ca rezervoare pentru diversitatea biologică și rolul jucat în menținerea ciclurilor

globale geochimice, incluzând sistemul climatic global;

- Regiunile polare ca valori esențiale pentru mediul natural global și sistemul climatic global.

Sistemele naturale includ ecosistemele principale, dar și componentele individuale precum cele fizice, chimice și biologice. În conformitate cu secțiunea 2 din World Conservation Strategy (1980), au fost identificate trei sisteme vitale de suport existențial: agricultura, pădurile și apa proaspătă împreună cu zonele de coastă.

Dacă vom analiza, din această perspectivă, situația României vom constata – în baza informațiilor oficiale – că atât agricultura, cât și defrișările ilegale au adus statul român într-o gravă stare de insecuritate. Vitalitatea „sistemelor naturale suport” a ajuns la praguri critice afectând semnificativ (cazul defrișărilor) și potențialul resurselor naționale de securitate.

Din punct de vedere conceptual, **diversitatea biologică** nu trebuie confundată cu diversitatea formelor de viață planetară întrucât „diversitatea biologică” este un atribut al vieții, un concept calitativ, adică se referă la elementele constitutive ale sistemelor naturale care, aflate într-o cantitate suficient de mare să permită susținerea continuității existențiale ale acestora. Alături de rolul de includere a existenței umane și a sănătății, diversitatea biologică se referă, prin altele, și la producerea, în cantități suficiente, a hranei, fibrelor și lemnului precum și la potențialitatea/capabilitatea ecosistemelor sustenabile de a produce resurse naturale regenerabile precum pești și cherestea.

Putem concluziona că avem în atenție în mod special patru tipuri majore de sisteme naturale: pădurile, zonele umede care produc apa proaspătă, ecosistemele marine/ecosistemele costale precum și regiunile polare.

Ecosistemele trebuie înțelese ca un complex de relații între toate formele de viață și mediul lor înglobant (non-viu). Centrarea pe ecosisteme este rezultatul recunoașterii acestor interdependențe ale componentelor mediului natural și a faptului că buna funcționare a acestora determină evitarea colapsului sistemelor în ansamblul lor. Componentele pot fi protejate doar prin protejarea întregului mediu natural care le înglobează¹⁰.

Hillary M. Masundire¹¹ consideră că **ecosistemele** sunt un complex dinamic format din plante, animale, comunități de microorganismе și mediul non-viu care interacționează într-o unitate

funcțională. Oamenii sunt o parte integrală a ecosistemelor, care variază ca dimensiune.

Studiile recente au scos în evidență nevoia de a conceptualiza și problema **rezilienței sistemelor naturale**, prin care vom înțelege capabilitatea sistemelor naturale și a comunităților umane de a rezista și a reface dezechilibrele/turbulențele din mediul natural înglobant precum și procesele prin care acestea pot fi limitate și modalitatea în care se poate susține refacerea lor rapidă și cu costuri minime¹².

Rolul serviciilor ecosistemelor în dezvoltarea sustenabilă

Dacă vom admite că finalitatea proceselor securizante ale unei națiuni vizează prezervarea elementelor fundamentale ale identității naționale și generarea premiselor favorabile dezvoltării durabile/sustenabile atunci trebuie să avem în vedere rolul serviciilor ecosistemelor.

Costurile dezvoltării civilizației au determinat trecerea de la colaborarea/cooperarea cu mediul natural la confruntarea cu el. Ratele actuale ale pierderii biodiversității este estimată ca fiind de 100 de ori mai mare ca procesele naturale similare. Activitatea umană a determinat degradarea a aproape 60% din serviciile ecosistemelor, iar presiunea crescândă a civilizației planetare asupra procesualităților naturale a determinat atingerea pragurilor critice ale vitalității ecosistemelor, insecurizând existența generațiilor viitoare.

Defrișările contribuie cu 20% din emisiile de bioxid de carbon, dat fiind că în fiecare minut dispar 20 ha de pădure și cel puțin 4,4 milioane de copaci sunt tăiați zilnic. Mai mult de 80% din biodiversitate se află în pădurile tropicale, iar mai mult de 30% din toate speciile cunoscute vor dispărea înainte de finalul acestui secol din cauza modificărilor climatice¹³. În America Latină și Caraibe, în intervalul 1990-2005, au fost tăiate 64 milioane de hectare de pădure!

Involuția relației civilizație-mediul natural a determinat ONU să organizeze Convenția privind Diversitatea Biologică (2000) și să promoveze conceptul de „abordare ecosistemică” ca una din componentele strategiei de management integrat al pământului, apei și al resurselor vieții (ecosistemelor). Această abordare susține procesele care vizează conservarea, utilizarea sustenabilă și împărțirea echitabilă a beneficiilor.

Data fiind relația dintre evoluția civilizației – sub aspect socio-economic – și ecosisteme și ca răspuns la propunerile grupului G8+5 al miniștrilor mediului (Postdam, Germania, 2007), s-a elaborat un studiu global sub tutela Comisiei Europene și a Germaniei cu titlul „The Economics of Ecosystems and Biodiversity”. Un studiu independent similar a fost finanțat de Programul ONU pentru Mediu (UNEP), Germania și Marea Britanie la care s-au alăturat ulterior Norvegia, Olanda și Suedia.

Din documentele elaborate vom face referire la „TEEB D1 – The Economics of Ecosystems and Biodiversity for national and international policy makers” postat online în luna noiembrie 2009¹⁴.

Apreciem că unele concluzii pot fi utile și decidenților strategici ai națiunii române din zilele noastre, rațiune pentru care vom face o apreciere exhaustivă. În mod cert, soluțiile privind relația mediul economic-mediul natural-securitate națională trebuie să pornească de la conștientizarea decidenților asupra involuției relațiilor din acest triunghi fundamental pentru dezvoltarea oricărei națiuni.

Eșecul pieței de a înțelege corespunzător valoarea serviciilor ecosistemelor este îngrijorător nu doar pentru problematica miniștrilor mediului natural, dezvoltării și modificărilor climatice ci, în egală măsură, pentru demnitatea din sfera finanțelor, economică sau a mediului de afaceri.

Evaluarea corectă a beneficiilor biodiversității trebuie să determine reconsiderări ale politicilor naționale, deoarece investiția în capitalul natural poate fi mai eficientă din perspectiva costurilor și procesele de conservare oferă o paletă largă de avantaje economice. La ora actuală, societățile nu dețin sau nu utilizează instrumentele adecvate pentru evaluarea bunăstării, a cărei creștere nu poate avea loc decât din perspectiva limitelor naturale ale ecosistemelor, pe de o parte, iar, pe de alta, nu știu care vor fi nevoile generațiilor viitoare.

Capitalul natural – ecosistemele, biodiversitatea și resursele naturale – stau la baza economiilor, a societăților și a fiecărui individ în parte. Valoarea acestuia este de cele mai multe ori neglijată sau parțial conștientizată și irosim „moștenirea naturală”, fără a înțelege valoarea ei sau ce pierdem în realitate.

Soluțiile se pot identifica prin cooperarea dintre mediul de afaceri și mediul științific unde, la ora actuală, s-au identificat patru priorități strategice astfel:

1. stoparea defrișărilor sau degradarea pădurilor;
2. protejarea recifelor de corali tropicali;
3. salvarea și restabilirea potențialului global piscicol;
4. recunoașterea legăturii profunde dintre degradarea ecosistemelor și menținerea sărăciei rurale.

Spre deosebire de capitalul uman și economic, capitalul natural nu beneficiază de un sistem adecvat/dedicat de evaluare, monitorizare și raportare. Înțelegerea performantă și evaluarea cantitativă a biodiversității și valorilor ecosistemelor de a susține evaluări politice integrate este premisa fundamentală a soluțiilor pe termen lung. Trebuie identificați și implementați indicatori privind serviciile ecosistemelor alături de cei care se referă la biodiversitate. Noile abordări privind evaluarea macroeconomică trebuie să includă și valoarea serviciilor ecosistemelor.

Rețeaua globală a ariilor protejate include aproximativ 13,9 % din uscatul globului, 5,9% din suprafața mărilor și doar 0,5% din suprafața mărilor libere. Aproape o șesime din existența cotidiană a populației globului depinde de aceste arii protejate.

Fiecare țară deține o „moștenire naturală” specifică, rațiune pentru care trebuie identificate soluțiile cele mai favorabile. România, nu numai din rațiuni de securitate (problema resurselor de securitate nu este abordată în niciun document strategic), trebuie să reconsidere modalitatea în care gestionează resursele naturale, orientându-se spre eficientizarea utilizării serviciilor ecosistemelor. Diversitatea formelor de relief care determină diversitatea ecosistemelor, deținerea unui sol considerat printre cele mai fertile din Europa (chiar dacă proprietarii nu sunt români) și potențialul eco-turistic trebuie să fie privite atât ca resurse pentru dezvoltarea durabilă, cât și ca resurse vitale pentru prezervarea securității națiunii. Viitoarele conflicte, așa cum susțin tot mai mulți analiști, vor fi generate de accesul la resursele oferite de mediul natural. Rolul instituțiilor guvernamentale este de promova procesele care permit evaluarea potențialului serviciilor ecosistemelor și maximizarea valorificării acestora în beneficiul întregii națiuni. Dreptul constituțional la proprietate trebuie pus în balanță de către decidenții strategici cu dreptul fiecărui român la un mediu sănătos și un nivel de bunăstare decent.

Consumul de resurse regenerabile	Starea mediului	Sustenabilitatea
peste posibilitatea naturii de a se reface	degradarea mediului	nesustenabil
egal cu posibilitatea naturii de a se reface	echilibrul ambiental	economie în stare stabilă
mai puțin decât posibilitatea naturii de a se reface	înnoire ambientală	dezvoltare sustenabilă

Concluzii

Abordarea problematicii serviciilor ecosistemelor, ca resurse de securitate, impune promovarea unor **politici integrate** care să vizeze eradicarea sărăciei, încurajarea producției și consumului sustenabile și conservarea diversității biologice și a resurselor naturale. Finalitatea acestor politici trebuie să genereze condițiile necesare și suficiente dezvoltării durabile/sustenabile¹⁵.

Elaborarea politicilor integrate trebuie să se bazeze pe știința sustenabilității, care subliniază substituția dintre resursele naturale, capitalul social și potențialul economic, se poate realiza **eco-eficient** doar în cadrul unor constrângeri dincolo de care întregul sistem socio-economic va colapsa. Interdependențele și condiționările dintre variabilele de producție, mediu natural, muncă și capital nu presupun înlocuirea serviciilor ecosistemului (cum ar fi epuizarea stratului de ozon), epuizarea resurselor naturale și umane, ci cu asumarea unor consecințe neliniare catastrofale. Pornind de la aceste realități, știința sustenabilității atrage atenția asupra caracterului vital al bunei funcționări a capitalului natural și asupra caracterului ireversibil al capitalului social și economic¹⁶.

Abordarea holistică impune statelor și decidenților strategici să integreze conservarea mediului în cadrul proceselor de planificare și implementare a politicilor, acordând egală importanță mediului natural, economic, social și factorilor culturali.

Pentru acest demers acțional se impune ca statele să: a) monitorizeze și să adapteze politicile și planurile privind mediul natural și de dezvoltarea societală; b) să reconsidere periodic cadrul legal; c) definească/întărească arhitectura instituțională și procedurile pentru a permite integrarea problemelor de mediu și de dezvoltare în toate fazele de

elaborare a deciziilor. O abordare integrată permite o mai bună identificare a priorităților de mediu, a ecosistemelor și a serviciilor generate de acestea și o mai bună armonizare între politicile de mediu și alte politici sectoriale, oferind o maximizare a utilizării atât a resurselor instituționale, cât și a serviciilor ecosistemelor.

Conceptul de „servicii ale ecosistemelor” este poate unul dintre cele mai interesante și provocatoare ale existenței umane actuale. El impune regândirea existenței civilizației actuale din perspectiva modalităților în care gestionăm și investim în sustenabilitate și dezvoltare. Este provocator întrucât ne obligă să reconsiderăm relația noastră cu sistemele naturale privindu-le ca elementul vital de susținere a proceselor sustenabile. O abordare responsabilă și un management performant al activităților sociale și economice ne va permite, în cadrul mediului natural înglobant, dezvoltarea civilizațională și evitarea confruntării cu probleme pentru care omenirea nu are nici soluții și nici resurse.

BIBLIOGRAFIE:

1. DJOUGHRAF, Ahmed, *The Role of Ecosystem Services in Sustainable Development, Achieving Sustainable Development and Promoting Development Cooperation*, United Nations, New York, 2008.
2. MASUNDIRE, Hillary M., *The Ecosystem Approach to Sustainable Development, Achieving Sustainable Development and Promoting Development Cooperation*, United Nations, New York, 2008.
3. ZAMAN, H. C. Gheorghe, *Abordări strategice ale dezvoltării durabile*, Conferința-dezbateri „Identificarea soluțiilor privind

implementarea deciziilor globale în domeniul dezvoltării durabile”, organizată de Academia Română, 2 noiembrie 2010.

4. Environmental Policy and Low Draft Paper No. 31, Rev. 3, International Covenant on Environment and Development, ediția a 4-a, IUCN, Gland, Elveția, 2010.

5. Foreign Policy România, iulie/august 2010.

6. Natura 2000, nr. 27, decembrie 2009.

7. www.ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/economics.

8. www.ecomagazin.ro/distrugerea-biodiversitatii-produce-anual-pagube-de-miliarde-de-euro/.

9. www.maweb.org.

10. <http://www.oecd.org/document/29/0,3343,en>.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 www.ecomagazin.ro/distrugerea-biodiversitatii-produce-anual-pagube-de-miliarde-de-euro/.

2 www.ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/economics. La întâlnirea miniștrilor mediului statelor G8 și a primelor cinci state importante recent industrializate, care a avut loc la Potsdam, în luna martie 2007, guvernul german a propus un studiu cu titlul „Importanța economică a pierderilor globale în domeniul diversității biologice”, ca parte a așa-numitei „Inițiativa Potsdam” pentru biodiversitate. La Potsdam, s-a agreeat ca, în cadrul unui studiu global, să se inițieze procesul de analiză a beneficiilor economice globale datorită diversității biologice, a pierderilor generate de distrugerea biodiversității și a eșecului de implementare a măsurilor de protejare versus costurile de conservare efectivă. Propunerea a fost acceptată de G8+5 în cadrul reuniunii de la Heiligendamm din 6-8 iunie 2007. În urma acestei decizii, Ministerul German Federal pentru Mediu și Comisia Europeană au inițiat condițiile de realizare a unui studiu global cu titlul „Economia ecosistemelor și a biodiversității” (The Economics of Ecosystems & Biodiversity – TEEB) iar Pavan Suchdev, înalt funcționar al Deutsche Bank și director-fondator al organizației

„Green Accounting for Indian States Project”, a fost numit ca lider independent al studiului, asistat de un grup de experți de renume mondial.

3 Foreign Policy România, iulie/august 2010, p. 58.

4 Environmental Policy and Low Draft Paper No. 31, Rev. 3, *International Covenant on Environment and Development*, ediția a 4-a, IUCN, Gland, Elveția, 2010, p. 41. În anul 1995, documentul intitulat „Draft Covenant on Environment and Development” a fost lansat cu ocazia Congresului ONU privind Legislația Publică Internațională de către profesorul Edith Brown-Weiss. El a susținut necesitatea unui set de tratate internaționale care să reglementeze relația dintre mediul natural și dezvoltare, dintre ființa umană și natură.

5 www.maweb.org, editat de World Resources Institute, Washington, D.C., 2005.

6 <http://www.oecd.org/document/29/0,3343,en>.

7 Hillary M. MASUNDIRE, *The Ecosystem Approach to Sustainable Development, Achieving Sustainable Development and Promoting Development Cooperation*, United Nations, New York, 2008, p. 185.

8 Natura 2000, nr. 27, decembrie 2009.

9 *Draft International Covenant on Environment and Development*, Environmental Policy and Low Paper nr. 31, rev. 3, 2010, p. 83.

10 *Draft International Covenant on Environment and Development*, Environmental Policy and Low Paper nr. 31, rev. 3, 2010, pp. 125-126.

11 Hillary M. MASUNDIRE, *The Ecosystem Approach to Sustainable Development, Achieving Sustainable Development and Promoting Development Cooperation*, United Nations, New York, 2008, p. 185.

12 *Ibidem*, p. 52.

13 Ahmed DJOUGHRAF, *The Role of Ecosystem Services in Sustainable Development, Achieving Sustainable Development and Promoting Development Cooperation*, United Nations, New York, 2008, p. 182.

14 Studiul a fost editat și de WELZEL și HARDT, Wesseling, Germania.

15 Prof. univ. dr. H. C. Gheorghe ZAMAN, *Abordări strategice ale dezvoltării durabile*, Conferința-dezbateri „Identificarea soluțiilor privind implementarea deciziilor globale în domeniul dezvoltării durabile”, organizată de Academia Română, 2 noiembrie 2010.

16 *Ibidem*.

Dr. Francisc Tobă (francisc@securitatenationala.ro) – inginer militar în rezervă, până în anul 1990 a lucrat în industria de apărare, iar după anul 1990, a fost membru al Parlamentului României (1992-1996), consilier diplomatic la OSCE (1996-1997), consilier personal al fostului prim ministru Adrian Năstase (1997-2001), CEO al companiei aviatice ROMAERO S.A. (2001-2003) și CEO al companiei de explozivi NITRAMONIA S.A. (2003-2004). La ora actuală, este consilierul personal al Comisarului General al Gărzii Naționale de Mediu. Este doctor în științe militare (2001) și lector universitar la facultatea de Relații Internaționale și Studii Europene din Universitatea „Spiru Haret”. Autor al lucrurilor „Decizia politică și securitatea națiunii” și „Spionajul high-tech și afacerile”.



STRUCTURA, MISIUNILE, STANDARDELE DE INSTRUIRE ȘI CERTIFICARE A GRUPURILOR DE LUPTĂ EUROPENE

Dr. Iulian MARTIN

*Una din principalele deficiențe înregistrate în cadrul procesului de îndeplinire a Obiectivului Global 2003 a fost lipsa forțelor mobile și înalt specializate, cu grad ridicat de mobilitate și capabile să desfășoare acțiune în condiții dificile. În cadrul sarcinilor stabilite de acest obiectiv se specifica faptul că statele membre ale Uniunii Europene trebuie să fie în măsură să asigure unități de reacție rapidă capabile de dislocare și gata de acțiune într-un timp foarte scurt¹. Ulterior, hotărârile politice au dus la formarea Grupurilor de luptă ale UE iar realizarea acestei capacități de răspuns rapid a fost considerată o prioritate europeană și o componentă esențială între elementele de răspuns rapid descrise în documentul *Headline Goal 2010*.*

Cuvinte-cheie: grupuri de luptă; operațiuni; misiuni; reacție rapidă.

1. Premisele apariției grupurilor de luptă europene

Abordarea practică a viabilității unor forțe de reacție rapidă nu a fost luată în calcul până la executarea operațiunii militare ARTEMIS (în Republica Democratică Congo - prima operațiune autonomă militară condusă de UE, lansată în iunie 2003, la cererea Consiliului de Securitate ONU). Operațiunea ARTEMIS a oferit factorilor politici de decizie și strategilor europeni un model practic și real, aplicabil și pentru viitoarele dislocări ale forțelor de reacție rapidă.

Scopul operațiunii era de a restabili condițiile de securitate în regiunea Ituri din Republica Democrată Congo. Dislocarea forțelor europene, în număr de aproximativ 2000 militari, s-a realizat dând răgaz ONU să-și întărească prezența propriilor formațiuni la fața locului și să se treacă apoi la un mandat de tip Capitol VII. Personalul UE a fost rapid constituit cu intenția de a rămâne dislocat pentru o perioadă de aproximativ trei luni. În multe privințe s-a copiat modelul oferit de UNPROFOR (UN Protection Force) în fosta Iugoslavie în 1992. Aceasta a arătat capacitatea UE de a opera cu o forță destul de mică, la o distanță semnificativă de Bruxelles, în acest caz, mai mult de 6.000 km. În plus, a demonstrat necesitatea dezvoltării în continuare a capacităților de reacție rapidă.

Impactul pozitiv al operațiunii ARTEMIS este regăsit în declarația finală a întâlnirii franco-britanice de la Londra, din 24 noiembrie 2003. Declarația, în care sunt descrise modalități de a întări cooperarea europeană în probleme de securitate și apărare, notează că „UE trebuie să fie capabilă și motivată să disloce o operațiune autonomă într-un interval de 15 zile ca răspuns la o criză”². Mai mult, în concordanță cu experiența dobândită cu ocazia operațiunii ARTEMIS, forțele ar trebui „dislocate ca răspuns la o cerere a ONU de a stabili o situație pe termen scurt, până la ajungerea unei forțe de menținere a păcii care acționează sub mandat ONU”³. Declarația cere, de

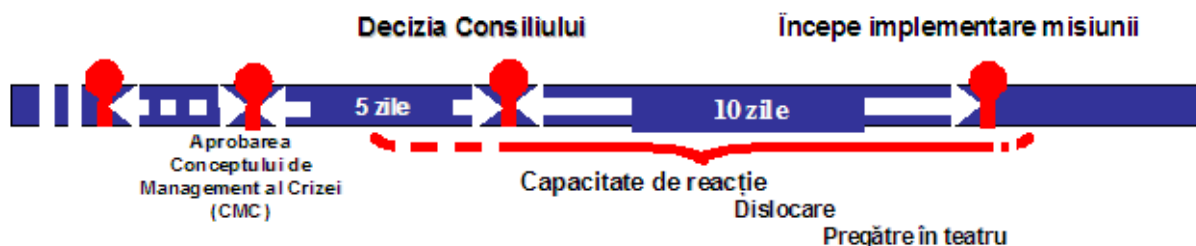


Figura nr.1 - Graficul desfășurării activităților privind dislocarea BG

asemenea, existența unor grupuri de luptă formate din aproximativ 1500 militari din forțele terestre, oferite de o singură națiune, sau multinaționale, într-un acord cadru.

La 10 februarie 2004, Franța, Germania și Regatul Unit au lansat un document care să evidențieze Conceptul de Battlegroup (BG). Acest lucru a fost prezentat Comitetului Politic și de Securitate, care, la rândul său, a cerut avizul Comitetului Militar cu privire la aspectele tehnice ale conceptului (18 februarie 2004). Ulterior a câștigat sprijin de la Bruxelles, de la miniștrii apărării și șefii de stat major.

Documentul a propus o serie de grupuri de luptă bazate pe rezultatele Operațiunii Artemis, conform declarației din noiembrie 2003. Battlegroup s-ar concentra pe operațiuni-punte, pregătind acțiunile înainte de intervenția unei forțe mai mari, de exemplu, forței ONU de menținere a păcii sau forței regionale în temeiul mandatului ONU. Planul a fost aprobat de către toate țările în 2004 și, în noiembrie, același an, primele treisprezece BG au fost angajate cu capabilități de nișă asociate.

În ceea ce privește sustenabilitatea acestor forțe, ele trebuie să fie axate pe operațiuni tranzitorii – de exemplu să susțină operațiunea până la preluarea ei de către forțele de menținere a păcii aflate sub mandat ONU. Așadar, vor trebui să fie sustenabile pentru „operațiuni inițiale cu durata de 30 zile, cu posibilitatea de extindere pentru cel puțin 120 zile”⁴. La întâlnirea Consiliului relațiilor externe și afacerilor generale (GAERC), din 17 mai 2004, reprezentanții au aprobat documentul „Headline Goal 2010”, în care grupurile de luptă vor fi un *element cheie*. Conceptul Grupurilor de luptă a fost aprobat de Comisia de apărare a UE în 14 iunie 2004. În final, la conferința Military Capability Commitment, din noiembrie 2004, statele membre ale UE au făcut primele oferte pentru înființarea Grupurilor de luptă. În acest context, Statul Major al UE (EUMS) a dezvoltat conceptul battlegroup,

care a fost convenit de către Comitetul Militar al UE (CMUE) în iunie 2004. Procesul a continuat și a fost încheiat în octombrie 2006, cu elaborarea unui document denumit „Conceptul Battlegroup”.

Trăsăturile de bază ale Battlegroup - conceptul BG se bazează pe principiul multinaționalității, iar pachetul BG ar putea fi format de către o națiune-cadru sau de către o coaliție multinațională din statele membre. Criteriile-cheie sunt interoperabilitatea și eficacitatea militară. Un battlegroup este asociat cu un comandament militar al forțelor dislocabile, un comandament operațional și cu facilități pre-identificate de sprijin operațional și strategice, cum ar fi transportul strategic și logistic. Statele membre pot contribui și cu alte capacități care furnizează elemente specifice BG, cu scopul îmbunătățirii valorii de luptă. Battlegroups sunt în așteptare pentru o perioadă de șase luni și ar trebui să fie sustenabile inițial pentru 30 de zile, cu extensie până la 120 de zile în cazul în care sunt asigurate corespunzător cu mijloacele necesare.

În principiu, Grupurile Tactice de Luptă au o configurație similară, chiar dacă există particularități (de exemplu: grup de luptă amfibiu sau vânători de munte). Structura unui Grup de Luptă se bazează pe un batalion de infanterie mecanizată, compus din trei sau patru companii, un comandament al forței (FHQ) și o subunitate logistică. Tipurile de unități specifice pot include infanterie mecanizată, unități de sprijin de foc (de exemplu: artilerie) și elemente de sprijin logistic (de exemplu: formațiune medicală). Batalionului îi sunt atașate diferite subunități specializate (geniu, cercetare, NBC etc.) capabile să ofere sprijin de luptă în caz de nevoie, dar și unități de sprijin logistic (medical, mentenanță, transport). Combinația acestor categorii de personal permite unei grupări de luptă UE să acționeze independent și să execute o varietate de misiuni. Este de remarcă, totuși, că este la latitudinea fiecărei țări membre să hotărască compunerea exactă a propriilor grupări de luptă UE, atât în ceea ce privește personalul, cât



și echiparea. Deoarece nu există o structură fixă a unei Grupări de Luptă, țările participante au o mare flexibilitate în a compune și dota o asemenea forță. Grupurile de luptă ale UE totalizează un număr de aproximativ 1500 militari, formate dintr-o structură interarme. Luând în calcul și structurile decidente operaționale și strategice, se poate depăși numărul de 1500 participanți.

Grupul Tactic de Luptă trebuie să aibă o capacitate de dislocare rapidă, să fie capabil de acțiuni independente sau ca forță de acțiune premergătoare în faza inițială a unei operații militare. La formarea sa pot participa state în curs de aderare, candidate sau state terțe. Ținând cont de procesul de luare a deciziei, UE dorește să fie în măsură să ia decizia de lansare a unei operațiuni în termen de 5 zile de la aprobarea Conceptului de management al crizei de către Consiliu. În ceea ce privește dislocarea, forțele participante vor fi dispuse în zona de interes în termen de 10 zile de la luarea deciziei de lansare a operațiunii.

Aplicându-se principiul de constituire al BG, Grupul de Luptă Nordic, care a fost în Perioada de așteptare pentru 6 luni, începând din ianuarie 2008, include contribuții și din partea Norvegiei, stat membru NATO, nemembru UE. În conformitate cu concluziile Consiliului European de la Nisa, „statele membre UE sunt încurajate să includă în cadrul Grupurilor de luptă formate și state membre NATO, nemembre UE sau state candidate la aderarea în UE. În asemenea cazuri, aceasta se va face fără a prejudicia drepturile niciunui stat membru UE”⁵. Procesele de operaționalizare, certificare și instruire sunt o responsabilitate națională, dar se derulează în baza standardelor și criteriilor formulate de Uniunea Europeană.

Demersurile inițiale pentru formarea EU BG au fost susținute la Conferința Capabilităților Militare din noiembrie 2004, iar în cadrul Conferințelor destinate Coordonării Grupurilor de Luptă (BGCC), contribuțiile statelor membre sunt anunțate de două ori pe an, de obicei, în lunile mai și noiembrie. Prima BGCC a fost organizată în mai 2005.

Pe timpul conferințelor, statele membre ale UE prezintă compoziția contribuțiilor potențiale și când pot fi acestea plasate în poziția de așteptare. În cadrul Capabilităților Operaționale Complete, există oferte ce depășesc anul 2010. BGCC are un plan de activitate de cinci ani, evoluția detaliilor depinzând de apropierea perioadei de așteptare.

Situația și misiunile Battlegroups. Uniunea Europeană, bazându-se pe Obiectivul global 2010, care pune accent pe reacția rapidă și pe capacitatea de desfășurare a acesteia, a progresat în dezvoltarea capacității sale militare. Grupurile de luptă vor fi angajate în întreaga gamă de operațiuni enumerate la articolul 43, alineatul (1), din Tratatul privind Uniunea Europeană și cele identificate în Strategia Europeană de Securitate (ESS). Aceste forțe sunt instruite pentru luptă, iar potențialul lor integral ar fi cel mai bine realizat în misiunile de luptă pentru gestionarea crizelor, luându-se în calcul și dimensiunea lor limitată. Operațiunile de luptă ale BG ar putea fi implementate, de regulă, în urma Rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU (UNSCR), dar ar putea fi avute în vedere și atunci când o UNSCR nu este necesară.

Grupul de Luptă UE trebuie să fie capabil să acționeze rapid și decisiv în baza prevederilor stipulate în Articolul 17(2) al Tratatului Uniunii Europene (deseori cunoscute ca Prevederile Petersberg). Tipurile de misiuni sunt în conformitate cu obiectivele identificate de GAERC în cadrul întrunirii din 17 mai 2004. Misiunile tip Petersberg sunt: acțiuni umanitare și de salvare; menținerea păcii; acțiuni ale forțelor combatante în managementul crizelor, incluzând impunerea păcii, iar sarcinile din Strategia Europeană de Securitate: operațiuni de dezarmare comune; suport acordat altor țări în combaterea terorismului; operațiuni pentru reformarea sectorului de securitate, ca parte din reconstrucția instituțiilor din zona de conflict.

Începând cu 1 ianuarie 2007, UE are capacitatea operațională deplină pe această dimensiune, care implică posibilitatea derulării simultane a două operații militare utilizând Grupurile de luptă, în cazul în care Consiliul UE a decis aceasta, pe toată gama următoarelor scenarii: 1. asistență umanitară; 2. evacuare; 3. prevenirea conflictelor; 4. stabilizare și reconstrucție (include consiliere militară pentru țări terțe și reforma sectorului de securitate); 5. separarea părților prin forță (misiuni de luptă de înaltă intensitate). În acest sens, a fost conceput un mecanism prin care două astfel de structuri să se afle, în permanență, în stand-by pentru o perioadă de 6 luni. Aceste scenarii nu se exclud reciproc.

Nu există limite referitoare la zona din afara Europei unde EU Battlegroup ar putea acționa. Totuși, se face referire la o arie aflată pe o rază

de 6.000 kilometri de la Bruxelles ca reper de planificare. Această asumare este în concordanță cu prevederile Declarației Touquet 2003 și se concentrează pe operațiuni pe continentul african întărind noțiunea de orizont de planificare de 6.000 kilometri, reprezentând distanța aproximativă de la Bruxelles la Regiunea Marilor Lacuri din Africa.

De facto, lista cu sarcinile militare a fost extinsă, în conformitate cu Politica Comună de Securitate și Apărare (PESA/ESDP – European Security and Defence Policy), de la sarcini umanitare și salvare, de menținere a păcii și misiunile de luptă ale forțelor pentru gestionarea crizelor, inclusiv de menținere a păcii, operațiunile comune de dezarmare, consultanță militară și sarcini de asistență, prevenire a conflictelor, de stabilizare post-conflict, precum și sprijinirea țărilor terțe în combaterea terorismului pe teritoriul acestora⁶.

Un alt mod de a măsura potențialul misiunilor EU Battlegroup, este luarea în considerare a condițiilor în care acestea pot fi angajate. Din acest punct de vedere, operațiunile pot fi:

- *operațiuni tampon (punte)* – un grup de luptă UE ar putea fi angajat ca o forță tampon în sprijinul trupelor aflate în teren, cu condiția ca ele să fie dislocate în cadrul unei operațiuni UE. Exemple de obiective specifice pot fi întărirea trupelor existente sau preluarea responsabilității operaționale corespunzătoare unei anumite zone geografice, în timp ce alte forțe se regrupează. În ambele scenarii, BG ar putea fi angajate pe o perioadă de timp determinată. Dacă sunt angajate să susțină forțele deja aflate în teren, BG ar putea rămâne sub controlul strategic și politic al UE. Folosirea unui Grup de luptă UE cu rolul de forță tampon este exemplificată prin misiunea de succes în suportul Operațiunii Artemis;

- *operațiunile de reacție rapidă (forțe precursor)* – având capacitatea de reacție rapidă UE BG ar putea fi angajat ca forță inițială precedând forțele principale angajate ulterior;

- *operațiuni de sine-stătătoare* – operațiuni la scară redusă care necesită răspuns rapid.

Din perspectiva procesului de generare a pachetelor de forțe, sunt organizate conferințe semestriale de coordonare (Conferințele de coordonare ale Battlegroup – BGCC prezidate de Statul Major Militar al UE – EUMS), în cadrul cărora se realizează planificarea ofertelor pe un orizont de 5 ani. Până în prezent au fost anunțate

contribuții din partea a 25 state membre, din care 1 stat candidat (Turcia) și 1 stat terț (Norvegia), privind constituirea a 15 Grupuri de Luptă, în perioada 2007-2010.

Este la latitudinea statelor membre modul în care acestea constituie un pachet battlegroup și în ce interval de timp va fi oferit. La BGCC, care a avut loc în octombrie 2009, s-a confirmat că Perioadele de așteptare sunt complet subscrise până în 2011. Statele membre punând împreună un BG în regim de așteptare sau pentru a fi în așteptare în următoarele 18 luni, oferă, de asemenea, și un Comandament al operațiunii. Statele membre au confirmat o serie de alte pachete battlegroup pentru perioada ce va urma.

În timp ce capacitatea numerică de trupe a fost îndeplinită, o întrebare rămâne vis-a-vis de funcționalitatea și de interoperabilitatea acestora. Battlegroups nu au fost încă utilizate și gradul limitat de interoperabilitate (deși a fost atins într-o anumită măsură) între forțele europene ridică problema eficienței BG în a face față în situații de risc ridicat.

De când conceptul battlegroup a fost convenit, în iunie 2004, o mare parte a prevederilor au fost îndeplinite. Cu angajamentul deplin al statelor membre, conceptul a demonstrat deja valoarea potențială în cooperarea crescută, în dezvoltarea capacităților militare a statele membre. Aceasta a contribuit la creșterea capacității UE de a interveni cu forțe de reacție rapidă și va continua să facă acest lucru. În noiembrie 2009, Consiliul a aprobat liniile directoare pentru îmbunătățirea flexibilității și modului de utilizare al BG.

2. Conducerea acțiunilor grupurilor de luptă europene

Conceptul generic european de comandă și control (C2) stipulează că lanțul de comandă militar conține trei niveluri de comandamente: *comandamentul operațiunii (nivel militar/strategic)*, *comandamentul forței (nivel operațional)* și *comandamentul componentei forței (nivel tactic)*.

Comandamentul Operațiunii (OHQ) direcționează executarea unei operațiuni ESDP la nivel strategic.

Este activat de la caz la caz printr-o decizie de Consiliu și primește direcționare strategică de la Comitetul pentru Securitate și Politici. OHQ ar



trebui să fie gata de planificare în decurs de cinci zile.

Majoritatea Grupurilor de Luptă Europene au preferat un anumit OHQ. Până în prezent, cinci OHQ naționale au fost considerate potențial la dispoziția Uniunii Europene.

La nivel operativ, Comandamentul Forțelor (FHQ), funcționează tipic ca o bază a operațiunilor, asigurând comanda și controlul trupelor aflate în teren. În concordanță cu Conceptul Battlegroup, un grup de luptă necesită asocierea cu un FHQ, a cărui dimensiune va varia în concordanță cu nevoile BG UE. În funcție de natura operațiunii, Structurile de Comandament pot fi aeriene, forțe speciale, maritime și altele.

Procesul de planificare al acțiunii BG - procesul de luare a deciziilor în cazul managementului operațiunilor de criză - reprezintă baza derulării acțiunilor BG UE. Înainte de dislocarea forțelor sunt necesare de îndeplinit câteva elemente.

În primul rând, e necesar un *Concept de Management al Crizei (CMC) care detaliază obiectivele generale ale operațiunilor UE*. Secretariatul Consiliului General pregătește CMC cu date venite de la Secretariatul General/Reprezentativ la Nivel Înalt și Președenției UE, printre altele. Acest proces este coordonat cu Comisia Europeană. Comitetul Politic și de Securitate (PSC) evaluează CMC în baza sugestiilor venite de la Comitetul Militar al UE (EUMC) și de la Comitetul pentru Aspecte Civile de Management al Crizei înainte de a fi înaintat Consiliului pentru aprobare. După aprobare CMC stă la baza acțiunii comune UE.

În al doilea rând, un set de *Opțiuni Militare Strategice (MSO)* sunt elaborate pentru a sublinia diferite probleme militare, incluzând riscuri, cerințele forței, structurile de control și comandă asociate fiecărei opțiuni. PSC cere EUMC să însărcineze Statul Major să dezvolte MSO. Dacă o operațiune implică aspecte civile, structurile competente în domeniu înaintează Opțiuni Strategice Civile sau Opțiuni Strategice Politice pentru misiunile cu aspect civil. PSC evaluează toate opțiunile strategice și recomandă cursul preferat, Consiliului. PSC sugerează, de asemenea, potențiale Comandamente și Comandanți ai Operațiunilor în baza sugestiilor planificatorilor militari.

După ce Consiliul selectează un MSO specific, PSC cere EUMC să formuleze o Directivă Militară

de Inițiere (IMD) care să ghideze Comandantul Operațiunii. Comitetul Militar al UE însărcinează Statul Major să schițeze directivele. Înainte ca EUMC să îl poată înainta Comandantului Operațiunii, IMD e aprobat de PSC. În acest punct începe procesul de planificare operațională. Din cauza constrângerilor legate de timp, toți acești pași pot fi scurtați.

Faza de planificare operațională, la fel ca și procesul CMC, conține o multitudine de pași care implică diverși factori de decizie. Procesul debutează cu schițarea de către Comandantul Operațiunii, în colaborare cu Statul Major al UE, a unei Concepții a Operației (CONOPS). Odată completat, EUMC oferă propriile sugestii înainte ca documentația să fie evaluată de PSC și înaintată Consiliului pentru a fi aprobată. În acest timp, PSC solicită EUMC să însărcineze Comandantul Operațiunii să execute procesul generării forțelor.

Comandantul forței dezvoltă apoi un Plan de Operații (OPLAN) și Regulile de Angajare (ROE). Statul Major UE elaborează dispoziții militare în concordanță cu cererile statelor membre ale UE. Depinde de Comitetul Militar UE aprobarea acestor recomandări înainte de a fi prezentate spre evaluare de către PSC. După ce PSC își exprimă opinia, documentele sunt înaintate Consiliului pentru a fi aprobate. De îndată ce Consiliul aprobă Planul de Operații și autorizează regulile de angajare, operațiunea poate fi lansată. Anumiți pași din faza planificării operațiunii pot fi săriți sau scurtați, posibil în baza sugestiilor EUMC și în funcție de situație. Pentru operațiile EU BG, de unele faze s-ar putea să nu fie nevoie sau nu ar necesita consolidare. De exemplu, din momentul în care grupurile de luptă europene sunt în așteptare, nu este necesar un proces de generare. MSO poate să nu fie dezvoltat separat dacă procesul de decizie e accelerat și elementele definitorii ale MSO apar deja în CMC. Accelerarea procesului de luare a deciziei pentru a facilita răspunsul rapid reprezintă un atu înaintea aprobării a CMC.

3. Standardele de instruire și certificare a Grupurilor de luptă europene

Fiecare BG este unic, așa cum și condițiile de pregătire din statele membre sunt diferite. De aceea este o provocare în descrierea parcursului pregătirii, suficientă să se aplice în diferite state membre și diferite BG, dar destul de eficientă

pentru a oferi o îndrumare. Cu toate acestea, pregătirile pentru orice BG multinațional se potrivesc, principala diferență fiind succesiunea activităților și a calendarului, în caz real. În principiu, un BG parcurge următoarele *etape în vederea desfășurării unei operații: de planificare, de pregătire, de așteptare, de desfășurare*.

Comitetul Militar al UE (EUMC) a recunoscut utilitatea standardizării pregătirii BGs pentru a obține structuri omogene și pentru a facilita statelor membre aplicarea procedurilor, planificarea, generarea și pregătirea contribuției lor viitoare. În acest context, Statul Major Militar al UE (EUMS) a elaborat în anul 2008 un Ghid de pregătire al EU BG cu scopul de a elabora standardizat linii generice directe pentru pregătirea BGs. Acestea pot fi utilizate pe bază de voluntariat de către statele membre, în conformitate cu Conceptul BG. Pregătirea se referă la perioada care începe cu proiectarea unui BG posibil (cu aproximativ 2-3 ani înainte de *Perioada de așteptare*) și se încheie cu *Perioada de așteptare*.

Statele membre UE care participă la programul BG sunt responsabile pentru formarea și pregătirea forțelor și mijloacelor respective, pentru respectarea standardelor și criteriilor BG. Punctul de contact (Point of contact - POC) desemnat al BG este responsabil pentru coordonarea acțiunilor de formare și pregătirea pachetului BG. Structura detaliată a tuturor acordurilor între participanții la crearea unei BG rămâne în responsabilitatea statelor membre participante.

Decizia de a oferi Pachete BG la Uniunea Europeană este o decizie politică. Atunci când mai multe state membre sau statele terțe sunt implicate în crearea unui BG, acest lucru ar trebui să fie în mod ideal, precedat de un *Memorandum de Înțelegere* între participanți, semnat la nivel politic. Având acest document care reprezintă baza înființării BG, participanții la nivel militar ar putea semna acorduri tehnice diferite / înțelegeri cu privire la înființarea grupului tactic de luptă. Nu sunt stabilite *documente standard* care să fie folosite între participanții la formarea unui BG. Acest lucru va trebui să fie convenit de către țările în cauză.

General vorbind, ar putea fi luate în considerare următoarele tipuri de documente: acorduri tehnice referitoare la alocarea de personal pentru a structurile BG bazate pe o națiune-cadru; acorduri tehnice în ceea ce privește antrenamentele și

exercițiile pentru BG; acorduri tehnice în ceea ce privește angajarea în acțiune a BG.

Atunci când se ia în considerare logistica BG, se au în vedere următoarele domenii: transportul aerian/transportul maritim; suportul medical integrat; sprijinul vieții; sprijinul națiunii gazdă (HNS); memorandumurile de înțelegere între statele participante și aranjamentele/acordurile tehnice; desfășurarea generică în teatru/planurile de redeschidere și susținere.

Planificarea comenzii și controlului BG. Deoarece Operațiile BG ale UE sunt specifice, trebuie acordată atenție pentru a adapta SOP-urile existente la Comandamentul Forței (FHQ) și Comandamentul Operației (OHQ) ale UE. Dezvoltarea SOP-urilor specifice ar trebui să înceapă în timpul *Fazei de planificare*, pentru a fi în măsură să antreneze BG corespunzător.

Stabilirea și locația (F)HQ pot fi diferite pentru fiecare EU BG. Unele țări vor stabili (F)HQ de la statele majore naționale existente. Alte BGs cu toate acestea ar putea folosi comandamentele de nivel tactic, tip Brigadă ca nucleu pentru (F)HQ. Punctele de contact ale EU BG ar trebui să inițieze planificarea cât mai curând posibil, în scopul de a identifica echipajele și cerințele.

În ceea ce privește personalul în lanțul de comandă, Comandantul operației (OpCdr) și Comandantul forței (FCdr) vor fi sugerați de țările care contribuie cu trupe (Troop Contributing Nation – TCNs) și aprobat de către Consiliu. Toate pozițiile a altor înalți demnitari vor fi desemnate de către TCNs, în conformitate cu Ghidul UE în domeniu. Stabilirea persoanelor în funcții de răspundere va fi o responsabilitate națională. Planificarea pregătirii personalului va fi decisă de către TCNs și ar putea fi menționat în aranjamentele tehnice (Technical Arrangements – TAs).

Instruirea va avea ca scop realizarea misiunilor PESA, așa cum sunt menționate în Tratatul Uniunii Europene art.17/2 și în Strategia Europeană de Securitate (SES). La planificarea procesului de instruire, trebuie să se țină seama de faptul că, dacă EU BG este instruit pentru misiunile cele mai exigente, acesta va fi capabil să se adapteze și la cele mai puțin solicitante. Potrivit conceptului EU Battlegroup, pregătirea ar trebui să fie compatibilă cu procedurile forței de reacție rapidă a NATO (NRF). La toate nivelurile (național/multinațional), comandamentele BG, elementele



componente/pachet BG, procesul de instruire este strâns legat de procesul de certificare. Activitățile de certificare și exercițiile fac parte din Programul de instruire.

Uniunea Europeană nu are intenția de a efectua exerciții care implică forțe militare sub nivelul FHQ. Astfel, exercițiile forțelor naționale și multinaționale, sub acest nivel, va rămâne o responsabilitate a statelor membre (MS). Statele membre sunt responsabile pentru a garanta că forțele oferite îndeplinesc toate standardele aplicabile și cerințele cu o lună înainte de *Perioada de așteptare*. În consecință, antrenarea și pregătirea structurii BG se va baza pe aportul MS. Fiind responsabilitatea lor, statele membre pot forma, în mod liber, orice proces cât de lung ar fi dacă acesta conduce la certificarea de succes și îndeplinește standardele menționate și criteriile UE. Statele membre ar trebui, în cazul în care este posibil, să coordoneze formarea contribuțiilor lor privind BG cu alte evenimente similare naționale și multinaționale.

Punctul de contact al BG (POC) desemnat este responsabil pentru coordonarea acțiunilor de formarea și pregătirea structurii BG de-a lungul unui program de instruire coordonat. Fluxul de informații între BG și SM este un element-cheie în scopul de a asigura coordonarea și certificarea în timp util. Prin urmare, este recomandabil să se stabilească un sistem adecvat de raportare cu privire la stadiul de pregătire.

Procesul de instruire al BG. Scopul acestui proces este de a îndeplini standardele stabilite și criteriile pentru a furniza o forță de reacție rapidă gata de luptă capabilă de a îndeplini întregul spectru al Operațiilor EU BG. Personalul, echipamentele și organizarea sunt convertite într-o capacitate (forță) dislocabilă prin antrenament și pregătire.

Așa cum lupta este complexă, la fel sunt și aptitudinile necesare pentru realizarea sa. Aceste abilități se estompează de-a lungul timpului, atât pentru persoanele fizice, cât și pentru unități, de aceea antrenamentul și pregătirea ar trebui să fie progresive și frecvente, individuale și colective.

Instruirea formează o capacitate de referință și generează înțelegere comună. Formele de instruire colectivă antrenează persoanele fizice într-o formă coerentă și unitară. Procesul de instruire obișnuit durează de la instrucția individuală până la exerciții întrunite, combinate. Programul de instruire al

BG ar trebui să includă trei elemente: *(F)HQ, BG și elementele de sprijin*. Fiecare element ar trebui să urmeze propriul program de instruire care trebuie să fie coordonat și ar putea conține activități simultane și concurente. BG trebuie să execute antrenamente periodice realiste, inclusiv exerciții multinaționale. Pachetul BG trebuie să fie instruit executând exerciții de comandament, precum și exerciții naționale și multinaționale, organizate de statele membre. Pentru a realiza adaptarea unităților la specificitățile PESA, sunt necesare a se implementa pe timpul activităților de antrenament și formare Conceptele Militare UE, SOP-urile de comandament și modul de raportare standard.

Antrenamentul BG. Elementele și nivelurile de antrenare - battlegroup fiind o structură combinată de mărimea unui batalion întărit cu Combat Support - CS și Combat Service Support - CSS, pregătirea se execută pe diferite niveluri. Forțele asigurate de statele participante la programul BGs ar trebui să aibă un nivel de instruire și formare inițial corespunzător, astfel încât temele parcurse să nu fie incluse în programul de instruire al BG. În cadrul acestei structuri, există *elemente diferite de instruit* care necesită abordări diferite în timpul procesului instruirii: comandamentul forței-*(F)HQ*; grupurile de luptă (inclusiv CS și CSS); elementele de sprijin (facilitatorii); alte elemente (factorii de decizie politică, actorii civili etc). Totodată, aceste elemente sunt create pe *diferite niveluri necesare de instruit*, după cum urmează: *instrucția individuală; instrucția colectivă* la nivel de Subunitate, Unitate (inclusiv elementele CS și CSS); *antrenamentul elementului de bază al BG* (Batalionul de Infanterie); *antrenamentul integrator al structurii BG* (Pachetul de forțe).

Comunicarea și raportarea în cadrul BG pot solicita cursuri de formare lingvistică pentru unele persoane fizice. Adaptarea la standardele BG UE ar putea necesita unele activități speciale, îndreptate spre familiarizarea liderilor-cheie cu conceptele și procedurile militare ale UE. Comandanții de Batalion, personalul statului major al BG, comandanții subunităților de sprijin de luptă (CS) ar putea necesita unele activități de pregătire, ce pot fi organizate cu sprijinul EUMS. Pentru a se obține eficiență maximă, comenzile structurilor subordonate și al BG ar trebui să fie abordate în același timp în diferite activități și exerciții comune.



Pregătirea comandamentului forței (F)HQ se poate executa avându-se în vedere și activitățile de antrenament ale BG UE prevăzute în politica de formare - antrenare fiind incluse în programul de pregătire PESA. Unele elemente cum ar fi personalul CIMIC, Info OPS sau PsyOps pot necesita mai multă atenție, în scopul de a le face disponibile pentru abordarea (coordonarea) civil - militară a UE.

Câteva elemente necesare comandamentului operației și/sau de sprijin ale EUMS pot fi folosite în antrenarea (F)HQ, participând în calitate de celule de răspuns ale OHQ. Testele de interoperabilitate ale Sistemului de comunicații și informatică (Communications and Information System - CIS) precum și exercițiile între OHQ, între (F)HQ și subunitățile subordonate ar trebui să fie efectuate în scopul de a asigura interoperabilitatea între diferitele sisteme CIS și de a oferi soluții alternative de a asigura sprijin adecvat C2, dacă va fi necesar. Pentru a avea o certitudine în ceea ce privește instruirea BG este recomandabil a se desfășura un exercițiu de planificare a desfășurării forței în perioada de pregătire.

Pregătirea colectivă la nivel de subunitate, unitate este o responsabilitate a statelor membre și este esențială în vederea funcționării BG. Sistemul regulat de pregătire pentru luptă al statelor membre furnizează un set corespunzător de activități și exerciții în vederea pregătirii forțelor cu care contribuie fiecare la acest nivel. Pentru evaluare și certificare ar trebui să fie acordat timp în avans, în vederea obținerii succesului pentru întregul proces. În teren sunt recomandate exerciții pentru următoarele niveluri ale structurilor: subunități mici (până la nivel de companie); unitate tip batalion.

Antrenamentul elementului de bază al BG (Batalionul de Infanterie) se bazează pe exerciții tip LIVEX care implică toate forțele acestuia, putând fi utilizate inclusiv în scopuri de evaluare. Acest lucru nu va dovedi doar competența trupelor de a lucra împreună și de a asigura interoperabilitatea, ci dă comandantului încredere în forțele sale. Deoarece nu este întotdeauna posibil să se asigure participarea multinațională în toate activitățile de formare programate, este foarte recomandat ca o astfel de participare să aibă loc în timpul unui exercițiu. Pentru a asigura integrarea corespunzătoare a tuturor unităților de nivel tactic, în cazul în care participarea structurii

nu este posibilă, este recomandabil să se asigure participarea sa cel puțin ca Celulă de răspuns în EXCON.

Pregătirea facilitatorilor (elementelor de sprijin, colaboratorilor) constă în antrenamente individuale și colective. Facilitatorii ar trebui, pe cât posibil, să participe la activitățile de integrare ale pachetului BG în scopul de a asigura deplina coeziune și interoperabilitatea pachetului BG ca întreg. Cel puțin participarea ca celulă de răspuns, la certificarea finală a BG ar trebui să fie garantată.

Integrarea Pachetului de forțe BG ar trebui să fie realizată prin antrenament și exerciții tip CPX care implică atât (F) HQ, cât și comenzile structurilor subordonate. Pentru a asigura interoperabilitatea și eficiența operațională a întregului pachet BG, antrenamentul ar trebui să culmineze cu un exercițiu comun și combinat tip Joint.

Ordinea (secvențe ale) antrenamentelor. Activitățile de antrenament trebuie desfășurate pe timpul fazelor de planificare, pregătire și de așteptare. Până la sfârșitul *Fazei de planificare*, planificarea exercițiilor și antrenamentelor ar trebui să fie rezolvată. Se poate spune că instruirea la nivelul tactic al forțelor cu care contribuie statele membre până la nivel de companie ar trebui să fie finalizată până la sfârșitul *Fazei de planificare*. Pentru a realiza acest lucru, următoarele activități pot fi derulate: antrenamente în teren; cursuri și prelegeri educationale ale PESA; cursuri de limbi străine.

În timpul *Fazei de pregătire* a forței, se execută antrenamentul (F)HQ. Pregătirea unitară la nivel tactic va continua până la nivel de batalion. Accentul va fi transferat progresiv către integrare în scopul de a obține certificarea întregului *Pachet BG* printr-un exercițiu final.

Ordinea activităților poate fi următoarea: exerciții în cadrul Procesului de Planificare Operațională (Operational Planning Process - OPP) menite să facă progresul unui (F)HQ bazat pe un comandament de nivel tactic; exerciții tip CFX/Mapex pentru a testa desfășurarea (F)HQ, SOP-urile și procedurile; exerciții/teste pentru sistemul de comunicații și informatică (CIS OHQ) - (F) HQ și BG (F)HQ; pregătire de comandament, ședințe de coordonare ale OHQ-(F)HQ, pregătirea liderilor cheie; antrenamentul elementului de bază al BG (Batalionul de Infanterie); exercițiu de certificare al întregului Pachet BG.



Sarcinile și responsabilitățile pe timpul instruirii sunt specifice fiecărei structuri participante la Conceptul Battlegroup. Statele membre care contribuie cu forțe și mijloace trebuie: să elaboreze programul de instruire și antrenarea contribuției lor la Pachetul BG astfel încât să îndeplinească standardele și criteriile BG; să coordoneze antrenamentul forțelor proprii cu evenimentele importante naționale și multinaționale ale pregătirii BG; să mențină Punctul de contact al BG informat cu privire la stadiul pregătirii forțelor; să mențină legătura cu organizatorii pentru participarea personalului BG la cursuri și prelegeri educaționale ale PESA (ESDP Foundation Training – EFT) și la cursul de Planificare operațională (Operational Planning Course – OPC).

Punctul de contact al BG (BG POC) are următoarele roluri: asigură Conferința de coordonare a BG (BGCC) cu programele și informațiile de antrenare ale BG cu privire la principalele evenimente ale antrenamentelor și exercițiilor; coordonează instruirea Pachetul BG ca un întreg pentru a respecta standardele și criteriile BG; formulează Cererile de sprijin de la EUMS, dacă este necesar, pentru a spori cunoștințele/instruirea în domenii specifice; poate elabora invitații pentru MS, EUMC și EUMS în vederea observării anumitor activități/exerciții de pregătire.

Statul Major militar al UE execută următoarele activități: facilitează schimbul de informații cu privire la activitățile de instruire, prin colectarea de informații legate de evenimentele de pregătire prin intermediul Battlegroup Coordination Conference (BGCC) și menținerea unui registru central al tuturor evenimentelor majore legate de pregătirea BG; oferă suport pentru a MS, dacă este necesar, în activități de educație și de formare prin găzduirea întâlnirilor, conferințe, seminarii sau cursuri pe teme specifice (PESA, Conceptul BG, aspecte juridice, folosirea forței, lecții identificate, procedurile de gestionare a situațiilor de criză, ATHENA mecanism, Civil Military Coordination/CMCO, etc); dacă se solicită, oferă un OHQ sau o celulă de răspuns a OHQ pentru exerciții ale (F)HQ.

Metodologia generică de evaluare și certificare
- verificarea generală a activităților parcurse de o structură BG în vederea instruirii pentru îndeplinirea unei misiuni, se face prin evaluare și certificare.

Evaluarea este un proces structurat de examinare critică a oricărei activități și/sau capacității comparativ cu standardele și criteriile definite, iar *certificarea* reprezintă recunoașterea oficială prin care o autoritate militară dă asigurări oficiale că o unitate/un HQ/o formație/un pachet programat pentru a fi sau deja fiind sub comanda sa respectă cerințele pentru a îndeplini o sarcină și/sau misiune. Certificarea poate fi rezultatul unui proces de evaluare.

Pentru ca standardele definite să fie îndeplinite, evaluarea capacităților solicitate este necesar să se execute înainte de certificarea finală. Certificarea BGs rămâne o responsabilitate națională a MS, care ar trebui să efectueze această certificare în conformitate cu procedurile fixate și convenite de UE, recunoscând principiul multinaționalității, precum și principiul de evaluare generală. În scopul certificării, EUMC este autoritatea generală de orientare și ar trebui să monitorizeze procesul de certificare.

Evaluarea/certificarea Grupului de Luptă de se bazează pe două etape: evaluarea/certificarea (colectivă) la nivel de unitate și evaluarea/certificarea Pachetului BG. Procedurile de evaluare și standardele BG UE ar trebui, când sunt aplicate, să fie similare celor definite în cadrul NATO, ținând seama de natura specifică a managementului crizelor de către UE. Deși procesul de evaluare și de certificare ulterioară trebuie să fie durabil în timp, aceasta nu ar trebui să fie greoi, complicat sau prea intens. El trebuie, totuși, să posedă suficiente detalii pentru a se asigura că aspectele critice ale capacității forței și stării de pregătire pentru luptă sunt abordate în mod corespunzător și puse în aplicare.

4. Procedura de evaluare și certificare

Pentru a se asigura că unitățile oferite îndeplinesc toate standardele aplicabile, contribuția statelor membre ar trebui să efectueze procedurile de evaluare care au dus la final de certificare. La planificarea și desfășurarea unui proces de evaluare se ține cont de următoarele *nouă criterii, standarde și recomandari pentru EUBG*:

- *disponibilitatea* îndeplinirii misiunilor specifice descrise în Conceptul BG;
- *flexibilitate* în îndeplinirea oricăror tipuri de misiuni, de la cele de luptă până la cele mai puțin riscante;



- *angajarea și desfășurarea* în acțiune oriunde în lume în afara UE, BG dispunând de mijloacele necesare transportului și sprijinului logistic planificate din timp;

- *starea de pregătire pentru luptă* - BG trebuie să dispună permanent în timpul *Fazei de pregătire* de personal, mijloace și capacități pregătite și antrenate (minimum 95% din capacitatea totală) astfel încât să atingă *starea gata de luptă* în 5-10 zile;

- *conectivitate* - forțele și comandamentele BG trebuie să dispună de suficiente mijloace de comandă - control (C2) integrate, eficiente și interoperabile, dislocabile și de capacități de comunicații și informatică necesare pentru efectuarea operațiunilor integrate;

- *susținerea în teatru* - un BG ar trebui să poată să susțină operațiunile de la minimum 30 de zile până la maximum 120 de zile, în cazul în care sunt susținute logistic în mod corespunzător, după care, dacă este necesar, forțele ce asigură rotația vor fi dislocate până când se atinge o situație stabilă;

- *capacitatea de supraviețuire* - în cadrul BG, ar trebui să se pună un accent adecvat pe protecția forței și pe prevenirea fraticidului (reguli de angajare);

- *protecția medicală* a forței - personalul identificat în prealabil pentru a fi desfășurat într-un pachet BG trebuie să aibă un nivel adecvat din punct de vedere psihologic, medical, stomatologic și fizic. Un program de protecție medical (inclusiv vaccinarea, în conformitate cu reglementările naționale) ar trebui să fie adaptat, *în timpul fazei de pregătire*, pentru ariile posibile de desfășurare;

- *interoperabilitatea* - având în vedere principiul multinaționalității, interoperabilitatea este de importanță maximă pentru a asigura utilizarea eficientă a forțelor militare în teatrul de operații. Interoperabilitatea poate fi atinsă prin antrenament eficace și eficient la standardele și prin procedurile necesare.

Punctul de contact al BG (POC BG) are următoarele atribuții: stabilește instrucțiunile specifice pentru capacitățile contribuțiilor în acord cu TCNs; conduce evaluarea Pachetului BG ca un întreg (facilitatori/colaboratori nu sunt neapărat evaluați) în raport cu standardele și criteriile convenite pentru BG UE; certifică pachetul BG (inclusiv facilitatori); informează EUMC și EUMS, după caz, despre program, progresul și realizările în procesul de certificare a pachetului

BG în raport cu tandardele și criteriile pentru BG. EUMS înregistrează toate informațiile de certificare și informează EUMC.

Certificarea. Statele membre care contribuie la programul BG sunt responsabile pentru asigurarea faptului că, forțele și mijloacele oferite respectă (sau sunt capabile să îndeplinească în intervalul de timp alocat ridicarea și pregătirea forței), toate standardele aplicabile și cerințele specificate în documentele de referință existente. Acestea trebuie să pună la dispoziție capacitățile lor de a participa la antrenamente, exerciții și alte activități de pregătire, în conformitate cu programul de pregătire convenite. MS vor autentifica la Punctul de contact al BG atingerea gradului de pregătire și certificare prevăzute în standarde. Cu o lună în avans față de perioada de așteptare, Punctul de contact al BG va certifica faptul că pachetul BG corespunde standardelor și criteriilor convenite de conceptul BG.

Statele membre ale căror forțe participă la constituirea unui grup de luptă ar putea invita și alte state membre și EUMS să observe exercițiul de certificare.

Concluzii

Statele membre care au contribuit cu forțe sunt responsabile pentru efectuarea evaluării unităților/elementelor lor și alegerea metodelor de evaluare adecvate pentru contribuția lor, asigurându-se astfel o procedură care să permită certificarea contribuțiilor la punctul de contact al BG cel mai târziu la data convenită.

Acestea ar putea invita și alte state membre și EUMS pentru a observa procesul de evaluare. Utilizarea metodelor de evaluare deja existente, cum ar fi procedurile de evaluare ale NATO, se recomandă în cazul în care sunt potrivite și aplicabile.

Standardele definite și procedurile trebuie să fie complementare cu documentele NRF, dar luându-se în considerare caracteristicile UE. Statele membre ale căror forțe participă la constituirea unui BG ar trebui, de comun acord cu toate părțile în cauză, să fie pregătite să facă disponibile forțele pentru evaluări comune sub conducerea Punctului de contact al BG, în special cu privire la funcțiile comune/integrate, cum ar fi cele din comandamentul forței.



NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Declarație, Franco-British Summit, Londra, 24 noiembrie 2003, Chaillot Paper nr. 67, EUISS, Paris, p. 281.

2 *The battlegroups concept – UK/France/Germany food for thought paper*, 10 februarie 2004, în **EU security and defence – Core documents 2004**, vol. V, Chaillot Paper nr. 75, EUISS, Paris, 2005, p. 10.

3 Declaration on European Military Capabilities

Commitment Conference, noiembrie 2006.

4 Julian LINDLEY-FRENCH, *Headline goal 2010 and The concept of the EU battle groups: an assessment of the build-up of a European defence capability*, Cicero Foundation, Paris, 2005.

5 Teodor FRUNZETI, **Geostrategie**, Editura CTEA, București 2009, p. 356.

6 Gustav LINDSTROM, **Enter the EU Battlegroups**, Chaillot Paper, nr. 97, European Union, Institute for Security Studies, Paris, 2007, p. 20.

Locotenent colonel, conf.univ.dr. Iulian MARTIN (imartinlfd@yahoo.com) este șef de comisie didactică, Proiectarea Scenariilor și Simularea Acțiunilor Militare, din Catedra Forțe Terestre, Universitatea Națională de Apărare "Carol I", autor a numeroase cărți, articole și studii de specialitate, membru al echipei de lucru în cadrul proiectului de cercetare, cod ID 622, finanțat de către CNCSIS.

VIITORUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE. BUGETELE MILITARE ÎN CRIZĂ?

Dr. Cristian BĂHNĂREANU

Premisa de la care pornim în demersul nostru este că, în perioada contemporană, economia a devenit tot mai evident forța motrice fără de care puterea națională, fie ea politică, socială sau militară, nu poate funcționa la parametri normali. De starea componentei economice a sistemului de securitate – normalitate, criză sau faliment – depinde direct starea celorlalte componente și, prin urmare, a mediului de securitate. Cele mai recente documente strategice ale principalilor actori din sistemul internațional evidențiază sporirea interdependențelor dintre puterea economică, cea militară și realizarea securității.

Criza financiară declanșată în prima parte a anului 2007 și recesiunea economică ce i-a urmat reprezintă o sursă importantă de insecuritate. Gravitatea și extinderea acesteia este fără precedent, consecința imediată constând în crearea unui efect perturbator, resimțit în toate structurile și domeniile, inclusiv în cadrul sistemului militar. Agravarea dificultăților economice va avea ca efect o reducere a susținerii financiare a activităților și misiunilor specifice unei armate, ceea ce reclamă planificarea și utilizarea mult mai eficientă a resurselor statului în funcție de prioritățile de politică internă și externă. Astfel, analiza evoluției bugetelor de apărare ale statelor lumii în ultimii ani ne poate oferi o imagine asupra capacității statelor lumii de a-și acoperi necesitățile de apărare și securitate într-o perioadă de profunde dezechilibre economico-financiare.

Redimensionarea cheltuielilor militare, în sensul menținerii sau reducerii lor, ar putea crea o serie de probleme ce se vor manifesta la nivelul dimensiunii militare a securității internaționale și ar putea afecta nu numai interesele de securitate

ale fiecărui stat, ci și cele ale întregii lumi. De aceea, am realizat o proiecție a principalelor efecte ale redimensionării bugetelor de apărare atât la nivel global și regional, cât și la nivel național și al forțelor armate ce se pot dezvolta în viitor și pot afecta decisiv securitatea.

Cuvinte-cheie: securitate, economie, putere militară, buget militar, criză economico-financiară

Interdependențele dintre economie, putere militară și securitate

Dinamica sistemului global a erodat vechile granițe dintre afacerile interne și cele externe, precum și dintre economie și securitate. Determinările economice asupra securității au devenit tot mai clare în actualul sistem al relațiilor internaționale, în sensul că tot ceea ce înseamnă potențial de securitate și apărare necesită resurse. Chiar și o analiză mai puțin amănunțită a celor mai recente strategii și documente ale diversilor actori statali și nonstatali ai lumii denotă o interrelaționare tot mai accentuată între resursele economice și realizarea securității.

*Astfel, Carta Națiunilor Unite, la articolul 26, recunoaște faptul că „pentru promovarea stabilirii și menținerii păcii și securității internaționale fără a folosi pentru înarmări decât un minimum din resursele umane și economice ale lumii”¹ este necesară stabilirea unui sistem de reglementare a înarmărilor. Mai mult, în raportul organizației, *O lume mai sigură: responsabilitatea noastră comună*, se specifică mult mai clar „necesitatea ca toți membrii comunității internaționale să dovedească mai multă disponibilitate în a asigura*

și susține resurse militare dislocabile⁷² pentru realizarea unui sistem de securitate colectivă efektiv, eficient și echitabil. Aceasta presupune desigur resurse naționale semnificative, financiare și materiale.

Conceptul Strategic al NATO din 2010, la alineatul 37, specifică faptul că „NATO trebuie să dispună de suficiente resurse – financiare, militare și umane – pentru a-și putea îndeplini misiunile, esențiale pentru securitatea populației și teritoriului Alianței⁷³. În cadrul NATO, procesul de planificare a apărării asigură „cea mai bună modalitate de utilizare (...) a ansamblului de resurse naționale ce sunt disponibile pentru misiunile organizației⁷⁴. Prin urmare, securitatea statelor membre nu poate fi realizată cu maximă eficiență fără respectarea cotelor stabilite pentru cheltuielile militare și un suport economic adecvat din partea acestora.

Strategia de securitate a Uniunii Europene din 2003, *O Europă sigură într-o lume mai bună*, consemnează faptul că „securitatea reprezintă o condiție prealabilă pentru dezvoltare⁷⁵. În *Strategia de Securitate Națională* din 2010, SUA susțin că fiecare din cele patru interese naționale de durată, printre care securitatea și prosperitatea, „este strâns legat de celelalte⁷⁶. Rezultă un adevăr al zilelor noastre și anume că economia și securitatea se potențează reciproc: cu cât sentimentul de securitate este mai pronunțat, cu atât sunt create

condițiile pentru o creșterea economică solidă; cu cât dezvoltarea economică este mai accentuată, cu atât securitatea se întărește.

Și ceilalți actori statali majori din sistemul internațional subliniază sporirea interdependenței dintre economie și securitate. În *Strategia de Securitate Națională a Federației Ruse până în 2020*, la articolul 25, administrația de la Moscova afirmă că „starea securității naționale este direct dependentă de potențialul economic al țării⁷⁷. De asemenea, conform documentului *Apărarea Națională a Chinei în 2008*, autoritățile de la Beijing rămân fidele „principiului de dezvoltare coordonată a economiei și apărării naționale și (...) caută să asigure un echilibru între îmbogățirea țării și consolidarea puterii militare⁷⁸.

Prin urmare, realizarea și garantarea securității în epoca contemporană depinde tot mai mult de nivelul de dezvoltare economică. Constituirea și susținerea unei puteri militare profesioniste și credibile necesită resurse financiare, umane și materiale semnificative. Economia, alături de finanțe și tehnologie, este cel mai dinamic și complex factor ce poate genera putere militară. Componentele economică, financiară și tehnologică și cea militară se intercondiționează reciproc, astfel încât economia, finanțele și tehnologia influențează realizarea securității, așa cum securitatea asigură suportul bunei funcționări și dezvoltării a economiei, finanțelor și tehnologiei.

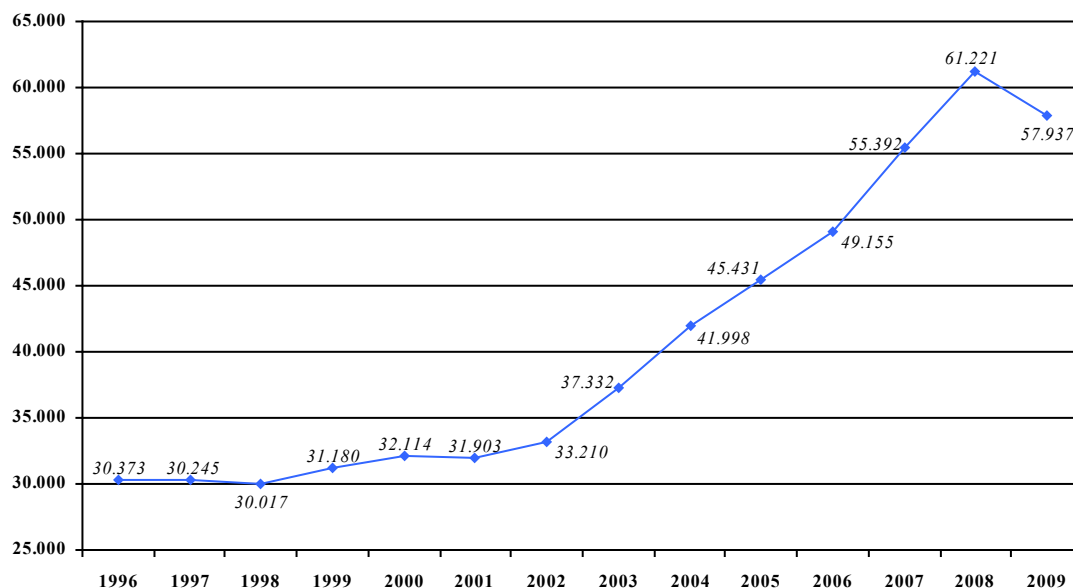


Figura nr. 1: Evoluția PIB-ului mondial în perioada 1996-2009 (mld. dolari)⁹

Capacitatea statului de a asigura securitate depinde de măsura în care economia poate produce și pune la dispoziție resursele și mijloacele necesare. Numai o economie performantă poate asigura condițiile necesare pentru generarea unei puteri militare la fel de performantă. Iar o economie modernă, stabilă și puternică nu poate exista acolo unde individul, comunitatea, societatea sau statul nu au sentimentul siguranței. Prin urmare, statul are nevoie de o economie echilibrată și bine structurată, pentru a susține o putere militară credibilă și eficientă, capabilă să satisfacă atât necesitățile interne de securitate, cât și obligațiile externe asumate.

Dinamica bugetelor militare

Ca aproape în orice domeniu, fondurile financiare reprezintă „motorul” fără de care Armata nu poate exista și funcționa. Formarea, echiparea și remunerarea militarilor, înzestrarea forțelor cu capacități adecvate, asigurarea resurselor materiale și logisticii necesare, participarea la misiuni peste hotare necesită resurse financiare considerabile.

Valoarea fondurilor alocate apărării depinde în cele mai multe cazuri de PIB-ul realizat, mai precis de mărimea bugetului de stat. Dependența dintre cei doi indicatori este ilustrată prin analiza PIB-ului la nivel mondial din ultimii 14 ani. Am luat ca punct de reper anul 1996, deoarece se consideră că

acesta a fost momentul când s-a încheiat perioada de scădere a cheltuielilor totale pentru apărare de după Războiul Rece.

Conform figurii nr. 1, PIB-ul global a atins un maxim de 61.221 mld. dolari în 2008, de peste cinci ori mai mult față de 1980 și dublu comparativ cu 1996. PIB-ul înregistrat la nivel mondial a crescut constant în perioada analizată, cu excepția anilor 1997-1998 (criza financiară asiatică), anului 2001 (atentatele teroriste) și, mai ales, a anului 2009 (apogeul crizei economico-financiare globale). Primele două evenimente au perturbat expansiunea economiei mondiale și, în final, au dus la ușoare diminuări ale PIB-ului global. Criza financiară declanșată în SUA în prima jumătate a anului 2007 a avut repercusiuni serioase asupra sistemului economic global, ce s-au concretizat în recesiune înregistrată de majoritatea țărilor lumii și o contracție cu peste 3.000 mld. dolari a PIB-ului mondial în anul 2009.

Și cheltuielile militare globale s-au majorat aproape permanent, după cum se observă din figura nr. 2, însumând în 2009 aproximativ 2,7% din PIB-ul mondial. Excepție face momentul 1998, când bugetul mondial alocat apărării s-a diminuat cu circa 13 mld. dolari pe fondul reducerii mai accentuate a cheltuielilor militare în America de Nord, Europa de Est și în unele țări din Asia.

2001 a reprezentat ultimul an în care cheltuielile militare au înregistrat o creștere în limite așa-zis

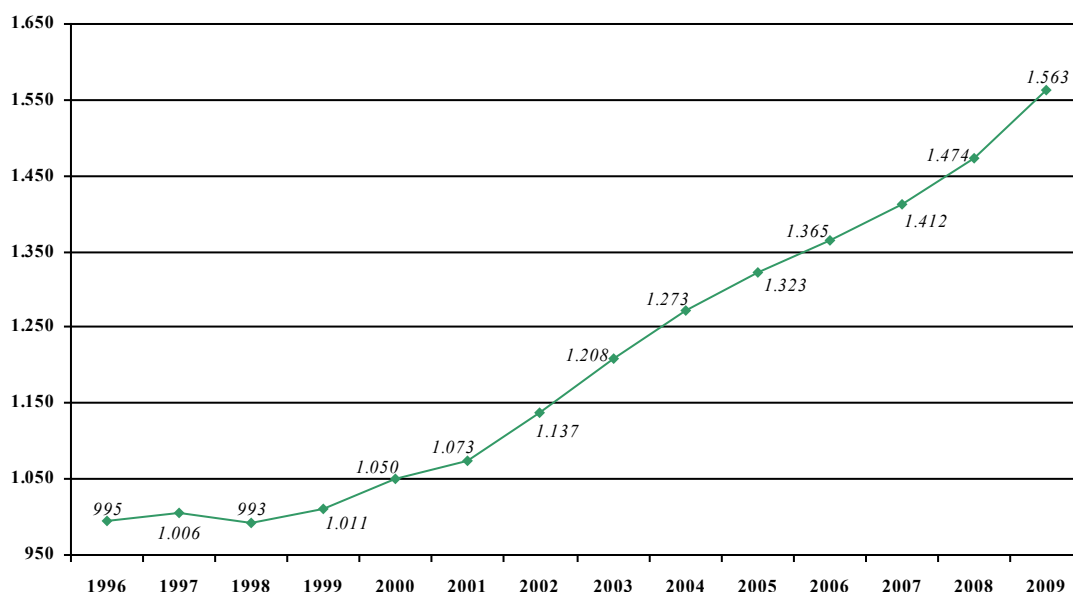


Figura nr. 2: Evoluția cheltuielilor militare mondiale în perioada 1996-2009 (mld. dolari)¹⁰

Țara	Valoarea cheltuielilor militare ¹³ (loc mondial)	Valoarea PIB-ului ¹⁴ (loc mondial)	Ponderele cheltuielilor militare în PIB (%)
SUA	663,3 (01)	14.256 (01)	4,65
China	98,8 (02)	4.909 (03)	2,01
Marea Britanie	69,3 (03)	2.184 (06)	3,17
Franța	67,3 (04)	2.676 (05)	2,51
Rusia	61,0 (05)	1.229 (12)	4,96
Germania	48,0 (06)	3.353 (04)	1,43
Japonia	46,9 (07)	5.068 (02)	0,93
Arabia Saudită	39,3 (08)	370 (26)	10,62
Italia	37,4 (09)	2.118 (07)	1,77
India	36,6 (10)	1.236 (11)	2,96
Brazilia	27,1 (11)	1.574 (08)	1,72
Coreea de Sud	27,1 (12)	833 (15)	3,25
Canada	20,6 (13)	1.336 (10)	1,54
Australia	20,1 (14)	997 (13)	2,02
Spania	19,4 (15)	1.464 (09)	1,33

Figura nr. 3: Situația economică a primelor 15 puteri militare ale lumii în 2009 (mld. dolari)

normale. Evenimentele din 9/11 au reprezentat momentul de start al războiului împotriva terorismului, ce va fi susținut cu fonduri din ce în ce mai mari. Astfel, bugetul militar al lumii a avut creșteri spectaculoase, în numai nouă ani (2001-2009) sporind cu aproape 500 mld. dolari. SUA au constituit principalul contributor la majorarea cheltuielilor militare, bugetul acestora crescând cu peste 280 mld. dolari¹¹ în aceeași perioadă. Și fondurile alocate de americani pentru operațiile din Irak, Afganistan și alte misiuni desfășurate în cadrul războiului contra terorismului au însumat circa 943,8 mld. dolari¹² în intervalul 2001-2009.

În ultimii ani, s-a constatat o concentrare a cheltuielilor militare, în sensul că un număr mic de țări alocă mari sume apărării. De exemplu, în 2009 valoarea cheltuielilor militare a primelor 15 țări reprezenta aproximativ 82% din totalul mondial. SUA sunt responsabile de 42,4% din bugetul militar mondial, urmate la mare distanță de China (6,3%), Marea Britanie (4,4%), Franța (4,3%), Rusia (3,9%), Germania (3,1%) sau Japonia (3%).

Din tabelul de mai sus rezultă că pe primele locuri în topul mondial al cheltuielilor militare se găsesc marile puteri economice ale lumii, cu excepția Arabiei Saudite, dar cu procente ce nu depășesc 5% din PIB. Acestea sunt principalele state care alocă sume importante modernizării propriilor forțe și capacități militare și contribuie

semnificativ la misiunile multinaționale. Legătura dintre economie și securitate este evidentă: dacă un stat dispune de putere economică, poate să-și constituie și susțină o putere militară care să îi asigure securitatea proprie și, la nevoie, a altor teritorii și state.

Deși ne-am fi așteptat ca actuala criză economică să generalizeze tendința de scădere a cheltuielilor militare, se pare că nu s-a schimbat prea mult comportamentul unei mari părți a guvernelor lumii în privința alocărilor bugetare pentru sectorul militar. Astfel, cheltuielile militare au continuat să crească în toate regiunile, lider detașat fiind continentul asiatic.

Problemele economice cu care s-au confruntat SUA în ultimii ani nu au diminuat, decât într-o mică măsură, dorința administrației de la Washington de a alocă fonduri din ce în ce mai mari sistemului militar. Ritmul de creștere a cheltuielilor de apărare, inclusiv cele pentru operații externe, s-a redus în ultimii doi ani: plus 64,8 mld. dolari în 2008 față de 2007 și plus 44,9 mld. dolari în 2009 față de 2008¹⁵. În perspectivă, estimările arată o reluare a creșterii fondurilor pentru apărare – 719,2 mld. dolari în 2010 și 749,7 mld. dolari în 2011 –, pentru ca apoi acestea să scadă gradual – 681,7 mld. dolari în 2012 și 660,3 mld. dolari în 2013¹⁶. Probabil că SUA vor trebui să ia anumite măsuri de optimizare a cheltuielilor în domeniul achizițiilor militare și de restrângere a fondurilor

pentru finanțarea operațiilor militare externe, având în vedere că războiul împotriva terorismului nu mai reprezintă un motiv suficient pentru creșterea neconținută a bugetului de apărare.

La nivelul NATO se manifestă deja o anumită îngrijorare vis-à-vis de evoluția cheltuielilor militare ale statelor membre și contribuția la misiunile Alianței. Per ansamblul Organizației, cu excepția SUA, alocările din PIB ale membrilor europeni pentru bugetul militar au scăzut constant: de la 2,05% din PIB, în 1999, la 1,65%, în 2008¹⁷. În anul 2009, se remarcă diminuări ale cheltuielilor de apărare față de nivelul din 2008 în: Italia (1,1 mld. dolari), Marea Britanie (0,9 mld. dolari), Polonia (0,73 mld. dolari), Turcia (0,3 mld. dolari), Spania și Ungaria (0,2 mld. dolari fiecare)¹⁸. Această situație este efectul fie al reducerilor programate ale cheltuielilor militare, fie al problemelor economico-financiare cu care se confruntă țările respective. Celelalte state europene au înregistrat ușoare creșteri ale bugetului militar, lideri fiind Franța și Germania cu un plus de 3,2 mld. dolari fiecare și Olanda cu 1,1 mld. dolari¹⁹.

Previziunile de scădere a economiei europene cu peste 3% în anul 2010²⁰ vor duce la diminuarea fondurilor alocate apărării. În iunie 2010, Secretarul general al NATO anunța că „în peste jumătate din statele membre, cheltuielile reale de apărare sunt deja mai mici față de anul 2008”²¹. De altfel, pentru anul 2010 statele Europei din cadrul Alianței au adoptat poziții diferite în ceea ce privește cheltuielile militare. Pe de o parte, țările cu economii dezvoltate au planificat alocării bugetare în creștere pentru apărare, cu excepția Marii Britanii și Olandei²². Pe de altă parte, țările mai puțin dezvoltate au programat fonduri în scădere pentru sistemul militar, ca de exemplu: Cehia, România, Letonia sau Lituania²³. Probabil că, pe măsură ce efectele crizei se vor accentua, o mare parte a economiilor europene nu vor mai putea susține nivelul programat al bugetelor militare. În acest sens, un Raport al NATO²⁴ sugerează că dacă situația economică nu se va îmbunătăți substanțial, guvernele vor fi obligate să opereze reduceri ale cheltuielilor militare după 2011. În consecință, agravarea recesiunii, costurile planurilor de redresare economică, precum și presiunile deficitelor bugetare în creștere vor avea un impact negativ asupra realizării obiectivelor europene de securitate și apărare.

Criza economico-financiară a afectat mai puțin economiile de pe continentul asiatic, unde tendința de creștere graduală a cheltuielilor pentru apărare se menține. Mărirea bugetelor militare ale majorității țărilor asiatice se poate justifica prin dorința lor de a dezvolta noi arme și tehnologii cu ajutorul cărora să acceadă sau să se mențină în topul puterilor militare ale lumii. Bugetul militar al Japoniei a rămas relativ constant, înregistrând valori de 46,3 mld. dolari în 2008 și 46,9 mld. dolari în 2009²⁵. China, Rusia și India continuă să contribuie semnificativ la creșterea cheltuielilor militare regionale și globale. Pe fondul expansiunii economice vertiginoase, China a înregistrat în decurs de 10 ani (2000-2009) un plus al bugetului militar de peste 67 mld. dolari²⁶. India continuă să investească sume importante în potențialului său militar – 32,3 mld. dolari în 2008 și 36,6 mld. dolari în 2009²⁷ – și încearcă să țină pasul cu potențialii săi rivali (China și Pakistan). Rusia a alocat sume semnificative pentru modernizarea și profesionalizarea armatei – 58,3 mld. dolari în 2008 și 61 mld. dolari în 2009²⁸ –, însă în condițiile scăderii accentuate a exporturilor de resurse energetice și de armament acest nivel nu va mai putea fi susținut. Deși criza economică a mai atenuat ritmul de creștere al bugetelor militare ale țărilor asiatice, se pare că și anul 2010 va aduce majorări ale cheltuielilor de apărare ca opțiune strategică pe termen lung a guvernelor respective.

Credem că pe termen scurt tendința de creștere a cheltuielilor mondiale pentru apărare se va menține, dar la un nivel mult mai redus. Pe termen mediu, bugetul militar al lumii va înregistra o anumită descreștere, iar fonduri importante vor fi alocate spre alte domenii prioritare, precum programe de consolidare economică și protecție socială. Însă, este puțin probabil ca gama de amenințări cu care se confruntă statele lumii să se reducă sau să scadă în intensitate pe fondul crizei economice actuale. Dimpotrivă, considerăm că va fi nevoie, fără îndoială, de mai multe resurse pentru menținerea stabilității și a climatului de securitate.

Impactul redimensionării bugetelor militare asupra intereselor de securitate

La începutul secolului al XXI-lea, conflictualitatea este din ce în ce mai greu de gestionat, ceea ce necesită consolidarea puterii

militare a diferiților actori statali sau nonstatali internaționali specializați. Accesul la resurse și piețe, reducerea vulnerabilităților și dezvoltarea unor capacități de acțiune în caz de criză și conflict reprezintă condiții indispensabile. Însă, actuala criză economico-financiară determină o anumită insuficiență a resurselor financiare și materiale la dispoziție, ceea ce poate genera disfuncționalități majore în îndeplinirea misiunilor specifice unei armate moderne.

În funcție de intensitatea impactului crizei economico-financiare asupra dimensiunii militare a securității, la nivel global și regional, național și al forțelor armate, efectele pot fi de trei tipuri:

- nimicitoare – determină eșecul total al sistemelor și acțiunilor militare;
- moderate – determină unele modificări în structura și scopurile acțiunilor sistemelor militare;
- insignifiante – nu afectează cu nimic sistemele și acțiunile militare.

O proiecție a principalelor efecte asupra dimensiunii militare a securității internaționale nu ne oferă o imagine tocmai liniștitoare. Probabil că aceste potențiale efecte înlănțuite pot fi încadrate deocamdată pe palierul moderat al intensității impactului pentru cea mai mare parte a țărilor lumii.

Efecte la nivel global și regional:

- creșterea gradului de nesiguranță a persoanei, instituției și proprietății;
- accentuarea vulnerabilităților, multiplicarea vechilor riscuri, pericole și amenințări și apariția altora noi, mai ales asimetrice;
- accentuarea tensiunilor, crizelor și conflictelor pe plan mondial, prin multiplicarea focarelor generatoare sau reactivarea unora latente;
- destabilizarea statelor care deja sunt vulnerabile la presiuni interne și externe și mărirea probabilității producerii unor agresiuni la adresa lor;
- amplificarea nevoii de misiuni de pace, de combatere a terorismului, crimei organizate și traficului ilegal, de asistență umanitară;
- orientarea către forme de gestionare regională și globală a mediului de securitate: sporirea cooperării internaționale; creșterea rolului alianțelor și coalițiilor militare și a structurilor regionale de securitate; realizarea unor noi parteneriate strategice și dezvoltarea celor existente;
- modificarea concepției privind securitatea: revizuirea politicilor și strategiilor de securitate

și apărare; favorizarea unor strategii asimetrice; amplificarea utilizării instrumentelor „soft-power”, care sunt mai puțin costisitoare;

- perturbarea activității organizațiilor internaționale de securitate: accentuarea nevoii de reformare a unor organisme de securitate; încetinirea procesului de transformare a forțelor și capacităților NATO; îngreunarea procesului de realizare a unei armate europene; accentuarea tendinței statelor membre și parteneri de a pregăti și alocă aceleași pachete de forțe dislocabile pentru misiunile NATO și UE; perturbarea procesului decizional la nivelul instituțiilor respective; împărțirea mai echitabilă a sarcinilor între statele participante la misiunile NATO și UE; scăderea coerenței și a rapidității răspunsului forțelor la situații de criză și conflict; creșterea numărului de state dornice să-și diminueze/sisteze resursele alocate participării la unele operații multinaționale; scăderea coordonării și capacității de acțiune în comun, a nivelului de standardizare și interoperabilitate al forțelor din teatru; sporirea dificultăților statelor candidate la aderarea la NATO de a îndeplini criteriile necesare;

- reconfigurarea raportului de putere și a balanței militare internaționale: accentuarea dependenței țărilor de securitatea asigurată de organizațiile regionale specifice; creșterea rolului puterilor militare occidentale în gestionarea crizelor și conflictelor armate; accentuarea decalajelor militare între SUA și armatele europene; accentuarea discuțiilor referitoare la „împărțirea poverii” între SUA, aliații europeni și Japonia; atenuarea decalajelor între puterile militare occidentale și cele asiatice; intensificarea eforturilor unor puteri regionale de a avea un statut mult mai important în ierarhia militară a lumii; scăderea susținerii și intensității războiului împotriva terorismului; exod de inteligență și diminuarea eforturilor de dezvoltare a tehnologiei și echipamentelor militare; reducerea exporturilor și importurilor de armamente și tehnică militară; accentuarea procesului de „privatizare” a armatelor;

- proliferarea armelor de distrugere în masă, precum și sporirea pericolului utilizării acestora;

- proliferarea și dezvoltarea rețelelor teroriste, a crimei organizate și traficului ilegal;

- extinderea economiei subterane și a rețelelor de criminalitate economico-financiară;

- sporirea numărului de grupări paramilitare, organizații neguvernamentale, firme particulare și

mercenari care se vor implica în gestionarea unor crize și conflicte;

- formarea unor entități puternice antiglobalizare, care adâncesc conflictualitatea.

Efecte la nivel național și al forțelor armate

- orientarea fondurilor bugetare spre dimensiunile non-militare ale securității;

- dereglarea funcționării subsistemelor sistemului securității și apărării naționale;

- revizuirea politicilor de securitate și apărare și strategiilor militare, a doctrinelor privind forțele, mijloacele și acțiunile;

- sporirea decalajului militar între țările cu probleme economice și vecini;

- reducerea/sistarea contribuției la unele operații externe și axarea pe misiunile de securitate și apărare interne;

- renunțarea la menținerea unor structuri complexe, integrate, în favoarea unor structuri de nișă;

- creșterea gradului de externalizare a unor servicii specifice;

- slăbirea protecției sistemelor și infrastructurilor critice strategice;

- degradarea capacităților economice și ale industriei de apărare destinate să susțină efortul de război;

- dereglarea sistemului de pregătire și înzestrare a armatei: îngreunarea procesului de planificare a apărării; scăderea moralului și motivației trupelor, cauzată atât de deficiențele din conducere, organizare și dotare, cât și de neajunsurile financiare personale; diminuarea capacității de transport strategic și susținere logistică; scurtcircuitări ale aprovizionării cu diverse bunuri, produse și servicii specifice; afectarea procesului de generare și regenerare a forțelor; îngreunarea procesului de realizare a interoperabilității cu celelalte forțe; diminuarea calității sistemului de învățământ și instrucție; degradarea cercetării științifice și a industriei de apărare;

- afectarea programelor și contractelor majore de înzestrare și achiziții militare: alocarea de resurse doar programelor și categoriilor de cheltuieli prioritare ale armatei; reducerea investițiilor în sisteme de arme moderne; limitarea achiziției de bunuri, produse și servicii specifice; plata întârziată a produselor, bunurilor și serviciilor asigurate de aliați/parteneri/state agreeate, de furnizori naționali sau locali; încheierea unor contracte pe baza

criteriului „cel mai mic preț”; imposibilitatea de a asigura unele rezerve și surse alternative pentru furnizarea/închirierea echipamentelor, materialelor și serviciilor esențiale pentru misiune; renunțarea la unele lucrări de reparații/mentenanță.

Efectele enumerate au o multitudine de fațete cu aspect perturbator, mai grave sau mai puțin grave, în constituirea și operaționalizarea puterii militare, care, cumulate, pot duce la afectarea decisivă a securității la toate nivelurile. Identificarea acestor potențiale efecte perturbatoare la adresa componentei militare a puterii permite, pe de o parte, clarificarea disfuncționalităților apărute la un moment dat în sistem, iar pe de altă parte, adoptarea unor măsuri de eliminare a acestora.

Concluzii

Deși situația economică și financiară mondială este una dificilă, lumea se află încă departe de momentul în care eforturile de dezvoltare și tehnologizare a componentei militare a puterii se vor fi încheiate. Chiar dacă cheltuielile militare pe plan mondial au continuat să crească în anul 2009, se poate aduce în discuție dacă suportul economic mai este suficient pentru a genera, în mod oportun și la parametrii ceruți, puterea militară necesară unui stat sau alianțe/coalitii pentru a îndeplini misiunile asumate.

Consecințele pe termen lung ale actualei crize economice asupra bugetelor militare ale statelor lumii nu sunt destul de clare și nici ușor de identificat. Totuși, crizele anterioare (de exemplu: criza financiară asiatică din anii 1997-1998) au dus la o anumită reducere, dar și eficientizare a cheltuielilor bugetare, inclusiv a celor de apărare. Nici actuala criză nu credem că va face excepție și va duce la o anumită scădere a cheltuielilor militare și reorientare a priorităților de apărare și securitate ale actorilor sistemului internațional. Astfel, pe termen mediu, o contracție a bugetelor de apărare este inevitabilă, mai ales că ritmul de refacere al economiei mondiale este extrem de lent, unele economii în curs de dezvoltare se află încă în recesiune, deficitele bugetare și presiunile inflaționiste sunt în creștere și scadența unor datorii este tot mai aproape.

Prin urmare, apărarea și securitatea nu se pot realiza fără o programare judicioasă a resurselor necesare, fără o analiză detaliată a raportului dintre resurse, misiuni și rezultate. Ideal ar fi ca



asigurarea la un nivel cât mai ridicat a securității să se obțină cu cheltuieli și resurse minime. Însă, dată fiind actuala conjunctură economică, autoritățile politico-militare vor trebui să facă alegeri dificile în stabilirea nivelului fondurilor pentru apărare. Ele vor trebui să găsească și să mențină acel echilibru între componentele puterii în funcție de condiționările interne și externe, acea proporție optimă între puterea economică și cea militară care să asigure și să mențină la cote acceptabile securitatea pe toate palierele sale de manifestare.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- 1 UN, Charter of the United Nations, www.un.org/en/documents/charter/chapter5.shtml, 1945.
- 2 UN, A more secure world: Our shared responsibility, Report of the High-Level Panel on Threats, Challenges and Change, United Nations Department for Public Information, 2004, p. 4, www.un.org/secureworld/report2.pdf.
- 3 NATO, Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation: Active Engagement, Modern Defence, Lisbon, 19 November 2010, p. 11, www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf.
- 4 NATO, NATO Handbook, Public Diplomacy Division, Brussels, 2006, p. 52.
- 5 EU, A Secure Europe in a Better World – The European Security Strategy, Brussels, 2003, p. 2, www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf.
- 6 The White House, National Security Strategy, 2010, p. 17, www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.
- 7 The Security Council of Russian Federation, The National Security Strategy of the Russian Federation to 2020, 2009, p. 5, www.scrf.gov.ru/documents/99.html.
- 8 The Information Office of China's State Council, China's National Defense in 2008, 2009, p. 9, www.gov.cn/english/official/2009-01/20/content_1210227.htm.
- 9 International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook Database, 2010, www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx.
- 10 Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Military expenditure by region in constant US dollars, 1988-2009, www09.sipri.org/research/armaments/milex/resultoutput/worldreg2010.
- 11 SIPRI, SIPRI Yearbook 2010: Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, 2010, p. 227.
- 12 Marc LABONTE, Andrew HANNA, The Impact of Major Legislation on Budget Deficits: 2001 to 2009, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, 2010, p. 17, www.fas.org/sgp/crs/misc/R41134.pdf.
- 13 SIPRI, SIPRI Military Expenditure Database, 2009, <http://milexdata.sipri.org>.
- 14 IMF, op. cit., 2010, www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx.
- 15 SIPRI, op. cit., 2010, p. 198.
- 16 Office of Management and Budget, Historical Tables: Budget of the U.S. Government – Fiscal Year 2011, U.S. Government Printing Office, Washington, 2010, p. 62, www.gpoaccess.gov/usbudget/fy11/pdf/hist.pdf.
- 17 International Institute for Strategic Studies (IISS), The Military Balance 2010, Routledge, Abington, UK, 2010, p. 110.
- 18 Ibidem, pp. 141, 168, 153, 164, 160 și 140.
- 19 Ibidem, pp. 129, 134 și 148.
- 20 IMF, op. cit., 2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx>.
- 21 NATO, Security policy in an era of budgetary constraint, Speech by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen at the annual conference of the Security and Defence Agenda in Brussels, 2010, www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_64563.htm.
- 22 IISS, op. cit., 2010, pp. 111-190.
- 23 Idem.
- 24 Hugh BAYLEY, 178 ESC 09 E rev 1 - Information Document* - The Global Financial Crisis and Its Impact on Defence Budgets, Committee Reports, 2009, www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1928.
- 25 SIPRI, op. cit., 2009, <http://milexdata.sipri.org>.
- 26 Idem.
- 27 Idem.
- 28 Idem.

Dr. Cristian Băhnăreanu (cristibahnareanu@gmail.com) este cercetător științific gradul III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România.

STATUL CA PUTERE POLITICĂ ORGANIZATĂ ȘI INCIDENȚA ACESTEI ACCEPȚIUNI JURIDICE ASUPRA INSTITUȚIILOR UE*

Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU

În prezentul articol încercăm să prezentăm pe scurt ipoteza creării unui aparat european de guvernare, arătând și în ce măsură ar fi compatibil cu caracterul multi-fațetat al Uniunii Europene, de guvernare multi-nivel, și cu conceptul politic de aparat de stat. Articolul pleacă de la premisa identificării anumitor elemente de statalitate în natura juridico-politică a UE, punându-și problema exercitării puterii politice în acest sistem politic original precum UE de o manieră mai mult sau mai puțin apropiată de exercitarea puterii politice într-un stat, din punctul de vedere al conceptelor de drept constituțional.

Cuvinte-cheie: stat; putere politică; Uniunea Europeană; guvernanți; aparat de stat; aparat european de guvernare; nivel de guvernare; putere politică a UE; funcție publică.

În sens strict, tehnico-juridic, **statul nu este altceva decât o formă organizată a puterii politice**¹, bazată pe ideea superiorității de ordin politic pe care guvernanții (ca persoane investite cu funcții publice, exercitând legal puterea de stat și făcând parte din aparatul de stat, deci putând să exercite, în acest temei, forța, ca element coercitiv deținut de stat în exclusivitate) o dețin asupra celor pe care îi guvernează².

Din perspectiva acestei definiții, referitor la cazul UE, ar însemna în primul rând să răspundem în mod clar următoarei întrebări: există în cadrul sistemului politic al UE o clasă a „guvernanților” și una a „guvernaților”? În ce măsură ar reflecta această diviziune politică, la nivel european, ideea organizării politice a unui „aparat” european de guvernare, similar celui statal? Ce impact produce asupra originalității cadrului instituțional

european o astfel de definiție juridică aplicată Uniunii Europene (înțelesă ca „putere politică organizată”)?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, ar fi necesar să avem în vedere premisa conform căreia nu trebuie exclusă a priori ideea că UE ar fi o putere politică organizată „în sensul tradițional, statal” al sintagmei. Puterea politică își păstrează conținutul său larg, de „putere a poporului”³, și stă la baza construcției europene, a întregului sistem politic al UE ca o reflectare a „puterii popoarelor europene” ale statelor membre UE.

UE este creată, în opinia noastră, ca o formă instituționalizată a puterii popoarelor europene, dar și ca o formă de organizare politică a statelor, acest sistem politic având instituții distincte în apărarea intereselor, la nivel european, fie ale popoarelor europene, fie ale statelor.

Apariția, consolidarea și evoluția sistemului politic al UE reprezintă un argument concret în sprijinul ideii că puterea politică nu poate fi exercitată doar de stat. Ca parte instituționalizată a puterii politice, puterea de stat se regăsește în cadrul complexului sistem politic al UE la două niveluri⁴, fără a conduce la concluzia că UE este un stat și fără a se rezuma la ideea că unicul tip de putere exercitat și instituționalizat în acest sistem politic original ar fi doar cel statal.

După cum am mai menționat, puterea de stat apare în cadru UE ca putere instituționalizată a puterii politice (deci, ca rezultat al unei puteri politice exercitate la două niveluri diferite ale sistemului UE). Astfel, putem vorbi de o putere politică exercitată la un nivel superior, distinct de cel al statului⁵ (nivelul european) prin **instituțiile**

europene și care reprezintă puterea popoarelor europene ale căror state fac parte din sistemul politic al UE. Se cuvine însă, la acest punct, să menționăm faptul că, în dreptul constituțional, prin „**putere de stat**” se are în vedere un întreg aparat de stat, o întregă structură de organizare a puterii poporului⁶, nu doar o instituție politică. Sistemul politic al UE⁷ nu poate fi însă redus la o copie fidelă la nivel european a unui aparat de stat clasic. Datorită complexității și unicității sale, sistemul UE își consolidează un nivel de guvernare europeană în care nu este obligatoriu ca puterea politică europeană⁸ să se concretizeze într-un întreg aparat de stat la nivel european, **ci formează un cadru instituțional** (numit de unii autori „sistem instituțional”) **specific, distinct de modelul unui „aparat de stat”**.

În al doilea rând, în cadrul sistemului politic al UE, la nivel **național** însă, puterea politică este exercitată prin aparatele de stat distincte, ale fiecărui stat membru (o teză în care fiecare popor aparținând unui stat membru este deținătorul exclusiv al suveranității).

Conform acestei perspective, fiecare popor aparținând unui stat membru UE deține o putere politică distinctă de puterile politice ale celorlalte popoare ale statelor membre UE. **Din fiecare astfel de putere politică derivă, pentru fiecare stat membru UE, o putere statală** (ca aparat de stat, ca structură de organizare specifică a autorităților aceluși stat, cu o distribuție specifică a funcțiilor în acel stat).

Prin urmare, **la nivelul său de bază, cel național, sistemul politic al UE are tot atâtea aparate de stat distincte și deci „puteri statale”, câte state numără**. Organele prin care se exercită aceste puteri statale, la nivelul național-statal al sistemului UE, vor fi cele din cadrul „**aparatului de stat**” din fiecare stat membru, reflectând astfel, complexitatea sistemului politic UE.

Pentru a răspunde la întrebările puse la începutul acestei secțiuni, referitoare la existența guvernanților și a guvernaților în sistemul politic al UE, ar trebui să avem în vedere existența a două niveluri de guvernare politică în cadrul acestui sistem:

a) la nivelul european de guvernare, putem aduce drept argument în privința existenței clasei „guvernanților”, cetățenii UE, care reprezintă o categorie politică reflectând un liant juridic și politic dintre popoarele statelor membre UE și nivelul european de guvernare. Acest liant este

absolut necesar pentru existența și funcționarea atât a nivelului european de guvernare, cât și a întregului sistem politic al UE⁹, **în absența sa, UE devenind o clasică organizație internațională de cooperare, în care nu se pune problema „guvernării”**¹⁰ (ca problemă caracteristică unui stat sau unui sistem cu trăsături statale), ci problema relațiilor dintre statele membre (nivel internațional de cooperare). Or, existența nivelului **european** de guvernare politică reflectă o realitate superioară cooperării interstatale. Nivelul european de guvernare, în opinia noastră, nu poate fi confundat cu un multilateralism statal, ci este o expresie instituționalizată a „puterii politice europene” care se concretizează în multiple tipuri de „puteri”, inclusiv statale. Acest nivel distinct din cadrul sistemului UE reflectă un **raport politic de tip intern între guvernanți și guvernați, ceea ce nu putem întâlni în organizațiile internaționale clasice**. Expresia concretă a existenței și a funcționării nivelului european de guvernare este cetățenia europeană, o cetățenie suprastatală¹¹. Faptul că această cetățenie este una derivată din cea națională și este complementară acesteia¹², nu poate constitui un argument în defavoarea existenței nivelului european de guvernare. Dacă, la acest nivel, „guvernații” sunt cetățeni europeni, cine ar fi „guvernanții” europeni? În opinia, noastră „**guvernanții**” ar fi toate acele **persoane exercitând o autoritate politică în cadrul sistemului UE, indiferent de nivelul de guvernare** (european, statal ori regional). Participanți la guvernare, la nivel european, ar fi și **cetățenii UE**, atât prin intermediul Parlamentului European, cât și direct, prin referendum.

b) la nivelul statal de guvernare, din cadrul sistemului politic al UE, „guvernații” sunt identificabili cu ușurință, de vreme ce ne raportăm la cetățenii statelor membre UE (fiecare stat membru UE exercitând autoritatea politică asupra cetățenilor săi). Categoria „guvernanților” ar fi ilustrată, pentru acest nivel distinct de guvernare, **de autoritățile publice naționale din fiecare stat membru**, care sunt în plus, investite **și cu anumite competențe pentru a acționa la nivelul european de guvernare** (spre exemplu, șefii de stat și de guvern, care compun Consiliul European).

Având în vedere caracterul juridic inedit al sistemului politic al UE, nu putem fi de acord cu existența unei „puteri politice la nivel european” concretizate într-un „aparat de stat european”¹³,

deoarece originalitatea sistemului UE rezidă atât în coexistența a trei niveluri de guvernare politică¹⁴, cât și în originalitatea pe care nivelul european de guvernare o prezintă prin însăși natura sa juridică (împrumutând unele trăsături statale, însă neadoptând modelul statal de organizare al „puterii poporului”). **Nu pot exista mai multe „aparate de stat” la cele trei niveluri**, deoarece ar submina baza constituțională a „aparaturii de stat” organizat la nivel național de guvernare, bază în care este consacrată supremația, unicitatea acestui aparat de stat, ca o consecință directă a suveranității statului respectiv. De aceea, susținem ideea că, în sistemul UE, **fiecare „aparat de stat” din statele membre UE este unic și suprem pentru statul său, celelalte două niveluri de guvernare (european și infra-statal) neputând avea „aparate de stat”** deoarece ar afecta suveranitatea statelor membre și ar bloca, prin complicația inutilă pe care ar aduce-o unui sistem deja complicat de organizare politică, funcționarea și evoluția acestuia.

Pe de altă parte, **apariția și consolidarea unui „aparat de stat” la nivel european** ar putea duce la golirea de conținut, la formalizarea și apoi la dispariția „aparaturii statale” ale statelor membre UE, întreg sistemul UE căpătând o natură puternic suprastatală, în favoarea nivelului **european** de guvernare, care ar ajunge astfel, la **apogeul evoluției sale. În acest context, instituțiile UE ar deveni depozitarele unei puteri unice, supreme, „europene”¹⁵, direct și exclusiv din voința popoarelor europene**; mai mult, dacă admitem această ipoteză, consecința directă ar fi să recunoaștem **existența unei „suveranități europene”(ca putere politică aparținând popoarelor europene ale statelor UE, exercitată direct și exclusiv de instituțiile nivelului european de guvernare, în timp ce organele de stat ar avea un rol decorativ, simbolic sau ar exercita puterea politică europeană prin delegare de la nivelul principal, european, de guvernare)**. Această ipoteză ar exacerba rolul politic al instituțiilor UE, care ar deveni promotoarele unui tip de organizare piramidală a puterii politice europene și ar contribui astfel la **declinul organelor de stat ale statelor membre, în timp ce, paradoxal, ar adopta ele însele, un model statal fidel** (odată cu transformarea UE în stat european). Este o ipoteză care ignoră flexibilitatea, dinamica și complexitatea sistemului UE, **condamnându-l să reia experiența statală**

la un nivel european, îndepărtând orice inovație și originalitate¹⁶.

Am asista astfel, la un eșec al evoluției instituțiilor UE, odată cu adoptarea integrală a modelului instituțional statal (etapa conservatoare devenind astfel, **o etapă regresivă**); implicit, am fi martori la **un declin al originalității lor** (acestea devenind instituții de tip statal, funcționând într-un sistem politic piramidal și rigid).

De aceea, respingând o astfel de ipoteză rigidă, afirmăm acest paradox juridic, anume că sistemul UE poate fi înțeles ca „putere politică organizată”, fără ca acest lucru să implice o organizare de tip statal la nivelul european de guvernare¹⁷.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

* Acest articol reprezintă, în toate elementele sale, o opinie personală, în virtutea libertății fundamentale de opinie și de exprimare caracteristice oricărui stat de drept și democratic, și nu implică în niciun fel politica externă a statului român, nicio persoană fizică sau juridică, de drept public sau de drept privat.

1 Unii autori consideră că suntem în prezența unui stat atunci când putem constata că „el dispune de totalitatea prerogativelor legate de exercitarea **puterii publice**”, în timp ce în altă parte, se identifică statul cu **puterea suverană**, afirmându-se că statul trebuie să fie **limitat** tocmai datorită existenței acestui caracter juridic (Yves GUCHET, Jean CATSIAPIS, **Droit constitutionnel**, Ellipses, Paris, 1996, p. 9). În același sens, asimilând statul cu puterea publică, indiferent de forma sa de manifestare – a se vedea p. 7. În sensul „dublei fețe” a statului (ca realitate dar și ca abstracțiune) și ca formă instituționalizată a puterii politice, a se vedea Philippe FOILLARD, **Droit constitutionnel et institutions politiques**, 2004, Manuel, Paradigme, Publications Universitaires, Orléans, p. 5 dar și Jean-Paul JACQUÉ, **Droit constitutionnel et institutions politiques**, Dalloz, Paris, 1996 p. 3.

2 Jean Marie AUBY, Jean-Bernard AUBY, **Droit public, tome I, 12^e ed.**, Sirey, Paris, 1996, p. 9. *La fel, André HAURIOU, Droit constitutionnel et institutions politiques, Paris, 1972) citat în Dan CIOBANU, Victor DUCULESCU, Drept constituțional român, Ed. Hyperion XXI, București, 1993, p. 19, opinii care consideră forța de constrângere a fi definitorie pentru „puterea publică” sau suveranitatea.*

3 Ioan MURARU, Elena Simina TĂNĂȘESCU, **Drept constituțional și instituții politice**, Ed. All Beck, vol. I, ed. a XI-a, București, 2003, vol. II, p. 18.

4 În cadrul sistemului politic UE, guvernarea politică se exercită **simultan** (ceea ce reprezintă o depășire a neo-funcționalismului) atât la un nivel **european** (prin

instituțiile UE) cât și la nivel **național** (prin organele de stat, în cazul obligațiilor de **a respecta efectul direct** al unor acte legislative europene sau **de a transpune** acte juridice europene ce nu au efect direct). Astfel, UE instituționalizează recursul **simultan** la procedurile comunitare **integrate** și la cele de natură **interguvernamentală** (cf. Guy ISAAC, **Droit communautaire général**, Armand Colin, Paris, 1996, p. 12).

5 Caracteristică unei organizații sau entități **supranaționale**, în măsura în care autoritățile naționale „**au transferat suveranități**” sau, cu alte cuvinte, au acceptat **efectul direct** al normelor juridice comunitare în ordinea națională de drept, cât și în măsura în care statelor **li se impun** măsurile edictate sau deciziile instituțiilor UE, **fără formalitatea unei proceduri specifice**, mai cu seamă când aceste măsuri și decizii ale „organelor permanente” ale acestei entități **primează** asupra normelor juridice naționale, (aspect considerat a fi de natură să **afecteze suveranitatea statelor membre**). *A se vedea: Astrid KOGELS, The pillarstructure of the European Union after the treaty of Amsterdam, nov. 1999; Pierre PACTET, Institutions politiques. Droit constitutionnel, Armand COLIN, ed. 21, 2002, actualizată (1 august 2004), Paris, Ed. Dalloz, pp. 60-61.*

6 Ioan MURARU, Elena Simina TĂNĂSESCU, *op. cit.*, vol. II, p. 19.

7 După unii autori, UE reprezintă o formă relativ nouă de **sistem politic**, care, în ciuda unicității sale, poate fi comparată cu alte forme de integrare regională politică precum ASEAN, NAFTA sau MERCOSUR. A se vedea Morten KELSTRUP, *Integration Policy. Between Foreign Policy and Diffusion*, în Copenhagen Peace Research Institute, COPRI, Working Paper, 17/2000. În această opinie, integrarea politică internațională duce la formarea **de sisteme politice bazate pe o comunitate politică**, având un centru de luare a deciziilor și creând o posibilă identitate politică, fără însă a se transforma într-un stat. După alți autori, UE reprezintă **un spațiu politic** care încurajează mobilizarea deoarece este complex și relativ dezorganizat, spre deosebire de un stat națiune. UE nu are un singur centru de autoritate și nici nu prezintă pretenția de a crea o apartenență comună sau o identitate comună, fiind „preferată de națiunile fără stat și de regiuni ca un forum mai neutru decât statul și ca un loc în care problemele suveranității și ale autorității supreme sunt în mod necesar ambigue”, ceea ce îndepărtează UE de proiectul de formare al unui nou stat sau federații. A se vedea Michael KEATING, **Asymmetrical Government: Multinational States in an Integrating Europe**, în Publius, The Journal of Federalism, Winter 1999, vol. 29, no. 1, pp. 76-77.

8 După unii autori, puterea provine de la *potestas*, exprimând capacitatea de a acționa, iar actorii ce o dețin sunt denumiți „autorități publice” sau „puteri publice”. Noțiunea de „putere” este complexă, plină de ambiguități (BALANDIER, 1967: 49), deoarece, fiind

născută din necesitatea de a arbitra între forțe sociale inegale, puterea utilizează inegalitatea pentru a se întări. Reglementarea puterii se face însă **prin raportare la norma de drept, pentru a se asigura evitarea fatalității abuzului și respectarea normei de drept**. A se vedea Olivier DUHAMEL, Yves MÉNY, **Dictionnaire constitutionnel**, PUF, 1992, pp. 770-771. În acest sens, puterea politică europeană trebuie să se raporteze implicit la norma de drept, la tratatele comunitare și la toate tipurile de norme de drept comunitar, dar și la normele de drept ale statelor membre precum și la normele de drept internațional, pentru a se putea asigura protecția drepturilor cetățenilor UE și a se evita abuzul de putere.

9 Pentru autori ca Jürgen HABERMAS, **spațiul politic al democrației europene nu ar fi decât unul complementar democrațiilor naționale, nepunându-le în pericol; totuși, în Europa, statul-națiune a devenit prea mic pentru a răspunde provocărilor unei mondializări intensificate, astfel încât statele aleg să transfere la un nivel superior, spațiul politic și instituțiile democratice. În acest spațiu urmează să se formeze un „popor european”, în paralel cu instituțiile UE (datărită, în această viziune, legăturilor strânse între identitatea unei națiuni și apariția unui proces democratic la nivel european). Jürgen HABERMAS, **Après l'Etat-nation**, Paris, Fayard, 2000; Jürgen HABERMAS, **Human Rights and Popular Sovereignty: The Liberal and Republican Version**, *Ratio Juris*, vol. 7/1994, nr. 1, citat în Elvire FABRY, **Qui a peur de la citoyenneté européenne? La démocratie à l'heure de la Constitution**; PUF, Paris, 2005, p. 159.**

10 Deși s-ar putea ca UE să aibă la bază o constituție, asemenea unui stat, totuși nu este deloc clar dacă Uniunea va prelua și alte caracteristici ale unui stat națiune, sau va ajunge „un stat națiune supranațional”, definit ca fiind un stat multiethnic, ocupând o arie mare și cuprinzând un și mai mare număr de dialecte și culturi decât cele ale unor state tradițional multiethnice precum Belgia sau Spania. A se vedea pe larg, Michael ROSENFELD, **The European Treaty: Constitution and Constitutional Identity. A Comment on Professor von Bogdandy**, în Jean Monnet Working Paper, 5/2004, Altneuland, **The EU Constitution in a Contextual Perspective**.

11 Gerda FALKNER, Michael NENTWICH, **A Supranational State? Enlarging the European Union: the short-term success of incrementalism and depoliticisation**, în Jeremy RICHARDSON (ed.), **European Union. Power and policy-making**, Routledge, London and New York, 2001, p. 263.

12 Clive H. CHURCH, David PHINMORE, **The Penguin Guide to the European Treaties. From Rome to Maastricht, Amsterdam, Nice and beyond**, Penguin Books, London, England, 2002, p. 229. Totodată, acești autori explică pentru ce instituția juridică a „cetățeniei europene” a fost încorporată în TCE și nu

în TUE (ca o consecință a lipsei personalității juridice a UE; datorită pre-existenței, într-o formă de drepturi în special **economice**, în cadrul TCE, a drepturilor legate de „cetățenia UE”; datorită temerii ca UE să nu fie interpretată ca „un corp **statal constrângător**”; datorită legăturii strânse dintre stat și cetățenie; datorită „lipsei de protecție juridică a drepturilor în cauză, în cadrul pilonilor II și III”, ca piloni interguvernamentali). Cu toate acestea, noi considerăm „cetățenia europeană” ca un element clar de **supranaționalitate**, indicând o trăsătură **statală** a Uniunii.

13 Tratatul care au instituit și au modificat UE nu folosesc denumirea de „aparat de stat”, sau de „organ de stat” ci pe aceea de „**cadru instituțional unic**” sau de „**instituții UE**”, dovadă a faptului că Uniunea nu a atins încă stadiul **statal** în evoluția sa. **Uniunea nu este un stat** în sensul de a fi membru al sistemului internațional statal, ceea ce înseamnă că dreptul internațional protejează integritatea teritorială a statelor membre mai degrabă decât Uniunea însăși și, astfel, un sistem european de apărare comună nu ar altera fundamental logica binară a statalității în sistemul internațional. Un atac militar al unei puteri străine ar atrage după sine o obligație de asistență militară din partea tuturor celorlalte state membre, dar ar fi interpretat ca un atac împotriva unui stat individual, nu împotriva integrității teritoriale a Uniunii. De asemenea, desprinderea unui stat membru din Uniune nu ar afecta integritatea teritorială a nici unui stat. A se vedea pe larg, Rainer BAUBOCK, *Multilevel citizenship and territorial borders in the EU polity*, IWE, Working Papers Series, no. 37, Janer 2003, Osterreichische Akademie der Wissenschaften Forschungsstelle für Institutionellen Wandel und Europäische Integration, Wien.

14 Sistemul politic al UE ar presupune trei niveluri de guvernare (european, național, regional sau local), avute în vedere și de tratatul constituțional/ 2004, în art. I-5, parag. 1 și art. I-11, parag. 3. Ca exponenți ai tezei privind Uniunea ca sistem de guvernare multi-nivel, a se vedea Helen WALLACE, William WALLACE, **Procesul politic în Uniunea Europeană**, Ed. Arc, Chișinău, trad. de Genoveva Bolea, 2004, pp. 34-35. De asemenea, Thomas DIEZ; Richard Whitman, *Analysing European Integration, Reflecting on the English School. Scenarios for an Encounter*, Working Papers, 20/2000, Copenhagen Peace Research Institute.

15 În concepția unor autori precum Hannah AREN-

DT și Paul RICOEUR, „orice sistem instituțional de putere care nu s-ar baza pe o societate conștientă de identitatea sa și animată de voința de a trăi împreună ar fi construită pe nisip”. În acest context, puterea europeană ar fi strâns legată de „existența unei societăți europene și de relația sa organică, vie, cu sistemul politic instituțional”. Fără o societate europeană, nu există nici o entitate politică, se consideră în această opinie. A se vedea pe larg, Philippe HERTZOG, **Formation d’une société civile européenne et ouverture du système institutionnel în La governance dans l’Union Européenne**, ed. par Olivier de Schulters, Notis Lebbesis et John Paterson, Commission Européenne, 2001, Luxembourg, Office des Publications Officielles des Communautés Européennes, Les Cahiers de la Cellule de Prospective de la Commission Européennes.

16 Caracterul **original** al UE (care nu este un stat federal, deși ar exista elemente care să pledeze în acest sens) este susținut de autori ca Philippe MANIN, **Droit constitutionnel de l’Union Européenne**, Ed. A. Pédone, Paris, 2004, pp. 66; 70. Pentru un alt autor, Uniunea nu este o organizație internațională de tip clasic, nici un stat, ci este și va rămâne o uniune parțial federală, datorită principiilor efectului direct, al preeminenței dreptului UE asupra celui național, al subsidiarității, al principiului atribuirii de competențe, datorită unui federalism de execuție sau administrație indirectă, conform căruia responsabilitatea pentru aplicarea dreptului UE aparține statelor membre, cât și datorită unui sistem instituțional permițând adoptarea unei legislații juridice constrângătoare a UE. Uniunea nu dispune însă de competențe exclusive în sectorul PESC, nici nu are puterea de a percepe taxe și impozite, ceea ce o distinge de un stat federal. A se vedea pe larg, Jean-Claude PIRIS, **L’Union Européenne: vers une nouvelle forme de fédéralisme?** în *Revue trimestrielle de droit européen*, directeurs Yvon LOUSSOUARN, Jean Paul JACQUÉ, **Une Constitution pour l’Europe?**, Avril – Juin 2005, no. 2, Dalloz, pp. 244; 252- 253.

17 Alți autori afirmă că UE reprezintă „o formă de guvernare **colectivă**” sau „**fără statalitate**”, „**un sistem politic colectiv, nu un regim interguvernamental**”, sintetizând astfel un întreg curent doctrinar referitor la natura juridico-politică a UE. Cf. William WALLACE, **Guvernarea colectivă. Procesul politic al UE**, în Helen WALLACE, William WALLACE (coord.), *op.cit.*, pp. 540- 541.r.

Mădălina Virginia ANTONESCU (vam55ro@yahoo.com, madyantonescu@gmail.com, http://www.madalina-antonescu.eu) a obținut titlul de Doctor în Drept European, la Facultatea de Drept a Universității din București. Este autoarea a mai multe cărți, printre care și: „Uniunea Europeană – un imperiu modern?” (2005), „Uniunea Europeană, imperii antice și imperii medievale. Studiu comparativ” (2008), „Uniunea Europeană și organizațiile internaționale. Studiu comparativ al dreptului internațional” (2009), „Instituțiile UE în era post-Nisa. O perspectivă a dreptului constituțional” (2008).

SECURITATEA RUTIERĂ - OBIECTIV MAJOR NAȚIONAL ȘI EUROPEAN

Dr. Petre DUȚU

Integrarea europeană și dezvoltarea transportului rutier au facilitat deplasarea cetățenilor și a bunurilor atât în spațiul național cât și european. Pentru a realiza în siguranță aceste mișcări semnificative de persoane și bunuri este absolut necesar să existe organizarea, mijloacele, baza materială și normele de efectuare a lor. În acest scop, sunt constituite societăți de construcție a căilor de transport (căi rutiere și căi ferate), instituții ale statului ce reglementează aceste deplasări, societăți ce întrețin căile de transport. Frecvent, datorită sporirii numărului vehiculelor de pe căile rutiere și încălcării de către unii conducători auto a regulilor de circulație se produc accidente mai mult sau mai puțin grave. De aceea, creșterea nivelului securității rutiere reprezintă atât o preocupare națională, cât și europeană.

Cuvinte-cheie: accidente rutiere; securitate; decese; politici; strategii; prevenire; Uniunea Europeană.

1. Considerații preliminare

Astăzi, în condițiile globalizării, deplasările de oameni și bunuri dintr-o parte în alta a lumii reprezintă un fenomen cotidian. Pentru a realiza în deplină siguranță aceste mișcări semnificative de persoane și bunuri este absolut necesar să existe organizarea, mijloacele, baza materială și normele de efectuare a lor. În acest scop, sunt constituite societăți de construcție a căilor de transport (căi rutiere și căi ferate), instituții ale statului ce reglementează aceste deplasări, societăți ce întrețin căile de transport. Frecvent, datorită sporirii numărului vehiculelor de pe căile rutiere și încălcării de către unii conducători auto a regulilor de circulație se produc accidente mai mult sau mai puțin grave, soldate cu pierderi de vieți omenești,

rănirea multor persoane și distrugerea de bunuri materiale diverse.

Anual, în lume, accidentele rutiereucid 1,3 milioane de persoane și rănesc de 40 de ori mai mulți oameni¹. Mai mult de 90 % din decese survin în țările cu venit scăzut sau intermediar, care nu numără decât 48% din vehiculele înmatriculate în lume². Recordul lumii este deținut de Rusia cu 12 accidente la 10.000 de mașini și 35.000 de morți pe an³. De asemenea, estimările specialiștilor în domeniu prevăd că, de acum până în 2030, accidentele rutiere vor provoca 2,4 milioane de decese pe an, fiind a cincea cauză a deceselor în lume⁴. În Franța metropolitană, în 2005, au fost 4990 de uciși și 105.006 răniți în accidentele rutiere iar în 2007 s-au înregistrat 4629 de morți și 103.201 de răniți⁵. În 2008, accidentelor rutiere au căzut victimă 2800 de copii pietoni, care au fost răniți, iar 35 au fost uciși⁶. La rândul său, România se confruntă cu o creștere continuă a victimelor accidentelor rutiere. Statisticile arată ca aproximativ 3.000 de români își pierd viața pe șosele în fiecare an. România se situează astfel pe locul doi în UE în ceea ce privește persoanele care sunt ucise în accidente de mașină. În prima jumătate a anului 2008, au avut loc 13.000 de accidente rutiere, 4.000 de oameni au fost răniți și 1.300 au decedat⁷. Aceste comparații trebuie să țină seama de diferențele structurale (mărimea țării, densitatea și calitatea rețelei rutiere, populație) și socio-economice (compunerea parcului, prezența traficului internațional și turistic, comportamentul utilizatorilor vehiculelor și a căilor de transport).

2. Rolul comunităților locale în caz de accident rutier

În caz de accident rutier, comunitățile locale, acționează potrivit competențelor legale ce le

revin în cazul producerii unui astfel de eveniment pe teritoriul lor. În plus, acestea acționează, dacă au posibilitatea și cu mijloacele necesare, pentru acordarea primului ajutor celor implicați în accidentul rutier. De asemenea, iau măsuri de protecție a locului în care s-a produs evenimentul respectiv până la venirea reprezentanților legali autorizați și competenți să intervină pentru soluționarea tuturor problemelor ridicate de producerea accidentului rutier. În același timp, dacă este cazul, comunitățile locale oferă și alte servicii de prim ajutor: prevenirea izbucnirii unor incendii la locul accidentului; stingerea unor eventuale mici incendii; asistență medicală primară celor accidentați; adăpost persoanelor rănite ușor sau nevătămate dar afectate de accidentul feroviar, de exemplu.

3. Parteneriatele public-privat în caz de accident rutier

Parteneriatul public – privat⁸ este o formă particulară a cooperării dintre autoritățile publice și organizațiile private bazate pe profit, aflate pe același teritoriu, având, printre altele, scopul dezvoltării locale. Este procesul prin care sectorul public și cel privat sunt încurajate să colaboreze la cercetarea, elaborarea și punerea în practică a unor soluții care nu ar avea șanse de reușită în ipoteza că fiecare partener și-ar urmări strict interesul propriu.

Interesul și perspectiva fiecăruia sunt, însă, diferite, iar, pentru un parteneriat viabil, trebuie satisfăcute și unele și altele. *Sectorul public urmărește un interes general, iar cel privat unul particular.* Rezultă că proiectul trebuie să urmărească punctul de întâlnire al celor două interese. Parteneriatul public-privat se poate reprezenta ca o asocieră a deciziilor și mijloacelor publice și private în cadrul aceluiași sistem de acțiune, definit ca obiectiv și ca durată, având ca scop principal satisfacerea simultană a așteptărilor consumatorilor și ale cetățenilor. Pe de altă parte, parteneriatul înseamnă cooperarea dintre persoane și organizații din sectorul public și privat într-un beneficiu mutual, mobilizarea unei coaliții de interese, agregat dintre puterea publică, pe de o parte, și resursele private, pe de altă, pe fondul unui grad de risc acceptat.

Orice parteneriat public-privat este privit din perspectiva a două dimensiuni:

- *dimensiunea politică*: parteneriatul public-privat este un proces care produce consecințe asupra țărilor comunității. Cu cât parteneriatul este mai complex, presupune un capital de investiție mai important, aranjamente instituționale noi, perturbări ale rutinei vieții, cu atât este mai necesară fundamentarea civică a procesului;

- *dimensiunea operațională*: din această perspectivă, cooperarea poate lua trei forme: 1. *inițiativă privată în beneficiu public*; 2. *inițiativa administrației pentru facilitarea sau încurajarea activității private în interes public*; 3. „*joint venture*” între guvern și administrații private, fie ele firme private, ONG-uri sau organizații non-profit.

Analizii economici, mai ales cei europeni care pun un mare accent pe acest tip de parteneriat, au concluzionat că transferul conceptelor manageriale din sectorul privat către cel public poate diminua deficiențele economiei sectorului public. Sursa acestor deficiențe derivă din faptul că persoanele care gestionează banii publici nu-și asumă nici un risc personal, nefiind banii lor, și sunt supuse unor anumite presiuni sau influențe externe, multe dintre ele de factură politică, administrativă, sau chiar în interes personal. Aceste influențe pot diminua eficiența alocării resurselor. Este evident că resursele provin tot din sectorul privat, fie strict ale indivizilor (toate impozitele și taxele centrale sau locale aferente veniturilor salariale sau de altă natură sau derivând din posesia unor bunuri mobile sau imobile), fie ale companiilor (acestora diminuându-le profitul și resursele pentru investiții).

Există câteva motive pentru care reprezentanții sectorului privat sunt dispuși să accepte condițiile unui parteneriat cu sectorul public, și anume: **acceptarea responsabilității sociale concomitent cu accesarea unui segment de piață care nu ar fi putut fi abordat în lipsa parteneriatului**; o judicioasă realocare a resurselor bugetare care ar putea, pe termen lung, să diminueze presiunea sectorului public de preluare a resurselor financiare; revenirea unor resurse (fonduri bugetare) în sectorul privat care să poată produce dezvoltare economică măsurabilă; stabilirea unei relații personale cu reprezentanții sectorului public care să permită accesul la surse de informare, de finanțare, la programe de dezvoltare locală, regională sau națională, în dauna altor organizații, relație care poate fi pusă sub semnul suspiciunii conflictului de interese sau de altă natură.

În afara suspiciunilor menționate, toate aceste relații pot fi analizate și din prisma faptului că toate resursele realocate din sectorul public către cel privat vor produce dezvoltare economică vizibilă, măsurabilă. Inclusiv evaziunea fiscală poate fi analizată din acest punct de vedere, excluzând cazul în care resursele sunt direcționate către alte state, paradisuri fiscale sau susținătoare ale unor interese străine și obscure.

Rămâne ca, în condițiile globalizării, să definim clar ce înseamnă interes local, național, ce înseamnă interes global, străin sau obscur. În aceleași condiții va trebui, în măsura posibilităților, să delimităm clar sectorul public de cel privat. În măsura informațiilor pe care le deținem, analizând tot ceea ce se întâmplă în societatea globalistă contemporană, pare imposibil de stabilit astfel de delimitări.

În materie de accidente de transport, în toate mediile de deplasare, se pot constitui parteneriate public-privat în vederea construirii de drumuri publice, căi ferate, aerodromuri sau porturi, a întreținerii acestora și a gestionării activităților specifice fiecăruia dintre aceste sectoare de activitate umană.

4. Politici și strategii ale UE privind gestionarea traficului rutier și prevenirea accidentelor în aceste domenii

4.1. Atitudinea UE față de accidentele rutiere

Uniunea Europeană are o atitudine activă față de accidentele rutiere, în sensul adoptării și punerii în practică a unui ansamblu coerent de măsuri preventive și de limitare a efectelor nedorite a unor astfel de evenimente. În acest scop, se efectuează studii interdisciplinare privind securitatea rutieră și nu numai, se culeg, procesează, analizează și interpretează date referitoare la accidente rutiere pe baza cărora se completează măsurile deja implementate și se adoptă altele noi în vederea minimizării consecințelor unor astfel de evenimente. Demn de menționat este faptul că în UE măsurile de augmentare a securității cetățenilor europeni, inclusiv în materie de transport public, de persoane și de mărfuri, se adoptă diferențiat, în raport cu categoria de populație vizată. Aici, se au în vedere copii (0-14 ani) și persoanele vârstnice (peste 60 de ani), două categorii apreciate ca fiind deosebit de vulnerabile în condițiile traficului

modern. De asemenea, o atenție sporită se acordă securității bicicliștilor și motocicliștilor. Astfel, potrivit unui studiu⁹ al Biroului regional al OMS pentru Europa, copiii și persoanele vârstnice, din cauza vulnerabilității lor, sunt cei mai expuși, în comparație cu restul populației, la riscul de a muri într-un accident de circulație rutieră. Astfel, studiul evidențiază că, din totalul de persoane implicate într-un accident de circulație, aproximativ 34.000 sunt persoane din grupele de vârstă 0-14 ani și peste 60 de ani. Pietonii și bicicliștii înregistrează anual circa 33% dintre victimele accidentelor de circulație și ei dau 40.000 de morți.

Studiul menționat aprecia că traumatismele datorate accidentelor de circulație rutieră sunt principala cauză de mortalitate la copiii cu vârsta de la 5 la 14 ani, estimându-se că aceștia reprezintă aproximativ 5% (adică 5000) din cazuri¹⁰. Copiii sunt în special vulnerabili până la vârsta de 9-10 ani, pe motiv al capacității lor insuficiente de concentrare a atenției asupra circulației înconjurătoare. În regiunea europeană a Federației Ruse, în Letonia, Republica Moldova și România, se cunosc cele mai mari rate de mortalitate infantilă imputabile accidentelor rutiere.

La rândul lor, persoanele în vârstă de peste 60 de ani sunt vulnerabile la traumatismele datorate accidentelor rutiere pe motivul fragilității fizice și capacității lor diminuate de a face față condițiilor de circulație dificile. În regiunea europeană a Federației Ruse, mai mult de 27.000 de persoane vârstnice își pierd viața într-un accident de circulație, afirmă sursa citată. La pietoni, de exemplu, persoanele vârstnice reprezintă aproape jumătate din victimele statelor membre europene și din Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică. Persoanele vârstnice ar trebui să numere un sfert din populația ansamblului acestor țări de acum până în anul 2030, fiind esențial să se definească noi strategii pentru a răspunde nevoilor lor de mobilitate și securitate. Aceste strategii ar trebui să înglobeze o evaluare a infrastructurii rutiere și mentenanța sa, posibilitățile oferite prin transporturile publice, noile tehnologii, concepția vehiculelor și reglementările.

În categoria persoanelor vulnerabile, studiul amintit include pietonii, bicicliștii și motocicliștii care suferă în general traumatismele cele mai grave, ceea ce face, de altfel, ca problemele lor de sănătate să fie mai grave și cu o nevoie sporită de asistență pe timp îndelungat. În regiunea europeană

a OMS, pietonii și bicicliștii reprezintă, în medie, circa 20% dintre persoanele implicate în accidente grave dar ei riscă posibilitatea disproporționată a unui deces sau traumatisme în raport cu ocupanții automobilelor. În 1997, pietonii și bicicliștii nu reprezentau decât 22% dintre persoanele victime ale accidentelor grave, dar 33% dintre persoanele decedate ca urmare a accidentelor. Analiza riscurilor pentru Uniunea Europeană relevă că, dintre toate mijloacele de transport identificate, riscul de deces este cel mai ridicat la motocicliști: în medie, de 20 de ori mai mare decât cel al ocupanților de autoturisme particulare. Totuși, peste tot unde au fost luate măsuri eficiente pentru a ameliora securitatea bicicliștilor și pietonilor, au scăzut cazurile de traumatisme și de decese.

Turiștii sunt o altă categorie de persoane avută în vedere în UE pentru a-i asigura securitatea absolut necesară. Aceasta cu atât mai mult cu cât, în UE, accidentele de circulație par a fi principala cauză a deceselor la turiști, reprezentând aproape 50% din cauzele de deces, 20% admiși în spital și 30% luați la serviciile de urgență¹¹.

Accidentele rutiere au și alte consecințe nedorite în afara celor menționate anterior. Astfel, acestea, pe lângă decesele și traumatismele produse, au impact profund negativ asupra sistemului social și al celui de sănătate. În UE, se estimează că, în fiecare an, 200.000 de familii au plâns decesul sau incapacitatea permanentă a cel puțin a unui membru al familiei lor¹². În condițiile circulației periculoase, se restrânge mobilitatea cetățenilor și ocaziile care le sunt oferite de a duce o viață fizic activă practicând, de exemplu, ciclismul, mersul pe jos sau jocuri în aer liber. Or, s-a demonstrat că absența activității fizice constituie un risc major pentru sănătate. Inactivitatea fizică este considerată ca responsabilă de 500.000 la 1.000.000 de decese pe an, adică între 5-10% din totalul de decese în regiunea europeană¹³. Aproximativ o cincime dintre răniții în accidentele de circulație examinați afirmă sursa citată, în cadrul unui studiu au dezvoltat o reacție de stres acut și un sfert dintre ei prezentau probleme mentale în cursul primului an ce a urmat accidentului. Tulburările mentale pe termen lung sunt principalele tulburări afective (circa 10% din cazuri), o fobie a deplasărilor rutiere (20%) și un stres post-traumatic (11%).

În vederea creșterii gradului de securitate rutieră în UE, instituțiile competente ale acesteia au adoptat pentru perioada 2003-2010 un program

de acțiune pentru securitatea rutieră¹⁴. În adoptarea și implementarea acestui program s-a plecat de la realitatea că toate modurile de transport prezintă riscuri de securitate pentru toate categoriile de persoane, dar un loc esențial ca pericolozitate îl ocupă transportul rutier. De altfel, acesta face cele mai multe victime așa cum menționa studiul citat anterior. Din acest motiv, programul de acțiune ce se derulează în perioada 2003-2010, în UE, prevede un catalog de măsuri cum ar fi întărirea controalelor rutiere, dezvoltarea noilor tehnologii de securitate rutieră, ameliorarea infrastructurii rutiere și acțiuni ce vizează îmbunătățirea comportamentului participanților la traficul rutier. Obiectivul final al acestui program este ca în final să se reducă cu cel puțin 50% numărul persoanelor ucise în accidentele de circulație.

În fiecare an, 1.300.000 de accidente cauzează mai mult de 40.000 de morți și 1.700.000 de răniți. Costurile directe și indirecte au fost evaluate la 160 miliarde de euro, adică 2% din PNB al UE¹⁵. Anumite grupuri de populație sau categorii de utilizatori sunt mai vulnerabili: tinerii de la 15-24 de ani (10.000 uciși pe an), pietonii (7.000 uciși pe an) sau bicicliștii (1.800 uciși de ani)¹⁶.

Toate statele membre sunt confruntate cu aceleași probleme de securitate rutieră, și anume: viteza excesivă; consumul de alcool; neutilizarea centurii de siguranță; insuficiența protecției; existența „unghiului mort”; nerespectarea timpului de condus și de repaus; proasta vizibilitate.

4.2. Programul UE de acțiune pentru securitate rutieră (2003-2010)

În vederea reducerii numărului de persoane decedate din cauza accidentelor rutiere, programul amintit și-a stabilit o serie de obiective și măsuri diferențiate pe categorii de participanți la traficul rutier.

Un prim obiectiv îl reprezintă **incitarea participanților la traficul rutier să adopte un comportament civilizată**, conform cu regulile și normele prevăzute în Codurile de circulație. La nivelul UE, în acest sens, se dorește o armonizare a sancțiunilor aplicate celor care manifestă un comportament inadecvat în trafic, insistând, totodată, pe formarea continuă a conducătorilor auto profesioniști și amatori, pe intensificarea controalelor poliției rutiere și încurajarea campaniilor de educație și sensibilizare a participanților la traficul rutier. Aceste măsuri

se impun cu atât mai mult cu cât încălcarea regulilor de circulație rutieră este sursa esențială a insecurității rutiere. De fapt, aceasta este cauza principală a accidentelor de circulație grave. Pe lângă campaniile de educație și sensibilizare a participanților la traficul rutier, Comisia Europeană va acționa în direcția modificării directivei privind permisul de conducere pentru a ridica nivelul exigenței privind aptitudinile minimale ale conducătorilor auto.

În același timp, se va insista pe generalizarea folosirii căștii de protecție de către bicicliști mai ales, stabilirea listei medicamentelor ce au efect negativ asupra aptitudinii de conducere și flexibilizarea practicii în materie de control al poliției rutiere.

Un alt obiectiv al programului analizat îl constituie **valorificarea progreselor tehnice în materie de securitate auto**. Aici, este vorba de a face vehiculele mai sigure prin armonizarea măsurilor de securitate (de exemplu, obligația existenței centurii de siguranță în vehicul) și de a implementa orice progres tehnic în construcția vehiculelor. În acest sens, printre măsurile ce se vor adopta se află următoarele: generalizarea sistemelor de fixare universală pentru dispozitivele pentru siguranța copiilor în autovehicule; ameliorarea autovehiculelor în așa fel încât să se reducă gravitatea accidentelor ce implică pietoni și bicicliști; eliminarea unghiului mort pentru transporturile de mare tonaj; facilitarea circulației persoanelor cu mobilitate redusă; îmbunătățirea securității motocicliștilor.

De asemenea, programul prevede **îmbunătățirea infrastructurilor rutiere** prin identificarea și eliminarea locurilor periculoase. Ameliorarea infrastructurii rutiere poate contribui la reducerea frecvenței și gravității accidentelor de circulație. În acest sens, depistarea operativă a condițiilor anormale de trafic și transmiterea lor către cei aflați în trafic ar contribui la ameliorarea securității rutiere. Pentru a dezvolta o „cale rutieră inteligentă” se va pune în serviciu sistemul european de navigare prin satelit din 2008, ceea ce va permite implementarea unor sisteme de navigare de dirijare, de informare asupra situației circulației sau de urmărire a vehiculelor ce transportă produse periculoase. În acest scop, la nivelul UE, se vor adopta măsuri cum ar fi: propunerea de directive referitoare la securitatea infrastructurilor rutiere; dezvoltarea ghidurilor tehnice ce privesc metodele

de audit, gestionarea securității în mediul urban, tehnicile de moderare a vitezei; elaborarea unui ghid de bună practică pentru trecerile de nivel cu calea ferată; realizarea de studii de impact asupra securității noilor proiecte; ameliorarea nivelurilor de securitate în tunele.

Securitatea transportului profesionist de mărfuri și de pasageri este o altă preocupare majoră în UE. În calitate de obiectiv al programului 2002-2010 este diminuarea numărului de accidente implicând transporturile de mare greutate, reglementarea formării conducătorilor auto profesioniști și respectarea timpului de condus și de odihnă. În acest scop, se vor adopta măsuri cum ar fi: întărirea reglementării privind condițiile de muncă ale conducătorilor auto profesioniști, introducerea tahografului digital în vehiculele comerciale; adaptarea la progresul tehnic al legislației comunitare privind transportul de mărfuri periculoase; obligativitatea purtării centurii de siguranță în autocare și alte autovehicule; îmbunătățirea protecției pentru vehiculele de transport regulat al copiilor.

Acordarea primului ajutor și asistența medicală în cazul accidentelor de circulație auto reprezintă o preocupare principală în UE, în materie de securitate rutieră. În acest sens, se are în vedere îmbunătățirea intervenției și a diagnosticului în cazul accidentelor rutiere, fapt ce ar duce la salvarea a numeroase vieți. Numărul de apel 112 permite operatorilor de rețele telefonice să ofere serviciilor de ajutor informații ce permit localizarea apelului de urgență în caz de accident. De asemenea, trebuie să se dispună de informații detaliate asupra gravității rănilor pentru a se înțelege mai bine posibilitățile de reducere a daunelor și pentru măsurarea eficacității serviciilor medicale de urgență. Printre măsurile ce se propun pentru a atinge acest obiectiv se numără următoarele: realizarea de proiecte demonstrative ce implică întregul lanț de ajutor și studierea celor mai bune practici post-accidente.

Obiectivul culegerii, analizei și difuzării datelor asupra accidentelor este de o mare actualitate atât la nivelul UE, cât și al tuturor statelor membre. În acest mod se urmărește îmbunătățirea culegerii și analizei datelor relative la accidente pentru a se determina domeniile de acțiune prioritare. Deși accidentele sunt evenimente imprevizibile, este necesar să li se cunoască cauzele, circumstanțele și consecințele pentru a le stăpâni și evita sau atenua

gravitatea. Anchetele trebuie să fie derulate la nivel național, dar după o metodologie europeană. Rezultatele ar trebui comunicate unui comitet de experți independenți care va fi însărcinat cu îmbunătățirea legislației și adaptarea metodologiei la evoluțiile tehnice. De asemenea, Comisia Europeană are în vedere punerea în practică a unui Observator european al securității rutiere ca structură internă a Comisiei. În calitate de măsuri pentru materializarea acestui obiectiv se numără următoarele: dezvoltarea și completarea bazei de date CARE; evaluarea și ameliorarea sistemelor ce leagă datele spitalelor cu statisticile naționale privind accidentele rutiere; punerea în practică a unui Observator european al securității rutiere; stabilirea unei metodologii europene pentru anchetele independente asupra accidentelor rutiere; instituirea unui grup de experți independenți.

Un obiectiv semnificativ îl constituie **elaborarea unei carte europene a securității rutiere**. Comisia Europeană contează pe mobilizarea ansamblului părților vizate, și anume întreprinderi de transport, constructori de vehicule, societăți de asigurare, societăți ce au în exploatare și îngrijire infrastructurile rutiere, colectivitățile locale, invitându-le să subscrie la o carte europeană a securității rutiere. Fiecare semnatar își va asuma angajamente specifice care vor fi făcute publice și respectarea lor va fi monitorizată. De fapt, Carta europeană a securității rutiere vizează să integreze societatea civilă în eforturile de realizare a obiectivului comunitar de reducere la jumătate a numărului celor uciși în accidentele de circulație până la finele lui 2010.

Această atitudine activă a UE față de accidentele rutiere pornește de la realitatea că traumatismele și decesele datorate acestor evenimente imprevizibile și nedorite sunt cauza uciderii a circa 1,2 milioane de persoane și a nu mai puțin de 50 milioane de răniți în fiecare an în lume în accidente rutiere. Potrivit proiecțiilor, aceste cifre vor crește cu circa 65% în cursul următorilor 20 de ani¹⁷. Raportul mondial privind prevenirea traumatismelor datorate accidentelor de circulație este primul mare raport publicat de OMS și Banca Mondială asupra acestui subiect. În fiecare zi, în lume, aproape 16.000 de persoane mor ca urmare a traumatismelor¹⁸. Acestea reprezintă 12% din ponderea mondială a morbidităților ca și a treia cauză a mortalității și principala cauză de deces în grupa de vârstă 1-40 de ani.

La nivel mondial, categoria dominantă de traumatisme este reprezentată de cele suferite în accidente rutiere. După datele OMS, decesele survenite în urma acestor accidente reprezintă aproape 25% din decesele ce intervin ca urmare a traumatismelor. Din cauza limitelor colectării și analizei datelor relative la traumatisme, problemelor de sub-declarare și diferențelor de interpretare, estimările numărului anual al deceselor imputabile drumului variază. Cifrele merg către 750.000, ceea ce este probabil o subestimare dat fiind că acest calcul se bazează pe date din 1998, la 1.183.492 pe an, ceea ce echivalează cu mai mult de 3.000 de vieți pierdute pe zi.

Aproximativ 85% din decesele imputabile drumului, 90% din anii de viață afectați de incapacitate din cauza accidentelor și 96% dintre copiii morți în accidentele de circulație în lume privesc țările cu venit slab sau cu venit mediu. La copiii cu vârsta de 5-14 ani și adulții 15-29 ani, traumatismele datorate accidentelor de circulație sunt a doua cauză a deceselor în lume.

În vederea continuării implementării adecvate a tuturor măsurilor de securitate rutieră în statele membre ale UE, instituțiile competente ale acesteia din urmă vor pune în aplicare un nou program de securitate rutieră pentru perioada 2011-2020. Continuarea acestor acțiuni în materie de securitate rutieră este necesară dacă se are în vedere „aportul” accidentelor de circulație la decesul unui număr semnificativ de oameni și la rănirea mai mult sau mai puțin gravă a altora. De exemplu, în 2008, au murit pe drumurile din UE 39.000 de persoane și alte 1.600.000 au fost rănite¹⁹. Prin urmare, se poate face aprecierea că securitatea rutieră este un drept al tuturor oamenilor. Uniunea Europeană a înscris acest drept în tratate și de aici asumarea obligațiilor și responsabilităților în materie de securitate rutieră. Aceste responsabilități sunt asumate deopotrivă de Uniunea Europeană, de guvernele naționale, de autoritățile locale, industrie, utilizatorii drumurilor publice etc. În același timp, toți cetățenii europeni au o responsabilitate în realizarea creșterii obiectivului securității rutiere.

Viitorul program de acțiuni privind securitatea rutieră continuă punerea în practică a măsurilor adecvate atingerii obiectivelor propuse prin programul similar anterior. Astfel, se vor continua acțiunile vizând:

- Securitatea vehiculelor care circulă pe drumurile publice. Aici este vorba atât de vehiculele

noi, cât și de cele aflate deja în exploatare. În acest sens, în UE, se va pune în practică un sistem armonizat de controale tehnice și de inspecții regulate a vehiculelor care circulă pe drumurile europene (acest grup lexical este luat în sensul cel mai larg, nu doar în sensul definirii drumului european de Codul rutier din România). Acest sistem va fi întărit prin recunoașterea reciprocă a certificatelor de control tehnic între statele membre, care astăzi nu există.

- Securitatea infrastructurilor face obiectul unei încadrări regulamentare asupra securității tunelurilor rutiere și pe cea a infrastructurilor în general. UE a decis că nu va acorda cofinanțări pentru construcția și mentenanța drumurilor publice din rețeaua transeuropeană decât dacă sunt efectuate analize de impact și audit asupra securității rutiere înainte de construcție și pe durata operațiilor de mentenanță.

- Comportamentul utilizatorilor drumurilor europene constituie al treilea palier al unei strategii de securitate rutieră. UE a adoptat reguli asupra formării inițiale și continue a conducătorilor auto profesioniști, asupra exigențelor minime de formare pentru a obține un permis de conducere, asupra controlului timpului de condus și de odihnă a conducătorilor auto profesioniști de camioane și autobuze etc.

În plus, un alt aspect ce va fi tratat este cel al necesității integrării securității rutiere în alte politici europene cum ar fi educația, politica de sănătate, cea a mediului înconjurător, a cercetării științifice în domeniul securității rutiere etc.

Concluzii

Accidentele rutiere sunt cauza a numeroase decese umane anual în întreaga lume și a multor traumatisme. De aici, preocuparea tuturor autorităților naționale, centrale și locale, dar și a celor de la nivelul UE de a le reduce semnificativ. De fapt, pe lângă pierderile de vieți omenești, consecințele sociale și economice ale accidentelor rutiere constituie o povară grea pentru societate, inclusiv pentru securitatea națională.

Aceste consecințe se pot elimina în cea mai mare parte a lor și se pot limita aproape total efectele lor negative prin măsuri adecvate atât de prevenire, cât și de acordare a primului ajutor calificat celor care au avut ghinionul de a fi implicați într-un accident rutier. Aici, intervin

atât organele locale, cât și cele centrale naționale, precum și instituțiile europene care au competențe în materie de securitate rutieră.

Atât la nivel național, cât și la nivel european se întreprind acțiuni concertate ce au ca obiectiv ameliorarea și întărirea securității rutiere. În acest context, se cuvin amintite programul de acțiune european pentru securitate rutieră pentru perioada 2003-2010 și programul ce-l va continua pentru perioada 2011-2020.

Implementarea acestor programe de acțiune europeană pentru securitate rutieră va conduce la reducerea substanțială a numărului de decese și a persoanelor rănite în urma accidentelor de circulație.

BIBLIOGRAFIE:

1. Accident de la route, http://fr.wikipedia.org/wiki/Accident_de_la_route.
2. Accidents de la circulation routière dans la Région européenne de l'OMS: groupes de population et pays les plus touchés, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/98616/FS_0304F.pdf.
3. GHERGHE, Robert, Cum trebuie să intervină Poliția în cazul unui accident rutier!, <http://masini.ro/stiri/cum-trebuie-sa-intervina-politia-in-cazul-unui-accident-rutier-8031.htm>.
4. JEGO, Marie, Les Russes à tombeau ouvert, LE MONDE, din 02.12.2006.
5. Parteneriat public-privat, http://eudirect.ro/pdfs/parteneriat_curs.pdf.
6. Preventing road traffic injury: a public health perspective for Europe, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/87564/E82659.pdf.
7. Programme d'action européen 2011-2020 pour la sécurité routière, http://ec.europa.eu/transport/road_safety/pdf/2dec/tajani_ouverture.pdf.
8. Rapport mondial sur la prévention des traumatismes dus aux accidents de la circulation, <http://carfree.free.fr/index.php/2009/07/31/rapport-mondial-sur-la-prevention-des-traumatismes-dus-aux-accidents-de-la-circulation/>.
9. Sécurité routière: programme d'action pour la sécurité routière (2003-2010), http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_for_goods/motor_vehicles/technical_

implications_road_safety/124257_fr.htm.

10. La sécurité routière dans le monde [archive]
- OMS, juin 2009.

11. La sécurité routière dans le monde [archive]
- OMS.

12. 3.000 de români mor în accidente de mașină, anual, <http://www.ziare.com/articole/accident+rutier+romania>.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 La sécurité routière dans le monde [archive], OMS, juin 2009.

2 Accident de la route, http://fr.wikipedia.org/wiki/Accident_de_la_route.

3 Marie JEGO, Les Russes à tombeau ouvert, LE MONDE, 02.12.06.

4 La sécurité routière dans le monde [archive], OMS.

5 Le nombre de tués a crû jusqu'au début des années 1990, pour décroître ensuite d'environ 4 % chaque année.

6 Statistiques des accidents de la route avec La Prévention Routière [archive], Association La Prévention Routière.

7 3.000 de români mor în accidente de mașină, anual, <http://www.ziare.com/articole/accident+rutier+romania>.

8 Parteneriatul public-privat, <http://eudirect.ro/pdfs/>

parteneriat_curs.pdf, pp. 7-10.

9 Preventing road traffic injury: a public health perspective for Europe, http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/87564/E82659.pdf.

10 Accidents de la circulation routière dans la Région européenne de l'OMS: groupes de population et pays les plus touchés, http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/98616/FS0304F.pdf.

11 Accidents de la circulation routière dans la Région européenne de l'OMS: groupes de population et pays les plus touchés, http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/98616/FS0304F.pdf, p. 2.

12 Ibidem, p. 3.

13 Ibidem, p. 3.

14 Sécurité routière: programme d'action pour la sécurité routière (2003-2010), http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_for_goods/motor_vehicles/technical_implications_road_safety/124257_fr.htm.

15 Ibidem, p. 1.

16 Ibidem.

17 Rapport mondial sur la prévention des traumatismes dus aux accidents de la circulation, <http://carfree.free.fr/index.php/2009/07/31/rapport-mondial-sur-la-prevention-des-traumatismes-dus-aux-accidents-de-la-circulation/>, p. 1.

18 Ibidem.

19 Programme d'action européen 2011-2020 pour la sécurité routière, http://ec.europa.eu/transport/road_safety/pdf/2dec/tajani_ouverture.pdf, p. 1.

Dr. Petre DUȚU (dutupetre@yahoo.com) este cercetător științific gradul II la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, autor de articole, studii și alte lucrări de specialitate în materie de securitate.

RELAȚII (NU ATÂT DE) SPECIALE. EXPLICAREA COMPORTAMENTULUI DE ALIANȚĂ ÎN LUMEA VORBITORILOR DE LIMBĂ ENGLEZĂ¹

Dr. Dylan KISSANE²

*În decursul secolului al XX-lea, marile puteri din sfera anglofonă s-au regăsit deseori aliate în cadrul conflictelor armate. Aceste alianțe din perioadele de război – câteodată temporare, deseori făcând parte dintr-o cooperare pe termen lung – sunt uneori predestinate să apară datorită trecutului comun, valorilor comune, ideologiilor naționale similare precum și noțiunilor similare de bine și de rău. Într-adevăr, retorica politică care înconjoară declarațiile de război a citat deseori istoria colonială, prietenia internațională și „relațiile speciale” ca factori motivatori pentru ralierea la coaliții armate împotriva statelor terțe. Cu toate acestea, deși există numeroase exemple de mari puteri anglofone care acționează în concordanță, există cazuri în care una sau mai multe dintre aceste puteri aleg să nu facă parte dintr-o coaliție alături de asociații lor anglofoni. Acest articol susține că explicațiile coalițiilor anglofone care se bazează pe noțiuni legate de o istorie comună, de ideologii politice similare, de valori politice și sociale comune sau de noțiuni similare de moralitate internațională, nu reușesc să explice comportamentul de alăturare/ respingere a coalițiilor de către marile puteri din sfera engleză în timpul conflictelor militare din secolul al XX-lea. Bazându-se pe datele obținute în cadrul proiectului *Correlates of War (CoW)*, acest articol va arăta că interesul național a stat la baza deciziilor statelor de a se alătura sau nu unor coaliții, furnizând o explicație structural realistă pentru comportamentul lor. Concluziile articolului prezintă oportunități pentru o reabordare a alianțelor politice din Europa de Est și din America de Sud.*

Cuvinte-cheie: state vorbitoare de limba engleză; alianțe; războaie; anglosferă.

Introducere

Multe dintre comunitățile academice, diplomatice și politice ale principalelor state vorbitoare de limbă engleză consideră că există o legătură, dincolo de cuvinte, a statelor care împărtășesc o limbă comună. Frazе precum „relație specială” și termeni, precum „veri” și loialități create pe seama istoriilor comune sunt frecvente în sfera anglofonă și s-ar putea concluziona că alianțele dintre statele anglofone sunt motivate de mai mult decât balanța în devenire a politicilor de putere. Într-adevăr, când războiul devine singura opțiune pentru statele anglofone, s-a demonstrat adesea, ca o regulă, că alte state anglofone se vor uni pentru o cauză comună sprijinind civilizația comună, istoria comună și noțiunile comune de moralitate internațională, considerate ca miză în luptă. Totuși, la o privire atentă la istoria majorității puterilor anglofone în decursul secolului al XX-lea, se observă că ceva lipsește în acest mit „unul pentru toți și toți pentru unul” și că, în schimb, acesta prezintă o anglofonie divizată precum orice alt grup de state într-un sistem anarhic. De aceea, putem spune că au existat momente în care toate puterile majoritar vorbitoare de limbă engleză au luptat umăr la umăr, precum și momente în care una dintre puterile vorbitoare de limbă engleză au acționat singure sau în tandem cu o singură altă putere anglofonă. Pe scurt, în vreme de război nimic nu mai părea a fi așa de special în „relațiile

speciale” pe care pretindeau a le deține statele anglofone.

În fața acestei realități, acest articol încearcă întâi să examineze și apoi să explice alianțele din vreme de război ale puterilor anglofone pe parcursul secolului al XX-lea. Articolul va avea patru părți. Prima parte ia în considerare argumentele subliniate, pe scurt, mai sus, prezentând și explicând afirmațiile academicienilor și practicienilor referitoare la puterile anglofone care se aliază datorită istoriei comune, moralității comune sau datorită legăturilor coloniale și civilizaționale. Având aceste argumente prezentate, o a doua secțiune va explora realitatea alianțelor secolului al XX-lea, din timp de război, în sfera anglofonă. Pe baza datelor colectate prin Proiectul Corelații de Război (Correlates of War – CoW Project), vor fi prezentate date despre luptele desfășurate de Australia, Canada, Noua Zeelandă, Statele Unite ale Americii și Regatul Unit al Marii Britanii și vor fi detaliate războaiele în care acestea s-au aliat sau nu. Demonstrând că solidaritatea consistentă a statelor anglofone este un mit, cea de-a treia secțiune va detalia o explicație alternativă creionând presupuneri structurale realiste ale anarhiei internaționale și conștiinței statului asupra relațiilor de putere. În final, cea de-a patra secțiune va încheia articolul, indicând motivele pentru care, chiar neadevărat, mitul solidarității alianței anglofone continuă să rămână parte a discursului politic al vorbitorilor de limbă engleză.

Frați mai mari, veri și relații speciale

O limbă comună vorbită nu duce în mod necesar la relații amicale între state. Într-adevăr, în timpurile recente, relațiile retorice și diplomatice dintre Venezuela și Columbia (având spaniola ca limbă oficială) și Rusia și Ucraina (având rusa ca limbă oficială) au abordări agresive dacă nu complet deosebite, în echivalentul argoului internațional, asupra punctelor litigioase ale politicii externe. Anglofonii, în contrast, rămân într-o sferă mai degrabă respectuoasă în care statele se referă unele la altele în termeni binevoitori, iar politețea reprezintă o normă. Considerăm, de exemplu, „relația specială” presupusă a exista dintre Statele Unite ale Americii și Regatul Unit al Marii Britanii. Încă din secolul al XIX-lea, relatări populare foloseau acest termen pentru a descrie o relație deosebită de prietenie dintre două

puteri mari ale sistemului internațional. Următorul fragment din *The Times* este tipic: „Deci, nu există nici cea mai mică ocazie pentru ca alte state să adopte modelul și forma de înțelegere, ceea ce poate constitui avantajul Angliei și Americii în relația lor specială”³.

O referință similară s-a făcut la relația specială din perioada de dinaintea Primului Război Mondial când *The Times* a amintit că „Marea Britanie și Statele Unite se susțin reciproc într-o relație specială” și, din nou, la începutul anilor ‘20, când „relația specială de bună credință și înțelegere reciprocă dintre noi (Britania) și Statele Unite ale Americii a fost explorată din nou”⁴. Astfel de sentimente au rămas obișnuite în media, ca și în discursul politic al anilor ‘20 și ‘30, deși fraza s-a cimentat în conștiința maselor în Al Doilea Război Mondial.

Primul-ministru Winston Churchill a popularizat termenul de „relație specială” pe ambele maluri ale Atlanticului, prin discursuri ținute în SUA și acasă, aducând noțiunea la rangul de aranjament unic. Puțin după cel de-al Doilea Război Mondial, Churchill a pronunțat: „Nu trebuie să abandonăm relația specială cu Statele Unite ... din cauza bombei atomice și trebuie să ajutăm SUA să păzească această armă ca pe o garanție sacră pentru menținerea păcii”⁵.

Churchill s-a mai referit la relația specială și în faimosul său discurs „Cortina de Fier” ținut la Westminster College, Missouri, unde a lărgit relația pentru a include în *Commonwealth*, un grup mai mare de state, „o asociație frățească a vorbitorilor de limbă engleză”⁶.

Noțiunea de relație specială durează și azi. Potrivit rapoartelor de presă, actualul președinte american Barack Obama, în apelul de felicitare adresat prim-ministrului britanic David Cameron, a reafirmat că „Statele Unite nu au un prieten și un aliat mai important decât Regatul Unit” și și-a reiterat „angajamentul profund și personal față de relația specială dintre cele două state, o legătură care a durat generații și a trecut liniile de partid”⁷. Așadar, aceste două puteri vorbitoare de limbă engleză împărtășesc o retorică politică, bazându-se pe mai mult de un secol de alianțe formale și informale dar, nu reprezintă singurul exemplu de astfel de apreciere trans-anglofonă.

Australia și-a demonstrat îndelung sprijinul puternic pentru mai puternicele state vorbitoare de limbă engleză. O istorie colonială îndelungată

împărțită cu Marea Britanie, o alianță post-colonială puternică cu același stat și o alianță creată după cel de-al Doilea Război Mondial cu Statele Unite au reprezentat trei pietre de temelie ale politicii externe australiene de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Într-adevăr, atât de strânse au fost legăturile Australiei cu Marea Britanie, încât l-au determinat pe prim-ministrul Cook să anunțe în august 1914 că „*atunci când Imperiul este în război, Australia este, și ea, în război*”⁸. Acest sentiment va continua și în prima parte a secolului al XX-lea, când prim-ministrul Robert Menzies anunța declarația de război a Australiei contra Germaniei în 1939, ca pe o stare de lucruri cunoscută, într-un mod firesc:

„*Cetățeni australieni, este datorია mea ingrătă să vă informez oficial că, date fiind consecințele persistenței Germaniei de a invada Polonia, Marea Britanie i-a declarat război acesteia și, drept rezultat, Australia se află, de asemenea, în război. Nu poate fi sarcină mai dificilă pentru un lider democratic decât să facă un astfel de anunț*”⁹.

În timp ce, la izbucnirea Primului Război Mondial puteau exista dubii cu privire la independența politicii externe australiene, independența sa față de Imperiul Britanic a devenit de facto și de jure din septembrie 1939, când, din nou, declarația de opțiune a primului-ministru a fost firească. Legăturile istorice și culturale dintre Australia și vecina ei de la antipod, Noua Zeelandă, cu mai puternica și mai proeminenta Marea Britanie au fost atât de puternice, încât nu se puneau problema unui refuz din partea niciuneia dintre ele de a se implica în vreun conflict major dintr-un teatru european.

În rezumat, relațiile speciale, deciziile politice condiționate și legăturile transatlantice puternice dintre Canada, SUA și Marea Britanie sugerează, într-o anumită măsură, o legătură între statutul de stat vorbitor de limbă engleză și acțiunea concertată cu celelalte state vorbitoare de limbă engleză. Alianțele anglofone reprezintă o conexiune consistentă cu elementele istorice, trecutul colonial, prietenii de durată și chiar legăturile de familie dintre statele-națiune, toate cu cel puțin o legătură cu limba și cultura comună pe care statele vorbitoare de limbă engleză ale sistemului lumii o împărtășesc. Totuși, această retorică politică este realistă în vremuri de criză, conflict sau război? În ce măsură se corelează legăturile istorice și diplomatice puternice și evidente dintre puterile

majore anglofone cu cauza comună din timpul luptei? Pe scurt, se aliază statele anglofone pe timp de război deoarece sunt state anglofone sau pot să fie explicate alegerile lor de a se alia sau nu, fără nicio referință la faptul că sunt state anglofone? În secțiunea următoare a acestui articol, voi prezenta date care sugerează că alianțele anglofone nu sunt chiar atât de obișnuite sau automate cum o sugerează retorica politică.

Seturile de date

Datele colectate aici provin din Proiectul Correlates War (CoW), un program internațional de cercetare lansat de J. David Singer pentru a analiza legătura, dacă există, dintre elementele cuantificabile ale politicii internaționale și izbucnirea, evoluția și rezolvarea conflictului în politica internațională. Cu date complete ce se întind din secolul al XIX-lea și incluzând toată perioada în investigație în acest articol (până în secolul al XX-lea), seturile de date ale Proiectului CoW există și reprezintă o unealtă foarte folositoare și incredibil de detaliată pentru oamenii de știință ce studiază domeniul politic și sunt interesați de conflict și realitățile socio-economice care pot fi asociate aceluși conflict. De vreme ce orice încercare de a cuantifica evenimentele politice și istorice este supusă discuției – și, într-adevăr, Proiectul CoW a fost în mare măsură criticat de unii datorită deciziilor sale inclusive sau exclusive pe anumite date, inclusiv decese din luptă – seturile de date CoW rămân una dintre puținele colecții de informații internaționale disponibile, fără restricție, tuturor cercetătorilor în științe politice și relații internaționale. Drept rezultat, a fost folosit ca sursă sau inclus în analizele a sute de lucrări publicate pe timpul existenței sale și continuă să joace un rol important în eforturile cantitative din cadrul disciplinei.

Acest articol se va baza pe trei seturi de date diferite din Proiectul CoW:

- sistemul statelor membre (v2008.1);
- războaiele interstatale, extra-statale și intrastatale (v3.0);
- alianțele formale (v3.03)¹⁰.

Statele analizate

Deși numărul oamenilor vorbitori de limbă engleză este semnificativ, acest articol consideră

Numele alianței	Data creării	Data desființării	State-membre anglofone	Natură exclusivă
Tratatul celor 4 Puteri (Four Power Treaty)	13 dec. 1921	18 sept. 1931	SUA, MB	Nu
Pactul de la Canberra (Canberra Pact)	21 ian. 1944	1 sept. 1951	AUS, NZ	Da
Tratatul Inter-American de Asistență Reciprocă (Inter-American Treaty of Reciprocal Assistance)	2 sept. 1947	În desfășurare	SUA, CAN (din 13 nov. 1989)	Nu
NATO	4 aprilie 1949	În desfășurare	SUA, MB, CAN	Nu
ANZUS	1 sept. 1951	În desfășurare	SUA, AUS, NZ (din 12 aug. 1986)	Da
SEATO	8 sept. 1954	33 iunie 1977	SUA, MB, AUS, NZ	Nu
NORAD	12 mai 1958	În desfășurare	SUA, CAN	Da
Tratatul asupra Forțelor Armate Convenționale în Europa (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe)	19 nov. 1990	1 iulie 1991	SUA, CAN, MB	Nu

Tabel 1: Alianțe formale în anglofonie

doar un sub-set al anglofonilor. Limitarea analizei la principalele puteri mari și mijlocii vorbitoare de limbă engleză, trebuie să recunoaștem și să acceptăm că, în mod clar, afectează aria de concluzii atinse în acest articol.

Cu toate acestea, se consideră că această analiză a celor mai esențiale elemente ale anglofoniei pot permite oamenilor de știință ai domeniului politic să tragă concluzii despre politicile de alianță în sfera mai largă a popoarelor vorbitoare de limbă engleză. În acest scop, în articolul nostru, statele alese spre a fi analizate sunt: Australia (AUS), Canada (CAN), Noua Zeelandă (NZ), Marea Britanie (MB) și Statele Unite ale Americii (SUA).

Alianțele formale între statele anglofone

Există puține alianțe formale între elementele majore ale anglofoniei internaționale. Tabelul de mai jos, extras din setul de date al Proiectului CoW referitor la alianțele formale, ilustrează atât

numărul mic de alianțe formale, cât și natura lor generală exclusiv non-anglofonă:

Așa cum este demonstrat în Tabelul 1, alianțele formale între statele anglofone sunt neobișnuite, iar înțelegerile exclusiv anglofone sunt chiar mult mai puțin obișnuite. Din cele opt alianțe formale, care includ mai mult de o mare putere anglofonă, doar trei sunt exclusiv formate din state anglofone și numai două dintre acestea sunt în desfășurare, inclusiv una cu o participare redusă de la data primei semnături.

Aceste trei alianțe exclusiv anglofone au unele asemănări. În primul rând, două din trei pot fi considerate alianțe între vecini: în 1944, prin Pactul de la Canberra și, în 1958, prin Tratatul NORAD, s-au aliat bilateral Australia și Noua Zeelandă, respectiv, SUA și Canada. Singura excepție de la bilateralism este reprezentată de Tratatul ANZUS, din 1951, semnat de Australia, Noua Zeelandă și Statele Unite ale Americii. Acesta reprezintă singura înțelegere formală exclusiv anglofonă, ce implică cel puțin două regiuni (Oceania și America

de Nord), și trebuie să notăm faptul că, în urma retragerii Noii Zeelande, și aceasta a fost redusă până la sfârșitul secolului, la un pact bilateral general între SUA și Australia.

O a doua asemănare este aceea că există un singur partener puternic și recunoscut în fiecare din aceste trei alianțe: Australia fiind parte în Pactul de la Canberra și SUA, atât în ANZUS, cât și în NORAD. Chiar și atunci când sunt aduse statele anglofone împreună, nu există egalitate în modul de împărțire a sarcinilor în cadrul acestor alianțe. Acestea nu reprezintă alianțe între state egale deoarece par să fie inițiate de state anglofone relativ slabe care caută asistență, protecție sau sprijin de la state mai puternice.

Este interesant de notat, de asemenea, că, cu toată retorica care înconjoară „relația specială” dintre SUA și Marea Britanie, între aceste state nu există nicio formalitate. În același timp, ambele puteri au fost sau încă sunt membre ale Tratatului Celor Patru Puteri, NATO, SEATO și Tratatul asupra Forțelor Armate Convenționale în Europa, alianțe care implică și alte membre, unele dintre ele care aduc sau au adus puteri egale sau chiar mai mari la masa de alianță. Structura organizațională a NATO, de exemplu, oferă glas zecilor de state-națiuni în simfonie cu Marea Britanie și SUA – desigur, împreună cu puterea vocii SUA – și nu poate fi considerată doar o simplă expresie a lăudatei „relații speciale”. În mod similar, ambele, vremelnicul Tratat SEATO și Tratatul asupra Forțelor Armate Convenționale în Europa, au văzut SUA și Marea Britanie ca pe două din multele state aliate formal. Indiferent de agendele politice și diplomatice ale Marii Britanii și SUA, comportamentul de alianță formală nu sprijină noțiunea că ar fi ceva special în inter-relaționarea lor din afacerile internaționale.

Alianțele pe timp de război

Alianțele și coalițiile în politicile internaționale, de obicei, nu sunt instituții formale și durabile în genul NATO. Cel mai adesea, conflictul internațional conduce la formarea de coaliții specifice misiunii, pe termen scurt, între state și care se destramă odată ce misiunea este realizată, pericolul este depășit sau situația rezolvată într-un fel. Aceste alianțe nonformale sunt pe departe mai practicate decât pactele formale și lumea vorbitorilor de limbă engleză nu a fost străină

de crearea sau alierea în astfel de coaliții, atunci când circumstanțele au impus acestea. Deci, dacă relațiile speciale între statele anglofone nu sunt confirmate prin pacte formale semnate, există o șansă reală ca aceste relații să se dovedească prin evaluarea conducerii puterilor anglofone în timp de război. În mod simplist, dacă dorim să credem că statele anglofone nutresc o legătură cumva specială, ar trebui să fim capabili să recunoaștem această legătură prin alierea, în mod frecvent, cu statele anglofone în timp de război sau conflict.

Întorcându-ne la seturile de date CoW putem identifica diferite tipuri de conflicte ale secolului al XX-lea. Proiectul CoW face diferența între războiul interstatal (definit drept conflict militar între state), război extra-statal (conflict între stat și actori non-statali) și război intrastatal (conflict în cadrul statului/război civil). În această parte a articolului, vom considera aceste tipuri de conflict și vom identifica toate războaiele secolului al XX-lea care au implicat cel puțin unul dintre statele analizate și vom observa dacă există vreun alt stat analizat care a luptat în alianță în timpul aceluși război.

Tabelul 2 consideră războaiele interstatale, definite în scopul acestui articol, luând în calcul războaiele interstatale care au început după 1 ianuarie 1900.

Așa cum demonstrează Tabelul 2, activitatea de alianță între statele anglofone analizate este mixtă. Este clar că au existat conflicte în care toate puterile anglofobe au fost membre active în alianță. În Primul Război Mondial, Al Doilea Război Mondial, Războiul din Coreea și Războiul din Golf, toate statele anglofobe analizate au fost active și în concert cu contemporanii lor vorbitori de limbă engleză. Totuși, aceste patru conflicte reprezintă doar jumătate dintre războaiele interstatale în care au participat state anglofone în timpul secolului al XX-lea, iar alte patru războaie interstatale au implicat unul, două sau trei din statele analizate. Rebeliunea Boxerilor a implicat numai SUA și Marea Britanie, Criza Suezului doar Marea Britanie, Războiul din Vietnam doar statele ANZUS și Războiul Falklands i-a surprins pe britanici luptând singuri. Se pare, deci, că șansa unirii statelor anglofone pentru o cauză comună în timp de război interstatal este de 50%.

Tabelul 3 prezintă aceleași state analizate și implicarea lor în războaie extra-statale, pe timpul secolului al XX-lea, considerându-se războaiele

Război interstatal	AUS	CAN	NZ	SUA	MB
Rebeliunea Boxerilor				DA	DA
Primul Război Mondial	DA	DA	DA	DA	DA
Al Doilea Război Mondial	DA	DA	DA	DA	DA
Războiul din Coreea	DA	DA	DA	DA	DA
Criza Suezului					DA
Războiul din Vietnam	DA		DA	DA	
Războiul Falklands					DA
Războiul din Golf	DA	DA	DA	DA	DA

Tabel 2: Participarea anglofonilor în războaie interstatale

între state și actori non-statali care au început după 1 ianuarie 1900.

Este evident că există o altă tendință când vine vorba de războaiele extra-statale din perioada secolului al XX-lea. În primul rând, în fiecare dintre cazurile când au fost implicate state anglofone, acestea au luptat fără a avea un aliat vorbitor de limbă engleză. Într-adevăr, cu excepția războiului din Camerun, în care Franța s-a aliat cu Marea Britanie, statele anglofone implicate în război au luptat fără niciun aliat. În al doilea rând, în afara Revoltei Caco din emisfera vestică, în care SUA au fost beligerante, toate celelalte războaie extra-statale ale secolului au fost războaie care au implicat numai Marea Britanie. Australia, Canada

și Noua Zeelandă – care au dus lipsa puterii emergente a SUA în emisfera lor sau a colapsului imperiului colonial al britanicilor – nu s-au luptat cu actori non-statali între 1900-2000 deși, se poate observa că, Războiul împotriva terorismului declanșat după 11 Septembrie, la începutul secolului al XXI-lea, a prins toate aceste state în luptă cu un actor nonstatal, dar acestea se petrec în afara ariei temporale a articolului nostru.

În final, putem considera războaiele intrastatale ce au implicat statele analizate vorbitoare de limbă engleză pe parcursul secolului al 20-lea, așa cum sunt prezentate în Tabelul 4.

Din nou, există niște diferențe clare în comparație cu alianțe anglofone create câteodată

Război extra-statal	AUS	CAN	NZ	SUA	MB
Cucerirea britanică a Kano și Sokoto					DA
Revolta Caco				DA	
Războiul Britanic-Afgan din 1919					DA
Războiul Irakian-Britanic					DA
Rebeliunea Moplah					DA
Rebeliunea Saya San					DA
Războiul Britanic-Palestinian					DA
Rebeliunea Indoneziană					DA
Rebeliunea Malayană					DA
Marea Britanie -Mau Mau					DA
Camerun					DA

Tabel 3: Participarea anglofonilor în războaie extra-statale

Război intrastatal	AUS	CAN	NZ	SUA	MB
Războiul Civil din Rusia				DA	DA
Grecia - comuniști					DA
Liban - Leftist din 1958				DA	
Republica Vietnam - Frontul Național de Liberare				DA	
Laos - Pathet Lao din 1963				DA	
Republica Dominicană - Leftists				DA	
Cambodgia - Khmerii Roșii din 1970				DA	
Somalia – Facțiunile Clanului				DA	

Tabel 4: Participarea anglofonilor în războaiele intrastatale

pe timpul războaielor intrastatale din timpul secolului al XX-lea. În primul rând, în toate cazurile, cu excepția unuia singur, există câte un singur stat anglofon implicat în fiecare dintre războaie, excepția referindu-se la Războiul Civil din Rusia, la care au participat SUA și Marea Britanie într-o încercare nereușită de a preveni preluarea Rusiei de bolșevici. În al doilea rând, cu excepția primelor războaie din Rusia și Grecia, singurele beligerante din sfera anglofonă sunt SUA. Fiecare intervenție din a doua jumătate a secolului reprezintă o afacere singulară a SUA în sfera anglofonă, cu o Mare Britanie situată într-o eră de declin internațional post-imperialist comparativ cu colaboratoarea sa transatlantică.

Considerând toate războaiele interstatale, extra-statale și intrastatale, putem găsi câteva exemple de solidaritate pan-anglofonă. Tabelul 5 (de mai jos) prezintă războaiele de toate tipurile de pe parcursul secolului al XX-lea pentru a cuantifica participarea statelor anglofone în cadrul acestora.

Tendința generală arată clar că majoritatea

statelor anglofone și-au dus războaiele din secolul al XX-lea fără un aliat anglofon. Deși solidaritatea pan-anglofonă este cea de-a doua realitate comună în aproximativ 15% din războaiele duse, aceasta este de cinci ori mai puțin comună decât a statelor anglofone care și-au dus războaiele singure. Deci, referitor la puterile vorbitoare de limbă engleză ale secolului al XX-lea, este ușor de concluzionat că, în ciuda întregii retorici asupra „relațiilor speciale” și legăturilor civilizaționale, nu a fost suficientă o legătură trans-anglofonă pentru a aduce cele cinci state analizate împreună mai mult decât de câteva ori.

Ce explică, în acest caz, comportamentul statelor anglofone de a se alia doar câteodată? Întoarcerea la teoria politicii internaționale furnizează un răspuns simplu, de mare utilitate și cu putere explicativă care dezmente ideea că statele anglofone împart o legătură comună între ele pe care nu o mențin cu competitorii lor care nu vorbesc limba engleză. O analiză realistă a comportamentului de formare al alianței puterilor

Participarea anglofonilor	Numărul războaielor	% din războaie
Toate cele 5 puteri	4	14.8 %
Patru puteri	0	0 %
Trei puteri	1	3.7 %
Două puteri	2	7.4 %
O putere	20	74.1 %
Total	27	100%

Tabel 5: Sumarul participării statelor anglofone în războaiele interstatale, extra-statale și intrastatale

anglofone majore pare să explice mai bine tendințele subliniate mai sus (Tabelele 2, 3, 4 și 5) ca și, probabil, surprinzătoarea lipsă de legături formale în lumea statelor vorbitoare de limbă engleză.

Viziunea lumii realiste

Deoarece școala realistă de politică internațională este la fel de amplă ca și altă mișcare de științe sociale, este posibil să se identifice unele elemente de relații internaționale pe care majoritatea realiștilor le consideră centrale pentru explicarea afacerilor internaționale. Natura sistemului internațional, de exemplu, susținută de majoritatea realiștilor ca fiind anarhică, ceea ce înseamnă că este un sistem în care nu există o autoritate supremă cu abilitatea de a direcționa comportamentul statelor din sistem. De exemplu, spre deosebire de guvernul unui stat individual care poate recurge legitim la arme și la capacitatea de a obliga cetățenii statului de a acționa într-o anumită manieră, sistemul internațional există fără un arbitru central autoritar și toate statele (deoarece statele sunt considerate de realiști ca fiind actorii centrali ai sistemului) sunt egale din punctul de vedere al suveranității și drepturilor, chiar dacă nu și din punctul de vedere al capacităților materiale. De asemenea, realiștii tind să consimtă că statele au scopuri în relațiile internaționale. Pe când unii realiști se focalizează pe supraviețuire ca scop-cheie al statelor (așa-numiții realiști structuraliști), alții se focalizează pe scopuri precum puterea, teritoriul sau câștigul economic. Indiferent de scop, totuși, acesta poate fi exprimat ca fiind un element al interesului național al statului în cadrul sistemului internațional.

Pentru realiști, interesul național determină comportamentul și explică motivul și modul în care statele se implică în conflicte cu alți actori statali și nonstatali din sistemul internațional. Hans Morgenthau, adeseori denumit părintele realismului clasic, vorbea despre interese naționale permanente descriind „*Doctrina Monroe și politicile de implementare a acesteia (ca expresie a) interesului național permanent al Statelor Unite în emisfera vestică*”¹¹. Morgenthau va continua prin a spune că primordialitatea interesului național poate fi negată doar cu un cost imens: este o necesitate politică, aceea ca națiunile individuale să-și îngrijească propriile

interese naționale. Nu poate exista datorie morală care să ducă la neglijarea acestora, deoarece, datorită modului în care este constituită societatea internațională în prezent, neglijarea consistentă a interesului național poate duce doar la sinucidere națională¹².

Alți realiști sunt de acord cu Morgenthau asupra primordialității interesului național în politicile internaționale. Niccolò Machiavelli, de exemplu, consideră în *Principele (The Prince)* că *interesele liderului trebuie să fie întotdeauna prioritare față de noțiunile de bine și rău în relațiile internaționale*¹³. În mod asemănător, E. H. Carr susține că aceia care vor nega importanța interesului național în politicile lumii sunt „egoști naivi” cu privire la afacerile internaționale, contrazicându-i pe mai degrabă non-realiștii, precum James Caporaso, care spunea că statele sistemului internațional au tendința de a acționa într-un mod rațional și auto-interesat¹⁴.

Interesul național, în pofida primordialității și popularității sale ca instrument explicativ, este un termen dificil de definit. Griffiths, O’Callaghan și Roach îl consideră, în principal, prin descrierea conceptului, vag și etichetându-l ca „*folosit și abuzat cu ușurință, în special de către politicieni*”¹⁵. Griffiths și ceilalți autori subliniază ce consideră realiștii prin termenul de „interes național”, rezumând noțiunea la politici care depun eforturi continue pentru „*achiziția și managementul rațional al puterii*” într-un sistem internațional anarhic, deși această definiție este problematică, așa cum admit și autorii¹⁶. Pentru unii, termenul de „putere” în sine este polemic, în special când este considerat la începutul expansiunii noțiunii de putere de la o noțiune pur militar-industrială la una care implică influențele culturale, lingvistice, precum și alte elemente „soft”¹⁷. Acest element este mai complicat pentru că, așa cum observa și Griffiths și ceilalți autori, realiștii definesc puterea în termeni de interese și interesele în termeni de putere, lăsând un gol tautologic în centrul abordării lor¹⁸. De asemenea, Griffiths și ceilalți autori vor observa tensiunea dintre „voința liberă și determinism”, pe care realiștii o încurajează și care este, de asemenea, problematică în termeni teoretici¹⁹. Mai mult, în pofida problemelor de definire – și trebuie observat că realiștii, precum Morgenthau, au mai puține probleme cu definițiile lor centrate pe interes și garantate prin putere decât au criticii lor – interesul național este un instrument

realist util pentru explicarea comportamentului statelor anglofone, din timpul secolului al XX-lea, de a se alia sau a respinge o alianță²⁰.

Dacă luăm în considerare războaiele interstatale în care statele anglofone analizate au fost unite în totalitate, putem deduce un interes național semnificativ pentru toate statele de a se uni în coaliție. Ambele războaie mondiale sunt cunoscute drept conflicte globale în care statele anglofone au suferit atacul unor dușmani comuni, au dus politici de securitate legate de Imperiul Britanic (cazurile Australiei și Noii Zeelande în Primul Război Mondial) sau au avut interese naționale generale – de exemplu, de a nu ceda continentul european unei singure puteri – ceea ce au provocat intervenția unită a statelor vorbitoare de limbă engleză. Participarea statelor anglofone în Războiul din Coreea, prima intervenție majoră autorizată de anglofoni și sprijinită de Consiliul de Securitate al ONU, poate fi explicată prin împărțirea intereselor naționale comune în sprijinirea ONU și respingerea controlului comunistilor în Asia de Est. În mod similar, Războiul din Golf reprezintă un alt exemplu al intereselor statelor anglofone multilaterale și al sprijinului ONU, la crearea căruia au ajutat și ele, de aceea este important de observat resursele energetice semnificative de care au nevoie economiile moderne anglofone pentru a-și menține standardele de viață. În fiecare caz, aderarea la o alianță a statelor pan-anglofone, pe timp de război, poate constitui un caz de interes național al fiecărui stat aliat din alianță.

Trebuie să considerăm și frecvența cu care alte două sau trei state anglofone s-au aliat, pe când alte state anglofone nu s-au aliat. Participarea SUA și a Marii Britanii în Rebeliunea Boxerilor este explicată mai bine cu referire la interesele ambelor state în China, decât este explicată cu referire la vreun fel de relație specială. În mod asemănător, refuzul Marii Britanii și Canadei de a furniza trupe în Vietnam pentru a sprijini în teatru forțele americane, australiene sau neo-zeelandeze pot fi mai bine explicate cu referire la interesele politice naționale mai degrabă decât orice repudiere a relației demonstrate cu câteva decade înainte în Europa și Pacific. În final, participarea SUA și a Marii Britanii în Războiul Civil din Rusia este cel mai bine explicată cu referire la interes – inclusiv stabilitatea, menținerea *status quo-ului*, accesul la piețele rusești, opoziția contra bolșevismului –, decât cu referire la relația specială dintre două

puteri vorbitoare de limbă engleză sau la o legătură de natură civilizațională de care, presupunem că, Noua Zeelandă, Canada și Australia au uitat imediat după Primul Război Mondial.

Interesul național servește drept instrument explicativ util când se consideră situațiile mai numeroase în care statele anglofone au luptat în războaie (interstatale, extra-statale și intrastatale) fără un aliat anglofon major. Care ar fi interesul, de exemplu, în alierea Marii Britanii cu SUA în Cambodgia când, anterior, refuzase să intervină în Războiul din Vietnam? Războiul britanic-palestinian, Războiul irakian-britanic și Rebeliunea Malayană, toate reprezintă exemple ale luptelor coloniale britanice în care SUA, Australia, Noua Zeelandă și Canada nu au văzut nici un atac civilizațional, fapt pentru care au ales, potrivit interesului propriu, să rămână deoparte. Revolta Caco a fost un război al emisferei vestice, îndepărtat din punct de vedere geografic de aria de interes a puterilor anglofone din Pacificul de Sud. Criza Suezului – în pofida semnificației conflictului pentru comerțul global – nu a convins SUA să se angajeze în luptă, iar în Războiul din Falkland, poate ultimul dintre războaiele coloniale britanice, SUA și celelalte state anglofone au rămas distante, atât fizic, cât și retoric, neangajate în acțiunea Marii Britanii împotriva Argentinei în Atlanticul de Sud. Într-adevăr, de vreme ce frecvența cooperării pan-anglofone este atât de scăzută încât este imposibil a fi descrisă referindu-ne la relații speciale, realității și referința lor la semnificația interesului național oferă o explicație mai bună pentru ambele perioade de alianță sau de lipsă a acesteia. Cu toate că există încă probleme cu definiția realistă a interesului (arătată mai sus) și critici semnificative la adresa abordării realiste mai generale, în cazul acesta, interesul național oferă valoarea explicativă pe care legătura cu „relațiile speciale” nu o poate oferi²¹.

Implicații și cercetări viitoare

Dacă legăturile lingvistice sunt respinse și, în schimb, interesul național este considerat factorul decisiv pentru statele anglofone de a intra sau evita intrarea în alianțe pe timp de război, atunci există motivații evidente de a considera comportamentul de alianță al statelor din lumea nevorbitoare de limbă engleză care utilizează în mod regulat retorica limbii, culturii, religiei și

civilizației pentru a-și explica comportamentul internațional. De exemplu, rezervele Argentinei și Mexicului asupra reformării Consiliului de Securitate al ONU, prin includerea Braziliei ca membru permanent al acestuia, sunt legate de relațiile dintre părțile vorbitoare de limbă spaniolă și limbă portugheză din America Latină²². Nu ar putea aceste rezerve să fie mai bine explicate referindu-ne la frica de hegemonia regională și la interesele naționale ale Argentinei și Mexicului servite mai bine prin nepromovarea Braziliei la nivelul de „purtător de cuvânt regional”?

În mod similar, pe când legăturile confesiunii religioase comune creștin-ortodoxe au fost adesea folosite pentru a justifica sprijinul Rusiei pentru Serbia în regiunea balcanică a Europei, nu ar putea intervenția și sprijinul Rusiei moderne să fie explicat de interesul național general rusesc de a preveni influența europeană și americană în sensul dominării totale a sudului și sud-estului Europei?²³ Ambele exemple, din America Latină și Europa de Sud-Est sunt evident candidatele unor cercetări viitoare pentru examinarea și explicarea alianțelor din politica internațională care se susține a fi create pe baze lingvistice sau culturale, dar, pot fi, de fapt, nimic mai mult decât interes național „ambalat estetic” cu retorică politică.

Concluzii

Acest articol a demonstrat că explicațiile pentru comportamentul internațional al majorității puterilor vorbitoare de limbă engleză pe timpul celui de-al XX-lea secol nu pot fi explicate referindu-ne la legăturile civilizaționale pe care aceste state le împărtășesc în virtutea istoriei și limbii lor comune. Este clar că trecutul acestor state este cumva asemănător și că, până și astăzi, sistemele juridice, sistemele economice și alte instituții sociale și culturale importante sunt extraordinar de asemănătoare dar comportamentul acelor state în politica internațională este guvernată mai puțin de ceea ce au ele în comun și mai mult de interesele individuale ale statelor în sine. În termenii alianțelor formale, s-a demonstrat că acestea au fost câteva, de cele mai multe ori limitate și niciodată nu au inclus toate puterile anglofone. S-a demonstrat ulterior că, în afara acestor înțelegeri formale și pe timp de război, alianțele și alianțele dintre statele anglofone au fost rare. Doar în patru cazuri pe parcursul unui

secol, toate puterile anglofone au luptat de aceeași parte într-un război, pe când în aproximativ 75% din cazuri un stat anglofon a luptat fără un aliat vorbitor de limbă engleză. De vreme ce explicația „relației speciale” pare mai mult decât retorică, acest articol a oferit o explicație alternativă: noțiunea realiștilor bazată pe interesul național. S-a susținut că, dacă interesele diferitelor state anglofone coincid, atunci se formează și alianțele. Dar, când interesele naționale nu sunt amenințate sau unde interesul național exclude implicarea chiar a unui partener politic apropiat, atunci alianțele nu se formează. Această explicație, pentru toate limitările care merg cu interes național drept concept și realismul ca abordare, s-a demonstrat a fi superioară pentru explicarea alianțelor secolului al XX-lea în lumea vorbitorilor de limbă engleză, reducând explicația civilizațională de „relație specială” la nivelul „îndulcirii” retoricii politice într-o lume în care retorica contează foarte puțin.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 O versiune anterioară a acestui articol a fost prezentată ca *Anglosphere United? Examining and Explaining 20th Century Wartime Alliances in the English Speaking World* la conferința “Cultural and Political Exchange in the English-Speaking World”, Tours, Franța, 22-23 octombrie 2010.

2 **Declarație:** Sunt responsabil pentru conținutul acestui articol, respectând prevederile Legii 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică.

3 *The Anglo-American Arbitration Treaty*, The Times, 14 Jan. 189, p. 5.

4 *The New American Ambassador*, The Times, 7 Jun. 1913, p. 9; *Limit of Navy Economies*, The Times, 13 Mar. 1923, p. 14.

5 Este interesant de știut că Churchill considera că relația specială a Britaniei cu Statele Unite include și dimensiunea canadiană.

6 Winston CHURCHILL, 1946, *Iron Curtain Speech*, accessed on 7 Sep. 2010 at <http://tinyurl.com/ICSpeech>.

7 Agence France Presse, 2010, *Obama calls news British PM Cameron*, 7 Sep. 2010, <http://tinyurl.com/AFPObama>.

8 Argus, *Australia's Patriotism*, Argus, 1 August 1914, <http://tinyurl.com/Cook1914>.

9 Screensound Australia, *Speech by Prime Minister Robert Gordon Menzies, 3 September 1939*, National Screen and Sound Collection, Title No. 387919.

10 Toate seturile de date sunt disponibile online pentru consultare și descărcare la www.correlatesofwar.org.



- 11 Hans MORGENTHAU, *The Mainsprings of American Foreign Policy: The National Interest vs. Moral Abstractions*, *The American Political Science Review* 44(4): 833-854, p. 834.
- 12 MORGENTHAU, cited work, p. 854.
- 13 Niccolò MACHIAVELLI, *The Prince*, Oxford University Press, Oxford, 2005, p. 61.
- 14 E.E.H. CARR, *The Twenty Years Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Palgrave, New York, 2001, pp. 72-73, p. 81; James CAPORASO, *International Relations Theory and Multilateralism: The Search for Foundations*, *International Organization*, no. 46(3), 1992, pp. 599-632, p. 604.
- 15 Martin GRIFFITHS, Terry O'CALLAGHAN and Steven ROACH, *International Relations: The Key Concepts*, 2nd edition, Routledge, London, 2008, p. 216.
- 16 GRIFFITHS *et al.*, p. 217.
- 17 Vezi discuția despre puterea soft și analiza referitoare la puterea internațională în Dylan KISSANE, *Curves, Conflict and Critical Points: Rethinking Power Cycle Theory for the Twenty-First Century*, Teoria de las RRII Working Paper No. 9, Centro Argentino de Estudios Internacionales, Buenos Aires, Argentina, 2005.
- 18 GRIFFITHS *et al.*, p. 217.
- 19 GRIFFITHS *et al.*, p. 217.
- 20 See MORGENTHAU, cited work.
- 21 Vezi o critică susținută în Dylan KISSANE, *Moving Beyond Anarchy: A Complex Alternative to a Realist Assumption*, PhD Thesis, Adelaide, University of South Australia, 2010.
- 22 De exemplu, J. Mohan MALIK, *Security Council Reform: China Signals its Veto*, *World Policy Journal*, no. 22(1), 2005, pp. 19-29, p. 23.
- 23 De exemplu, Marcus TANNER, *Cossacks flock to help Orthodox kin*, *The Independent*, 27 February 1993, <http://tinyurl.com/384syub>.

Dr. Dylan KISSANE (dylan.kissane@laposte.net) este cercetător coordonator la Centrul de Studii Franco-americane de Management din Lyon, Franța, unde predă filozofie și politici internaționale. Deține un doctorat în Studii Internaționale desfășurat la Universitatea Australiei de Sud și și-a publicat și prezentat lucrarea în Relații Internaționale în Europa, Australia, Orientul Mijlociu și America.

VIITORUL MEDIULUI DE SECURITATE ȘI AL CAPABILITĂȚILOR. UN PUNCT DE VEDERE INDEPENDENT DIN ALBANIA

Thimi HUDHRA

Atunci când vorbim despre mediul de securitate pe termen lung, fie la nivel național, fie regional sau global, acesta se conturează ca o combinație de realitate, perspective, raționalitate, viziune și profeție. Mult mai mult decât în trecut, putem identifica un număr mare de aspecte ale securității care se cer introduse în acest domeniu. Ca urmare a efectelor simetrice și asimetrice, în lume, există mii de combinații de stări de securitate care pot escalada. Experiența ultimilor douăzeci de ani a demonstrat că până și cele mai mici evenimente pot crea deviații de la regulile tradiționale experimentate de-a lungul istoriei. „Ceața incertitudinii”¹, despre care vorbea Clausewitz, este încă o expresie valabilă pentru viitorul mediului de securitate.

Considerăm că este mai realist să spunem că avem așteptări în ce privește acest viitor al mediului de securitate, decât să susținem că îl putem prezice. În prezent, putem să avem așteptări față de ceea ce s-ar putea întâmpla în anul ce va urma, dar nu putem prezice aceste evenimente. Mai mult, este încă și mai dificil să oferim o privire clară asupra a ceea ce s-ar putea întâmpla pe termen lung. Totuși, aceasta este sarcina liderilor strategici și a subordonaților lor, aceea de a gândi atent viitorul, de a-i identifica tendințele, de a influența ceea ce putem, de a-l anticipa cu acțiuni potrivite și de a produce astăzi capacitățile de care avem nevoie mâine pentru a da cel mai bun răspuns. Autorul își expune punctul de vedere personal în legătură cu ceea ce se poate face pentru a influența evenimentele pe care ni le dorim a se desfășura mâine și cum putem evita

ceea ce nu ne dorim să se întâmple. În studiul de caz, lucrarea se concentrează asupra unei scurte analize a retrospectivei, actualității și perspectivei mediului de securitate regional al Albaniei.

Punctele de vedere expuse în acest articol aparțin autorului și nu reprezintă în mod necesar și opinia Ministerului Apărării al Albaniei, al Statului Major General al Albaniei sau al Comandamentului de Instrucție și Doctrină din Albania (TRADOC).

Cuvinte-cheie: Noul Concept Strategic al NATO; Albania; transformarea armatei; regiune; scenariu.

La Summitul din Portugalia, NATO a adoptat Noul Concept Strategic (NCS), conceptul care, după cum se spune, va fi valabil pentru a doua decadă a secolului al XXI-lea. Potrivit unor statistici neoficiale, dezvoltarea acestui document strategic „a implicat toate cele 28 de state aliatae, dar și alte 32 de state ne-aliatae, mai bine de 90 de think-tank-uri naționale și internaționale și ONG-uri focusate pe securitate și apărare, 30 de corporații și agenții și cel puțin 4.500 de indivizi din interiorul și din afara comunității NATO”². Albania a contribuit și ea la acest angajament colectiv, prin câteva conferințe, una dintre ele fiind organizată în cadrul Comandamentului de Instrucție și Doctrină din Albania, în urma căruia au fost elaborate 20 de recomandări pentru grupul de experți. Sperăm ca aceștia să le fi găsit utile.

Aprobarea celui mai recent document al NCS este un pas înainte pentru statele membre NATO,

inclusiv pentru Albania. Aceasta echivalează cu faptul că toate împărtășesc cadrul în care este definit mediul de securitate în acest document, definiție la care toate aceste state au contribuit. De asemenea, aprobarea NCS înseamnă că avem un nou document oficial pe care ne putem baza în ce privește dezvoltarea strategiilor naționale de securitate și apărare.

Acest articol nu tratează concluziile NCS referitoare la viitorul mediu de securitate, ci reprezintă doar un punct de vedere personal asupra acestui document a cărui elaborare este încă în curs. Concentrându-mă asupra Albaniei și asupra regiunii din care face parte, voi încerca să identific scenarii de evoluție a evenimentelor de tipul „în cel mai bun caz”, „în cel mai rău caz” și să analizez capacitățile potrivite pentru a face față acestor scenarii, rolul instituțiilor de educație și instrucție și transformarea instituțiilor de apărare în conformitate cu provocările ce vor urma. Și, înțelegând nevoile cititorilor, voi evita să menționez anumite state, pentru a mă concentra asupra problemelor generale care le privesc.

Pentru a afla ceva despre viitorul mediu de securitate, atât imaginația, cât și analiza constituie elemente importante și complementare. Desigur, nimeni nu ar putea face o profeție asupra a ceea ce se va întâmpla în această regiune, de exemplu, în 2030. George Friedman și-a asumat responsabilitatea de a face acest lucru, la nivel global, dar lucrarea sa „Următorii 100 de ani” reprezintă mai mult o iluzie și o carte de influență. În termenii dezvoltării, ceea ce se întâmplă într-un an din secolul al XXI-lea este aproape egal cu ceea ce se întâmpla în zece sau mai mulți ani din secolul trecut. Lumea din era informației se mișcă mai repede înainte și această viteză va fi încă și mai mare în următoarele decade. Problemele de securitate într-o lume din ce în ce mai globalizată vor fi asociate cu o mulțime de alte evenimente neașteptate.

Acest spectru al incertitudinii viitoare este bine articulat de către Președintele SUA, Barack Obama, la Academia Navală, în mai 2010. Acesta afirma că „nu beneficiem de luxul de a decide pentru care provocări să ne pregătim și pe care să le ignorăm. Trebuie să depășim întreg spectrul de amenințări, atât pe cele convenționale, cât și pe cele neconvenționale; statul-națiune și rețeaua teroristă; proliferarea tehnologiilor letale și a ideologiilor centrate pe ură; pirateria de tipul

cele din secolul al XVIII-lea și amenințările cibernetice specifice secolului al XXI-lea”³.

În acest context, din diferite motive, un individ sau un grup de indivizi, care folosesc regulile războiului asimetric, pot provoca mai multe daune decât dacă ar fi folosit regulile specifice unui război local tradițional. Oponenții secolului al XXI-lea devin mai imprevizibili, iar tacticile și strategiile lor îi surprind chiar și pe cei mai înzestrați militari. Ei dețin avantajul timpului deoarece pot ataca în orice moment în care identifică „... cea mai slabă verigă în lanțul sistemului de securitate al țării. Situația este asimetrică deoarece apărătorul trebuie să acopere toate punctele atacului, pe când atacatorul trebuie să identifice doar un singur punct slab pe care să-și concentreze atacul putând cauza daune considerabile”⁴.

Majoritatea oamenilor sunt de acord că noi, umanitatea, putem influența cursul normal al istoriei dar nu putem să îl schimbăm în totalitate. În acest articol, am considerat a fi de bun augur realizarea unei paralele în istorie. În opinia noastră, înainte de a discuta despre ceea ce se va întâmpla peste 20 de ani trebuie să ne amintim și să analizăm situația securității de acum 20 de ani în urmă. Această metodă ne va indica mai exact cum va fi situația peste câțiva ani.

Acum 20 de ani, am suferit consecințele Războiului Rece. Albania, precum majoritatea statelor din regiune, a fost izolată de un singur partid, comunist, care a condus printr-un regim dictatorial. Apărarea țării s-a bazat pe conceptul apărării totale față de amenințările externe ale Războiului Rece sprijinite de inamici din interiorul țării. Toate eforturile economice și financiare ale statului (de la 13 la 25% din PIB) au fost focalizate asupra unei eventuale provocări între state, pentru supraviețuirea țării în fața „tuturor statelor sau alianțelor străine capitaliste sau revizioniste”⁵. Drept consecință, pentru aplicarea conceptului strategic de apărare totală, în Albania, a fost generată o forță armată numeroasă (aproximativ o jumătate de milion de militari recrutați și în rezervă), concentrată în unități de tancuri, artilerie grea, nave și avioane, importante arme și sisteme. Conceptul esențial de apărare se referea la apărarea fiecărui metru pătrat al țării utilizând „apărarea teritorială”, prin implementarea conceptului „fiecare cetățean este un soldat”⁶ și existența armatei bazată în totalitate pe recrutare obligatorie. Mai multe mii de instalații și infrastructuri, mici și fixe, de apărare

teritorială și aproximativ o jumătate de milion de bucure și arii fortificate răspândite în toată țara susțineau conceptul de apărare totală. Cu câteva excepții și cu intensitate variabilă, această linie a apărării teritoriale a fost adoptată de aproape toate statele regiunii.

Aceasta era situația acum douăzeci de ani. Acum, aproape toți credem că aceea a fost o perioadă anormală. Știm că Războiul Rece a fost un război ideologic bazat pe ideea de confruntare între state și între blocuri de state, fapt ce nu s-a întâmplat niciodată în acea perioadă. Dacă s-ar fi desfășurat un război „cald” în acea perioadă s-ar fi putut transforma într-un război nuclear cu consecințe dezastruoase. Dar, din fericire, acest lucru nu s-a întâmplat.

Cum se prezintă situația în 2010 și cum va fi ea peste 20 de ani? Nimeni nu putea să-și imagineze acum 20 de ani situația curentă din 2010. Nimeni nu a prevăzut toate schimbările geopolitice care s-au petrecut în Balcani în acești 20 de ani. O nouă hartă regională este rezultatul schimbărilor dinamice din regiune.

Toate statele au acceptat schimbările și au privit înainte. De fapt, cu câteva reminiscențe minore, statele regiunii sunt acum state deschise. Și-au dezvoltat sisteme democratice și multipartite și toate sunt membre, candidate sau aspirante la calitatea de membru NATO și UE, deci sunt state aliate, aspirante sau partenere. Politica de apărare a tuturor statelor regiunii nu reflectă existența „vreunei țări declarate ca inamic” și nu au pe agenda de lucru utilizarea politicii de forță sau amenințarea cu uzul de forță. Nu există declarații deschise sau elemente vizibile în regiune referitoare o eventuală confruntare între state în timp ce o atenție generală este acordată soluționării problemelor rămase și managementului amenințărilor asimetrice și transnaționale. Aproape toate statele își înțeleg obligația de a contribui și beneficiile derivate din „apărarea colectivă”, concept apărut odată cu integrarea în structuri euroatlantice de securitate și apărare. Planurile de dezvoltare pe termen lung prevăd ajustarea forțelor armate și acordă o atenție specială forțelor integral profesionalizate. Reformele sunt în curs de desfășurare, dar, în unele cazuri, este încă dificil să se identifice cel mai bun mod de management al lor. Există un progres în ralierea la proiectele regionale de securitate și apărare, dar și acestea au nevoie de continuarea eforturilor de dezvoltare.

Nu putem spune că situația este perfectă, dar se observă din partea majorității țărilor dorința de a lăsa în urmă elementele problematice ale trecutului și de a privi spre viitor pentru rezolvarea problemelor tehnice, realizarea dezvoltării economice, lupta împotriva corupției și crimei organizate etc. De asemenea, este vizibilă prezența NATO, UE, ONU, OSCE și a altor organizații care monitorizează mediul de securitate și dezvoltarea economică a zonei.

Ce va fi peste 20 de ani? Cum am menționat deja, am schițat două scenarii extreme: cel mai bun și cel mai rău caz posibil, dar este evident că alte sute de scenarii se pot dezvolta între aceste limite. Cred că niciunul dintre aceste scenarii nu va avea succes cu adevărat, dar le-am creionat doar în scop științific, pentru ca fiecare să încerce să-și imagineze un set infinit de scenarii potențiale.

Situația celui mai optimist scenariu, este construită în general, pe speranțe. Putem observa dezvoltarea într-o direcție pozitivă a cooperării urmată de aproape toate statele regiunii sprijinind deja demaratele integrării în NATO și UE. Sperăm că securitatea și apărarea colectivă va fi principalul sens ce va fi urmat. Înainte de 2030, toate statele balcanice vor deveni democrații mature și, foarte posibil, membre cu drepturi depline ale NATO și UE. Așteptăm un climat mai bun de cooperare între statele regiunii. Susținem cu tărie că în regiune nu vor exista războaie sau conflicte convenționale. Rolul instituțiilor de conducere și democratice naționale, regionale și internaționale va crește și vor conduce procesele spre progres. Statul de drept democratic va prevala asupra corupției și crimei organizate și tuturor formelor de trafic ilicit. Dezvoltarea economică va înregistra un progres constant și șomajul se va reduce. Pe de altă parte, proiectele regionale comune și ample vor fi mai prezente. Problemele regionale vor avea mai multe soluții regionale ale căror resurse vor fi identificate tot la nivel regional. **Deci, în cel mai bun caz, ne așteptăm la o regiune prosperă și stabilă în 2030.**

Situația celui mai rău scenariu este construită, în general, pe îndoieli. Este foarte greu să prevezi un viitor clar pentru o perioadă atât de îndelungată. Aproape că nicio țară mică din regiune nu are o viziune până în 2030. Cel mult, putem să ne imaginăm perioada de până în 2020 și putem vedea doar o zonă gri între 2020 și 2030. Cel puțin există percepția generală că riscurile și

amenințările din 2030 vor avea un caracter global mai pronunțat și vor proveni din alte regiuni.

Evoluțiile dezvoltării economice și a elementelor financiare ale țărilor regiunii vor fi cheile pentru sensul viitor. Voința guvernelor de a realiza reforme în aceste arii va fi decisivă. Lipsa acestei voințe în ce privește lupta împotriva terorismului, crimei organizate, corupției și traficului ilicit, în unele cazuri, poate fi foarte dăunătoare tuturor statelor din regiune deoarece aceste tendințe negative pot găsi în acest spațiu „un rai sigur”. Orice stat din regiune, aflat în dificultate sau eșuat poate fi o adevărată problemă pentru întreaga zonă.

Naționalismul, rivalitățile etnice, instabilitatea politică și diversitatea culturală din regiune pot prezenta o problemă pentru viitor dacă sunt sponsorizate intenționat de către alți actori sau factori externi. De aceea toate aceste probleme trebuie să fie gestionate adecvat de către liderii inteligenți, lipsiți de reminiscențe negative din trecut.

Viitorul organizațiilor colective de securitate și apărare nu este sigur. Coalițiile ad-hoc ale puterilor globale sau ale altor formațiuni pot deveni mai practice pe viitor. Competiția pentru resurse și alte puteri poate deveni mult mai evidentă.

Mai mult, ne așteptăm la un mediu de securitate mai incert și mai complex. Clausewitz este încă actual și va câștiga și mai mult teren. Necunoscutul ne va surprinde și va deveni forța conducătoare pentru viitor. Nu putem prevedea nimic sigur pe termen lung până în 2030.

Pe de altă parte, odată cu prosperarea erei informaționale, indivizii și alte grupuri cu diferite orientări vor avea mai multă influență asupra proceselor de luare a deciziei în statele noastre. Regiunea noastră nu este imună la implicațiile erei informaționale, fiind chiar mai fragilă decât restul statelor Europei. Prin acțiunile lor, pot crea haos în statele fragile și aceste acțiuni pot crea devieri de la regulile tradiționale. ***Deci, în cazul celui mai pesimist scenariu posibil, ne așteptăm la potențiale renaționalizări sau fragmentări ale politicilor de securitate și apărare.***

Situația curentă a transformării

Pentru prezent, vorbind la modul general, suntem martori la faptul că asimetria predomină asupra simetriei în conflicte. Pe de altă parte,

războiul bazat pe tehnologie (*software war*) capătă teren în detrimentul războiului bazat pe forță (*hardware war*) și factorul uman este din ce în ce mai mult un factor decisiv pentru mediul viitor de securitate. Leadership-ul joacă rolul-cheie în conturarea și luarea deciziei (bune sau rele), ca și în grăbirea sau întârzierea deciziilor transformării.

Reformele de securitate și apărare ale statelor regionale sunt, în general, pe drumul bun dar, câteodată, se asociază cu întârzieri și dificultăți ale proceselor. Încă există unele presiuni sociale, financiare și politice asupra reformelor cerute. Câteodată, unitățile orientate pe moștenirea Războiului Rece au supraviețuit cu noile unități focalizate pe realitatea curentă și viitoare a amenințărilor. Este posibil ca forțele armate clasice, cu toate serviciile și specialitățile incluse, să nu mai fie valabile; modul de construire tradițională a forțelor nu mai este eficient. Capabilitățile militare perimate și moderne ale statelor concurează acerb pentru resurse și, câteodată, suntem martorii unor situații în care milioane de dolari sunt cheltuiți pentru capabilități inutilizabile sau puțin utilizabile. Pe de altă parte, pentru majoritatea statelor regiunii, capabilitățile noi, moderne, desfășurabile, sustenabile și bine pregătite pentru operații expediționare se află pe agenda transformării. Acesta este un semnal bun.

Transformarea orientată spre regiune este asociată cu dificultatea realizării intereselor naționale, deoarece proiectele regionale sunt mai eficiente și mai puțin costisitoare pentru securitatea statelor învecinate. Sunt necesare mai puține tancuri, puști și arme mari din partea fiecărei țări pentru a înfrunța amenințările viitoare.

Drept concluzie, nu cred că există stat care își poate asigura securitatea și apărarea de unul singur cu propriile capabilități. Cu cât ne transformăm mai mult în această direcție, cu atât mai eficienți și mai puțin costisitori devenim. Nevoia de integrare a statelor regionale în structuri colective de securitate și apărare este imperativă.

Concordanța între mediul de securitate și capabilități – cazul Albaniei

Bazându-ne pe lecțiile învățate din istorie, credem că dezvoltarea lumii face ca amenințările și riscurile să fie mai influente pe termen lung. Aceasta face ca amenințările transnaționale și

globale să devină mai evidente decât amenințările locale. Aceasta înseamnă că trebuie să dezvoltăm capacitățile potrivite pentru a face față amenințărilor la momentul și la locul potrivit. Acest lucru este valabil pentru toate statele, inclusiv pentru Albania.

În calitate de membru NATO, Forțele Armate Albaneze (FAA) au realizat multe lucruri pentru a întruni cerințele de bază și pentru a participa ca partener, dar mai sunt multe de făcut pe viitor. Instituția apărării, de asemenea, a făcut multe eforturi pentru îndeplinirea sarcinilor derivate din calitate de membru a statului albanez dar, așa cum este menționat și în documentul național al Programului de Reformă, „*provocările viitoare vor viza ca principală „țintă” calitatea transformării și mai puțin cantitatea instituției forțelor armate albaneze*”⁷.

În acest context, sprijinim conceptul forțelor utilizabile: „*aceasta se referă la forțele implicate în misiuni reale, în detrimentul forțelor din garnizoane prevăzute pentru misiuni și amenințări trecute*”⁸. Experiența ultimilor 20 de ani a demonstrat că am avut suficiente forțe și capacități de care nu am avut nevoie și nu am avut suficiente din cele de care aveam nevoie. De aceea, am adoptat procesul transformării continue bazat pe conceptul de „*forțe în misiuni și transformare*”⁹. O reformă a apărării profundă a fost desfășurată în forțele armate albaneze (FAA) pe timpul ultimelor două decade, reformă care a constat într-o scădere cu 100.000 a personalului activ și cu 400.000 al numărului rezerviștilor din 1992, la numai 13.000 personal total profesionalizat în 2010 și o listă de rezerviști.

Cu această viziune în minte, în special după ce a fost țară aspirantă în 1999 la Summit-ul de la Washington, Albania și-a adaptat sistemul național de securitate și sistemul național militar și, mai târziu, Viziunea Strategică și Planul de Dezvoltare pe Termen Lung (LTDP 2020). LTDP au autorizat dezactivarea majorității forțelor, structurilor, infrastructurilor și capacităților inutilizabile și dezactivarea cu prioritate a capacităților necesare pentru misiunile curente și viitoare. Reforma apărării a fost implementată prin conceptul de „*reducere a mărimii și îmbunătățirea calității*” prin dezvoltarea unei forțe integral profesionalizate.

Când spunem forțe profesionalizate, ne referim nu numai la profesionalizare în cifre dar, în primul rând, la calitatea performanței misiunilor lor, forțe

care se pot adapta și reacționa prompt la situațiile mai complexe ale misiunilor viitoare. Cu acest concept, forțele ușoare și ușor reorganizabile constituie prioritatea agendei, dezvoltarea unor organizații „de forțe” pentru misiuni specifice, ușor adaptabile la o serie întreagă de misiuni. Albania are, în prezent, aproximativ 350 de angajați detașați în operații internaționale conduse de NATO, UE, ONU sau Coaliție, aproximativ 5,6% din totalul componentei terestre, cu obiectivul de a ajunge la 8-10% în 2014.

Bazându-ne pe procesul de planificare al NATO, suntem angajați în îndeplinirea cerințelor Pachetului de Forțe (Force Goal Package) pentru contribuția la forțele comune NATO. Acest Pachet va deveni unul dintre promotoarele comunității noastre de planificare a forței pe termen mediu și lung. De asemenea, acesta va susține angajamentele noastre naționale în sensul obținerii calității de membru UE și alte angajamente internaționale. În percepția albaneză, statele mici cu resurse limitate nu pot contribui cu forțe și capacități separate la fiecare organizație internațională de securitate. Am adoptat conceptul de „un singur set de forțe” pentru contribuția la NATO, UE, ONU, Coaliții ad-hoc etc.

Pentru sprijinirea implementării Pachetului de Forțe, guvernul s-a angajat să cheltuiască 2% din PIB pe bugetul apărării și în jur de 20% din acesta să fie alocat modernizării forței până în 2020. Prima prioritate este acordată motivării forței profesionalizate, modernizării echipamentului și sistemelor pentru operațiile naționale sau detașabile, instrucției și educației forțelor și participării în operații internaționale. Deci, conceptul de bază îl reprezintă dezvoltarea unei forțe utilizabile pentru prezent și pentru viitor, în locul unor forțe și infrastructuri moștenite din trecut, care au fost transferate către autoritățile locale.

Reforma din 2010 se concentrează asupra cultivării unei noi culturi în forțele armate albaneze prin instrucție și educație. Elemente de management modern sunt aplicate pentru a genera o organizație de apărare mai redusă cu rezultate mai eficiente. O nouă structură organizațională a FAA a fost aprobată de președintele statului, o structură focalizată pe creșterea capacităților operaționale și pe reducerea structurilor de conducere ineficiente. De asemenea, s-a stabilit recent și o nouă structură organizațională a



Ministerului Apărării și a Statului General, în care cadrele militare și civile sunt integrate și lucrează împreună combinând expertiza civililor cu profesionalismul militarilor.

Reforma instituțiilor de educație și instrucție

Una dintre principalele priorități ale Reformei în Educație și Instrucție o reprezintă transformarea FAA într-o organizație bazată pe cunoaștere. În opinia noastră, instituțiile de educație și instrucție ale țării trebuie să fie în fruntea procesului de transformare. Viziunea lor trebuie să se extindă cu cel puțin 5 ani față de restul forțelor armate. Schimbarea mentalității și gândirii personalului militar reprezintă o adevărată provocare, așa cum și Liddel Hart spunea „*singurul lucru mai dificil decât cel de a pune o idee în mintea unui militar este acela de a-i scoate o idee veche din cap*”¹⁰. Construirea unui nou mod de a gândi al militarilor este mai importantă decât modificarea numărului și structurilor organizațiilor militare.

Pentru a face acest lucru, am început, în primul rând, să revizuiam filosofia instrucției și educației. Taxonomia lui Bloom de „*a învăța ce să înveți și nu cum să înveți*” s-a introdus deja în scopul învățării și educării personalului militar prin metodologia instrumentelor creative, gândirii critice, raționării logice, alegerilor multiple și diversității de idei în instituțiile de educație și instrucție prin aplicarea regulilor de la Chatham House. Puțin diferită de cea a lui Liddell Hart, logica generalului Patton a fost de a încuraja folosirea dimensiunilor universale a minții umane, în special în educație. El a spus „*nu spune oamenilor cum să facă lucrurile, spune-le ce să facă și lasă-i să te surprindă cu rezultatele lor*”.

Ca nou membru al NATO, elementele prioritare sunt: antrenamentul și educația pentru operații de apărare colectivă, luarea de decizii colective, construirea consensului și a consultării. Instrucția și educația pentru misiunile de tip articolul 5 și non-articol 5 (departe de teritoriul național) s-au introdus deja în curricula educațională. Un rol special în agenda transformării, în special după Summit-ul Strasbourg-Kiel, când Albania a primit statutul de membru, a fost acordat tranziției de la planificarea individuală a apărării la planificarea colectivă a apărării.

Conducerea FAA susține că „*transformarea și reformele trebuie să devină procese continue*

la toate nivelurile – strategic, operațional și tactic – care să se bazeze pe lecțiile învățate din operațiile reale în care suntem angajați”¹¹. Din 2009, am stabilit un sistem de Lecții Învățate în Forțele Armate, sistem care va fi unul dintre instrumentele utilizate pentru transformarea forțelor și capacităților. Un rol special în procesul de transformare îl deține Comandamentul de Instrucție și Doctrină (TRADOC), în special Academia de Apărare și Centrul pentru Analizele Apărării, care au acordat o atenție specială proiectelor de cercetare referitoare la viitorul mediu de securitate și capacitățile viitoare cerute.

Provocări viitoare

Pentru elaborarea forței profesionale obiective pentru un stat mic, precum Albania, TRADOC a identificat premise, priorități împreună cu recomandări de bază pentru capacitățile viitoare ale statului, necesare pentru a face față viitoarelor amenințări. Acestea sunt prezentate mai jos, astfel:

- Statele mici, precum Albania, au și vor avea întotdeauna resurse limitate. Este necesară dezvoltarea unei liste de priorități pe termen scurt, mediu și lung;

- Tratarea componentei umane ca element-cheie al schimbării mai degrabă decât aspectul material al capacităților; abordarea cu prioritate a capacităților „software” mai degrabă decât celor „hardware”;

- Instrucția oamenilor și dezvoltarea liderilor ca să fie creativi, prompt reactivi și rapid adaptabili la situații complexe ale mediului de securitate; construirea leadership-ului constituie coloana vertebrală a unei forțe real profesionalizate;

- Includerea provocărilor viitoare ale mediului de securitate în curricula Academiiilor Militare și ale școlilor;

- Necesitatea unor documente de viziune strategică a securității și apărării la nivel național și legate de Planurile de Dezvoltare pe Termen Lung pentru capacitățile de dezvoltare;

- Realizarea unei proces continuu de transformare urmând conceptul „dezvoltării forței de care avem nevoie, nu a forței pe care ne-am putea-o dori”;

- Dezvoltarea unor capacități militare mai desfășurabile și sustenabile decât cele fixe; de



PUNCTE DE VEDERE

asemenea, se va pune accent și pe capabilitățile specializate „de nișă”;

- Pe lângă capabilitățile militare, dezvoltarea unor capabilități civile modeste pentru operațiile nonmilitare bazate pe efecte (EBAO);

- Promovarea unei cooperări regionale mai fructuoase și a unor proiecte care să răspundă întrunit la riscurile și amenințările comune.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Von CLAUSEWITZ, Karl, On War, P. Pared & M. Howard (editors), Princeton University Press, 1989, p. 103.

2 Roni TOSKA, Prelegere susținută la Conferința referitoare la Noul Concept Strategic NATO, Comandamentul de Instrucție și Doctrină Albanez,

Martie 2010.

3 Discursul președintelui Obama la Deschiderea Academiei Navale, Mai 2010.

4 Colin S. GRAY, Irregular Enemies and the Essence of Strategy: Can the American Way of War Adapt? University of Reading, Anglia, p. 14.

5 Military Art of the Peoples' Republic of Albania, Edition 1979, p. 13.

6 Ibidem, p. 16.

7 Timetable for Reforms, document, Albania, July 2009, page 6

8 Ibidem, p. 16.

9 Ibidem, p. 22.

10 Liddell HART, <http://www.military-quotes.com/Liddellhart.htm>.

11 Minister of Defence Speech at the Defence Academy, Closing ceremony of Higher Officer Course, Sept. 2010.

Colonel dr. Thimi HUDHRA (thimi.hudhra@aaf.mil.al) este Șeful Centrului pentru Analize de Apărare, TRADOC, Tirana, Albania.

RĂZBOIUL PENTRU MINȚI ȘI INIMI ÎN SPAȚIUL CIBERNETIC

Marina MUSCAN

Internetul oferă posibilități de manipulare foarte largi deoarece este un mijloc de comunicare virtuală excelent pentru activiștii politici care reprezintă toate ideologiile, mai ales acei activiști care nu se bucură de atenția altor mijloace de comunicare în masă, iar mulți lideri ai organizațiilor extremiste utilizează internetul pentru a-și promova și răspândi ideologia. Modalitățile de folosire a internetului se extind și evoluează, acesta transformându-se într-o rețea de socializare și mobilizare atractivă pentru organizațiile teroriste. O modalitate de a contracara atacurile diverselor organizații teroriste pe Internet pentru a atrage alți simpatizanți și/sau viitori activiști o reprezintă diplomația virtuală.

Cuvinte-cheie: organizații teroriste; internet; atragere; activiști.

1. Considerații privind Internetul și website-urile teroriste

Organizațiile teroriste reprezintă un risc de securitate pentru actorii statali deoarece sunt capabile să provoace haos în sisteme ordonate precum sunt statele.

Dacă securitatea poate însemna, din punct de vedere individual, absența fricii și a anxietății și, din punct de vedere statal, protecția împotriva amenințărilor venite din partea altor actori statali sau non-statali, atunci putem afirma că organizațiile teroriste sunt un risc la adresa securității deoarece, prin acțiunile lor, pot provoca teamă, anxietate și haos, iar, prin atragerea de partea lor a altor membri, pot destabiliza comunitățile umane.

În secolul actual, organizațiile teroriste au devenit actori internaționali capabili să existe ca formațiuni organizate în rețea generatoare de putere.

Un alt punct de luat în calcul este cel al definirii organizațiilor teroriste. Noțiunea de „terorism” este de obicei folosită pentru a desemna acte de violență ne-discriminatorie, brutale. Astfel, în momentul în care un grup este etichetat ca fiind un grup terorist înseamnă implicit că membrii lui sunt imorali și nu au principii etice de bază. Dacă se folosesc alți termeni pentru definirea membrilor unei grupări precum: „*revoluționari*”, „*luptători pentru libertate*”, „*soldați pentru eliberare națională*” înseamnă că li se aplică acestor persoane o altă etichetă care înseamnă că actele violente întreprinse de ei au un scop nobil, iar ei înșiși au valori morale mai înalte decât media. Dacă un grup este denumit terorist semnifică o evaluare negativă, pe când, dacă se crede că acesta este format din luptători pentru libertate, i se aplică o evaluare pozitivă. Victimele unui astfel de grup de „luptători pentru libertate” sunt văzuți ca fiind susținători ai unui regim totalitar care refuză cetățenilor drepturile de bază, iar, dacă printre victime se află și inocenți, aceștia sunt văzuți ca fiind victime ale regimului totalitar.

De ce să se facă o analiză asupra organizațiilor teroriste și a internetului? Pentru că, dacă principala acțiune ofensivă a acestor organizații sunt acțiunile psihologice, atunci Internetul oferă un mediu extrem de propice de manifestare a organizațiilor teroriste și, implicit, devine un risc de securitate. Dar cum Internetul în sine un poate fi oprit fără să se creeze o „*revoluție în masă*” a tuturor celor care depind de Internet nu rămâne altceva de făcut decât să analizăm comportamentul organizațiilor teroriste în acest mediu și să încercăm să îi contracaram efectele. Internetul poate fi văzut fie ca un risc de securitate, fie ca o fereastră înspre organizațiile teroriste, care poate fi folosită pentru adunarea de informații despre acestea și, implicit, contracararea lor pe termen lung.

Populația și utilizarea internetului					
Regiune	Populația (estimare pe 2009)	Utilizatori de internet la 31.12.2000	Utilizatori de internet în prezent	Procent din populație	Creștere 2000 – 2009
Africa	991.002.342	4.514.400	67.371.700	6,8 %	1.392,4 %
Asia	3.808.070.503	114.304.000	738.257.230	19,4 %	545,9 %
Europa	803.850.858	105.096.093	418.029.796	52,0 %	297,8 %
Orientul Mijlociu	202.687.005	3.284.800	57.425.046	28,3 %	1.648,2 %
America de Nord	340.831.831	108.096.800	252.908.000	74,2 %	134,0 %
America Latină/ Caraibe	586.662.468	18.068.919	179.031.479	30,5 %	890,8 %
Oceania/ Australia	34.700.201	7.620.480	20.970.490	60,4 %	175,2 %
TOTAL	6.767.805.208	360.985.492	1.733.993.741	25,6 %	380,3 %

Tabelul nr. 1

*Sursa: *** "INTERNET USAGE STATISTICS The Internet Big Picture World Internet Users and Population Stats" <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>*

Internetul este un mediu care a ajuns la maturitate deoarece:

- a) este o rețea cu întindere globală;
- b) prin intermediul lui sunt exprimate credințe, se articulează agende se transmit planuri de acțiune și se conectează resurse umane care nu ar putea fi accesate altfel.

De aceea, se poate afirma că internetul ca rețea a devenit indispensabil umanității în starea sa actuală de evoluție.

Astfel, este normal să se afirme că există o legătură intrinsecă între societatea umană și Internet, mai ales ținând cont de tendința generală de organizare a comunităților umane în general și a organizațiilor teroriste în special sub formă de rețea.

Dacă luăm în calcul afirmația de mai sus, conform căreia organizațiile teroriste au trecut la ofensiva psihologică, atunci înseamnă că acțiunea aceasta este, fără nici o îndoială, continuă. Datorită faptului că informația deja s-a globalizat, iar suportul genezei și circulației acesteia este constituit dintr-o rețea foarte complexă, mai exact, dintr-un sistem de sisteme de rețele complexe, se

poate trage concluzia că războiul informațional este un război în rețea, dus în spațiul informației, pentru informație, vizând dominația informațională și, evident, manipularea informațională¹.

Organizațiile teroriste folosesc Internetul în mult mai multe moduri decât acela de a lansa cyber-atacuri. Gama de acțiuni pe care o întreprind variază de la războiul psihologic la strângerea de informații, antrenament virtual, strângere de fonduri, propagandă și recrutare.

Modelele sociologice au fost folosite pentru a prevedea comportamentul organizațiilor teroriste, totuși există anumite voci care susțin că aceste modele nu sunt foarte complete pentru a studia organizațiile teroriste, deoarece o parte din aceste grupuri teroriste nu au valori morale. Din punctul de vedere al cercetării menționate, această observație este pusă sub semnul întrebării deoarece unele organizații teroriste mari au ajuns la stadiul în care se raportează la anumite sisteme de valori. De exemplu, o mare parte din mesajele organizațiilor teroriste se centrează pe afirmația că membrii organizației respective au recurs la violență pentru că aceasta era singura

alternativă rămasă. Majoritatea organizațiilor teroriste folosește mesaje de propagandă care favorizează radicalizarea. Internetul favorizează radicalizarea deoarece este un mediu propice pentru propaganda activă și pasivă. Camerele de chat sunt medii virtuale unde opinii și credințe violente se pot schimba, pot fi întărite și validate între participanți. Chiar și cei care doar sunt prezenți în aceste camere de chat pot fi influențați deoarece opiniile extremiste sunt afirmate în mod continuu de către militanți, iar opiniile celor care sunt utilizatori pasivi pot fi asaltate de mesaje cu caracter violent care pot eroda prin frecvența lor alte opinii. Gradul de anonimitate pe care îl oferă Internetul și setul de valori violente pe care le oferă camerele de chat organizate de către grupările teroriste cresc gradul de radicalizare deoarece indivizii care își petrec un număr mare de ore în astfel de medii virtuale încep să se conformeze normelor grupului care formează camera de chat.

Ca mijloc de influențare, Internetul oferă posibilități de manipulare foarte largi deoarece dă posibilitatea oricui să își exprime opinia în mod nediscriminatoriu. Cazul utilizatorului Irhabi (Terrorist) 007 este reprezentativ deoarece, sub acest pseudonim, Younis Tsouli a devenit dintr-un activist necunoscut un lider, participând în mod frecvent pe forumurile on-line extremiste. Numărul mare de mesaje postate de Younis Tsouli pe forumuri l-au ajutat să câștige încrederea celorlalți participanți și, atunci când el și-a afirmat susținerea față de postările pe Internet a casetelor prezentând decapitări ordonate de Al-Qaeda, Younis Tsouli a fost susținut în mod vehement de grupare.

Modalitățile de folosire a internetului se extind și evoluează, acesta transformându-se într-o rețea de socializare și mobilizare atractivă pentru diverse procedee de atragere și recrutare folosite de organizațiile teroriste.

O tactică folosită de Hamas este aceea de a pune pe cei care luptă împotriva lor în situații în care pot să nu respecte principiile generale ale unui conflict sau să răspundă la o amenințare în mod ineficient și să riște să fie acuzați de crime de război. Această tactică a fost folosită cu succes de Hamas împotriva forțelor israeliene în Fâșia Gaza în timpul Operațiunii „Cast Lead” din 2009. În timpul acestor operațiuni, Hamas a folosit oameni care aveau telefoane mobile cu camere sau personal al mai multor ONG-uri pentru a filma situații potrivite pentru a acuza forțele israeliene

de atrocități sau de crime de război. Iar, mai apoi, aceste ONG-uri au primit fonduri din partea mai multor donatori.

Lăsând la o parte veridicitatea acestor materiale și veridicitatea acuzațiilor aduse Forțelor Israeliene, care nu reprezintă obiectul de cercetare al lucrării noastre, aceste înregistrări se găsesc în număr destul de mare și pe YouTube și pot fi văzute de mii de utilizatori, contribuind la radicalizarea acestora și la atragerea lor către diverse grupări extremiste.

O modalitate de a contracara atacurile diverselor organizații teroriste pe Internet pentru a atrage alți simpatizanți și/sau viitori activiști o reprezintă diplomația virtuală.

Internetul este un mediu virtual excelent pentru activiștii politici care reprezintă toate ideologiile, mai ales acei activiști care nu se bucură de atenția altor medii de comunicare în masă, iar mulți lideri ai organizațiilor extremiste utilizează internetul pentru a-și promova și răspândi ideologia.

Spre deosebire de alte medii de comunicare, Internetul nu este unul care să implice câțiva producători și o masă de consumatori. Este un mediu de comunicare descentralizată, unde fiecare utilizator poate să fie în același timp și producător și consumator de produse. Internetul a eliminat o parte din barierele impuse de distanță și de timp dintre diverse grupuri etnice și a creat o masă de utilizatori interconectați, care pot alege ce informație să acceseze și ce nu, cu condiția să aibă capacitatea de a discerne care este dată de valorile intrinsece ale fiecărui individ.

Internetul oferă capacitatea grupărilor de indivizi să facă schimb de idei în mod interactiv și determină ca unii dintre acești indivizi să își întărească și să își conserve propriile opinii sau, dimpotrivă, să și le schimbe. Acest lucru este aplicabil și pentru ideile politice, iar grupările extremiste sunt grupuri de indivizi care promovează idei și concepte extremiste în spațiul virtual.

Un exemplu poate fi și cazul ziaristului Daniel Pearl, care a fost răpit ca urmare a unor e-mail-uri conținând informații false și apoi decapitat. După ce l-au capturat a fost ucis prin decapitare, iar caseta cu moartea sa a fost postată pe Internet.

De asemenea, diferite grupări extremiste folosesc Yahoo Groups pentru a crea forumuri cu caracter violent și pentru a-și promova ideologia.

Site-uri-le grupărilor teroriste au trei grupuri țintă majore:

- Activiștii actuali și potențiali;

- Opinia publică internațională;
- Publicul neprietenos/inamic.

Conform unui document al STRATFOR², Al Qaeda a început să recruteze minori pentru a face față lipsei de resurse umane și se pare că organizația își îndreaptă atenția asupra minorilor cu dizabilități mintale, cu IQ scăzut sau provenind din familii destrămate. Conform aceluiași document, Umar Hamzah bin Laden, unul dintre cei 19 fii presupuși a fi ai lui Osama bin Laden, a fost însărcinat să recruteze minori cu vârste cuprinse între 13 și 16 ani din zonele în care activează mici celule jihadiste. Grupul intenționează să își mărească rata de recrutare în Mauritania unde numărul de copii săraci și fără adăpost este mare.

Faptul că grupul își arată interesul pentru persoanele cu dizabilități mintale denotă nu doar faptul că grupul trece printr-o perioadă dificilă din punctul de vedere al numărului de membri, ci și faptul că este capabil să evolueze. De exemplu, în 2003 era poate mai ușor pentru un bărbat cu îmbrăcăminte specifică să se apropie de un anumit loc destinat atacului decât la ora actuală. Teroriștii au înțeles repede că o femeie cu veșminte largi poate fi mult mai eficientă în a păcăli forțele de securitate și a se apropia de punctul dorit pentru a detona o încărcătură. Astfel, femeile au început să fie din ce în ce mai des folosite pentru atacuri sinucigașe cu bombă, iar grupurile teroriste au început să își păstreze oamenii cu mai multă experiență sau mai stabili pentru alte operațiuni cum ar fi: fabricarea de bombe, strângerea de fonduri, planificarea atacurilor, în loc să îi piardă trimițându-i să execute atacuri sinucigașe. De aici și nevoia grupului de a-și extinde influența asupra categoriilor reprezentate de tinerii cu probleme, cei cu dezabilități mentale sau dependenți de droguri, care pot fi convinși că singura lor salvare o reprezintă sacrificiul suprem. Cu toate că acești indivizi posedă experiență limitată, ei reprezintă „carnea de tun” pe care organizația o folosește pentru a menține numărul de atacuri fără a mai pierde membrii esențiali.

În plus, insurgenții au găsit modalități prin care să se asigure că atacul este un succes chiar dacă capacitatea mentală a atacatorului sinucigaș este limitată. Aceste metode includ:

- Detonarea de la distanță dintr-un vehicul parcat în apropierea locului vizat pentru atac;
- Legarea mâinilor atacatorului sinucigaș de volanul unui vehicul capcană și plasarea unui om

înarmat la locul care urmează să fie atacat, care să împuște atacatorul sinucigaș, declanșând astfel explozia vehiculului în cazul în care atacatorul sinucigaș a uitat procedurile sau i s-a făcut frică.

Grupurile extremiste și-au demonstrat capacitatea de inovație de-a lungul timpului. În mai 2008, o femeie irakiană pretinzând că este însărcinată s-a aruncat în aer în mijlocul unei mulțimi venite la o nuntă într-un orașel shiit la nord-est de Bagdad. În februarie 2008, două femei cu dizabilități mintale au detonat o bombă în Bagdad provocând moartea a 73 de oameni.

În Afganistan, talibanii recrutează tinerii bolnavi mintal sau care se droghează, pentru același scop de a-i transforma în atentatori sinucigași. Tot ei erau cunoscuți ca cei care foloseau cămile încărcate cu explozibil în timpul conflictului cu forțele sovietice, animale care erau trimise în deșert în direcția bazelor sovietice pentru a fi detonate de la distanță, idee care se pare că s-a perpetuat până în zilele noastre în diverse forme.

Până acum s-au identificat mai multe caracteristici ale unei persoane care poate să fie atrasă de către un grup terorist:

- Un nivel ridicat de instabilitate emoțională și/sau psihică;
- Deziluzii culturale sau frustrare generate de un idealism neîmplinit;
- Lipsa unui sistem de credințe și valori intrinsec;
- Disfuncționalități în familie;
- Tendințe spre o personalitate dependentă (susceptibilitate, toleranță scăzută la ambiguitate).

Grupurile teroriste pot manipula aceste variabile pentru a atrage membrii din aceste comunități de partea lor.

Teroriștii folosesc Internetul pentru a atrage simpatizanți, a planifica atacuri, a strânge fonduri și a se informa. Aceste lucruri se pot realiza mai ales pe camerele de chat și pe forumurile de discuție. Conform spuselor lui Gabriel Weimann de la Universitatea din Haifa site-urile operate de grupări teroriste au crescut exponențial în ultimul deceniu de la mai puțin de 100 la 4800. Al Qaeda este un caz particular deoarece mai mult de 100 de site-uri surori au fost uploadate pe Internet, iar, dintre acestea, au fost active doar câteva.

Definirea unui site ca fiind terorist este la fel de complicată ca și definițiile date terorismului. Site-urile teroriste sunt operate de grupurile teroriste

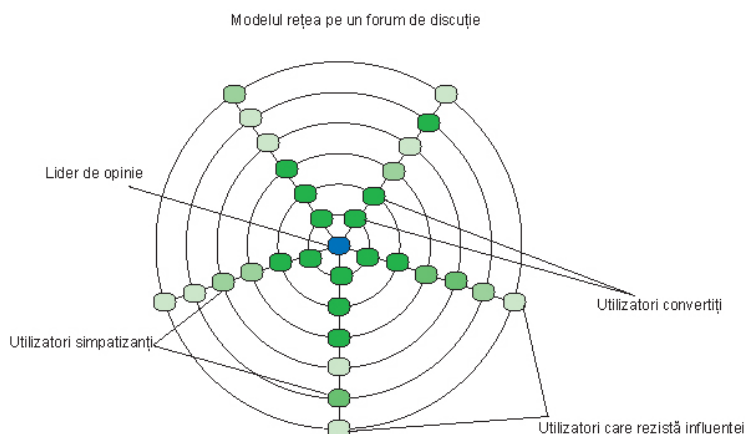


Figura nr.1 – Modelul rețea pe un forum de discuție on-line³

și recunoscute ca site-uri oficiale pentru aceste grupări. O altă categorie sunt site-urile făcute și gestionate de simpatizanți, fani și susținători. Dar, când un web-site care nu are nici o afiliere oficială cu nici un grup terorist difuzează mesaje de simpatie față de o grupare teroristă, atunci definirea acelu site ca unul terorist devine ambiguă. Analiztii de la Pentagon au recunoscut înaintea congresului american că monitorizează circa 5000 de web-site-uri jihadiste, dintre care doar câteva – mai puțin de 100 – pot fi considerate ostile și, ca atare, pot fi clasificate ca web-site-uri teroriste.

Web-site-urile pot fi considerate ca terenuri virtuale de antrenament unde se pot găsi instrucțiuni cu privire la fabricarea unei bombe, instrucțiuni de folosire a aruncătoarelor de rachete, modalități de împușcare a soldaților americani, modalități de infiltrare în Irak de pe teritoriul altor state. Pe aceste web-site-uri se află și casete video – cu execuții, atentate și imagini de pe teren – menite să ridice moralul militanților și să instige la violență. Aceste informații pot părea atractive pentru indivizii dependenți de adrenalină și pentru indivizii instabili psihic predispuși spre violență.

Imaginile violente precum cele difuzate pe web-site-urile teroriste pot crea comportamente violente bolnavilor care suferă de psihoze cum sunt schizofrenicii, care pot deveni elemente violente într-o comunitate și chiar „unelte” în mâinile teroriștilor. Imaginile și mesajele violente pot atrage un număr de persoane alături de organizațiile teroriste.

Dar casele video nu sunt singura modalitate de propagandă. Unele site-uri oferă jocuri on-line în care utilizatori cu vârste în jur de șapte ani pot pretinde că sunt „războinici sfinți” care ucid

soldați americani. Acest lucru poate să creeze un comportament violent încă de la o vârstă fragedă, dând naștere la indivizi care pot pune în pericol integritatea membrilor comunităților din care fac parte.

Totuși, nu există un model uniform de atragere folosit de grupurile teroriste raportat la alte grupuri.

Internetul joacă un rol important în procesul de radicalizare, dar mai există și alți factori care trebuie luați în calcul cum ar fi ideologia împărtășită de diverse comunități și de diverși indivizi, condițiile economice și apartenența etnică. De aceea în această lucrare sunt prezentate mai multe forme de recrutare.

2. Internetul și modele de influențare folosite de organizațiile teroriste

În general, internetul oferă posibilitatea ca fiecare utilizator să comunice cu toți ceilalți utilizatori fără nici un fel de impedimente, astfel încât fiecare utilizator este conectat cu ceilalți. Dacă aplicăm modelul de recrutare de tip rețea, care poate fi folosit în moschei, la forumurile de discuție on-line, vom avea schema de la Figura nr. 1.

În această schemă se păstrează liderul de opinie ca prezență centrală, iar comunitatea în sine se organizează în stea cu fiecare utilizator conectat la ceilalți, astfel încât o persoană conectată primește imput-uri de la toți ceilalți utilizatori care pot fi persoane convertite, simpatizanți, poate fi liderul de opinie și pot fi alți utilizatori care rezistă influenței.

În acest caz, membrii comunității sunt expuși în mod egal la materialele menite să le atragă

simpatia față de gruparea teroristă. De exemplu, o casetă video poate fi transmisă fiecărui membru al grupului fie prin metoda dead drop, fie pe conturile de e-mail ale acestora sau poate fi postată pe o cameră de chat privată unde poate fi văzută de toți participanții. În acest caz, recrutorul urmărește intensificarea legăturilor dintre membrii comunității pentru a mobiliza energiile maselor pentru anumite acțiuni. În cadrul acestor acțiuni intră și comportamentul Al Qaeda, care a avut un web-site oficial foarte colorat, plin de imagini și mesaje motivaționale menite să atragă publicul tânăr dependent de mediul virtual și de jocurile pe calculator. Aceste mesaje, imagini video și jocuri erau diseminate ne-discriminatoriu, putând să atingă orice membru al unei comunități.

Aceste tipuri de mesaje sunt acum produse într-o gamă mai largă, fiind dublate sau sub-titrate în alte limbi și conținând coloane sonore cu cântece care au mesaje violente.

YouTube are câteva mesaje propagandistice violente de acest tip care sunt văzute de mii de utilizatori. În acest caz, putem trata comunitatea utilizatorilor de internet ca fiind o comunitate ai cărei membri sunt expuși nediferențiat la mesaje propagandistice. Membrii sunt interconectați în rețea ca urmare a caracterului intrinsec al internetului, iar recrutorii îi bombardează cu material propagandistic. Utilizatorii cu vederi extremiste pot fi ușor influențați să comită acte de violență în acest fel.

Un alt exemplu pentru acest model este și difuzarea interviului cu Anwar al-Awlaki, care a fost difuzat în camerele de chat pe 23 mai 2010 de către That al-Malahim Media, divizia de relații publice a Al Qaeda în Peninsula Arabă⁴. Clericul yemenit de origine americană îndemna utilizatorii care accesau camera de chat să lovească civilii americani.

Modelul pâlnie se poate aplica web-site-urilor specializate în oferirea de informații specifice, care direcționează modul de gândire al utilizatorilor, cum sunt site-urile care oferă instrucțiuni de fabricare a bombelor, modalități de interpretare a Coranului, modalități de ucidere a soldaților americani etc. Acestea pot fi considerate site-uri cu caracter „educativ”, destinate membrilor tineri ai unei comunități. Acest tip de model de recrutare are impact asupra membrilor tineri ai comunităților musulmane, chiar și cele aflate în diaspora, deoarece acești tineri încă un au un

sistem de valori bine fixat și de multe ori simt că nu sunt în concordanță cu valorile promovate de părinții lor sau cu valorile din țările de adopție. În acest caz, este suficient ca un singur recrutor radicalizat să afecteze un astfel de tânăr, care, mai apoi, poate să disemineze vederile radicale însușite la alți indivizi cu profiluri psihologice asemănătoare. Modelul Pâlnie poate fi cel mai bine aplicat cazului menționat în introducere, cu referire la Terrorist 007, care devenise un lider de opinie care influența alți utilizatori de pe forumurile extremiste.

Pentru acest model de recrutare sunt potriviți și activiștii teroriști veterani care au acționat în Irak sau Afganistan sau în altă parte a lumii. Aceștia pot să interpreteze versete din Coran de așa manieră încât să determine mai mulți tineri să accepte ca intrinsece diverse valori violente. Tinerii respectă pe veteranii care au atitudine anti-autoritaristă. Modelul de tip „infecție” are în vedere populații insulare, bine definite, în care nu se poate pătrunde ușor.

Modelul infecție poate fi aplicat prin intermediul unui newsletter trimis mai multor utilizatori din comunitate, pe care recrutorul i-a determinat ca fiind cei mai influențabili. Aceste mesaje private pot fi transmise mai departe ca venind din partea unui membru al acestei comunități, câpătând astfel mai multă credibilitate.

De asemenea, modelul poate fi foarte bine pus în practică pe grupurile de discuții cum sunt YahooGroups. În acest caz, populația-țintă se organizează într-o rețea de tip „lanț”, care poate avea mai multe niveluri formând un „grid”, cu fiecare dintre membri formând un nod de comunicație și fiecare utilizator având acces la mesajele postate de ceilalți utilizatori și fiind capabil să primească și mesaje personale prin e-mail. Se formează astfel o populație cu același tip de interese, mai insularizată decât publicul de pe forumurile de discuție. Recrutorul inițial reacționează ca unul dintre membrii grupului, iar apoi încearcă să identifice membrii mai ușor influențabili, care pot răspândi infecția în interiorul grupului.

Acest model aplicat pentru grupurile on-line se poate observa în figura nr. 2.

Discuțiile de pe camerele de chat se pot aplica la toate modelele prezentate mai sus și pot atrage prin conținutul lor membri variați ai comunității, mai ales indivizii care se simt marginalizați și care o parte a timpului și-o petrec în fața calculatorului,

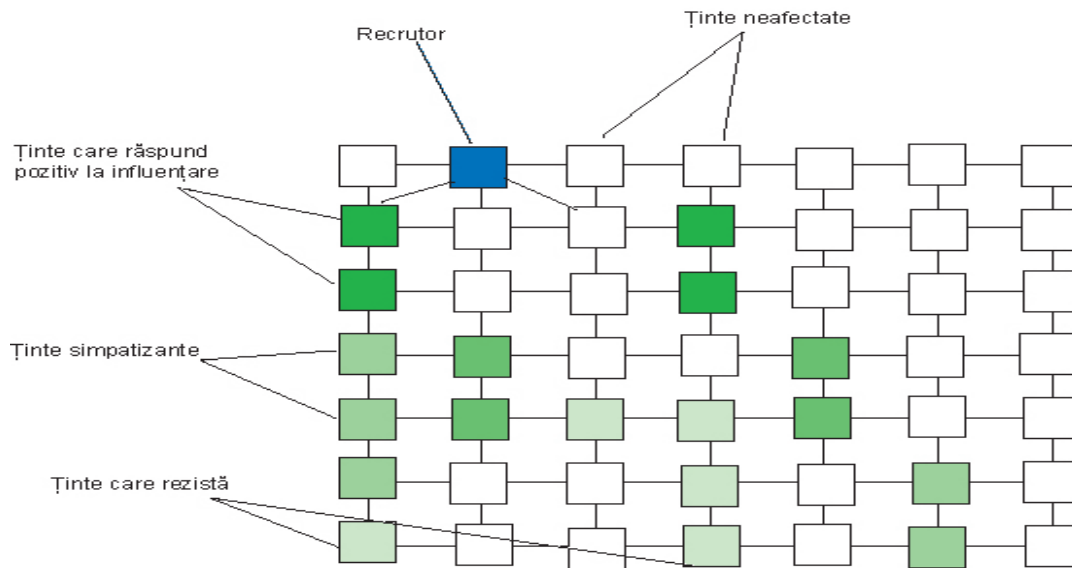


Figura nr. 2 - Modelul "infecție" în grupurile de discuție⁵

fără a avea o viață socială activă – indivizi dependenți de viața on-line.

Aplicarea acestui model în mediul virtual, pe o comunitate virtuală, se face în același mod ca în cazul situației prezentate mai sus în privința modelului de tip infecție și poate fi folosită tot pe grupurile de discuție sau camerele de chat, dar și pe celelalte tipuri de rețele de socializare cum este „Facebook”.

Concluzii

Terorismul, prin intermediul internetului, este un fenomen în continuă adaptare și foarte dinamic. Web-site-urile cu conținut extremist apar des, își modifică formatul sau conținutul frecvent și de multe ori dispar sau își mută „domiciliul” de pe un server pe altul pentru a fi greu depistabile.

Internetul oferă utilizatorilor posibilitatea de a comunica într-o manieră descentralizată și fără restricții cu alți utilizatori. Se creează astfel grupuri și comunități formate din mii de indivizi care împărtășesc aceleași opinii și care devin mase ce pot fi influențate de lideri de opinie hotărâți într-un mod care nu implică resurse foarte mari.

Un website aparținând unei organizații teroriste prezintă, în mod general, următoarele informații: istoricul organizației, realizările notabile, bibliografiile ale liderilor, fondatorii organizației, țelurile, obiectivele și ideologia generală a

organizației respective, pe care unii utilizatori de internet și le pot însuși ca sistem de valori dacă nu au un sistem de valori personale bine format. Ceea ce nu este prezentat pe web-site-urile oficiale, dar poate fi văzut pe alte web-site-uri susținute de organizație și cu un conținut mai extremist, este caracterul violent al acțiunilor întreprinse de organizație. Un exemplu poate fi diferența dintre web-site-ul organizației Hezbollah, care ocazional prezintă activiști în uniforme mai mult sau mai puțin complete și cu armament, și Wa’ad, care prezintă scene violente de tip masacru.

Web-site-urile acestor organizații utilizează foarte mult imaginile și sloganurile îndreptate, mai ales, către audiența formată din susținători pentru a cimentă vederile acestora. De asemenea, pe aceste web-site-uri sunt puse și comunicate de presă care să atragă atenția jurnaliștilor străini.

Retorica folosită de teroriști în mediul virtual se bazează pe ideea că membrii acestor organizații folosesc violența doar ca ultimă metodă pentru a-și atinge scopurile, iar utilizarea violenței este o necesitate. În opinia aceluiași indivizi, sunt alese țintele slabe pentru a forța un inamic opresiv să înceteze presiunea, fapt ce justifică atacurile asupra țintelor civile. Organizația în sine este prezentată ca fiind mică și slabă, aflându-se în luptă cu o organizație mare, puternică și opresivă. Aceste valori sunt prezentate și pe forumurile de discuție și pe camerele de chat.



Activiști ai organizațiilor teroriste recrutează on-line în camere de chat, folosind modele de recrutare care le garantează formarea de grupuri de adepți care sunt dispuși să acționeze în numele organizației.

BIBLIOGRAFIE:

1. *** Terrorism and Internet: an examination of Hamas's websites and the hosting providers used by them - Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, iunie 2006.

2. *** Terrorism and Internet: Hezbollah's widespread use of the Internet as a means to distribute anti-Israeli, anti-Jewish, and anti-American incitement as part of the war for the hearts and minds (December 3, 2006), Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, decembrie 2006.

3. *** *Al-Qaida's new line: videos for mobile phone*, Associated Press in Cairo, 7 ianuarie 2008, prezentat de The Guardian, versiunea on-line, (<http://www.guardian.co.uk/alqaida/story/0,,2236558,00.html>), accesat în data de 03.02.2008.

4. *** *Al Qaeda Sympathisers Urge Israel Attack*, Sky News, web-site oficial, (<http://news.sky.com/skynews/article/0,,30200-1301612,00.html>), accesat în data de 03.02.2008.

5. *** *Twin bombs kill scores in Baghdad*, BBC News International Version, 1 februarie 2008, (http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/7221639.stm), accesat în data de 03.02.2008.

6. **** A Military Guide to Terrorism in the Twenty-First Century, US Army Training and Doctrine Command TRADOC G2, TRADOC Intelligence Support Activity – Threats, Fort Leavenworth, Kansas 15 August 2007, disponibil la http://www.google.ro/search?hl=ro/&client=firefox-a&rls=org.mozilla%3Aen-US%3Aofficial&q=A+Military+Guide+to+Terrorism+in+the+Twenty-First+Century&btnG=Căutați&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=, accesat la 08.06.2010.

7. Technical Analysis Group – „Examining the Cyber Capabilities of Islamic Terrorist Groups” - Institute for Security Technology Studies at Dartmouth College, Hanover, 2004.

8. BUNT, Gary R., *Islam in the Digital Age E-Jihad, Online Fatwas and Cyber Islamic*

Environments, Pluto Press, London, 2003.

9. CHALIAND, Gérard; BLIN, Arnaud (Ed.); SCHNEIDER, Edward; PULVER, Kathryn; BROWNER, Jesse (Tr.), *The History of Terrorism from Antiquity to Al Qaeda*, University of California Press, US, 2007.

10. DELCEA, Cristian, *Ad-terorismul ca mijloc de evocare a emoțiilor negative*, Impact Strategic, nr. 1[18]/2006, pp. 79 – 91.

11. DURHAM, Susan E., *Chaos Theory for the Practical Military Mind*, a research paper presented to the Research Department Air Command and Staff College, martie 1997, (AU/ACSC/0229/97-03).

12. FATTAH, Hassan M., *Al Qaeda Increasingly Reliant on Media*, The New York Times, versiunea electronică, 30 septembrie 2006 (http://www.nytimes.com/2006/09/30/world/30jordan.html?_r=1&oref=slogin), accesat în data de 02.03.2008.

13. GERWEHR, Scott; DALY, Sara, *Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment*, publicat în **McGraw-Hill Homeland Security Handbook**, 2006, Chapter 5, pp. 73-89, disponibil la http://www.rand.org/pubs/reprints/2006/RAND_RP1214.pdf, accesat la 21.01.2009.

14. HOFFMAN, Bruce, *The Use of the Internet By Islamic Extremists*, raport prezentat Comitetului pentru Informații (House Permanent Select Committee on Intelligence) în 4 mai 2006, publicat de RAND Corporation Arlington, VA, US.

15. HUDSON, Rex A., *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?*, Federal Research Division, Library of Congress, Washington DC, septembrie 1999.

16. IONESCU, Costin, *Revoluția PR a militanților islamiști*, Săptămâna Financiară, ediția on-line, publicat în Nr. 72, luni 7 august 2006, (http://www.sfin.ro/articol_5853/revolutia_pr_a_militantilor_islamisti.html), accesat în data de 02.03.2008.

17. LUTZ, James M.; LUTZ, Brenda J., *Global Terrorism*, Ed. a II-a, Routledge, US, 2008.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 MUREȘAN, Mircea, *Fundamente ale științei militare. Studii strategice – Tema 9: Multidimensionalitatea confruntării în războiul*



PUNCTE DE VEDERE

modern”, disponibil la http://adl.unap.ro/lms/repository.php?ref_id=1965&cmd=view, accesat la 20.01.2009, p. 1.

2 *** *Al Qaeda: Creative Recruiting for Suicide Bombers*, disponibil la http://www.stratfor.com/memberships/115934/analysis/al_qaeda_creative_recruiting_suicide_bombers, accesat la 21.04.2010.

3 Model bazat pe observațiile cuprinse în Scott GERWEHR, Sara DALY, *Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment*, publicat în **McGraw-Hill Homeland Security Handbook**, 2006, Chapter 5, pp. 73-89, disponibil la http://www.rand.org/pubs/reprints/2006/RAND_RP1214.pdf, accesat la 21.01.2009 și în **** A Military Guide to Terrorism in the Twenty-First Century, US Army Training and Doctrine Command TRADOC G2, TRADOC Intelligence Support Activity – Threats, Fort Leavenworth, Kansas 15 August 2007, Cap. 3, p. 8.

4 Scott STEWART, *From Failed Bombings to Armed Jihadist Assaults*, http://www.stratfor.com/weekly/20100526_failed_bombings_armed_jihadist_assaults?utm_source=SWeekly&utm_medium=email&utm_campaign=100527&utm_content=Sectitle&elq=217186b67b584d06afe691d732e04fa7, 27.03.2010 accesat la 27.03.2010.

5 Model bazat pe observațiile cuprinse în Scott GERWEHR, Sara DALY, *Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment*, publicat în **McGraw-Hill Homeland Security Handbook**, 2006, Chapter 5, pp. 73-89, disponibil la http://www.rand.org/pubs/reprints/2006/RAND_RP1214.pdf, accesat la 21.01.2009 și în **** A Military Guide to Terrorism in the Twenty-First Century, US Army Training and Doctrine Command TRADOC G2, TRADOC Intelligence Support Activity – Threats, Fort Leavenworth, Kansas 15 August 2007, Cap. 3, p. 8.

Marina MUSCAN (marina.muscan@gmail.com) a absolvit Colegiul Național de Apărare. Deține o diplomă Master în Managementul Proiectelor și în Relații Internaționale din cadrul Departamentului de Relații Internaționale al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative. Este doctorand în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

TRANSCAUCAZIA ÎN ECUAȚIA SECURITĂȚII DIN ZONA MĂRII NEGRE



Lucrarea „Transcaucazia în ecuația securității din Zona Mării Negre”, publicată în anul 2009 sub egida Editurii Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, poate fi considerată o lucrare valoroasă pentru cei interesați de domeniul securității în această regiune.

Cărțile și materialele publicate anterior, precum și activitatea lor profesională recomandă pe autorii lucrării, Cam. fl. (r.) dr. Marius Hanganu și Cdor (r.) dr. Ion Stan, drept buni cunoscători atât a problemelor legate de securitate și apărare, cât și a aspectelor specifice conexe regiunii transcaucaziene.

Lucrarea de față cuprinde patru capitole, precedate de un Cuvânt înainte și urmate de concluzii și de o serie consistentă de anexe (25 de hărți), care clarifică explicațiile oferite pe parcursul acestui volum. Lucrarea este una valoroasă deoarece, în cele 191 de pagini, autorii construiesc în mod comprehensiv, dar succint, imaginea particulară a acestui subiect.

Caracterul comprehensiv este dat de abordarea din mai multe puncte de vedere a situației din regiunea transcaucaziană. Autorii realizează o sinteză a cauzelor, condițiilor și motivelor care au determinat sensul transformărilor interne din Armenia, Azebaidjan și Georgia, dar și posibilele influențe ale acestora asupra României. Astfel, primul capitol are menirea de a introduce cititorul în problemele generale ale Regiunii Mării Negre, luând în calcul aspectele istorice, geografice, geopolitice, geostrategice, subliniind și rolul pe care România îl poate juca în relațiile politico-militare din această regiune.

Cel de-al doilea capitol analizează sursele de riscuri și amenințări la adresa stabilității relațiilor politico-militare și siguranței din spațiul Transcaucazian care pot afecta și societatea românească. Astfel, în cadrul acestei părți, sunt analizate atât noile tipuri de riscuri și amenințări cu caracter asimetric, precum criminalitatea organizată, terorismul internațional, cât și riscuri și amenințări precum conflictele înghețate dintre statele acestei regiuni. De asemenea, lucrarea conține și informații de natură teoretică asupra conceptelor utilizate; astfel, putem găsi definiții ale unor termeni specifici studiilor de securitate și apărare, ceea ce o face un material valoros pentru studenții și cercetătorii care abordează acest domeniu. Totodată, autorii supun unei analize consistente și modul în care toate aceste riscuri, amenințări și vulnerabilități influențează sistemul de cooperare al statelor din estul Mării Negre cu alte state, inclusiv cu România.

În al treilea capitol, se face referire la situația actuală a cooperării politico-militare din Zona de Est a Mării Negre și influența ei asupra securității naționale a României. Sunt descrise relațiile politico-militare din estul Mării Negre din ultimul



mileniu, dar și cele mai recente organisme și organizații de cooperare politico-militară din regiunea Mării Negre și a Mării Caspice, precum și relevanța acestora pentru securitatea națională a României. Totodată, sunt luate în calcul și evenimente relativ recente care au avut un impact major asupra stării de securitate din regiune și anume criza de energie și războiul ruso-georgian. Conflictului deschis dintre Rusia și Georgia, din 2008, i se acordă o importanță deosebită, autorii analizând influența acestuia asupra relațiilor politico-militare din estul Mării Negre și tendința acestor relații în noua conjunctură creată, încercând să descrie cauzele și scopurile reale ale menținerii unei stări conflictuale într-o zonă cu o asemenea importanță geostrategică și geoeconomică pentru marii actori ai arenei internaționale din contemporaneitate.

Cel din urmă capitol este dedicat tendințelor manifestate la nivelul relațiilor politico-militare

din Transcaucazia și din Zona Extinsă a Mării Negre, în care este cuprinsă și România. Sunt luate în considerare rolul țării noastre în consolidarea bunelor relații de cooperare în estul Mării Negre, precum și implicarea marilor puteri în apărarea intereselor din zonele bogate în hidrocarburi, precum și în problemele care țin de cooperarea politico-militară. De asemenea, sunt propuse și noi forme și tipuri de relații ce pot fi realizate în Estul Mării Negre și influența asupra României.

„Transcaucazia în ecuația securității din Zona Mării Negre” este bine structurată și abordează situația existentă și tendințele regionale, fiind utilă nu doar studenților și cercetătorilor științifici, ci și pentru țara noastră, în ansamblu, deoarece România se află în proximitatea imediată a acestei regiuni și, ca stat de graniță al UE și NATO, este interesată să aibă relații de colaborare inclusiv în domeniul politico-militar cu statele din estul Mării Negre și din Zona Extinsă a acesteia.

C.B.

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

OCTOMBRIE-DECEMBRIE 2010

În acest an, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate aniversază 10 ani de la înființare. Acest eveniment a fost sărbătorit în luna noiembrie, odată cu organizarea celei mai importante activități științifice a CSSAS, Sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională, ce s-a desfășurat în perioada 18 - 19 noiembrie și a avut ca temă „Impactul evoluției relațiilor internaționale asupra mediului de securitate».

La activitate au participat reprezentanți de la: Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Administrației și Internelor, Serviciul Român de Informații, Serviciul de Protecție și Pază, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, Ministerul Afacerilor Externe, cadre didactice și cercetători din instituții de învățământ și cercetare militare și civile, reprezentanți ai organismelor neguvernamentale dar și colaboratori ai Centrului, cercetători și cadre didactice, de la universități și institute similare din Cehia, Estonia, Republica Moldova și Ucraina.

Pe durata activității au fost dezbătute probleme privind evoluția relațiilor internaționale, rolul organizațiilor internaționale, provocările pentru mediul de securitate în contextul actualei crize globale, impactul pe care îl au cooperarea și competiția asupra mediului de securitate, dar și despre importanța instituțiilor de securitate într-o lume în schimbare. Materialele care au fost prezentate la sesiune pot fi vizualizate pe site-ul CSSAS la adresa <http://cssas.unap.ro>.

În perioada 2-4 noiembrie 2010, la sediul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, a avut loc a patra ediție a Forumului European Central pentru Învățământ Militar (CEFME).

Agenda Forumului a inclus subiecte precum: procesul de la Bologna în sistemul educațional din școlile militare; efectul Noului Concept Strategic NATO asupra educației; dezvoltarea și cooperarea dintre școli sub forma publicării reciproce de articole în reviste; opțiunile de e-learning și modul de folosire a acestuia și cursul strategic multinațional pentru ofițeri din statele grupului Vișegrad Patru.

La această activitate au participat 29 de reprezentanți din 9 țări (Austria, Croația, Estonia, Polonia, România, Serbia, Slovacia, Slovenia și Republica Cehă), printre care și doi membri ai Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, directorul acestuia, CS I dr. Constantin Moștoflei și dr. Mirela Atanasiu, care au prezentat realizările revistei „Impact



AGENDA CSSAS

Strategic”/”Strategic Impact” partenerilor din Forum într-o secțiune a acestuia, împreună cu alte prezentări similare ale instituțiilor prezente.

În cadrul discuțiilor, s-a stabilit ca organizațiile participante să se sprijine în procesul de acreditare Thompson ISI prin publicarea reciprocă în revistele științifice editate de acestea. De asemenea, din partea Centrului nostru, s-a solicitat ca personalități internaționale ale institutelor de cercetare prezentate la Forum să participe în cadrul Consiliului Editorial al revistei „Impact Strategic”/”Strategic Impact”.

Cele mai recente studii publicate în cadrul Centrului sunt „Rolul forțelor armate în lupta împotriva terorismului. Forme și procedee de acțiune specifice angajării forțelor armate în lupta împotriva terorismului” și „Securitatea energetică a României în context european”.

Alte informații despre publicațiile, activitățile desfășurate sau care urmează a se desfășura organizate de Centru se găsesc la adresa de internet <http://cssas.unap.ro>.

Irina CUCU

ÎN ATENȚIA AUTORILOR

La selecția articolelor se au în vedere: circumscrierea în aria tematică a revistei, actualitatea subiectului, noutatea și originalitatea, conținutul științific al materialului, ca și adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă. Articolul nu trebuie să conțină conotații politice de partid.

Evaluarea științifică a textelor se va face de către doi referenți științifici cu grad profesional de profesor universitar sau cercetător științific gradul I. Conținutul textului trimis spre publicare nu trebuie să fi apărut anterior în alte reviste, în format tipărit sau online.

Articolul, elaborat în limba română și o limbă de circulație internațională (engleză, franceză), poate conține maximum 10-12 pagini (6.000 – 7.000 cuvinte) și trebuie să fie redactat în format electronic și pe hârtie A4, cu font Times New Roman, corp 12, cu spațierea la un rând, iar tabelele și schemele transpuse pe pagini separate.

Textul trebuie să fie precedat de un rezumat de maximum 250 cuvinte în limbile română și engleză și cel mult 10 cuvinte-cheie. Materialele să fie semnate cu gradul științific, numele și prenumele autorului, instituția de care aparține și să se încheie cu un curriculum vitae care să includă următoarele elemente: o scurtă biografie, listă de lucrări personale, anul și locul nașterii, adresă, oraș, cod poștal, țară, numere de telefon și fax, adresă de e-mail și o fotografie în format jpeg.

Trimiterile bibliografice se fac la sfârșitul materialului și trebuie să respecte regulile internaționale. Autorii pot publica doar un articol pe număr.

Textul trebuie să prezinte o structură ușor identificabilă, cu titluri (eventual subtitluri) reflectând această structură. Abrevierile vor fi indicate în text la prima apariție. În continuare, denumirea întregă nu va mai fi repetată. Este de dorit ca articolele să se încheie cu câteva concluzii mai importante, privind avansul realizat în cunoaștere prin cercetarea respectivă.

Articolele nu vor conține informații clasificate.

Revista neavând scop lucrativ, articolele nu vor fi remunerate.

Așteptăm propuneri de articole din partea tuturor celor care sunt interesați să publice în IMPACT STRATEGIC. Acestea trebuie să îndeplinească toate condițiile menționate mai sus și să fie de interes pentru comunitatea științifică internațională. Pentru aceasta, este necesar ca sursele de documentare folosite în elaborarea materialelor să cuprindă și lucrări sau publicații de prestigiu, de largă recunoaștere națională și internațională.

Adresa noastră este: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (revista „Impact Strategic”), București, Șoseaua Panduri nr. 68-72, Sectorul 5, Telefon: (021)319.56.49; Fax: (021)319.55.93, E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>; <http://impactstrategic.unap.ro>.

La nouă ani de la apariție, revista IMPACT STRATEGIC a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca o publicație științifică trimestrială, recunoscută pe plan național și cunoscută pe plan internațional pentru aria tematică complexă abordată – actualitate politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, societate informațională, problematica păcii și a războiului viitorului. Cititorii găsesc în paginile ei analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere, precum și o rubrică specială, intitulată „Eveniment strategic”, în care se studiază impactul strategic al dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

IMPACT STRATEGIC numără între colaboratorii săi personalități de marcă din domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, național și internațional, din structurile Ministerului român al Apărării Naționale, Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Afacerilor Externe, unități militare și alte instituții ale statului, organizații neguvernamentale, firme etc.

Recunoașterea internațională a calității revistei este confirmată de difuzarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții de peste hotare (Defence Guide, în colaborare cu Institutul Elen de Studii Strategice; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Republica Moldova - Biblioteca virtuală „Politics – security” etc.). De asemenea, revista este inclusă în baze de date internaționale: CEEOL - Central and Eastern European Online Library, Germania, IndexCopernicus International, Polonia.

Publicația este apreciată, pentru standardul de calitate, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, prin clasificarea la categoria B+, ca revistă ce deține potențialul necesar obținerii recunoașterii internaționale.

Oglindă fidelă a gândirii militare românești și străine actuale, IMPACT STRATEGIC este un forum reprezentativ de reflecție și dezbateră aprofundată a problematicii strategiei și securității în comunitatea științifică și academică națională și internațională.

În prezent, IMPACT STRATEGIC se tipărește concomitent în două ediții: una în limba română și alta în limba engleză, și se difuzează în mediul științific și academic din țară și străinătate, ca și în principalele instituții din sfera securității și apărării.



Responsabil de număr: Cristina BOGZEANU
Tehnoredactare computerizată: George RĂDUICĂ
Corectură: Cristina BOGZEANU
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”
